

Міністерство освіти і науки України
Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Національний університет цивільного захисту України
Чорноморський державний університет імені Петра Могили
Університет митної справи та фінансів
Громадська організація «Асоціація науковців України», м. Київ
Громадська організація «Центр розвитку інноваційних технологій управління», м. Харків
Балтійська Міжнародна Академія (м. Рига, Латвія)
Поморська Академія (м. Слупськ, Польща)
Грузинський технічний університет (м. Тбілісі, Грузія)
Новий Болгарський Університет(м. Софія, Болгарія)

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

Міжнародної науково-практичної конференції
**«Державне управління у сфері цивільного захисту:
наука, освіта, практика»**
(17-18 травня 2019 р.)

Харків- 2019

УДК 351.82
DOI: 10.5281/zenodo.2644943

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету цивільного захисту України (протокол № 8 від 25 квітня 2019 р.)

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії: Садковий В.П., д.держ.упр., проф.
Головний редактор: Домбровська С.М., д.держ.упр., проф.
Заступник головного редактора: Майстро С.В., д.держ.упр., проф.
Відповідальний секретар: Помаза-Пономаренко А.Л., к.держ.упр.

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст і стилістику матеріалів, поданих у редакції авторів.

Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 17–18 травня 2019 р. / за заг. ред. В. П. Садкового. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2019. – 347 с.

Секція 1. Державна політика і управління в галузі освіти: зміст та механізми реалізації

Борисенко О.П., Тарасенко К.М.

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ФАКТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день досить важливим і актуальним є питання формування національної інноваційної системи України, адже інноваційна система держави – це новий вимір економічних і соціальних відносин, що ґрунтується на пріоритетному розвитку знань і технологій їхнього використання. Це перехід у новий вимір суспільних цінностей, коли знання стають матеріальною основою існування людини, а технології їхнього застосування створюють якісно новий вимір добробуту цілого суспільства. Головна мета таких перетворень – підвищення конкурентоспроможності економіки й поліпшення життя людей.

Проте враховуючи ситуацію, яка склалася в Україні на тлі подій 2013 року, говорити про підвищення конкурентоспроможності економіки досить важко, адже стан економіки нашої держави жахливий, що спричинює доволі потужну хвилю еміграції. Тобто, напрямки та обсяги міграцій населення регіонів залежать від особливостей соціально-економічного розвитку, у тому числі від ефективності впровадження інновацій. Зазвичай населення переміщується із менш соціально та економічно розвинених регіонів до більш економічно і соціально привабливих регіонів. Отже, інноваційний розвиток, з одного боку, є точкою тяжіння населення та робочої сили, а з іншого боку, прибуття активних контингентів (якими є більшість мігрантів) – це запорука інноваційного розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. Загалом міграція населення може відігравати в інноваційному розвитку як позитивну, так і негативну роль. Унаслідок того, що серед мігрантів переважає молодь та особи з високим рівнем освіти, міграція сприяє покращенню якісних характеристик населення та робочої сили, поліпшенню можливостей упровадження інновацій у регіонах-реципієнтах і, навпаки, викликає погіршення трудового потенціалу та стримує інноваційний розвиток у регіонах-донорах. Особливо негативний вплив на інноваційний розвиток чинить еміграція висококваліфікованих спеціалістів ("braindrain"). З іншого боку, якщо еміграція має зворотний характер, вона може сприяти інноваційному розвитку в регіонах-донорах, оскільки особи, які певний час пропрацювали у країнах розвинутої ринкової економіки, є носіями інноваційних ідей [1]. Тобто виїзд населення за кордон з метою навчання, підвищення кваліфікації або працевлаштування в наукових установах має позитивний ефект на інноваційний розвиток лише за умови повернення таких людей у країну-походження із подальшою участю у науково-

технічних роботах або використанні її результатів. В іншому випадку йдеться про безповоротні втрати інноваційного потенціалу. З другого боку, саме розвиток високотехнологічних ідей і продуктів, які можуть конкурувати на міжнародному ринку, сприяє припливу як висококваліфікованих спеціалістів, так і низько кваліфікованої робочої сили. Впровадження інновацій посилює привабливість країни для іноземців та підвищує частку зворотних мігрантів серед її громадян, які працюють за кордоном. Тобто міграції населення й інноваційний розвиток є взаємозалежними.

Характерними рисами сучасної міграційної ситуації в Україні є стабільно додатне сальдо зареєстрованих міграцій на тлі широкого розвитку зовнішніх трудових міграцій, поширення випадків переходу тимчасової трудової міграції у постійну форму. Крім того, в результаті анексії Криму та подій на Донбасі сформувався новий для України тип міграцій населення, в країні з'явився контингент внутрішньо переміщених осіб, відбувся перерозподіл населення між регіонами.

Контингентами населення, які значною мірою визначають можливості інноваційного розвитку, в першу чергу є освічена молодь та висококваліфіковані особи, зокрема науковці. Галузі, які виробляють інновації, використовують висококваліфікованих працівників, а галузі, які використовують інновації, потребують висококваліфікованих спеціалістів для кращого впровадження інновацій [2]. Щодо молоді, то вона є найбільш активним контингентом населення, який швидше адаптується до нових умов, легше засвоює нові знання та навички, необхідні для інноваційного розвитку.

Нині у зв'язку з військовою інтервенцією та різким зниженням обмінного курсу гривні до долара, євро та валют країн – нових членів ЄС ризик еміграції науковців зростає. Запобігти цьому, принаймні частково, можливо шляхом перегляду механізмів державної підтримки української науки і українських науковців щодо належного рівня фінансування наукової діяльності закладів вищої освіти та оплати праці наукових та науково-педагогічних працівників; створення банку наукових ідей і розробок, що запропоновані й обґрунтовані у дисертаційних роботах; розширення співпраці українських та західних науковців, залучення вітчизняних учених до виконання міжнародних проектів без виїзду за кордон, а також розширення системи грантів для обдарованої молоді, у т.ч. і з донорських коштів. Важливим чинником інноваційного розвитку країни є запрошення іноземних студентів на навчання у вищі навчальні заклади і подальша їх селекція як висококваліфікованих працівників. Наприклад, законодавство Німеччини надає іноземним громадянам право шукати роботу за спеціальністю протягом одного року після отримання диплому [1].

Враховуючи вищесказане, Україні варто переймати досвід іноземних країн щодо залучення іноземних студентів для навчання в Україні і заохочення кращих випускників до подальшої роботи в країні. Для цього слід передбачити спрощення процедури для таких випускників з отримання громадянства України.

Щодо українців, які виїжджають навчатися за кордон, то їх кількість дещо менша за кількість іноземних студентів в Україні, однак спостерігається тенденція до збільшення чисельності контингенту. В той же час, з виїздом української молоді на навчання за кордон Україна втрачає цінний людський капітал, оскільки після отримання іноземного диплому випускники прагнуть знайти роботу або у країні навчання, або в інших розвинених країнах. На жаль, інформація про осіб, які повернулися в Україну після навчання в іноземних ВНЗ, відсутня. Та справа в тому, що не лише студенти, а й висококваліфіковані фахівці з України зацікавлені у продовженні навчання за кордоном з метою "інтегруватися до міжнародної спільноти, отримати високооплачувану роботу і залишитися на постійне проживання". В результаті Україна втрачає людський потенціал у міграційному обміні населенням з іншими країнами, що стримує інноваційний розвиток країни. Найкращим засобом заохочення молоді до повернення є рекрутування (процес відбору) вихідців з України з відповідною кваліфікацією. На нашу думку, така тактика допоможе перерозподілити ресурси і приведе в рух зворотню міграцію більш ефективно, ніж іноземні втручання. Використання потенціалу діаспори можливе за допомогою створення програм з обміну знань, програм тимчасового повернення дослідників у країну походження для проведення консультацій.

Україна залишається однією з найбільших країн-експортерів робочої сили в Європі: не менше 8 мільйонів українських громадян працює за її межами, частина з них уже напевне не повернеться в Україну. В свою чергу, держава повинна бути зацікавлена в поступовому поверненні тих трудових мігрантів, які виявляють або за певних умов можуть виявити готовність до повернення на Батьківщину. В умовах економічного спаду та бойових дій на сході України сподіватися на високу ефективність заходів щодо стимулювання повернення трудових мігрантів не доводиться. Тому слід сконцентрувати зусилля на реінтеграції тих мігрантів, які вже повернулися до України. З іншого боку, більшість мігрантів, які повернулися, значною мірою втратили кваліфікацію внаслідок того, що за кордоном були зайняті на низькокваліфікованих роботах, чимало мають проблеми зі здоров'ям через виснажливу працю та некомфортні умови перебування за кордоном.

Пріоритетним напрямом політики у сфері реінтеграції трудових мігрантів є поліпшення можливостей підприємництва в Україні. На часі розроблення і впровадження спеціальної програми стимулювання само зайнятості та мікропідприємництва для осіб, які повертаються після трудової діяльності за кордоном, де мають бути передбачені пільгові умови оподаткування протягом стартового періоду, дозвіл на безмитне ввезення засобів виробництва громадянами України з-за кордону, надання юридичної та консультаційної допомоги щодо започаткування і ведення бізнесу. Діяльність найбільш успішних підприємців – колишніх мігрантів слід всіляко підтримувати і рекламувати. Також важливим є залучення мігрантів, які повертаються, до програм підвищення кваліфікації та перекваліфікації, визнання набутої за кордоном кваліфікації, надання допомоги у працевлаштуванні, психологічної

підтримки. В майбутньому після нормалізації ситуації в країні і впровадження політики повернення мігрантів сприяння їхній реінтеграції необхідно розпочинати ще під час перебування за кордоном, надаючи психологічну та інформаційну підтримку [1].

Висновки. Отже, для забезпечення використання результатів міграції в інтересах інноваційного розвитку та досягнення таких параметрів міграції, за яких вона сприятиме інноваційному розвитку, міграційна політика держави повинна включати систему заходів щодо заохочення повернення української молоді, яка здобуває освіту за кордоном, заохочення іноземних студентів залишатися в країні після завершення навчання, сприяння реінтеграції потенціалу трудових мігрантів, які повертаються до України, іммігрантів та внутрішньо переміщених осіб.

Література:

1. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. К., 2015. С. 285-289.

2. Кубатко О. В., Омеляненко Ю. О. Інноваційний розвиток підприємств в умовах економічної нестабільності // "Механізм регулювання економіки". 2015. №2. С. 54-60.

Вавренюк С.А.

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в нашій державі відбувається процес інтенсивного реформування системи вищої освіти. Основною метою якого є підвищення якості освіти та підготовка висококваліфікованих кадрів, котрі будуть спроможні підвищувати рівень освіти та науки, а також впливати на розвиток економіки та суспільного збагачення України. В даному аспекті важливим є роль держави у формуванні та розвитку політики у сфері реформування вищої освіти. Ключовими моментами при цьому є роль державної політики, котра буде направлена на підвищення доступності якості освіти в сучасних умовах інноваційного розвитку та конкурентоспроможності нашої держави в глобальному світі. Завдяки державній політиці варто модернізувати систему вищої освіти у відповідності з потребами суспільства. А для цього необхідною складовою є переосмислення напрямів державної політики у сфері вищої освіти, чітко встановити цілі, завдання та механізми для її реалізації.

Виклад основного матеріалу. Для динамічного розвитку суспільства в сучасних умовах важливим фактором є роль вищої освіти. Адже інвестуючи в освіту можна досягнути значних показників в зростанні економіки та інших сфер життя населення в державі. Однією із об'єктивних основ таких перетворень є інтелектуалізація праці, котра органічно інтегрується в

економічну систему та направлена на безперервність навчання та підвищення кваліфікації працівників. Саме тому вища освіта може стати одним із ключових моментів для стабілізації суспільства та ефективної його зайнятості. Економічне зростання можливе через продуктивність праці, університетську освіту, котра забезпечить збільшення національного доходу та приведе до зменшення бідності населення, при цьому буде зростати рівень культурного виробництва та споживання, а також покращення якості життя. Для формування та реалізації державної політики одним із основних чинників є інститут освіти, котрий формує особистість та визначає її роль у суспільстві. При цьому такий інститут виконує ряд соціальних функцій, до яких варто віднести наступні:

- відображення соціокультурних цінностей;
- соціалізація особистості;
- соціальний контроль.

Для державної політики у сфері освіти важливим чинником є визначення освітніх результатів суспільства та держави, яких можливо бажати та досягти в результаті співпраці. В державній політиці чітко поставлені цілі перед вищою освітою, розроблений план дій та визначений чіткий політичний курс.

Верховна Рада України визначає чітку державну політику у сфері вищої освіти нашої держави, а Кабінет Міністрів та центральний орган виконавчої влади в даній сфері реалізують цю політику. До основних принципів державної політики в сфері вищої освіти варто віднести наступні принципи:

- створення умов для освіти протягом усього життя та підготовка конкурентоспроможного людського капіталу;
- доступність вищої освіти;
- євроінтеграція вищої освіти нашої держави у Європейський освітній простір при умові збереження та розвитку національних традицій вищої школи;
- збереження послідовності процесу здобуття вищої освіти;
- всебічної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності закладів освіти з боку держави;
- розвиток державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;
- забезпечення відкритості при формуванні структури та обсягу освітньої підготовки фахівців;

Державну політику в сфері вищої освіти можна формувати та реалізовувати наступними напрямками:

- завдяки гармонійній взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу, мистецтва та держави, для створення стійкого соціально-економічного розвитку;
- збереження існуючого розвитку системи вищої освіти та покращення якості вищої освіти;
- завдяки розширенню можливостей для отримання вищої освіти протягом усього життя;
- забезпечення рівноправного доступу до отримання вищої освіти;

- автономність закладів вищої освіти та академічної свободи учасників освітнього процесу;
- збалансованість структури та обсягів підготовки фахівців з вищою освітою;
- забезпечення розвитку різного роду діяльності закладів вищої освіти та їх інтеграції з виробництвом;
- забезпечення законодавством порядку на надання пільг особам, котрі навчаються;
- створення умов про працевлаштуванню випускників та рівності можливостей вибору місця роботи, а також виду трудової діяльності;
- запровадження механізмів стимулювання роботодавців до надання першого робочого місця випускникам закладів вищої освіти.

При формуванні державної політики в сфері вищої освіти основними є наступні етапи:

- визначення принципів завдань, тобто формування у студентів потреби в самоосвіті, постійному підвищенню кваліфікації, сприяння розвитку самостійного, критичного та творчого мислення, соціальна самореалізація особистості, вироблення комунікативних здібностей;
- окреслення перспективних та найближчих цілей, котрі можуть бути досягнуті у встановлений термін, враховуючи процес глобалізації, євроінтеграції та інформатизації суспільства;
- вироблення методів, засобів та форм діяльності. Це забезпечується нормативно-правовими документами, державними програмами та проектами у сфері освіти, державними стандартами вищої освіти, різними положеннями та угодами в цій галузі;
- вибір організацій, тобто інституцій, за допомогою яких здійснюється діяльність та можуть досягатися поставлені цілі. При цьому суб'єктом державної політики в сфері освіти є державні органи регулювання освітнього процесу, а також регіональні структури управління освітою та міжнародні органи й установи, котрі ведуть політику освітньої діяльності на світовому рівні.

Висновки. Підсумовуючи, варто сказати, що державна освітня політика нашої держави здійснюється на основі нормативно-правового забезпечення при чітко визначених організаційних механізмах її реалізації. Принципи та завдання державної політики лише вимагають їх практичного втілення у життя, завдяки формуванню методів, засобів, форм та суб'єктів для їх реалізації. Стратегічним орієнтиром нашої держави повинен бути процес, який направлений на євро інтеграційний освітній простір, котрий дасть можливість підвищити конкурентоспроможність сучасної вітчизняної вищої освіти на світовому та європейському просторах, а також сприятиме всебічному розвитку людської особистості та збільшенню і накопиченню інтелектуального та культурного потенціалу нашого народу. Саме тому державна політика України намагається узгоджувати та наближати діяльність нашої системи вищої освіти з європейськими освітніми стандартами та вимогами, при цьому зберігаючи та

накопичуючи власний досвід та традиції у даній сфері.

Література:

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 // База даних “Законодавство України”, ВР України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

Гада О.Б.

**ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ФАХІВЦІВ СФЕРИ
ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство перебуває в стані постійного пошуку оптимальної моделі політичної системи та ефективних шляхів розв’язання суспільно-політичних та соціально-економічних проблем, характерних для країн з перехідною економікою. Це покладається насамперед на фахівців, які достатньою мірою володіють необхідними знаннями, вміннями та навичками, необхідними для їх реалізації.

Розробку та аналіз проблем сучасної освіти, перспектив її розвитку, характеристики моделей освіти, питання її управління ретельно вивчали В.Андрющенко, В.Бакуменко, С.Домбровська, І.Каленюк, В.Козубняк, Т.Лукіна, В.Огаренко, Н.Островерхова, Н.Протасова, В.Садковий та інші визначні вчені.

Виклад основного матеріалу. Глобальні економічні, політичні та соціальні зміни, які сьогодні відбуваються у світі, вивели систему цивільного захисту держави за межі звичайної моделі забезпечення техногенно-природної безпеки об’єктів економіки і громадян силами та засобами центральних та місцевих органів виконавчої влади і рятувальних підрозділів, що надаються у їх розпорядження під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Дедалі більше уваги приділяється спільним превентивним заходам, тобто попередженню виникнення техногенно-природних загроз у тісному міжнародному співробітництві [4].

Саме ці зміни в найближчі роки справлятимуть величезний вплив на функціонування єдиної державної системи цивільного захисту України та її структуризацію, стан забезпечення природно-техногенної безпеки та надання допомоги населенню, постраждалому від впливу чинників надзвичайних ситуацій. До них насамперед можна віднести процеси глобалізації управління економічними і екологічними стратегіями, як наприклад, розвитком еко- та біотехнологій, транснаціональними і транскордонними процесами, розвитком нових, сучасних інноваційних технологій тощо.

Не менш суспільно значущим є зростання частоти і наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру, чому сприяє зношеність

основних засобів виробництва та нераціональне їх використання, недостатнє фінансування заходів капітального і поточного ремонту потенційно небезпечних об'єктів національної економіки [3].

Враховуючи певну закритість та заангажованість радянського та пострадянського суспільства, звичним при цьому стало нехтування здобутками та досвідом більшості країн Європи у галузі управління техногенно-природною безпекою, управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій в економіці держави, що певною мірою вплинуло й на рівень підготовки і освіти фахівців сфери цивільного захисту, зокрема її змісту, форм та безперервності поряд з розвитком системи багатоступеневої фахової освіти.

У процесі вивчення стану підготовки управлінських кадрів і фахівців у сфері цивільного захисту України, а також дослідження механізмів функціонування органу управління галузевою освітою, виявлено досить серйозні проблеми, розв'язання яких потребуватиме чималих зусиль як щодо кадрової політики, кадрового менеджменту, так і реформування системи підготовки фахівців-рятувальників, які забезпечуватимуть безпеку населення і територій під час можливого впливу небезпечних природно-техногенних факторів.

Так, керівні кадри сфери цивільного захисту держави (посадовці обласного й районного масштабу) сьогодні готуються лише на рівні післядипломної освіти. Форми такої підготовки (тематичне вдосконалення, короткотермінові семінари, курси підвищення кваліфікації, спеціалізації) не стали обов'язковими для керівників територіальних органів управління ДСНС України. Відбір для професійної підготовки вказаних фахівців не завжди обґрунтований і орієнтується переважно на формальні методи. Крім того, професійний відбір керівних кадрів у сфері цивільного захисту має базуватися також на оцінці їх компетенції, рівня професійної підготовки, освіти, наявної кваліфікації, цілого комплексу психологічних, ділових та моральних якостей кандидатів на керівні посади [2].

З точки зору державного управління, одним з вагомих чинників удосконалення механізмів управління освітою фахівців галузі цивільного захисту є розробка складових державних та галузевих стандартів вищої освіти, а також стандартів освіти вищих навчальних закладів ДСНС України. На нашу думку, основними принципами побудови вказаних стандартів слід визначити:

цілеспрямованість – послідовність реалізації вимог законодавчо-нормативних актів України за всіма компонентами нормативного й навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців сфери цивільного захисту та безпеки життєдіяльності відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня;

прогностичність – формування змісту освіти, що забезпечує здатність особи вирішувати специфічні (відповідно до галузі) завдання діяльності, які можуть виникнути в майбутньому;

технологічність – безперервність й послідовність реалізації етапів розроблення й впровадження нормативної та навчально-методичної документації, що регламентує галузеву освіту;

діагностичність – забезпечення можливості оцінювання рівня досягнення та ефективності цілей галузевої освіти та професійної підготовки рятувальників.

Такі висновки ґрунтуються на припущенні, що всебічний розвиток системи цивільного захисту держави значною мірою залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників. Найвагомішими з них, на нашу думку, є оптимальна організаційна структура органів управління і підрозділів цивільного захисту, ефективність виконання ними покладених на них завдань із забезпечення безпеки населення, своєчасність та ефективність стратегічного та оперативного планування заходів цивільного захисту, управління ресурсами, призначеними для ліквідації наслідків техногенних аварій і катастроф, природних катаклізмів, раціональність фінансових призначень на ці цілі, а також спроможність галузевої системи освіти забезпечити органи управління та підрозділи цивільного захисту підготовленими фахівцями рятувальних професій різних освітньо-кваліфікаційних рівнів [1].

Висновки. Таким чином, проблемно-цільове дослідження сучасного стану державного управління системою освіти управлінських кадрів та фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій засвідчило, що відсутність системного опрацювання теоретичних положень і висновків щодо розвитку вітчизняної освіти фахівців сфери цивільного захисту та безпеки життєдіяльності не дає змоги обґрунтовано та раціонально розв'язувати проблеми управління вказаною освітою та не задовольняє як сучасні суспільні потреби, так і вимоги міжнародних норм і стандартів. Подальший розвиток галузевої освіти сфери цивільного захисту потребує обґрунтування основних положень перспективної концепції та визначення принципів управління галузевою освітою з огляду на передовий міжнародний досвід і кращі вітчизняні досягнення.

Література:

1. Новакова О.В. Формування політичної еліти як фактор модернізації суспільства // Розвиток освітніх процесів та становлення громадянина в контексті європейської інтеграції. – Луганськ: Вид-во СНУ імені Володимира Даля, 2004. – 286 с.
2. Сьомін С. В., Резнікова О. О. Проблеми реформування системи підготовки кадрів для сектору безпеки і оборони України / Внутрішня політика – 1, 2017.
3. Implementation of the International Strategy for Disaster Reduction. Report of the Secretary – General: A/64/280. – UN, 2017. – 28 p.
4. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (ОСНА) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unocha.org/aboutus/who-we-are>.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СИСТЕМЕ ПОДГОТОВКИ КВАЛИФИЦИРОВАННЫХ СПЕЦИАЛИСТОВ ЛАТВИИ

Постановка проблемы. На данном этапе, в Латвии наблюдается отток квалифицированных кадров за границу. Возникает проблема не только их возвращения, но и подготовки новых квалифицированных специалистов. Ввиду быстро развивающихся технологий, постоянно обновляющихся данных, возникает еще одна проблема, каким именно образом образовывать человеческий капитал? Как выбрать наиболее эффективную и менее затратную модель?

Неотъемлемым условием успешной реализации инновационной стратегии в развитии экономики Латвии является наличие качественного человеческого капитала. Остановить его отток возможно только на основе конкретной государственной экономической политики, направленной на стимулирование новейших отраслей, создание новых технологических центров и соответственно привлечение ученых и специалистов к участию в проектах развития. Поэтому венчурное инвестирование, могло бы оказать положительный эффект на экономику Латвии. Во-первых, в инновационных проектах всегда нужны квалифицированные кадры, которые могли бы быстро принимать решение в нестандартных ситуациях. Во-вторых, инвестирование таких фондов хотя и не зависит от экономической ситуации в стране особенно необходимо для роста экономики страны.

В то же время, даже, если государство сможет создать благоприятные условия для формирования баз актуальных знаний и коммерциализации технологий, их эффективность во многом будет зависеть от степени взаимодействия науки и бизнеса, совершенствования нормативной правовой базы в области интеллектуальной собственности и развития инфраструктуры по коммерциализации и трансферта технологий.

Изложение основного материала. Исследовав опыт развитых стран Европы, таких как Швеция и Норвегия можно предположить, что основными формами трансферта технологий должны стать: финансирование приобретения передовых технологий в Латвии; международное сотрудничество между латвийскими и зарубежными научно-исследовательскими организациями; внедрение современных управленческих технологий, подготовка кадров в сфере инновационного менеджмента; создание технологических бизнес-инкубаторов. Создание инновационной инфраструктуры и поддержка ее развития не только поможет соединить бизнес и науку, но и явится важным стимулом привлечения в ее структуры ученых и специалистов высокой квалификации как местных, так и из зарубежа.

В данном случае целесообразно воспользоваться международной практикой, связанной с упрощенной процедурой въезда и гарантий определенных льгот для такого кадрового контингента. Человеческий капитал также связан с управлением рисками.

Наличие знаний и доступа к успешно внедренным моделям могут снизить агентские и инновационные риски. Обучение и приобретение знаний через сети играют решающую роль. Особенно полезно иметь возможность связаться с фирмами, обладающими знаниями в нескольких технических областях. Возможность связываться с сетевыми партнерами, обладающими дополнительными навыками, может быть полезной в технологической экосистеме, поскольку они могут предоставлять уже проверенную информацию. Это особенно актуально для венчурных фондов, где есть доступ к своей личной сети контактов из своих портфельных компаний.

Человеческий капитал влияет на принятие решений. Инвестор, который знает, где и что искать, может ускорить процесс проверки и оценки потенциальных инвестиций. Это может привести к ускоренному и менее затратному процессу принятия решений. Более того, опытный менеджер по инвестициям не склонен следовать «стадному» менталитету, который зачастую не может окупить венчурных капиталов.

Научная миграция напрямую затрагивает вопросы обеспечения национальной безопасности в рамках ее новой составляющей - интеллектуальной. В этих условиях необходимы целенаправленные и четкие меры, препятствующие оттоку научных кадров и специалистов.

По мнению авторов, стимулом для возвращения в Латвию обученных за рубежом студентов являются: высокий уровень заработной платы; достойная и стабильная занятость; профессиональная среда и карьерный рост; международные контакты и обмен опытом; доступ к передовым технологиям и исследовательская деятельность.

Выводы. Непопулярность венчурных фондов в Латвии обусловлена малой информированностью людей об инвестировании. Потенциальные партнеры и инвесторы – это не рядовые потребители. Партнер венчурного капитала уже имеет опыт работы в сфере финансов или специалист в какой-то отрасли. Кроме того, он должен иметь специализированный общий человеческий капитал, такой как степень в области естественных наук или медицинских наук. Хотя предыдущий опыт работы в отрасли венчурного капитала имеет несколько положительный эффект, он незначителен по сравнению с влиянием других факторов – в этом смысле он не имеет большого значения. Таким образом, результаты исследования могут быть приняты во внимание при наборе нового персонала на предприятиях венчурного капитала.

Влияние человеческого капитала в этих фирмах присутствует несколькими способами. Это, кажется, существенная форма снижения риска. Фонды венчурного капитала явно говорят, что исполнительная команда является основным драйвером для инвестиций. Учитывая это, для фонда крайне важно развивать внутренний человеческий капитал или иметь доступ к внешним партнерам, способным оценить предпринимателя из симметричной базы знаний. О чем, было отмечено в исследовании, проведенном американскими венчурными компаниями.

В связи с вышеизложенным напрашивается вывод, как инновационное решение современных задач – это кооперации ВУЗов и венчурных фондов, что улучшит организационные, технологические и коммуникационные условия для повышения кадровых стратегических и тактических навыков, где своевременное получение и обработка информации квалифицированным практиком играет решающую роль.

По мнению авторов, основной мотивацией будет являться возможность использования своих накопленных, приобретенных профессиональных возможностей.

Литература:

1. Iqdami, Muhammad; Branch, Robert. Examining Multimedia Competencies for Educational Technologists in Higher Education. // TechTrends: Linking Research & Practice to Improve Learning. - Jul2016, - Vol. 60 - Issue 4, - p370. DOI: 10.1007/s11528-016-0064-1 [EBSCO, Academic Search]
2. Nordic Venture Capital: Cross Border Investments // https://www.menon.no/wp-content/uploads/26nordic_cross-border_venture_investments.pdf
3. Ministry of Education and Research // <https://www.government.se/government-of-sweden/ministry-of-education-and-research/>
4. Knowledge in and out of context // <http://online.sfsu.edu/kbach/Knowledge&Context.pdf>
5. Twelve characteristics of the ideal manager // <https://strategies.com/twelve-characteristics-of-the-ideal-manager/>
6. What Job Titles Mean in Venture Capital and How to Navigate Them // <http://www.techstars.com/content/blog/partners-principals-associates-analysts-what-job-titles-mean-in-venture-capital-and-how-entrepreneurs-can-navigate-them/>
7. How Venture Capital Works // <https://hbr.org/1998/11/how-venture-capital-works>

Грень Л.М.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Постановка проблеми. Професійна (професійно-технічна освіта) як складова системи освіти України виконує важливе завдання соціуму – завдання підготовки висококваліфікованих робітників виробничої сфери.

Одним із першочергових завдань реалізації стратегії державної кадрової політики є реформування системи професійно-технічної освіти з метою забезпечення здобуття якісної освіти, підвищення престижу робітничих професій.

Виклад основного матеріалу. У рамках проекту Twinning «Модернізація

законодавчих стандартів та принципів освіти та навчання у відповідності до політики Європейського Союзу щодо навчання впродовж життя» визначено вдосконалення освіти в Україні, зокрема на входження вітчизняної професійно-технічної освіти до європейського освітнього простору» [2]. Окремі результати проекту Twinning вже впроваджено у проекти нових законів України «Про освіту» та «Про професійну освіту».

За статистичними даними, у 2017/2018 н. р. в Україні професійну освіту здобували 269 тис. осіб у 756 закладах професійної (професійно-технічної) освіти. З 2014 р. спостерігається зменшення кількості учнів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (14,2 %). Так, у 2014/2015 рр. кількість здобувачів складала 315 591; у 2015/2016 – 304 113 учнів; у 2016/2017 – 285 820 учнів; у 2017/2018 – 269 359 учнів. Така тенденція пов'язана із тим, що в українському суспільстві відбувається зниження зацікавленості громадян в оволодінні робітничими спеціальностями [3].

Відповідальність за якість підготовку кваліфікованих робітників покладається на педагогічних працівників, які є одними з основних учасників освітнього процесу. Так, у 2017/2018 н. р. в освітньому процесі було задіяно 612 882 педагогічних працівники, зокрема, у закладах професійної (професійно-технічної) освіти – 37 483 працівників. Проте з 2014 року спостерігається тенденція щодо зниження кількості педагогічних працівників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, що передусім пов'язано зі скороченням кількості самих закладів. Так, у 2014/2015 рр. освітній процес здійснювався педагогічними працівниками у кількості 43 316 осіб, у 2016/2017 рр. – 37 892 осіб, у 2017/2018 – 37 483 осіб.

Стосовно системи професійної (професійно-технічної) освіти Харківської області можна констатувати, що вона перебуває на етапі реформування та модернізації. Необхідність змін визначена такими факторами:

- приведення системи (професійно-технічної) освіти у відповідність до потреб ринку праці регіону;
- розширення соціального партнерства, в тому числі із приватними підприємцями;
- запровадження незалежного оцінювання рівня підготовки випускників професійно-технічних навчальних закладів;
- оновлення змісту освіти, матеріально-технічної бази.

Забезпеченню якості професійної (професійно-технічної) освіти в Харківській області заважає існуюча проблема соціально-демографічного характеру: скорочення населення на 0,37 % у порівнянні з початком 2015 року, старіння населення, зростання демографічного навантаження на працездатне населення, збільшення кількості соціально-вразливих категорій населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб із зони АТО, невідповідність між попитом і пропозицією робочої сили, надлишок випускників вищих закладів освіти.

Обласна програма розвитку освіти «Новий освітній простір Харківщини» на 2014 – 2018 роки та програма «Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року» мають на меті реалізацію заходів щодо реформування і

модернізації системи професійної (професійно-технічної) освіти Харківської області.

У своєму інтерв'ю директор Науково-методичного центру професійно-технічної освіти у Харківській області окреслила основні завдання професійно-технічних навчальних закладів Харківської області, а саме: «підготовку висококваліфікованих робітників, які володіють необхідними знаннями та навичками, компетенціями не тільки з обраної професії, а й в інших галузях. Адже сучасні роботодавці чекають від наших ПТНЗ кваліфікованих мобільних, конкурентоспроможних, думаючих, ініціативних, творчих робітників. Крім цього особливість сьогодення полягає в тому, що кожен викладач предметів професійно-теоретичної підготовки, майстер виробничого навчання повинен виконувати функції інноватора, фахівця, який у щоденну практику впроваджує освітні та виробничі новітні ідеї, технології».

З метою забезпечення якісної підготовки робітничих кадрів, дотримання єдиних вимог щодо запровадження в Україні Міжнародної стандартної класифікації освіти станом на 01.06.2018 затверджено та впроваджено в освітній процес 410 стандартів професійної (професійно-технічної) освіти з конкретних робітничих професій, з яких 122 стандарти розроблені на основі компетентнісного підходу, що дає можливість підвищити якість підготовки робітничих кадрів, дотримуватися єдиних вимог щодо запровадження в Україні Міжнародної стандартної класифікації освіти.

Розроблення державних стандартів з нових робітничих професій, оновлення діючих державних стандартів, налагодження взаємодії держави та суб'єктів підприємницької діяльності сприяють створенню сучасної системи підготовки кваліфікованих кадрів, здатних до постійного вдосконалення фахової майстерності і до змін видів професійної діяльності.

Висновки. Консолідація зусиль органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, навчальних закладів, роботодавців, науковців і громадських об'єднань забезпечить подальший розвиток системи професійно-технічної освіти, підвищить її престижність. Адже «ефективне державне управління має базуватися і здійснюватися, як переконливо свідчить світовий і вітчизняний досвід, на сучасній науковій основі, розширенні масштабів наукових досліджень та їх використанні у практиці» [1]. Тому актуальним завданням усіх суб'єктів освітньої діяльності є забезпечення підвищення престижу в молодого покоління здобуття професійної освіти, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню попиту на робітничі професії, яке спостерігається в національній економіці України.

Література:

1. Туринський процес 2016. Україна. Регіональний рівень. Аналіз системи професійно-технічної освіти Харківської області. Проект Європейського Фонду Освіти «Туринський процес 2016-17» / Міністерство освіти і науки України, Європейський Фонд Освіти. К.: «Вік принт». 2016. 70 с.
2. Методологічні аспекти розвитку галузі науки «Державне управління»:

наук. розробка / авт. кол. : В. В. Толкованов, Ю. П. Сурмін, Л. І. Загайнова та ін.; за заг. ред. В. В. Толкованова, Ю. П. Сурміна. К.: НАДУ, 2014. 72 с.

3. Освіта в Україні: базові індикатори. Інформаційно-статистичний бюлетень результатів діяльності галузі освіти у 2017/2018 н. р. ДНУ «Інститут освітньої аналітики», 2018. 210 с., С. 148-168. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/1serpkonf-informatsiyniy-byuleten.pdf>

Домбровська С. М.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сучасні політичні та соціально-економічні перетворення в Українській державі ставлять перед освітньою галуззю нові завдання, пов'язані, в тому числі, з теоретико-методологічним обґрунтуванням необхідності вдосконалення механізмів державного управління системою вищої освіти в країні.

Виклад основного матеріалу. Термін "державна політика у сфері освіти", або "державна освітня політика" почав використовуватися в науковій літературі 60–70-х років ХХ ст., коли освіта почала розглядатися як найважливіший фактор економічного розвитку й соціального прогресу, як сфера, що потребує особливої уваги на загальнодержавному рівні [3]. Дослідження історичного досвіду управління освітою й аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, категоріальний аналіз проблеми в науковій літературі дали змогу уточнити поняття "державне управління вищою освітою" як організовану самостійну частину загального процесу державного управління, яка включає цілеспрямоване вироблення, прийняття та реалізацію організуючих, регулюючих, координуючих, контролюючих і мотивованих впливів на сферу вищої освіти. Ці теоретичні моделі та виміри державного управління освітою дають можливість визначення певної логіки пізнання її необхідних умов для вивчення концептуальних засад формування й здійснення державної освітньої політики в Україні.

Необхідність осмислення всіх складових, ключових характеристик та умов функціонування механізмів державного управління в українській освітній системі, а особливо управління розвитком освіти, пояснюється комплексом істотних факторів. Вони пов'язані із загальними трансформаціями в суспільстві, появою нових парадигм управління, зміною ролі освіти в українському суспільстві й новою якістю освітньої системи. Дослідження елементів, факторів, умов і механізмів державного управління розвитком у різних сферах людської життєдіяльності дозволяє виробити загальну стратегію майбутніх перетворень, сформулювати відповідні рекомендації, дати соціальний прогноз позитивних змін.

Механізми державного управління мають своєрідні характеристики,

обумовлені конкретним суспільним устроєм. Структури стійких соціальних зв'язків у рамках тієї або іншої системи визначаються прийнятою в суспільстві сукупністю інституціональних соціальних норм і засобів соціального контролю, що накладають певні обмеження на зміст і характер соціальних дій і взаємодію людей. Упродовж багатьох років дослідження проблем державного управління були зосереджені на пошуку ідеальної управлінської моделі, що працює незалежно від тимчасового й ситуаційного контексту [1]. Така технократична версія управління сьогодні втрачає домінуюче положення. Нині до числа актуальних напрямків наукових досліджень в освітній галузі необхідно віднести: зміну професійних настанов, компетенцій суб'єктів управління; механізми одержання кінцевого результату з найменшими суспільними витратами й втратами; удосконалювання управлінських знань і практик у випереджальному режимі стосовно внутрішнього й зовнішнього середовища; соціальну відповідальність; збільшення долі аналітичних, інформаційних, прогностичних методів управління як органічної частини духовно-культурної сфери суспільства. Одним із пріоритетних напрямів сучасної державної освітньої політики в Україні є забезпечення рівного доступу до якісної освіти. На різних етапах суспільного розвитку сутність, характер, умови провадження управлінських функцій зумовлювалися певними чинниками, які наближали цей процес до впливу громадськості й віддаляючи від впливу держави, або навпаки – підносили державний контроль на пріоритетне місце, позбавляючи громадськість будь-якої можливості втручатись у діяльність навчальних закладів.

Модернізація системи механізмів державного управління освітою насамперед передбачає впровадження інституту вимірювання та оцінювання результатів діяльності освітньої галузі, створюючи національну систему моніторингу якості освіти, визначення ефективності управлінських рішень та їх впливу на якість освіти в Україні. Необхідність перегляду реалізованих механізмів в управлінні освітою обумовлена зміною соціальної ролі системи освіти й кризою її результативності [2]. Про зміну ролі освіти в українському суспільстві можна судити з основних позицій освітньої політики. Трансформації, що відбуваються з людиною в результаті одержання освіти, розглядаються як засіб досягнення деяких життєвих цілей, оцінюються з позиції корисності. Диверсифікованість освітніх послуг і розмаїтість їх якості повинні сприяти свободі вибору людиною індивідуальної освітньої траєкторії, проектування нових властивостей освітньої системи, впровадження відповідних планів, програм розвитку в практику і це об'єктивна необхідність. Досягнення необхідної якості освіти в даний момент вимагає управлінського втручання в розвиток вітчизняної освіти.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що управління вищою освітою – важлива соціокультурна функція держави, що визначає перспективи розвитку суспільства, і держава зобов'язана зберігати регулюючий і підтримуючий вплив у цій сфері.

Література:

1. Підготовка наукової еліти — пріоритет державної освітньої політики / В. Г. Бар'яхтар, Ю. І. Горобець, А. В. Данилевич, С. М. Порев // Педагогіка і психологія. — 2006. — № 3. — С. 49–54.

2. Ромін А. В. Стратегії в системі державного управління вищими навчальними закладами / А. В. Ромін // Збірник наукових праць «Теорія та практика державного управління». — Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. — Вип. 4 (47). — 456 с.

3. Садковий В. П. Державні механізми реформування та становлення системи підготовки фахівців цивільного захисту України [Електронний ресурс] / В. П. Садковий // Державне будівництво. — 2013. — № 2. — Режим доступу до журн. : <http://kbuara.kharkov.ua>.

*Залкін С.В.,
Сідченко С.О.,
Хударковський К.І.*

МОНІТОРИНГ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ГАРАНТУВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. У документах Болонського процесу гарантія якості (Quality Assurance) визначається як універсальний термін, що означає постійний процес оцінювання (оцінка, моніторинг, гарантія, підтримка, вдосконалення) якості системи, установ або окремих освітніх програм вищої освіти. Гарантування якості освіти є метою і результатом процесу забезпечення якості освіти. Гарантія якості вищої освіти є не лише результатом процесу забезпечення якості освіти, але й процесом, який передбачає певну циклічність процедур оцінювання відповідних параметрів якості вищої освіти та проведення на основі отриманих даних корегуючих та запобіжних заходів щодо покращення якості.

Головним завданням системи вищої військової освіти в контексті національної безпеки і оборони є формування потужного кадрового потенціалу для Збройних Сил України. Основою для виконання цього завдання є створення цілісної ефективної системи гарантування якості вищої військової освіти.

Виклад основного матеріалу. Моніторинг ефективності функціонування системи гарантування якості вищої військової освіти у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) (військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти) України пропонується здійснювати за трьома складовими: ефективність виконання державного замовлення E_b ; узагальнений результат навчання випускників ВВНЗ $O_{уз}$; узагальнена оцінка випускників на основі відгуків з військ $O_{відг}$.

В якості обмеження ефективності функціонування системи гарантування

якості вищої військової освіти у ВВНЗ застосовується параметр ефективності виконання набору до ВВНЗ, який пропонується обраховувати через показник перевищення набору E_n до визначеного державного замовлення на фахівців відповідної спеціальності (спеціалізації) у ВВНЗ та середній бал абітурієнтів $O_{аб}$, які зараховані на навчання до ВВНЗ.

Тобто моніторинг демонструє:

– у визначеному році у ВВНЗ державне замовлення було виконано з ефективністю E_v при перевищенні набору (недоборі) на $(E_n \cdot 100) \%$ та із середнім балом абітурієнтів $O_{аб}$, які зараховані на навчання до ВВНЗ;

– узагальнений результат навчання випускників $O_{уз}$ в порівнянні з узагальноною оцінкою, отриманою на основі відгуків з військ, $O_{відг}$. Якщо оцінки $O_{уз}$ та $O_{відг}$ збігаються (або $O_{уз} \leq O_{відг}$), то можна сказати, що результат навчання $O_{уз}$ підтверджений.

Виходячи з цього, можна запропонувати схему моделі моніторингу системи гарантування якості вищої військової освіти у ВВНЗ, яка наведена на рис. 1.

Рисунок 1 – Схема моделі моніторингу системи гарантування якості вищої військової освіти у ВВНЗ

Розглянемо підхід до розрахунку окремих параметрів.

1. Ефективність виконання державного замовлення E_v ВВНЗ у визначеному році визначається за формулою:

$$E_v = N_v / N_{дз}, \quad (1)$$

де N_v – фактична кількість випускників ВВНЗ в році, що обраховується;

$N_{дз}$ – обсяг державного замовлення на фахівців (випускників ВВНЗ) в році, що обраховується.

2. Ефективність виконання набору до ВВНЗ пропонується розраховувати через показник перевищення набору E_n до визначеного державного замовлення на фахівців відповідної спеціальності (спеціалізації) у ВВНЗ у визначеному році:

$$E_n = N_n / N_{дз} - 1, \quad (2)$$

де N_n – фактична кількість набору абітурієнтів до ВВНЗ у році, що обраховується.

Якщо $E_n < 0$, то фактично був недобір абітурієнтів до ВВНЗ або на певну спеціальність (спеціалізацію).

3. Середній бал всіх абітурієнтів $O_{аб}$, які зараховані на навчання до ВВНЗ, визначається виразом:

$$O_{аб} = \sum_{j=1}^{N_n} O_{абj}^B / N_n, \quad (3)$$

де $O_{абj}^B$ – сума балів j -го абітурієнту, якого зараховано на навчання до ВВНЗ.

4. Узагальнена оцінка результатів навчання $O_{уз}$ у ВВНЗ у визначений рік розраховується за формулою:

$$O_{уз} = \sum_{j=1}^{N_B} O_{узj}^B / N_B, \quad (4)$$

де $O_{узj}^B$ – узагальнена оцінка результатів навчання кожного j -ого випускника.

5. Узагальнена оцінка випускників на основі відгуків з військ $O_{відг}$ у ВВНЗ у визначений рік розраховується за формулою:

$$O_{відг} = \sum_{j=1}^{N_{в.відг}} O_{відгj}^B / N_{в.відг}, \quad (5)$$

де $N_{в.відг}$ – кількість відгуків, що надійшли з військ до ВВНЗ, на випускників, які розміщені на посадах призначення за спеціалізаціями (спеціальностями) підготовки; $O_{відгj}^B$ – узагальнена оцінка j -ого випускника на основі відгуку з військ.

Оцінки $O_{уз}$ та $O_{відг}$ повинні розраховуватись в єдиній системі обчислення або приводитись до однієї з них. Якщо оцінки $O_{уз}$ та $O_{відг}$ збігаються (тобто $O_{уз} \leq O_{відг}$), то можна сказати, що оцінка результатів навчання $O_{уз}$ підтверджена.

Висновки. Під час проведення моніторингу поточного стану отримуються

реальні оцінки E_v , E_n , $O_{аб}$, $O_{уз}$ та $O_{відг}$, з аналізу яких можна зробити висновки та пропозиції щодо: удосконалення системи гарантування якості вищої військової освіти у ВВНЗ; підвищення якості підготовки військових фахівців; збільшення набору; більш якісного відбору абітурієнтів на навчання тощо.

*Івашова Л.М.,
Івашов М.Ф.*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ ТА НАУКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Складність соціальних процесів суттєво загрожує життєздатності традиційних систем державного управління в усіх сферах суспільної діяльності. Застарілі адміністративні методи все частіше виявляються недостатньо гнучкими та фінансово незабезпеченими. У результаті, спроможність освітньої галузі підтримувати збалансоване та стабільне поліпшення світогляду громадян опинилася під загрозою. Гостро постало питання про невідворотний, всебічний та докорінний перегляд функціонування державного управління. Чимало розвинених країн та країн, що розвиваються, досягли значних успіхів у процесі створення нетрадиційних, новітніх та відкритих урядових інституцій, які підтримують розвиток ринкової економіки та сприяють ефективному використанню обмежених ресурсів суспільства. Як наслідок, у світі спостерігається революційний перехід від традиційної концепції державного управління до гнучкішої та більш практичної парадигми відносин й співпраці держави з усіма верствами та групами суспільства. Країни, які вдосконалили механізми державного управління у цьому напрямку, змогли значно закріпити та суттєво посилити свої національні конкурентні переваги на міжнародних ринках. Отже, ефективне та сучасне державне управління посіло вирішальне місце як важлива передумова для створення та примноження національного багатства і добробуту.

Виклад основного матеріалу. В умовах глобалізації генеза освіти формується як єдиний безперервний процес, пов'язаний з об'єктивною потребою забезпечення суспільством постійного оновлення знань як складової науково-технічного розвитку. Тому під впливом потреб суспільства формуються нові вимоги до концепцій розвитку знань шляхом координованості всіх етапів їх набуття та оновлення. Залучення України до Болонської декларації [1] вимагає від вищих навчальних закладів конкурентоспроможних освітньо-наукових продуктів, тому на сьогодні потрібно надати нового імпульсу розвитку освіти і науки як потужним важелям економічного та й загалом суспільного прогресу. Удосконалення й підвищення ефективності управління системою вищої освіти потребує впровадження елементів

відповідальності та прозорості державної політики. У цьому контексті нагальною проблемою, що потребує подальшого дослідження, є формування нової стратегії державної політики у сфері освітніх послуг, що має стати реальною передумовою для вирішення базових завдань країни в умовах посилення інноваційного розвитку вітчизняної сфери вищої освіти і яка б відповідала європейським стандартам. Адже сучасна тенденція у цій сфері – створення єдиного освітнього простору в Європі – це реальність, без якої неможливо формувати і втілювати в життя стратегію розвитку освіти України. Інтеграційний процес, що дедалі розвивається, полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків в ЄС.

Нагадаємо, що ще в 2004 році Україна заявила про свої наміри приєднатися до Болонського процесу [2]. З того часу багато що вже напрацьовано й виконано вищими навчальними закладами, але і досі не можна констатувати про створення єдиного європейського освітнього простору. Звичайно, є проблеми як зі сторони європейських університетів (пов'язаних, насамперед, з політичними змінами), так й зі сторони вітчизняних ВНЗ. Проте, подальший розвиток і захист найбільш значущих досягнень України вимагають чіткої визначеності держави в стратегічних пріоритетах і цілях, які повинні відповідати тенденціям XXI сторіччя та його взаємодії з сучасними системами європейської освіти. Крім зовнішніх факторів, на стратегічні плани діяльності закладів вищої освіти вплинули й такі внутрішні об'єктивні передумови, як:

- „перевиробництво” – насичення ринку пропозиціями освітніх послуг;
- „вибагливість” – підвищення рівня вимог громадян до якості освіти;
- „інноваційність” – значне поліпшення технічних, методичних та організаційних можливостей надання освітніх послуг (мультимедіа, Internet та дистанційне навчання);
- „динамічність” – орієнтація на скорочення термінів навчання;
- „конкуренція” – боротьба вищих навчальних закладів за свої сегменти ринку та потенційний контингент тих, що вчаться, і т.і..

Тож, проаналізуємо детальніше, що заважає реалізації державної політики у досягненні поставлених цілей, і що саме має заподіяти держава для прискорення цих процесів. Мова йде про стратегію формування механізмів реалізації державної політики у сфері освітніх послуг в тих умовах, що склалися на сьогодні у світовому освітньому просторі.

Зазначимо, що механізм реалізації державної політики – це комплекс методів адміністративно-правового й економічного характеру, спрямований на реалізацію стратегічних і тактичних цілей, які за своїм змістом забезпечують у кінцевому результаті реалізацію державної стратегії. У цьому аспекті особливої ролі набуває визначення стратегії як ідеологічної основи реалізації стратегічних цілей державної політики.

Розглядаючи основні структурні складові стратегії формування механізмів реалізації державної політики (далі – Стратегія), можна виокремити наступні важливі для наукового пошуку питання, а саме :

1) за якими принципами мають формуватися механізми державного управління закладами вищої освіти з урахуванням сучасних вимог;

2) які пріоритетні цілі і завдання має ставити державна політика у сфері освітніх послуг у світлі міжнародних вимог;

3) які мають застосовуватися методи, важелі, інструменти та забезпечення механізмів державного управління ВНЗ для реалізації державної політики умовах, що склалися на сьогодні у світовому освітньому просторі.

Правовою основою для розробки і реалізації Стратегії є Конституція України, Закони України „Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки” (2623-XIV) (2001 рік), „Про вищу освіту” (2984-XIV) та інші закони України і міжнародні угоди, ратифіковані Верховною Радою України, які в сукупності визначають основи політики держави у сфері освітніх послуг.

Головна мета Стратегії полягає у забезпеченні такого рівня національної вищої освіти, який би гарантував поступальний розвиток освітньої галузі України, її конкурентоспроможність, подальше зміцнення міжнародних позицій і авторитету Української держави в європейському освітньому просторі.

Досягнення цієї мети можливе шляхом реалізації державної освітньої політики, яка передбачає затвердження основ національної єдності заради розвитку демократичної, правової, конкурентоздатної держави, формування соціально орієнтованої ринкової економіки, зміцнення науково-технологічного потенціалу, забезпечення інноваційного розвитку та зростання рівня людського капіталу держави.

Подальше формування механізмів реалізації державної політики зводиться до постановки цілей і завдань з урахуванням внутрішніх можливостей та змін у зовнішньому середовищі. Формування цілей є однією з найважливіших складових в процедурі прийняття управлінських рішень та стратегічного планування. Адже реалізація будь-якої політики зумовлює необхідність обґрунтування стратегічних і тактичних цілей, в іншому разі політика має ситуативний, а як результат – суперечливий характер.

Цілі державного управління – це уявно передбачуваний кінцевий результат, на якому зосереджуються цілеспрямовані дії та задля якого в межах реальних можливостей здійснюється та чи інша діяльність [3, с. 64]. Сутність цілей державного управління визначається такими складовими як: відповідність вимогам, обґрунтованість та пріоритетність.

По-перше, цілі мають відповідати трьом основним вимогам: конкретності, визначеності у часі та реальності. Конкретність досягається встановленням кількісних і якісних вимірників інформаційної бази для розрахунків, організаційно-управлінських рішень, оцінки результатів господарювання та контролю. Визначеність у часі передбачає визначення термінів досягнення головної цілі та її підцілей. Реальність передбачених цілей обґрунтовується можливостями економіки щодо їх реалізації, бо за інших умов це може призвести до значних збитків і загострення проблем.

По-друге, обґрунтованість й дієвість цілей державного управління визначаються залежністю останніх від певних ресурсів та забезпеченості ними.

Особливе значення мають людські та технічні ресурси. Однак у сучасних умовах важливо більш повно використовувати ресурс права. Тобто, всі цілі державного управління повинні оцінюватися під кутом зору їх відповідності правовим вимогам, закріплюватися законодавчо і приводитися у життя за допомогою державних механізмів [3, с. 66].

Найважливішою складовою, що потребує першочергового вирішення в ході визначення й досягнення цілі, є пріоритети. Визначення пріоритетних напрямів здійснюється здебільшого експертними методами на підставі певних критеріїв, основними з яких є: соціально-економічна ефективність, терміни досягнення стратегічних цілей та мінімум ресурсів, необхідних для реалізації наміченого [3, с. 64].

За часовою ознакою цілі державного управління також поділяють на:

- стратегічні (пов'язані з якістю суспільного розвитку);
- тактичні (визначаються програмами діяльності органів державного управління щодо реалізації стратегічних цілей);
- оперативні (щоденні конкретні дії з досягненням стратегічних і тактичних завдань).

Отже, стратегія формування й реалізації державної політики для досягнення поставленої мети, зокрема й у сфері вищої освіти, передбачає передусім визначення цілей і завдань з обґрунтуванням пріоритетних напрямів розвитку та відповідними критеріями щодо їх реалізації.

Нагадаємо, що в сучасних умовах вища освіта переживає значні інституційні, структурні й функціональні зміни, в управлінні якими значну роль відіграє державна політика. До традиційних завдань закладів вищої освіти (як-то відтворення, збереження та передавання знань) додаються нові, що пов'язані із залученням України до Болонського процесу, стратегічною ціллю якого залишається створення Зони європейської вищої освіти в Україні.

Як вже зазначалося, поняття „зона європейської вищої освіти” можна розглядати не тільки як середовище, територію, в межах якої діють єдині, узгоджені правила інноваційної діяльності, а й як цілісну систему, результатом функціонування якої є новітні ідеї та оригінальні технології. За таких умов інноваційну інфраструктуру єдиного простору можна розглядати як сукупність закладів вищої освіти, їх науково-методичних та інформаційно-бібліотечних центрів тощо, оскільки саме вони провадять інноваційну діяльність.

Висновки. Таким чином, на нашу думку, пріоритетними напрямами розвитку сфери вищої освіти в контексті Болонського процесу слід вважати інноваційний розвиток та інтеграцію науково-методичного й інформаційно-бібліотечного забезпечення ВНЗ у світовий інформаційний простір. Саме ці напрями і мають визначати тактичні й оперативні цілі державного управління вищими навчальними закладами на найближчий час. Основними ж критеріями щодо їх реалізації можна вважати економічну ефективність, яка формується за рахунок інтеграції інновацій в діяльність ВНЗ через зниження трудомісткості робіт й підвищення продуктивності праці, та збалансоване співвідношення цілей і засобів їх досягнення. Обґрунтованість останніх у значній мірі

залежатиме від наявних ресурсів (людських, технічних, правових тощо) та організації ефективного їх використання.

Література:

1. The Bologna Declaration of 19 June 1999. Joint declaration of the European Ministers of Education. – P. 3 // http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/bologna_declaration.pdf.
2. Національна доповідь щодо вступу України в Болонський процес. – 31 с. [Електронний ресурс] // Режим доступа : <http://www.osvita.org.ua/bologna/files/lit/dopovid.pdf>.
3. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 435 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

Калюжний В. С.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДИСТАНЦІЙНИМ НАВЧАННЯМ

Постановка проблеми. На сучасному складному етапі розвитку Українського суспільства особливо відчувається недолік кваліфікованих фахівців у галузі економіки публічного управління та адміністрування. Підготовка кваліфікованих фахівців для нашої країни – це проблема, яку в самий найближчий час необхідно вирішувати за допомогою системи освіти.

Виклад основного матеріалу. Процес перебудови українського індустріального суспільства змінив орієнтири й мети його розвитку, відповідно до чого змінилася й структура вищої освіти. Сучасний світ, сучасне життя вимагають використання відповідних нових прогресивних форм навчання [1].

При всій різноманітності нових форм навчання й можливостей одержання вищої освіти не можна з повною категоричністю затверджувати, що всі вони використовуються максимально ефективно і є доступними для кожного потенційного суб'єкта. Можливість отримати освіту, при необхідності за короткий період часу й без відриву від основної роботи повинна бути надана будь-якому бажаючому. Цим вимогам у системі вищої освіти відповідає система дистанційного навчання.

Більша частина керівників і фахівців різних рівнів не має можливості одержання вищої освіти внаслідок недоліку часу. Тому стає актуальною проблема корпоративного навчання в організаціях. Система дистанційного навчання вирішує й дану проблему [2].

Безсумнівно, дуже цікавий закордонний досвід в області дистанційного навчання, але важливо здійснювати підготовку фахівців з менеджменту, маркетингу, праву, фінансів стосовно до умов України. Тому необхідно сформувати організаційний механізм державного управління дистанційним навчанням, заснований на новітніх досягненнях і максимально наближений до

вітчизняної практики.

Організація дистанційного навчання вважається однією із самих складних завдань, що ставляться перед сучасними системами вищої освіти. Це пов'язане з новизною, розширенням і ускладненням зв'язків в економіці держави. У дослідженні дистанційне навчання (ДН) визначається як синтетична інтегральна гуманістична форма навчання, що базується на використанні широкого спектра традиційних і нових інформаційних технологій, які застосовуються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, діалогового обміну між викладачем та студентом, причому процес навчання в загальному випадку некритичний до їхнього розташування в просторій у часі, а також до конкретній освітній установі [3].

ДН як компонент освітнього процесу будується на певних теоретичних положеннях, практичному досвіді, методичних принципах. Специфіка ДН полягає в опосередкованій взаємодії учасників навчання, здійснюваному в порядку особистої ініціативи, у формі самостійної роботи з індивідуальних програм, можливість застосування яких закладена в самій моделі навчання.

Висновки. Система вищої освіти складна й різноманітна. При включенні ДН в освітній процес необхідне дотримання певних принципів. У дослідженні виділені групи стратегічних принципів навчання у вищій школі існуючі принципи, що синтезують усі. Вони повністю пристосовані й до системи ДН, але вимагають доповнення й деталізації, виходячи зі специфіки такого навчання.

Література:

1. Анисимов А.М. Работа в системе дистанционного обучения MOODLE: учеб. пособие. – 2-е изд. испр. и дополн. – Харьков, ХНАГХ, 2009. – С.15–26.
2. Долбій О. В Вплив освіти на розвиток людського потенціалу/О. В Долбій // Актуальні проблеми розвитку управлінських систем: досвід, тенденції, перспективи : Зб. матеріалів V студ. наук.-практ. конф., 22 квітня 2010 р. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2010. – С. 45–48.
3. Левчук В.Г. Работа Центра электронного обучения Харьковского национального университета им. В.Н. Каразина в контексте Положения о дистанционном обучении МОНУ/В.Г. Левчук//Проблеми сучасної освіти: «Збірник науково-методичних праць». -Випуск 5. -У 2х-ч.:ХНУ ім. В.Н. Каразіна. 2014 –С.34-41.

*Квіткін П.В.,
Дятлова І.В.*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ВІЙСЬКОВОГО КЕРІВНИКА

Постановка проблеми. Формування особистості військового керівника постає важливою науковою проблемою, яка має теоретичне й практичне

значення. Особливого значення вона набувала і набуває у періоди загострень воєнно-політичної обстановки, умовах війн та повоєнній історії, докорінних змін місця та ролі армії у житті суспільства, реформування армії як соціально-політичного інституту суспільства, зміни принципів її життєдіяльності.

Виклад основного матеріалу. Військовий керівник – це військовослужбовець, який у процесі сприйняття та опанування системою суспільних і військово-професійних цінностей, набуття соціального, військово-професійного та управлінського досвіду, психологічної готовності і здатності до виконання військово-професійних обов'язків, формування власної системи цінностей і ціннісних орієнтацій здобув соціально-типологічних якостей соціуму, військовослужбовців і відповідної ментальності, ототожнює себе з ними і постає активним суб'єктом військово-політичних відносин, військово-професійного управління та творчості.

Формування особистості сучасного військового керівника – це зумовлений потребами суспільства, армії й особистості процес прямого та опосередкованого впливу на духовний світ та індивідуальні особливості військовослужбовців з метою опанування і сприйняття системи суспільних і військово-професійних цінностей, формування власної системи цінностей і ціннісних орієнтацій, набуття соціального, військово-професійного та управлінського досвіду, соціально-типологічних якостей соціуму і військовослужбовців, відповідної ментальності та ототожнює себе з ними, активного залучення до системи військово-політичних відносин, військово-професійного управління та творчості.

Ефективність процесу формування особистості військового керівника у сучасних умовах зумовлена:

- змістом і спрямованістю діяльності органів влади, військово-політичного і військового управління щодо громадянських, соціальних і військово-професійних якостей особистості військового керівника;
- парадигмою світосприйняття, що домінує у суспільстві та військово-професійному середовищі;
- системою засвоєних і сприйнятих особистістю загальнолюдських, національно-історичних, суспільних і військово-професійних цінностей;
- принципами життєдіяльності збройних сил;
- соціальним статусом і правовим положенням військовослужбовців у суспільстві;
- соціальною цінністю і місцем армії у житті суспільства, престижністю військової професії;
- можливістю самореалізації і саморозвитку особистості у процесі військово-професійної діяльності і військової служби;
- рівнем самоідентифікації особистості військового керівника з військово-професійною спільнотою, суспільством.

Визначальну роль у формуванні особистості військового керівника посідає період навчання у закладах вищої освіти. До основних шляхів підвищення ефективності процесу формування особистості військового

керівника у період навчання у закладах вищої освіти МО України належать:

- перехід від технократичної парадигми національної системи військової освіти [5] до гуманістично-особистісної парадигми [4];
- імплементація до системи національної військової освіти досвіду гуманітарної та соціально-економічної підготовки офіцерських кадрів в арміях провідних країн світу [2, с.18-19];
- нормативне визначення компетентностей особистості військового керівника (закріплення у стандартах військової освіти не лише військово-професійних, але й громадянських і соціальних компетентностей);
- демократизація і гуманізація життєдіяльності закладів вищої освіти МО України;
- вдосконалення системи матеріального і морального стимулювання сумлінного ставлення до набуття компетентностей і результатів навчання, виконання військового обов'язку, ініціативного та творчого ставлення до військово-професійної діяльності;
- створення у суспільстві стабільної соціально-професійної групи військовослужбовців і надання престижності військовій службі;
- забезпечення відповідного функціональному призначенню Збройних Сил України [1] соціального і правового статусу військовослужбовців (визначення правового статусу в умовах мирного та воєнного часу, надзвичайного та воєнного стану, правове забезпечення застосування засобів збройного насильства);
- приведення соціального і правового захисту військовослужбовців і членів їхніх сімей у відповідність до встановлених законодавством обмежень у правах і свободах, що зумовлені особливостями військової служби та порядком її проходження [3];
- приведення усіх сфер життєдіяльності військовослужбовців у відповідність до чинного законодавства;
- забезпечення високого рівня вимогливості до виконання військовослужбовцями своїх функціональних обов'язків, дотримання порядку та правил проходження військової служби.

Висновки. Розбудова в Україні сучасної армії, здатної забезпечити оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, вимагає нових підходів до формування особистості військового керівника.

До першочергових завдань щодо впровадження нових підходів до формування особистості військового керівника належать: визначення у стандартах військової освіти не лише військово-професійних, але й громадянських і соціальних компетентностей, які повинні бути сформовані у період навчання у закладах вищої освіти; впровадження у систему національної військової освіти гуманістично-особистісної парадигми; гуманізація та гуманітаризація військової освіти; створення умов для всебічного розвитку і самореалізації особистості в умовах військової діяльності; підняття престижу і соціального статусу професії захисника Батьківщини.

Література:

1. Закон України «Про Збройні Сили України». – 05.10.2000. – № 2019-III (2019-14).
2. Інноваційний розвиток вищої військової освіти України : досвід, тенденції, перспективи, особливості підготовки військових льотчиків [монографія]. – Харків : Цифрова друкарня № 1, 2012. – 455 с.
3. Квіткін П.В. Правові засади військової служби і соціального захисту військовослужбовців // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол. : А.П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2012. – Вип. 1 (11). – С. 33-49.
4. Квіткін П.В., Дятлова І.В. Парадигма військової освіти: світовий досвід і вітчизняна практика // Чотирнадцята наукова конференція Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба “Новітні технології – для захисту повітряного простору”: тези доповідей, 11-12 квітня 2018 року, м. Харків. – Х. : ХНУПС, 2018. – С. 532-533.
5. Про вдосконалення підготовки офіцерських кадрів тактичного рівня та сержантського (старшинського) складу у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів: Наказ МО України від 25.04.2016 № 216.

Кришталь Д. О.

МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Модернізація системи вищої освіти і підвищення ефективності інтеграційних процесів в науково-освітньому комплексі України вимагають особливої уваги до проблем розвитку науки у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Сектор науки ЗВО покликаний забезпечити взаємозв'язок фундаментальної освіти з можливостями гнучкого реагування на потребу в кадрах з актуальних для країни науковим напрямом, наукомістким технологіям і виробництва; розвитку інтелектуальних здібностей майбутніх фахівців і вчених; відтворення наукових шкіл.

На жаль, проведений аналіз показує, що структура, організація і ефективність науки закладів вищої освіти ще багато в чому не відповідають потребам економіки, не адаптовані до нових методів управління.

У зв'язку з цим назріла необхідність комплексного дослідження сучасного стану організації науково-дослідної діяльності вищої школи і чинників, що впливають на її розвиток. Вимоги до наукової і (чи) науково-технічної діяльності вищого навчального закладу і порядок її оцінки встановлюються державним органом управління освітою за узгодженням з державним органом виконавчої влади, що здійснює формування і реалізацію державної науково-технічної політики.

Оцінка наукової і науково-технічної діяльності вищого навчального закладу і її взаємозв'язку з освітнім процесом здійснюється органом виконавчої влади, у веденні якого воно знаходиться. Результати оцінки наукової і (чи) науково-технічної діяльності у вищому навчальному закладі складають частину загальної оцінки діяльності вищого навчального закладу при його державній акредитації і є для державного органу управління освітою однією з підстав для встановлення (підтвердження) виду вищого навчального закладу .

У науковій літературі з проблем управління науковою діяльністю в системі вищої освіти широкого поширення набула концепція процесного підходу відповідно до якої процес управління може бути виражений у вигляді безперервних взаємозв'язаних дій - функцій управління .

У рамках цього підходу модель процесу державного управління науковою діяльністю визначається як взаємозв'язок основних функцій управління: планування, організація, програмно-цільовий підхід, мотивація, зворотний зв'язок (аналіз, моніторинг, контроль) і координація, які об'єднані процесами комунікації і вироблення заходів дії.

Висновки. Наукові дослідження у ЗВО — організовуються з метою: використання науково-технічного потенціалу вищої школи для визначення пріоритетних напрямів фундаментальних досліджень, посилення впливу науки на розв'язання освітніх і виховних завдань; дослідження й розробки теоретичних і методологічних основ розвитку науки.

Література:

1. Lutsenko T. A. . State mechanisms of efficiency of use of high school science personnel potential /Lutsenko T. A. /Public Policy and Economic Development : scientific and production journal. – Issue 6. – Mykolayiv : Publisher Yemelyanova T.V., 2015. – P. 5–9.
2. Ядранська О.В. Інституціональне забезпечення державного регулювання наукової та науково-технічної діяльності в Україні / О. В. Ядранська // тези VIII Міжнар. наук. конгресу «Державне управління та місцеве самоврядування», 27 – 28 березня 2008 р. – Х. : Вид-во ХарРІНАДУ «Магістр», 2008. – С. 177-179.

Ладна О. Б.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. З кінця 40-х років ХХ століття провідні світові держави почали розглядати міжнародну освітню діяльність як частину своєї зовнішньої політики, поставивши її за важливістю в один ряд з військової та економічної допомогою іншим країнам. Саме до кінця ХХ століття

сформувалася галузь світового господарства - міжнародний ринок освітніх послуг з обсягом продажів в кілька десятків мільярдів доларів США і потоками міжнародної академічної мобільності чисельністю в кілька мільйонів чоловік в рік.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що міжнародне співробітництво є не тільки необхідною умовою підтримки високого рівня української освіти, але і механізмом реалізації геополітичних та зовнішньоекономічних національних інтересів. Виникла проблема розробки моделі міжнародної діяльності закладів вищої освіти в умовах інтеграції України в загальноєвропейський освітній простір [2].

Останнім часом до зазначеної проблеми стали звертатися дослідники певного кола. Її розглядали економісти, політологи, соціологи, але в першу чергу вона цікавить безпосередніх учасників освітнього процесу а також державно-управлінців, які досліджують проблеми вищої школи в безпосередній близькості. Саме в області державного управління реформуванням вищої школи проведені наукові дослідження, які, на нашу думку, найбільш чітко і систематизовано описують специфіку і основні тенденції розвитку міжнародного співробітництва в системі вищої школи України, відображають особливості розвитку міжнародного співробітництва, розкривають форми і засоби організації міжнародної діяльності у закладах вищої освіти..

Зовнішньоекономічні зв'язку навчальних закладів висловлюють змістовну сторону також економічної взаємодії між ними, виступаючи одним з напрямків функціонування і розвитку міжнародних науково-академічних зв'язків. Зовнішньоекономічні зв'язки закладів вищої освіти можуть бути стійкими, масштабними частими, регулярними або спорадичними, разовими і незначними; еволюціонувати від простих (одностороння технічна допомога, двостороннє рамкову угоду про навчання іноземних студентів на контрактній основі) до складних (єдиний економічний простір науково академічних асоціацій, консорціумів або мережеві об'єднання). В результаті зовнішньоекономічних зв'язків можуть змінюватися ролі і функції взаємодії навчальних закладів і їх внутрішніх структур. Особливість змісту міжнародної науково-академічної діяльності як ресурсу, підвищує соціально-економічну цінність сучасного фахівця, полягає в тому, що вона може бути заснована тільки на індивідуальному виборі, який обумовлений особистими цілями, потребами та інтересами [1]: прагненням знайти застосування своїм здібностям і вдосконалити їх в системі орієнтирів, прийнятих в міжнародному співтоваристві.

Висновки. Однак, незважаючи на розробленість інструментарію міжнародної діяльності закладу вищої освіти і інтерес дослідників, проблема міжнародної діяльності у сфері вищої освіти як і раніше в достатній мірі не вирішена. Ситуація, що склалася обумовлена наступними факторами:

- недостатньо теоретично розроблені питання, пов'язані з теоретико-методологічними засадами дослідження проблеми в призмі формування державної політики;

- фактично відсутні аргументація і однаковість в умовах вибору тих чи інших концептуальних напрямів, що лежать в основі розробки моделі міжнародної діяльності української вищої школи;
- незважаючи на єдність в підході до формулювання завдань, форм і засобів міжнародної співпраці, в існуючих наукових дослідженнях практично не розглядається проблема створення комплексу організаційно-педагогічних умов, що сприяють ефективній реалізації моделі міжнародної діяльності навчальних закладів на політичній світовій арені;
- до сих пір на теоретичному рівні не виявлено і не обґрунтовано критерії оцінки міжнародної діяльності в системі вищої школи.

Література:

1. Алієва П. І. Організаційно-правовий механізм державного регулювання міжнародного співробітництва закладів вищої освіти / П. І. Алієва // Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. Вип. 2 (9). – Х. : НУЦЗУ, 2018. – С. 100–105. – (Серія «Державне управління»)
2. Барблан А. Академическое сотрудничество и свобода передвижения в Европе [Электронный ресурс]: что было и что будет? / А. Барблан – Режим доступа: http://www.logosbook.ru/educational_book/index.html

Лопатченко І. М.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Постановка проблеми. Технологічний прогрес та інноваційні процеси, які стрімко входять у повсякденне життя докорінно змінюють велику кількість сталих систем. Тектонічні зміни у майже всіх сферах діяльності суспільства, безпосередньо вплинули й на ефективну роботу сучасної державної служби. Особливих змін зазнали сфери комунікації та освіти - розвиток новітніх технологій та інтеграція всесвітньої мережі інтернет у повсякденне життя спричинило бурхливе зростання користувачів комп'ютерів та мобільних пристроїв серед усіх без виключення верств населення. Це спричинило формування новітньої особливості взаємодії у суспільстві – це безперервна комунікація завдяки інтернету та постійний запит на отримання інформації. Застосування та використання інноваційних медійних технологій стало невідворотною необхідністю та потребою як для простих громадян так і для державних службовців. Суспільство досягло того моменту розвитку, коли без використання соціальних мереж, відео хостингів, месенджерів будь-яка активна діяльність бренду, відомої особистості, громадського чи політичного діяча, державного службовця – практично не можлива. Використання

інноваційних медійних технологій високопосадовцями та державними службовцями стали одним з найдієвіших елементів взаємодії з громадськістю та ефективною роботою. Проте, розвиток медійних технологій останніми роками лише пришвидшується, а органи влади та державні службовці через надмірну бюрократичну складову не завжди вчасно реагують на вимоги сьогодення та комунікаційні запити суспільства. Саме тому використання інноваційних медійних технологій як елемент ефективною діяльності сучасних державних службовців є малодослідженим явищем й потребує сучасних рекомендацій.

Виклад основного матеріалу. У 2017 році Київський міжнародний інститут соціології провів всеукраїнське дослідження щодо користування інтернетом дорослим населенням України. Завдяки ньому було встановлено, що 61% дорослого населення України користуються інтернетом. За даними дослідження компанії Яндекс-Україна, кількість зареєстрованих акаунтів українців у 2016 році в соціальних мережах становила більше 41 мільйона облікових записів, що майже дорівнює населенню країни. Кількість акаунтів порівняно з 2012 роком, коли було зроблене в останнє таке дослідження, збільшилась майже удвічі [2]. Хоч дана цифра й говорить про те, що створено багато неактивних акаунтів й сторінок, які використовуються для рекламних або інших цілей, проте активне зростання користувачів інтернету та, зокрема, соціальних мереж, почали активно використовувати органи влади та державні службовці опираючись на цей елемент, як на один з найефективніших в процесі безпосередньої комунікації з громадськістю, впровадженню державної інформаційної політики та надання державних послуг.

Серед соціальних мереж в Україні, на даний момент, найбільшу популярність на сьогодні отримав Facebook. За даними внутрішньої статистики сервісу на січень 2019 року Facebook користується 12 млн українців. Активно використовують українці також платформи обміну повідомленнями Twitter, Instagram, Youtube, Skype, та сервіси обміну повідомленнями Viber, WhatsApp, Telegram тощо. Варто зазначити, що соціальні мережі як джерело інформації мають значний рівень довіри аудиторії. Так, за даними дослідження, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» у листопаді-грудні 2017 р., соцмережам довіряє більше третини українців (37 %) [4]. При цьому, як зазначає Л. Чуприна, багатофункціональність соціальних мереж, можливості щодо структурування комунікативного простору та об'єктивне сприяння розбудови громадянського суспільства роблять їх специфічним джерелом інформації [5].

Інноваційні медійні технології помітно впливають на взаємодію державної влади і суспільства. Зокрема, використання соціальних мереж дає можливість оперативно виносити громадянські ініціативи на публічне обговорення до інститутів влади, що у свою чергу сприяє формуванню культури партнерства у відносинах «влада – громадянське суспільство» [1].

Українські політики, публічні особи, органи державної та місцевої влади також використовують аккаунти (частіше у Facebook, Instagram та Twitter) для висвітлення своєї діяльності. Так, на даний момент на сторінку діючого

Президента України у мережі Facebook підписано більше 2 мільйонів користувачів, на особисту сторінку діючого Міністра внутрішніх справ підписано 411 тисяч чоловік. У мережі Instagram на сторінку діючого Президента України підписано більше 180 тисяч користувачів. На даних сторінках голова держави звітую про свою діяльність, демонструє фото із зустрічей з громадянами, відвідування з офіційними візитами інші держави.

Спілкування, хоча й віртуальне, з представником вищої політичної влади створює у громадян відчуття певної причетності до суспільно-політичних процесів, участі у творенні політико-економічних та соціокультурних стратегій в державі. У цьому контексті інноваційні медійні технології виступають як інструмент соціалізації нації та залучення суспільства до державотворчих процесів [3]. Органи влади мають активно впроваджувати використання інформаційних інструментів зворотного зв'язку у роботі з громадськістю, створювати Facebook сторінки своїх органів влади та активно вести та залучати до них громадян; створювати Youtube-канали, завдяки, яким можна демонструвати результати власної ефективності; проводити публічні консультації у соціальних мережах; проводити інформаційні кампанії завдяки використанню соцмереж тощо. Це створюватиме сприятливі умови для прояву громадської ініціативи та прямої взаємодії між органами влади та громадськістю. Також, було б доцільно створити відповідні умови для забезпечення підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань використання новітніх інформаційних технологій та взаємодії з громадськістю у соціальних мережах.

Висновки. Отже, використання інноваційних медійних технологій як елементу ефективної діяльності сучасних державних службовців потребує уваги наукової спільноти для розробки нових методів і форм цієї надважливої діяльності. Соціальні мережі є унікальною платформою для консолідації різних груп суб'єктів на основі спільності їх інтересів. Зазначимо, що використання інноваційних медійних технологій у роботі органів влади та державних службовців має будуватися, насамперед, на відповідальності всіх активних суб'єктів та спрямовуватися на налагодження ефективної комунікації та вироблення прозорих та колегіальних управлінських рішень у комунікації з громадськістю, впровадженню державної інформаційної політики та надання якісних державних послуг.

Література:

1. Матійчик А. В. Самоорганізація громадянського суспільства як чинник демократичної модернізації політичної системи України суспільства [Електронний ресурс] : дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / А. В. Матійчик ; ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – ІваноФранківськ, 2016. – 221 с. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/01/dis_matiychyk.pdf
2. Мінченко О. Українці в соціальних мережах: нове дослідження від Яндекс / О. Мінченко. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://watcher.com.ua/2014/08/21/ukrayintsi-v-sotsialnyh-merezhah-nove-doslidzhennya-vidyandeksa/>

3. Сахань О. Про використання соціальних мереж інтернету як засобу створення іміджу політичної влади в Україні / О. Сахань // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» – Х., 2014. – Вип. № 2 (21). – С. 143–154.

4. Скільки новин потрібно для людського щастя [Електронний ресурс] // Урядовий кур'єр. – 2018. – 18 січня. – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/skilki-novin-potribno-dlya-lyudskogo-shastyua/>

5. Чуприна Л. Соціальні мережі як інструмент реалізації громадських ініціатив [Електронний ресурс] / Л. Чуприна // Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1085:sotsialni-merezhi-yak-instrumentrealizatsiji-gromadskikh-initsiativ&catid=127&Itemid=460.

*Лопушинський І.П.,
Ковнір О.І.*

МЕХАНІЗМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЯ) СЕРЕД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Постановка проблеми. Булінг (цькування) – далеко не нова проблема як для всього світу, так і для України зокрема. За цим словом приховано тисячі психологічних проблем у дітей та зламаних життів. У світі піддаються цькуванню близько 150 млн дітей – кожен другий учень у віці від 13 до 15 років. Як відомо, останнім часом і в українських школах набуло поширення це ганебне явище. Так, згідно з даними ЮНІСЕФ лише 2018 року в Україні 24 відсотки дітей стали жертвами цькування в школі. Причому 40% тих, хто постраждав, нікому про це не розповідали. У Міністерстві освіти і науки України зазначають, що впродовж 2018 року до вітчизняних психологів надійшло близько 109 тисяч звернень з приводу булінгу. Отже, як видно, це не поодинокі випадки, а досить системний процес, що спостерігається в усьому світі і потребує вжиття невідкладних заходів щодо його попередження і викорінення. Ця проблема настільки значуща, що назріла потреба діяти й на законодавчому рівні.

Виклад основного матеріалу. З метою попередження насилля над учасниками освітнього процесу 18 грудня 2018 року Верховна Рада України проголосувала за зміни та ухвалила Закон № 8584 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» [4]. Рішення про відповідальність за цькування підтримало 228 народних депутатів. Закон за № 2657-VIII було опубліковано 18 січня в парламентській газеті «Голос України» і він набув чинності вже наступного дня, 19 січня 2019 року.

У новому Документі насамперед з'явилося визначення поняття «булінг». Відповідно до Закону, «булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого» [4].

Типовими ознаками булінгу (цькування) є: систематичність (повторюваність) діяння; наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (у разі наявності); дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого [4].

Що ж змінилося після ухвалення Закону?

Насамперед з'явилося юридичне визначення поняття булінгу в українському законодавстві. Закон передбачає відповідальність не тільки за вчинення, але й за приховування випадків булінгу. Закон запроваджує контроль директорів шкіл за виконанням заходів щодо протидії цькуванню, розгляд заяв про випадки цькування від учнів та їх батьків. Кривдників та педагогів, які приховують випадки цькування, будуть штрафувати. Відтепер за булінг батьків чи опікунів каратимуть штрафом у розмірі від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від двадцяти до сорока годин. Водночас, якщо цькування вчинене групою осіб або вдруге впродовж року після накладення адміністративного стягнення, то штраф становитиме від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або застосовуватимуться громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин. Моральне та фізичне насильство, прояви агресії в будь-якій формі передбачають накладення штрафу в розмірі від 340 до 850 грн. Дії ж з особливою жорстокістю, повторне порушення передбачає стягнення штрафу з батьків кривдника від 1700 до 3400 грн. Покарання не unikнуть і особи віком 14-16 років, що вчинили булінг. За вчинення правопорушення неповнолітнім віком до 16 років – штраф сплачують батьки.

Приховування булінгу вчителем також каратиметься штрафом від 850 до 1700 грн. У разі якщо керівник освітнього закладу (школи, гімназії тощо) не повідомить до поліції про факти булінгу – це так само каратиметься штрафом або виправними роботами з відрахуванням до 20% заробітку.

Відповідно до Закону директори шкіл повинні слідкувати за тим, чи проводяться у школі заходи з протидії булінгу, та розглядати заяви про випадки цькування. Заклади освіти тепер будуть зобов'язані передбачити запобігання булінгу і в правилах поведінки учня в школі.

Водночас після ухвалення Закону не все так просто. Запровадження адміністративної відповідальності за булінг межує з складним механізмом притягнення до цієї відповідальності. По-перше, складно довести вину людини

в низці форм булінгу. Зокрема, під час бойкоту чи то невербального цькування (мова тіла, наприклад, косі погляди). По-друге, складність самого визначення булінгу (треба довести і факт насилля з боку булера і нанесену шкоду психічному чи фізичному здоров'ю жертви, і найголовніше – зв'язок між цими проявами) [1].

Крім того, викоринити булінг лише одним Законом не уявляється можливим. Водночас сам факт запровадження штрафів за булінг свідчить про те, що суспільству потрібно, щоб когось покарали. Насправді ж штрафи за булінг – лише засіб попередження, навряд чи вони «працюватимуть» повноцінно. По-перше, найпоширенішим виявом булінгу є бойкот, часткове ігнорування або повне усунення дитини з колективу. Або може бути інший прояв – плітки. Уявляється проблематичним довести такі порушення в суді. Інша особливість – булінг є кваліфікованим правопорушенням. За Законом, це не просто застосування насилля, а застосування насилля (фізичного чи психічного) з метою підпорядкування жертви своїм інтересам. Тобто на суді слід довести не лише факт насилля, але й те, що воно було здійснене з метою контролю однієї дитини над іншою. Покарання не вирішує проблему: булер може просто затаїтися і помститися пізніше. Найголовніше в ситуації з цькуванням – віднайти причину такої поведінки дитини [2].

В організації виховного процесу в школі, на думку експертів і вчителів, потрібний комплексний підхід, насамперед слід проводити роз'яснювальну роботу з дітьми. З дітьми обов'язково потрібно говорити про цю проблему, проводити різні заходи, тренінги, бесіди з приводу толерантності. У своїй роботі учасники освітнього процесу повинні попереджати такі явища, запроваджувати превенцію. Слід боротися не з самим фактом булінгу, а докладати якомога більше зусиль для попередження цього зла, оскільки в українських школах компонент превенції суттєво «храмає» [3]. Досить часто булери просто не знають, як поводити себе інакше. У багатьох випадках діти-агресори й самі піддаються насиллю в сім'ї. Їх можуть бити старші брати чи сестри, унаслідок чого такі діти просто йдуть на вулицю й вихлюпують злобу на тих, хто слабший. Таких дітей просто не навчили жити в соціумі, справлятися зі стресом, на зривати свої емоції на інших. Для них агресія – спосіб самозахисту.

Висновки. Отже, як видно, булінг (цькування) у школі – справді кричуща проблема. Від булінгу страждають діти – і від вчителів, і від інших дітей; від булінгу страждають учителі – і від колег, і від деяких агресивних дітей та батьків; від булінгу страждають батьки: найчастіше – від дій таких самих батьків. Ухвалення Закону про булінг певною мірою сприятиме впровадженню антибулінгових методик в освітньому середовищі, а також дозволить протидіяти цькуванню й захищати осіб, які постраждали внаслідок булінгу. На думку експертів, це справді продуманий Закон, який чітко визначає, що відповідальність за шкільну жорстокість несуть дорослі. Крім того, відтепер у навчальних закладах не зможуть також приховувати факти насильства. Нині проблему «булінгу» підносять «нагора». Проте лише спільними зусиллями батьків, учителів та керівництва навчальних закладів, превентивними заходами

цього явища можна буде позбутися остаточно.

Література:

1. Гордієнко Н. Проблема булінгу в учнівських колективах інтернатних навчальних закладів: соціологічний аспект [Електронний ресурс] / Н. Гордієнко // *Evropsky politicky a pravni diskurz.* - 2018. - Vol. 5, Iss. 1. - С. 201-209. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2018_5_1_31

2. Кириленко М. Шкільне цькування, або булінг: вступ до теми [Електронний ресурс] / М. Кириленко // *Фармацевт Практик.* - 2017. - № 11. - С. 58-59. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/farmpr_2017_11_28

3. Плутицька К.М. Підходи до розуміння булінгу як форми шкільного насильства [Електронний ресурс] / К. М. Плутицька // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція.* - 2017. - Вип. 29 (2). - С. 78-80. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_29\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2017_29(2)_21)

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню): Закон України від 18 грудня 2018 року № 2657-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19>

*Лукиша А.С.,
Ткаченко І.А.,
Томілко О.О.*

ЗМІСТ ТА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ ФАХІВЦІВ

Постановка проблеми. Стрімкий рівень розвитку суспільства вимагає систематичного перегляду освітньої тактики і стратегії, навчальних планів і програм окремих дисциплін. Незважаючи на зростання обсягів навчального матеріалу, термін навчання залишається незмінним. Саме тому усе більшого значення набувають сучасні підходи до організації навчальних занять щодо підготовки фахівців.

Виклад основного матеріалу. Удосконалення процесу підготовки фахівців потребує не тільки поліпшення якості навчальних планів і програм, а й зумовлює також новітнє осмислення професійного розвитку майбутнього фахівця, який повинен володіти новітніми інноваційними технологіями. Систематично здійснюється перехід освіти до якісно нового стану, оскільки інновації в освіті вважаються процесом творення, запровадження та поширення в освітній практиці нових ідей, засобів, педагогічних та управлінських технологій, у результаті яких підвищуються показники досягнень структурних компонентів процесу технологізації навчання.

Використання інноваційних підходів до викладання навчального матеріалу з урахуванням сучасного рівня розвитку інформаційних технологій дозволить підвищити ефективність освітніх програм та, як наслідок, засвоєння фахівцями навчальної інформації. При цьому у них розвиваються такі дослідницькі уміння: бачити проблему, формулювати мету і завдання дослідження, вести пошук і обробку інформації, визначати суттєві характеристики явищ і процесів, аналізувати результати, оформляти їх у вигляді таблиць, графіків, діаграм.

Освітня інноваційна діяльність та вирішення поставлених завдань щодо підготовки фахівців має сприяти підвищенню конкурентоспроможності випускників, досягненню більш ефективного розвитку нашого суспільства. Вирішення проблем підвищення якості вищої освіти нерозривно пов'язане з підвищенням інтелектуальної культури науково-педагогічних працівників, рівня їх педагогічної майстерності.

Майбутнє освіти пов'язано як з онлайн-платформами, так і з віртуальною реальністю – це наступний крок у розвитку освітнього контенту. Перші розробки, що задіють віртуальну реальність в освіті, з'явилися в 1990-2000 роки. Віртуальна реальність досить серйозно використовується в такій області, як бізнес-освіта, там вона грає дві ролі. Перша – імітація звичного освітнього процесу – лекцій, практичних занять. Друга – координування і симуляція певних дій. Те, що в минулому році на розвиток віртуальної реальності було витрачено півмільярда доларів, показує, що ця область зайняла досить серйозні позиції.

Занурюючи людину в віртуальну реальність, ми можемо продемонструвати їй різні процеси і ситуації. Якщо говорити про пристрої, то найбільший розвиток зараз отримують шолом віртуальної реальності. Вони діляться на два типи – стаціонарні та мобільні. Головним позитивним фактором є можливість створити більш сприятливе середовище для навчання з відносно невисокими витратами.

Висновки. Можна зробити висновок, що інновації у навчальному процесі необхідно здійснювати на основі формування нових і модернізації існуючих підходів до реалізації оптимальних схем забезпечення мобільності особи, учасника навчального процесу, гнучкості у системі підготовки фахівця – рятувальника з метою оперативної адаптації до швидкозмінних вимог часу, ринку праці, нових концептуальних засад шляхом удосконалення багатоступеневої системи їхньої підготовки відповідно до українського законодавства

Література:

1. Носаченко І. М. Інтерактивні технології у професійному навчанні /І. М. Носаченко // Інформаційно-телекомунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи : збірник наукових праць. Частина 2.; за ред. М. М. Козяра та Н. Г. Ничкало. – Львів: ЛДУ БЖД, 2009. – С. 91.
2. Кобилянський О. Практичні аспекти формування компетентності

фахівців / О. Кобилянський, І. Кобилянська // Наукові записки. – Випуск 6. – Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Ч. 2. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – С. 120–124.

3. Колісник Л. В. Технології активного та інтерактивного навчання на заняттях з основ педагогічної майстерності / Л. В. Колісник // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; гол. ред. М. Т. Мартинюк. – К. : Міленіум, 2007. – 129 с.

4. Дичківская І.М. Інноваційні педагогічні технології // Альма-матер 2015. -304 с.

Мороз А.В.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ - ДОСВІД КИТАЮ

Постановка проблеми. Проблематика якості освіти, у тому числі й вищої, постійно перебуває у межах кола наукової уваги протягом декількох останніх десятиріч. Освіта як стратегічний фактор розвитку суспільства і фундамент національної безпеки передбачає постійне відтворення, планомірне накопичення і надання якісних освітніх послуг на ринку праці. Якість освіти все більше стає основою конкурентоспроможності, провідною силою, здатною забезпечити успіх особистості в умовах глобалізації та інформатизації сучасного суспільства.

У сучасних умовах для вищої школи поняття «якість освіти» співвідносять, перш за все, зі створенням потенційних умов для безперервного розвитку і задоволення освітніх потреб особистості в культурно-освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу. Проблематика якості вищої освіти у тому чи іншому контексті прояву свого складного та багатогранного змісту постійно перебуває у межах фокусу наукової уваги дослідників. Серед останніх наукових напрацювань, тематична спрямованість яких присвячена вирішенню різних аспектів вище наведеної проблематики, слід звернути увагу на роботи: В.П.Андрущенко, С.А. Калашнікової, С.В. Курбатова, Л.А. Гаєвської, Д.І. Дзвінчука, С.М. Домбровської, В.М. Мороза, С.А. Мороз та інших вчених [1; 2].

Інноваційні процеси, які відбуваються у світі передбачають нові тенденції у розвитку суспільства, виникає необхідність в модернізації економіки, що передусім стимулює країни до розробки нових продуктів або методів виробництва, які активізують економічний прогрес і дозволяють державам вирішувати транснаціональні проблеми. Здатність країни розвивати свою спроможність до інновацій лежить на вітчизняній системі освіти. Добре освічена робоча сила сприяє технологічним і науковим відкриттям, яке може стимулювати держави до вершини все більшої інноваційної глобальної

економіки. Ця потреба особливо важлива для Китаю, оскільки її лідери прагнуть підштовхнути китайську економіку до глобальних змін. Метою нового курсу уряду КНР стали подолання економічної відсталості і створення сильної держави, що спирається на науку і техніку. Одним з першочергових питань перед урядом Китаю стало реформування системи освіти, яке здійснювалося в руслі модернізації з урахуванням поточних і довгострокових потреб розвитку народного господарства, технічного переозброєння і досягнень світової науки. Масова підготовка і перепідготовка педагогічних кадрів та вдосконалення їх кваліфікації розглядалися китайським керівництвом як «основні гарантії» підвищення якості навчання. Протягом останнього десятиліття Китай досяг значних успіхів у просуванні вищої освіти, кількість установ збільшилася більш ніж удвічі, а державні витрати зросли з 52,66 мільярдів доларів у 2003 році до 311 мільярдів доларів у 2014 році.

Китайський уряд послідовно прагне підвищувати соціальний статус і життєві умови викладачів. Нові закони поставили на правову основу кваліфікаційні вимоги до педагогів на різних ступенях освіти. Одночасно реалізовувалися і нові нормативи оплати праці викладачів залежно від рівня їх кваліфікації: відповідно до «Закону про вчителів» (1993) їх середня зарплата повинна була бути не нижча від зарплати державних службовців. Заснування цього закону відіграло важливу роль у підвищенні престижу та соціального статусу педагогів, розвитку культури поваги, значення знань і талантів, сприяння розвитку освіти [3].

Національна освітня конференція, яка пройшла 10 вересня 2018 року в Пекині, запропонувала підвищити вимоги до підготовки педагогів. Зокрема, пропонувалося проведення таких заходів, як:

1) дотримання кодексу професійної етики вважається найважливішим елементом оцінки педагога;

2) підвищення рівня потенціалу шляхом підвищення рівня фінансування на одного студента в програмах підготовки педагогів на рівні вищих навчальних закладів та збільшення фінансового вкладу в підготовку педагогів, а також підвищення рівня підготовки видатних викладачів на рівні провінцій, муніципалітетів та округів;

3) запровадження інституційних реформ для активізації робочої сили за допомогою таких заходів, як прийняття інноваційних підходів до набору педагогів та ротації робочих місць;

4) підвищення соціального статусу та вдосконалення фінансових пакетів педагогів шляхом оптимізації схеми класифікації викладацьких посад і створення механізму зростання заробітної плати для забезпечення середнього доходу науково-педагогічних кадрів відповідно до місцевих державних службовців [4].

Віце-прем'єр-міністр Сунь Чунлан заявив, що необхідно продовжувати роботу над поліпшенням якості та управлінням вищою освітою на зустрічі з питань роботи університетів безпосередньо під керівництвом Міністерства освіти 17 січня 2019 року. Він наголосив, що хоча в реформах вищої освіти

досягнуто прогресу, все ж таки існують певні проблеми через відсутність наукового управління. Щоб підвищити ініціативу студентів у навчанні, необхідно побудувати суворі дисципліни шляхом вдосконалення управління викладанням та посилення оцінки поведінки студентів та процесу навчання. Треба також активізувати підготовку педагогічних кадрів. Етику та стилі роботи слід розглядати як перший критерій оцінювання вчителів. Їм пропонується запроваджувати інноваційні методи викладання, щоб отримати кращі результати. Слід також оптимізувати встановлення дисциплін і спеціальностей. Університети повинні встановлювати дисципліни на основі своїх переваг і характеристик. Необхідно усунути дисципліни з низьким попитом на ринку праці та низьку якість навчання. Сун Чунлан підкреслив, що повинні підтримуватися на високому рівні фундаментальні наукові дослідження [5].

Висновки. Можемо сформулювати такі основні висновки.

По-перше, необхідно відзначити, що сучасне китайське суспільство сьогодні потребує сучасних педагогічних працівників, здатних якісно вирішувати нові завдання освіти, ефективно і творчо працювати в нових умовах сучасної педагогічної дійсності.

По-друге, забезпечення якості вищої освіти через підвищення кваліфікації педагогів повинно бути здійснено за ініціативою держави, саме держава, використовуючи потенціали може забезпечити підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів, тим самим забезпечити підвищення якості вищої освіти.

Література:

1. Мороз С. А. Структура высшего учебного заведения как объект государственного управления / С. А. Мороз, В. М. Мороз // Повышение квалификации и профессиональное совершенствование педагогов: междунар. науч.-практ. конф., 26–27 ноября 2015 г. – Алматы, 2015. – С. 156–161.

2. Мороз С. А. Німецька модель підготовки науково-педагогічних кадрів: особливості розбудови та перспективи використання для розвитку трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ / С. А. Мороз, В. М. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія – 2016. – №2. – С. 87–96.(ст 9 НФС №6).

3. Су Сяохуань. Образование в Китае – реформы и новшества. – Пекин: Межконтинентальное издательство Китая. – 2002. – 189 с.

4. Ministry of Education of the People's Republic of China. Shandong Province: Ensuring teachers better fulfill their mission of supporting the personal development of students – URL: http://en.moe.gov.cn/Specials/Specials_Conference/conference_Speeches/201810/t20181009_350915.html

5. Ministry of Education of the People's Republic of China. Vice-premier stresses enhancing quality, management of higher education – URL: http://en.moe.gov.cn/News/Top_News/201901/t20190121_367509.html

ДОСВІД КИТАЮ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ ЇЇ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Вирішення питань інтернаціоналізації вищої освіти було визначено авторами проекту Стратегії реформування вищої освіти в Україні до 2020 року на рівні одного з пріоритетних напрямів. Інтернаціоналізація останнім часом все більше виявляється пріоритетним напрямком в діяльності університетів, що забезпечує їм місце на міжнародному ринку освітніх послуг шляхом ведення конкурентної боротьби. З метою отримання зазначених переваг розробляються та впроваджуються національні та університетські стратегії (програми, політики, плани) інтернаціоналізації вищої освіти. Про це під час під час зустрічі з Послом Держави Кувейт в Україні Рашидом Хаммадом Аль-Адвані сказала Міністр освіти і науки України Л.М. Гриневич [1]. Вона наголосила, що Міністерство освіти і науки працює над планом інтернаціоналізації вищої освіти в Україні. Згідно з результатами міжнародних досліджень такі стратегії широко представлені в університетах Європи і Азії [2].

Виклад основного матеріалу. Проблематика інтернаціоналізації вищої освіти набула свого розвитку у роботах багатьох українських вчених С.К. Андрейчука, Л.І. Антошкіної, Д.І. Дзвінчука, М.І. Дудки, В.С. Журавського, С.М. Домбровської, В.М. Мороза та інших вчених. Окремі питання прояву порушеної проблематики були розглянуті нами в контексті вирішення відповідних питань у межах попередніх напрямів наукових пошуків [3, 4].

Досліджуючи проблематику інтернаціоналізації вищої освіти України, вважаємо за необхідне звернути до опиту Китайської Народної Республіки.

В даний час в умовах гострої конкурентної боротьби на світовому ринку освітніх послуг розширення і стимулювання експорту освіти увійшло в число найбільш важливих пріоритетів державної політики всіх розвинених країн світу. Саме тому уряд Китаю робить ставку на розвиток власного науково-технічного потенціалу, першочерговим завданням для нього стає підготовка висококваліфікованих кадрів, які повинні забезпечити втілення в життя політики модернізації.

У зв'язку зі вступом до ВТО Китай змушений орієнтуватися на міжнародні стандарти в сфері освіти. Вищі навчальні заклади в Китаї стали слідувати вимогам інтернаціоналізації вищої освіти, конкурувати за залучення іноземних студентів. Якщо в 1990 р в Китаї за різними програмами навчалася близько 7 тис. іноземних громадян, то в 2000 р їх було вже 85 тис. Стала простежуватися й інша тенденція. Якщо в 1990-х рр. навчання іноземних студентів фінансувалося за рахунок стипендій та грантів, то в останні роки 90% іноземних студентів навчаються в Китаї за свій рахунок. В університетах Китаю постійно збільшується число освітніх програм, які викладаються

англійською мовою, що робить їх більш привабливими для іноземних студентів. На думку фахівців, багаті культурні та історичні традиції Китаю дозволять поступово нарощувати число залучених на навчання іноземних студентів. Значним стимулом в залученні іноземних студентів виступають щорічні стипендії на безкоштовне навчання в університетах Китаю. Так Уряд КНР, відповідно до двосторонньої Угоди про співпрацю між Міністерством освіти і науки України та Міністерством освіти Китайської Народної Республіки, щорічно виділяє близько 50 стипендій для українських громадян, для навчання в Китайських ВНЗ на рівнях: бакалавр, магістр, аспірант, стажер [5].

Китай активно використовував різні форми імпорту та експорту освітніх послуг, залишаючись в основному їх імпортером. З 1978 р до кінця 2006 року близько 1 млн осіб вирушило з КНР в 128 країн для навчання і наукових досліджень. У 2018 р за кордоном навчалось близько 200 тис. китайських студентів. Уряд КНР за допомогою продуманої політики підтримує, контролює і направляє цей процес. Урядом також розроблено комплексний план заходів, що стимулюють громадян КНР, які здобули освіти за кордоном, до повернення на батьківщину. Це і допомога в створенні власних підприємств через бізнес-інкубатори, і спеціальний «Фонд стартового капіталу для проведення наукових досліджень» та багато іншого.

Велику роль у розвитку університетської освіти в Китаї зіграла державна підтримка завдяки так званім проектам 211 і 985. Згідно з проектом 211 в 1993 р було відібрано 100 провідних університетів Китаю, які стали отримувати пріоритетне фінансування. Проект 985, представлений в 1998 р, передбачав більш істотне фінансування 43 кращих китайських університетів з метою їх виведення на «світовий рівень».

Висновки. Приймаючи до уваги вищенаведене, можемо сформулювати такі основні висновки.

По-перше, для підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку освітніх послуг основні завдання майбутнього розвитку вищої освіти в Китаї полягають в таких напрямках, як всебічне підвищення якості вищої освіти; прискорення темпу створення першокласних університетів міжнародного рівня; прискорення модернізації системи управління вищої освіти, вдосконалення інституційної системи сучасного університету; сприяння специфічного розвитку вищих навчальних закладів, просування інтернаціоналізації вищої освіти.

По-друге, інтернаціоналізації вищої освіти повинна бути здійснена за ініціативою держави, саме держава, використовуючи потенціали може забезпечити впровадження у дію процедур моніторингу рівня інтернаціоналізації діяльності вітчизняних ЗВО.

Література:

1. Гриневич Л. МОН працює над планом інтернаціоналізації вищої освіти в Україні [електронний ресурс] / Л. Гриневич // Міністерство освіти і науки

України: новини від 09.01.2017 р. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-02-09-liliya-grinevich-mon-praczuue-nad-planom-internacjonalizacziyi-vishhoyi-osviti-v-ukrayini>

2. Egron-Polak E. Internationalization of Higher Education: Growing expectations, fundamental values: IAU 4th Global Survey / E. Egron-Polak, R. Hudson R // International Association of Universities. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iau-aiu.net/sites/all/files/IAU-4th-GLOBAL-SURVEY-EXECUTIVE-SUMMARY.pdf>.

3. Мороз С. А. Німецька модель підготовки науково-педагогічних кадрів: особливості розбудови та перспективи використання для розвитку трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ / С. А. Мороз, В. М. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія – 2016. – №2. – С. 87–96.

4. Мороз С. А. Французька модель підготовки науково-педагогічних кадрів: особливості розбудови та перспективи використання для розвитку трудового потенціалу вітчизняних ВНЗ / С. А. Мороз, В. М. Мороз, С.М. Домбровська // Вісник НУЦЗУ (Серія «Державне управління») – 20

5. Topuniversities of China [electronic resource] / World University Rankings – 2019 // Quacquarelli Symonds. – Access mode: <https://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2019>

6. КНР виділила 60 стипендій на навчання та стажування для українців [електронний ресурс] // Міністерство освіти і науки України: новини від 22.01.2019 року р. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/knr-vidilila-60-stipendij-na-navchannya-ta-stazhuvannya-dlya-ukrayinciv>

Палюх В.В.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАУКОВИМ ПРОЦЕСОМ: ОСНОВНІ ФОРМИ ТА НАПРЯМИ

Постановка проблеми. Сьогодні поступово розглядаються проблеми подальшого розвитку системного підходу до науково-інноваційного управління. У зв'язку з чим з'являються програми стимулювання наукової й інноваційної діяльності, спрямовані, перш за все, на дифузю інновацій, розширюється використання непрямих методів регулювання. Значення великих, амбітних наукових програм, навпаки, дещо знижується, а в разі їх реалізації пріоритетним механізмом стає міжнародна співпраця. Вивчення закордонного досвіду надає можливість на поступове часткове впровадження закордонного досвіду у вітчизняну систему державного управління науковою діяльністю.

Виклад основного матеріалу. У всіх країнах продовжується зростання видатків приватного сектора на наукові дослідження та розробки. Так, у країнах ЄС у 1995-2007 рр. щорічний приріст державних видатків на

дослідження і розробки становив 1,5%, а фінансування з боку приватних компаній збільшувалося в середньому на 3,5% за рік. Характерне також постійне вдосконалення системи управління наукою. Головна тенденція розвитку полягає в поступовому формуванні координаційних структур, покликаних погоджувати на федеральному рівні інтереси і цілі різних суб'єктів інноваційної системи.

Особливості організації системи державного регулювання науки залежать від історичних традицій, часу інституціоналізації державного управління (а тому – міри запозичення досвіду інших країн), а також від рівня тих, що стоять перед наукою конкретної країни завдань. Як правило, немає єдиного органу управління, відповідального за стан всієї науки та інноваційної діяльності. Уряди більшості розвинених у науково-технічному плані країн розглядають наукову й інноваційну діяльність як компоненти єдиного процесу, а тому їх регулювання жорстко не розмежовується. Різні відомства можуть мати у своїй структурі підрозділи, що регулюють питання розвитку науки й інноваційної діяльності.

Органи держави, що підтримують наукові дослідження, інноваційну діяльність і розвиток малого та середнього бізнесу в науково-технічній сфері, активно взаємодіють один з одним при розробці і здійсненні національних програм. Крім того, в процес прийняття рішень все активніше залучаються різні зацікавлені сторони – промислові компанії, представники академічного співтовариства, недержавні некомерційні організації.

Міра централізації управління може бути різною, але завжди є певним чином організоване міжвідомче регулювання (постійне або здійснюване у зв'язку з необхідністю вирішення конкретних завдань). Умовно можна виділити централізований, децентралізований і проміжний (з децентралізацією ряду функцій) типи державного управління.

Прикладами централізованого підходу можуть слугувати Фінляндія, Франція і Японія. У Японії два міністерства – міністерство економіки, торгівлі і промисловості та міністерство освіти, культури, спорту, науки і технологій відповідають за всі питання у сфері науки і технологій, сприяють кооперації між наукою і промисловістю, оцінюють ефективність державної політики. Останніми роками була також посилена роль управління кабінету міністрів, у складі якого з 2001 р. діє рада з наукової і технологічної політики. Рада є головним консультативним органом, що відповідає за формування науково-технологічної політики, визначення ресурсів для її реалізації, розвиток зв'язків між наукою і промисловістю.

У Франції центральна ланка державного управління також представлена двома міністерствами. Це міністерство, що відповідає за наукові дослідження, (у структурі міністерства національної освіти, вищої освіти і науки) і міністерство, що відповідає за промисловий розвиток, (у структурі міністерства економіки, фінансів і промисловості). Є ряд інших міністерств, також включених у процес підтримки інновацій, але вони відіграють другорядну роль – міністерство оборони, міністерство охорони

навколишнього середовища й ін. Важливе значення має також діяльність державного агентства OSEO, яке було створено в 2005 р. шляхом об'єднання трьох національних агентств підтримки малого бізнесу – національного агентства з підвищення інноваційної привабливості наукових досліджень, агентства зі страхування малого бізнесу і банку, що працює з малими і середніми підприємствами. Кожна з тих структур, що входять до OSEO, зберегла власне ім'я і має тепер комплексну назву, наприклад OSEO-ANVAR. Значення OSEO-ANVAR зросло, і його функції розширилися, оскільки кількість пріоритетних проектів за участю малого і середнього бізнесу постійно збільшується.

У Фінляндії найвищим органом державного управління у сфері розробки наукової й інноваційної політики і її координації є рада Фінляндії з наукової і технологічної політики, очолювана прем'єр-міністром. До переліку його головних завдань входять розробка й координація наукової і технологічної політики, загальних напрямів розвитку науки та освіти, визначення напрямів витрачання бюджетних коштів між різними міністерствами і сферами діяльності.

Розвиток систем регулювання йде у напрямі «проміжної» моделі, яка забезпечує, з одного боку, гнучкість, а з іншого – можливість, у разі необхідності, мобілізації ресурсів для виконання сформульованих на державному рівні завдань.

Важливим напрямом розвитку державного регулювання науки за кордоном стає вдосконалення процедур і механізмів оцінювання ефективності реалізації заходів наукової політики. Велике значення надається таким формам оцінювання, як міжнародні зіставлення, пілотні дослідження, експертиза. У механізм оцінювання вбудовується проведення консультацій зі всіма зацікавленими учасниками інноваційної системи з метою досягти консенсусу з питань наукової політики. Оцінювання може проводитися до початку реалізації заходів, у процесі, а також після закінчення тієї або іншої урядової ініціативи.

Основні зміни відбуваються в таких напрямках. Переглядаються підходи до вибору пріоритетів, з'являються методи, орієнтовані на формування національної стратегії держави – метод Форсайт й інші форми довгострокового прогнозування. Одночасно відбувається постійний пошук і вдосконалення методів оцінювання діяльності як самих державних структур, відповідальних за реалізацію наукової й інноваційної політики, так і ініціатив, які вони реалізують.

Висновки. Виявилось, що найбільш складним є визначення того, що саме треба вимірювати. Водночас є ще ряд специфічних особливостей оцінювання. По-перше, складно виявити залежність між короткостроковими індикаторами наукової діяльності і довгостроковими ефектами. По-друге, існують значні розбіжності в розумінні того, як треба вимірювати результативність НДДКР і інтерпретувати отримані результати. По-третє, оцінка результативності у сфері науки за своєю суттю практично завжди є

ретроспективною і тому вимагає участі кваліфікованих експертів. По-четверте, межі між сферами знань і видами робіт розмиті – так, все більш формально-статистичним стає поняття фундаментальних досліджень, і все складніше провести межу між фундаментальними і прикладними роботами.

Література:

1. Ядранська О.В. Зарубіжний досвід державного регулювання науки: основні форми та напрями / О. В. Ядранська // Збірник наукових праць ДонДУУ. Серія: Державне управління. – 2007. – Вип. 93. – Т.8. – С. 63-69.
2. Гуревич М. Государственное регулирование науки // Экономика Украины. – 2001. - №10. – С. 73-79.
3. Луценко Т.О. Державне регулювання науки та інноваційної діяльності України / Т.О. Луценко / «Ольвійський форум – 2015: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі»: тези. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. – Том 1. – С.95-96.
4. Монаєнко А.О. Законодавча правотворчість у галузі видатків на освіту та науку // Наше право. – 2008. – №.4. – Ч.1 – С. 99-105.

Садковий В.П.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Механізми державного регулювання розвитку економічної безпеки будь-якої держави є дуже складною і багатоплановою конструкцією. Як складова частина загальної системи національної безпеки, вона одночасно є її базисом, основою для формування і функціонування всіх інших елементів, що входять до її структури: військовій, технологічній, продовольчій, інформаційній і екологічній безпеці.

Виклад основного матеріалу. Управління економічною безпекою з боку держави є універсальною категорією, що відбиває захищеність суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях від держави і до кожного її громадянина. З позиції суб'єкта господарювання оцінка економічної безпеки полягає у визначенні рівня захищеності його потенціалу (виробничо-технічного, фінансового, соціального тощо) і тенденцій його зміни. Динамічний характер розвитку сфер громадської життєдіяльності, викликаних глобалізацією, поширенням інформаційних, а також міжнародною конвергенцією і багатопрофільною кооперацією, вимагає застосування міждисциплінарного підходу до вивчення проблем цілісності і захищеності соціальних систем на тлі швидкої ротації інформаційних потоків, постійних змін у сфері економіки, міграції населення.

Економіка та економічні інтереси відіграють значну роль у всіх сучасних теоріях безпеки, але лише наприкінці ХХ сторіччя економіка стала основою стратегії безпеки будь-якої розвиненої країни. В Україні, незважаючи на існування декількох наукових шкіл економіки та державного управління і масштабні економічні дослідження, сфера економічної безпеки закладів вищої освіти потерпає від відсутності чіткої науково обґрунтованої стратегії, яка б базувалася на довгострокових економічних інтересах нашої країни. Основна причина – новизна ідеї зв'язку між економічними науками і наукою державне управління та вимоги міждисциплінарності до багатьох концепцій. Популярність тематики економічної безпеки в наукових публікаціях зовсім не означає існування розробленого обґрунтованого понятійного апарату в цій галузі знань, і навіть несуперечливого розуміння економічної безпеки як наукової концепції та державної стратегії.

Основою економічної безпеки будь-якої освітньої установи є ресурси. Ефективне використання різних ресурсів дозволяє реалізувати різноманітні економічні інтереси й досягти економічної самостійності. Освітні установи, звичайно ж, об'єднує спільність соціально-економічних умов розвитку.

Основою для оцінки загроз і збитків від дії загроз як прийнятних або неприйнятних є критерії економічної безпеки, які можуть бути якісними або кількісними. Критерії, у свою чергу, виражаються показниками економічної безпеки. Таким чином, суть економічної безпеки реалізується в системі її критеріїв і показників.

Серед показників економічної безпеки вченими виділяються такі головні показники економічного зростання освіти, хоча і важливі для визначення рівня економічної безпеки, усе ж носять другорядний характер до визначення рівня економічної безпеки системи вищої освіти.

Найбільш важливим у зв'язку з цим є моніторинг чинників, що створюють загрози самій системі вищої освіти, але більшою мірою продукту системи — освітній послугі.

Стан економічної безпеки системи вищої освіти характеризується наявністю зовнішніх і внутрішніх чинників, що створюють загрози, що мають різну спрямованість. Можна виділити вплив на розвиток системи вищої освіти таких зовнішніх чинників, що створюють загрози:

- а) діяльність політичних, економічних і інших іноземних структур, спрямована проти інтересів України у сфері освіти;
- б) прагнення низки країн до домінування й утистки інтересів України у світовому освітньому просторі;
- в) загострення міжнародної конкуренції за володіння технологіями;
- г) зростання технологічного відриву провідних країн світу й посилення їх можливостей з протидії створенню конкурентоздатної системи вищої освіти [2].

Визначено, що сьогодні можна виділити й нові виклики як чинники, що створюють зовнішні загрози розвитку системи вищої освіти:

- а) прояви фінансово-економічної кризи;

- б) уповільнення в короткостроковій перспективі зростання витрат консолідованого бюджету на вищу освіту;
- в) припинення або зниження в короткостроковій перспективі зростання прибутків населення і створення принципово нової ситуації на ринку освітніх послуг;
- г) зміна динаміки національного ринку робочої сили, перехід від ринку пропозиції до ринку попиту;
- д) зміни в пріоритетах витрат бюджету домашніх господарств.

Висновки. В умовах, що склалися, виникає необхідність у розробці загальної концепції забезпечення економічної безпеки закладів вищої освіти на основі максимального використання потенціалу системи вищої освіти з урахуванням характерних для нього специфічних особливостей.

Література:

1. Економіка вищої освіти України : тенденції та механізм розвитку: [монографія] / [В. П. Андрущенко, І. С. Каленюк, С. В. Мочерний тощо]; за заг. ред. В. П. Андрущенко // Акад. пед. наук України ; Ін-т вищ. освіти. — К.: Пед. преса, 2006. — 206 с.
2. Коврегін В. В. Науково-методичні засади формування та реалізації системи управління економічною безпекою ВНЗ / В. В. Коврегін // Публічне управління та митне адміністрування. — 2015. — № 2 (13). — С. 188–194. — (Серія «Державне управління»).

Сіренко Р. Р.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ СТУДЕНТСЬКОГО СПОРТИВНОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні, євроінтеграційні процеси, що відбуваються у суспільстві висувають принципово нові вимоги до теоретико-методичних, нормативно-правових та організаційних основ системи фізичного виховання та спорту у вищій школі з забезпеченням формування належного рівня інтелектуального потенціалу нації, реалізацією вроджених задатків та удосконаленням здібностей молоді особи. Проведений аналіз науково-педагогічної та методичної літератури засвідчив, що на теперішній час майже відсутні комплексні наукові праці, які були б присвячені дослідженню досвіду системно-організаційних аспектів системи фізичного виховання та спорту молоді в системі вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Регресивні інновації Міністерства освіти і науки України щодо фізичного виховання та спорту у вищій школі України суттєво підвищують відповідальність фахівців галузі за стратегію розвитку та збереження здоров'я студентської молоді. Увага фахівців до наукового вивчення різних аспектів студентського спорту припадає на завершення ХХ –

початок ХХІ століття. Значна частина наукових досліджень присвячена студентському спорту у різних країнах світу, його значенню у формуванні культури особистості молодої людини, загальним проблемам міжнародного студентського руху [2].

Загальновідомо, що перед галуззю фізичної культури і спорту ставляться завдання, пов'язані зі зміцненням здоров'я населення та підвищення авторитету держави на міжнародній арені. Завдання реалізуються через залучення населення до занять фізичною культурою і масовим спортом, а також завдяки результативності виступів представників країни у спорті вищих досягнень. У зв'язку із цим студентський спорт, який є складовою фізичного виховання молоді, володіє значними резервами для реалізації вищезазначених завдань.

Студентський спорт, як одна з організаційних форм фізичного виховання, орієнтований на залучення студентів до систематичних занять фізичними вправами і спортом, організацію активного відпочинку, самореалізацію студентської молоді. Він є зв'язковою ланкою між масовим спортом та спортом вищих досягнень. Таким чином, студентський спорт доповнює і збагачує професійну підготовку висококваліфікованих фахівців в умовах ЗВО для різних галузей суспільної діяльності [3]. Заняття спортом стають усе помітнішими не тільки соціальними, а й політичними факторами в сучасному світі.

Залучення молоді до занять спортом, а також їхні успіхи на міжнародних змаганнях є безперечним доказом життєздатності та духовної сили нації, сприяють створенню позитивного іміджу держави на міжнародній арені. Тому державна підтримка студентського спорту є одним з важливих напрямів соціально-економічної політики нашої країни. Головна мета цієї політики полягає в реалізації державної діяльності в галузі спорту, визначеної в стратегії розвитку Олімпійського руху в Україні на період до 2020 р., у створенні умов, що орієнтують студентську молодь на здоровий спосіб життя, розвиток спортивної інфраструктури, а також на підвищення конкурентоспроможності українського спорту.

Проблеми студентського спорту, що потребують розв'язання в сучасних умовах України можна згрупувати наступним чином: соціополітичні; нормативно-правові, організаційні, матеріально-технічні та методологічні. Насьогодні в Україні, на відміну від країн Європи, слабо розвинена система спортивних клубів у закладах вищої освіти, а координатором студентського спорту є Спортивна студентська спілка України, яка не має прописаних повноважень у Законі України "Про фізичну культуру та спорт" та не має фінансового і ресурсного забезпечення з боку держави.

Головними проблемами розвитку студентського спорту України є: соціополітична складова: відсутність цілісної системи виховання, фізичного, морального і духовного розвитку і соціалізації молоді як наслідку падіння суспільної моралі; організаційна складова: незадовільна ефективність управління системою та закладами освіти, недостатній розвиток самоврядування навчальних закладів, залучення до управління громадських інституцій та інших користувачів фізкультурно-спортивних послуг, слабка мотивація адміністрації

ЗВО щодо розвитку студентського спорту, діяльності спортивних клубів та участі студентів у змаганнях різного рівня; матеріально-технічна складова: відсутність механізмів фінансового та ресурсного забезпечення процесу вдосконалення фізичного виховання та спорту в системі освіти і науки України; сповільнений розвиток та впровадження інноваційних спортивних технологій, що істотно ускладнює розвиток фізичної культури та масового спорту.

Трансформація ролі студентського спорту в процесі освіти української молоді обумовлена загальними зрушеннями в соціально-економічній системі, зокрема виведенням держави з різних сфер життя суспільства, в тому числі і зі спортивної сфери. Проблеми погіршення здоров'я, фізичного розвитку і фізичної підготовленості населення, відсутності ефективного переходу від системи дитячо-юнацького спорту до спорту вищих досягнень, посилення суперництва в спорті вищих досягнень створюють актуальність розв'язання проблем студентського спорту, що мають місце в XXI столітті.

Література:

1. Мельник М.Г. Проблеми розвитку студентського спорту України у XXI столітті / М.Г. Мельник, М.П. Пітин // Біомеханічні, педагогічні, медико-біологічні та психологічні аспекти фізичного виховання та спорту. – Вісник № 129 (1). – 2015. – С.169–173.

2. Пітин М. Теоретична підготовка в спорті : монографія / Мар'ян Пітин. – Л. : ЛДУФК, 2015. – 372 с.

3. Приступа Е.Н. Решение проблем современной молодежи средствами олимпийского образования / Е.Н. Приступа, Ю.А. Брискин, М.П. Питын // Sportul Olimpic și sportul pentru toți : Material. Congres. Șt. Intern. / col. red.: Manolachi V., Danail S. – Ch. : USEFS, 2011. – Vol. 1. – 2011. – P.148–151.

*Спільник В.В.,
Малюк В.М.*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ТА ЕЛЕКТРОННОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Сьогодні серед молоді стає популярним здобуття вищої освіти, перекваліфікації, підвищення професійної кваліфікації, вивчення іноземних мов та інше за допомогою розвитку у освітньому процесі форм та методів дистанційної та електронної освіти.

Дистанційне навчання у XXI столітті, відноситься до найефективніших систем підготовки та перепідготовки фахівців різних напрямків професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. На початку другого тисячоліття в Україні розвиток дистанційного та електронного навчання застосовувався не так широко. Основним чинником низького розвитку дистанційного навчання в кінці XX на початку XXI століть було застосування у навчальному процесі

застарілих технічних засобів, інформаційних, і телекомунікаційних технологій, відсутній процес навчання в електронній формі, а саме через мережу інтернет. Тому дистанційне навчання забезпечувалось за допомогою використання поштових засобів зв'язку та кур'єрської доставки до адресата.

З метою ефективного державного регулювання розвитку дистанційної та електронної освіти в Україні активно розвиваються технологічні системи навчання та приймаються відповідні концепції, закони України, рішення на державному рівні щодо розвитку освітнього процесу.

Так, відповідно до Закону України "Про вищу освіту", Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, схваленої Указом Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013 та з метою впровадження сучасних тенденцій розвитку освітніх технологій у процес підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України наказом Міністерства оборони України № 744 від 21 грудня 2015 року затверджено Концепцію дистанційного навчання у Збройних Силах України.

Зазначена Концепція дистанційного навчання активно впроваджується у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України.

Раніше щоб підвищити свій військовий фах або пройти навчання на навчальних курсах військовослужбовцю необхідно було вибувати до військових навчальних закладів, і тому виникало багато проблем як у держави так і у військовослужбовця, а саме:

утримання військовослужбовця у службовому відрядженні згідно норм забезпечення;

компенсація за проїзд до призначеного місця та зворотно;

витрата особистих коштів військовослужбовця;

відрив від місця проходження військової служби;

відрив від сім'ї та інше.

Завдяки впровадженню нових форм та методів дистанційного навчання військовослужбовців Збройних Сил України отримують можливість підвищити свій військовий фах, пройти навчання на навчальних курсах з отриманням відповідного документу про його закінчення без вищенаведених негативних чинників, які можуть впливати на незадовільну підготовку військовослужбовця.

Позитивними важелями дистанційного та електронного навчання є:

навчання військовослужбовця у зручний для нього час та у зручному місці;

без відриву від виконання своїх службових обов'язків отримати освіти;

використання і розвиток комп'ютерного моделювання для зменшення витрат на підготовку військовослужбовця;

використання сучасних інформаційних технологій навчального процесу;

можливість отримати освіти у навчальних закладах інших держав.

У Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра

Сагайдачного система дистанційного навчання є частиною системи військової освіти.

Так одним із прикладів підвищення кваліфікації є викладач Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, кафедри тактики підрозділів (бойового) оперативного забезпечення майор Малюк Валерій Михайлович. Який в період з 12 квітня 2018 року по 25 квітня 2018 року із робочого місця на кафедрі через новітні засоби комунікацій пройшов курси у Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського з підвищення кваліфікації та професійного рівня з питань організації та використання технологій дистанційного навчання в Збройних Силах України.

Загальний час навчання становив 108 годин. За результатами підсумкового контролю викладач отримав оцінку "добре" та через пошту отримав свідоцтво про підвищення кваліфікації.

Науково-педагогічним складом Національній академії стрімко розвивається напрямок електронного навчання військовослужбовців, а саме видання електронних посібників навчальних дисциплін за військовими спеціальностями які вивчають майбутні захисники нашої держави.

Звичайно, що для зміни військової облікової спеціальності або підвищення свого оперативного рівня освіти військовослужбовці повинні безпосередньо проходити навчання у призначених для цього військових навчальних закладів або навчальних підрозділах.

Висновки. Як висновок можна стверджувати, що дистанційна освіта перебуває у статусі апробації в освітньому процесі вищих навчальних закладів та відіграє важливу роль у розвитку освіти як в Україні так і за її межами.

Таким чином результатом дистанційного навчання є зростання рівня професійної підготовки, і якості освіти військовослужбовця за рахунок використання сучасних педагогічних та інформаційних технологій.

Література:

1. Домбровська С.М. "Механізми державного регулювання впровадження дистанційної форми навчання у вищих навчальних закладах", журнал "Теорія та практика державного управління". Вип. 3 (46).
2. Дем'янченко О.М. "Перспективи розвитку дистанційної освіти".
3. Наказ Міністерства оборони України "Про затвердження Концепції дистанційного навчання у Збройних Силах України" №744 від 21 грудня 2015 року.

Хмиров І. М.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової та вітчизняної

економіки характеризується формуванням державного управління глобальним інформаційним суспільством, на основі знань, в якому соціально-економічний добробут визначається високими технологіями, інноваційним потенціалом і рівнем інтелектуального розвитку. Роль вищої освіти у створенні інформаційного суспільства не може бути переоцінена.

Виклад основного матеріалу. Інформатизація освіти в Україні - один з найважливіших механізмів, що зачіпає основні напрямки модернізації освітньої системи. Сучасні інформаційні технології відкривають нові перспективи для підвищення ефективності освітнього процесу. Змінюється сама парадигма освіти. Велика роль надається методам активного пізнання, самоосвіті, дистанційним освітнім програмам [2].

ДН – засноване на сучасних інформаційних і комунікаційних технологіях навчання й підвищення кваліфікації.

Дистанційні технології навчання можна розглядати як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної аудиторії.

Ефективність дистанційного навчання заснована на тому, що ті, кого навчають, самі почувають необхідність подальшого навчання, а не піддаються тиску з боку. Вони мають можливість роботи з навчальними матеріалами в такому режимі й обсязі, який підходить безпосередньо їм. Ефект у значній мірі залежить від того, наскільки регулярно займається той, хто навчається. Послідовне виконання контрольних-діагностичних завдань і випускної роботи, а також підтримка у всіх питаннях з боку викладача-координатора забезпечує планомірне засвоєння знань [1].

Аналіз впровадження дистанційного навчання показує, що до реального контингенту потенційних студентів можна віднести тих, хто часто перебуває у відрядженнях, військовослужбовців, територіально віддалених слухачів, жінок, що перебувають у декретній відпустці, людей з фізичними вадами, тих, хто поєднує навчання й роботу, співробітників, що підвищують свою кваліфікацію тощо. Й незважаючи на те, що дистанційне навчання передбачає одержання також і базової середньої освіти, цей напрямок не одержав активного впровадження в освітній процес шкіл, коледжів та інших середньо-спеціальних установ освіти.

Основна мета дистанційного навчання – дозволити вчитися всім бажаючим, у кого є прагнення одержати професію. Інтерес до даної технології навчання опитані бачать не тільки в бажанні одержати освіту, але й у тому, що інформаційні технології впроваджуються в наше повсякденне життя.

Потенціал дистанційних технологій оцінюється високо. Однак до можливої заміни традиційних технологій дистанційними поки що ставляться обережно. Часто висловлюється думка про те, що будь-якій людині необхідно надавати альтернативу й свободу вибору освітніх технологій. Але є переконання, що за дистанційними технологіями – майбутнє. Студенти, що навчаються дистанційно, більш адаптовані до зовнішніх умов, вони більш

самостійні, товариські й комунікабельні, не бояться приймати важливі рішення, а виходить, у сучасному світі бізнесу їм буде легше.

Сьогодні випускники, що навчалися дистанційно, звичайно вище оцінюють престиж отриманої професії. Вони, як і багато хто, зазнають труднощів, але бувають найбільш успішними й краще адаптованими в професійній сфері. Оцінка задоволення місцем у колективі й стосунками з керівництвом у випускників дистанційної технології трохи вища, ніж у випускників традиційного навчання.

Висновки. Дистанційні технології навчання вже зайняли одне із провідних місць у середній професійній освіті. Зацікавленість в одержанні спеціальності дистанційно зростає, а якісні характеристики фахівців відрізняються тільки позитивними моментами: упевненістю у власних силах, легкою адаптацією в колективі, умінням самоосвічуватися. Всебічний аналіз дистанційного навчання підтвердив гіпотезу якісної підготовки фахівців середньої ланки.

Література:

1. Васюк О. Теоретико-методичні аспекти організації дистанційної освіти / О. Васюк // Вісник Книжкової палати України. – 2011. – № 2. – С. 30–32.
2. Домбровська С.М. Механізми впровадження дистанційної освіти у вищих навчальних закладах України /С.М.Домбровська/ Дистанційне навчання – старт із сьогодні в майбутнє : II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (19.05.2016 р.). – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна

Хома О. З.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин в Україні відбився на функціонуванні системи освіти в нашій країні. Система освіти виявилася об'єктом досить суперечливих трансформаційних процесів, які знайшли своє вираження в переході до певних моделей її розвитку і привели до формування національного ринку освітнього послуг.

Ринок освітніх послуг – це самостійний сектор ринкової економіки, де існують відносини купівлі і продажу вельми специфічного товару – освітніх продуктів. «Освітня послуга, - за визначенням Н. Макеєва, - це сукупність доцільної діяльності, що задовольняє потреби суб'єкта в освіті і проміжних освітніх продуктах у формі речі, які супроводжують таку діяльність» [1, с. 13].

Виклад основного матеріалу. Відмінною рисою ринку освітніх послуг є наявність на ньому різноманітних секторів, де відбувається купівля-продаж різних за значимістю і за вартістю освітніх послуг.

Освітні послуги є виразом певних економічних відносин між освітнім закладом та окремим фізичною особою, які навчаються на платній основі.

У тому випадку, якщо навчання здійснюється за рахунок коштів державного бюджету, то який навчається не вступає з освітньою установою в ринкові відносини. При такому фінансуванні в ринкові відносини вступає держава, яке здійснює цілу сукупність функцій, які не виконуються іншими суб'єктами. Це – фінансування регулювання ринку освітніх послуг з метою досягнення при конкретному рівні освіти відповідної якості і структури. Останнє передбачає закріплення такого переліку спеціальностей, які є затребуваними і пріоритетними в конкретних економічних умовах.

Інноваційність освітніх технологій передбачає активні методи навчання, засновані на практичній діяльності, на особистому досвіді і дозволяють засвоювати до 90% матеріалу, в той час як пасивні – максимум 10% [2, с. 2]. Трансляція матеріалу, що супроводжується слайдами, практика, розбір і аналіз ситуацій, гра, імітація, проект – ті активні методи, які передають зміст знання таким чином, щоб сформувати компетенції, адекватні сучасній діловій практиці.

Сучасні інформаційні та комунікаційні технології (Інтернет, мультимедіа, відеоконференції) розширюють межі застосування активних методів і дають можливість створювати нові освітні технології, до найбільш актуальних з яких відносяться:

- двоїсте навчання. У світі існує дві моделі дуальної освіти:
  - а) поєднання навчання в вузі з навчанням на робочому місці;
  - б) паралельне освоєння двох освітніх програм системи освіти з отриманням подвійних дипломів (dual degree);
- мережеве навчання, тобто реалізація однієї освітньої програми декількома організаціями, в тому числі іноземними;
- дистанційне навчання (E-learning), тобто навчання «на відстані» із застосуванням ІКТ [3].

У США до 30% навчальних курсів освоюється студентами дистанційно при очній формі навчання і до 80% - при інших формах [4, с. 17]. Однак в Україні тенденція освоєння інноваційних технологій тільки формується. Так, в 2010 р дистанційні технології для реалізації основних освітніх програм мав кожен другий вуз, додаткових - 45%; питома вага випускників, що освоїли програму з використанням дистанційних технологій, склав 6% [5].

Розвиток різних форм співпраці – партнерізація – тенденція, яка поширилася в сфері освіти в зв'язку з ускладненням її функціонування [6, с. 46].

У всьому світі державний сектор вищої освіти не здатний поодиноці вирішувати проблеми якості масової освіти, виборчого доступу до високоякісної освіти, ефективності використання ресурсів всередині цього сектора. Як наслідок, державний сектор змушений шукати партнерів, які були б здатні надати йому підтримку.

Так, партнерство організацій освіти і бізнесу направлено на зростання якості масової освіти. Незважаючи на те, що в Україні 80% роботодавців розглядають формальне вищу освіти як обов'язкову вимога до працівника, 66% роботодавців вважають за необхідне довчити і / або перевчити своїх

працівників, створюючи для цього в своїх компаніях власні освітні структури. Серед професійних категорій керівників доучуються 20%, спеціалістів – 22,5%, офісного персоналу -38,2%. Ці тенденції і визначають необхідність розвитку корпоративного та бізнес-освіти. До початок 2010 р число корпоративних університетів і бізнес-шкіл в Україні наближалось до 100 (в США - понад 2500) і продовжує неухильно зростати (в середньому на 15% щорічно) [4, с. 19].

Співпраця державного сектора вищої освіти з недержавним орієнтоване на розширення доступу до високоякісної освіти. У світовій практиці ця тенденція реалізується у форматі приватно-державного партнерства у вигляді надання державних ваучерів (стипендій) на навчання в приватних вищих школах (США, Чилі, Швеція), аутсорсингу допоміжних послуг державної системи освіти (розробка навчальних планів / програм, матеріально-технічне забезпечення навчального процесу недержавними організаціями) (Великобританія). В Україні такою формою став доступ акредитованих недержавних вузів до бюджетного фінансування – надання їм на конкурсній основі бюджетних місць.

Висновки. Видами партнерства, спрямованими на ефективне використання ресурсів у вищій освіті, є механізми підзвітності вузів батькам, студентам, місцевим громадам, роботодавцям, державі. Світова практика показує, що ринкові форми підзвітності можуть призводити до псевдо-освіти, і лише за участю держави створюються прозорі механізми, за допомогою яких суспільство здатне достовірно оцінювати якість освіти. Щорічний моніторинг ефективності державних вузів, що проводиться в Україні починаючи з 2012 р, і створення системи оцінки якості підготовки кадрів, передбачене програмними документами розвитку освіти, розглядаються в якості актуальних механізмів підзвітності українських вузів.

Ранні етапи реформи не вирішили проблему низької ефективності української вищої освіти, проте досвід, накопичений в процесі трансформації даної системи, виявив ряд нових умов, облік яких здатний надати ідеям її модернізації, якої бракує цілісності і концептуальний вигляд. Ці умови пов'язані з територіальним фактором, попер визначальним роль системи освіти в сучасному регіональному розвитку, а активізовані радикальною зміною споживчих очікувань щодо результатів здобуття вищої освіти.

З початку 1990-х р учнями та їх батьками, роботодавцями та їх спільнотами «якість» вищої освіти стало оцінюватися здатністю формувати позитивний економічний результат. У поданні даних спільнот зміна освітнього статусу має стійко приводити до зростання заробітної плати працівників, до збільшення прибутку компаній. При цьому у споживачів послуг вищої освіти неухильно затверджується той позитивний стереотип мислення, що освітній статус вимірюється не просто освітнім цензом, а обсягом знань, навичок і компетенцій (вмінь застосовувати знання і навички), що дозволяють вести успішну професійну діяльність у певній сфері.

Література:

1. Макеєва Н. Освітній округ — реальний шлях створення рівних можливостей для отримання якісної освіти / Н. Макеєва // Завучу. Усе для роботи. - 2011.-№ 15-16.-С. 9-22.
2. Мелешко В. Функціонування освітнього округу на засадах інтеграції як умова розвитку освіти в сільській місцевості / В. Мелешко // Початкова школа.-2015,-№ 1 .-С. 1-3.
3. Дорожня карта освітньої реформи (2015–2025 рр.) [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://mon.gov.ua/content/Діяльність/Зв'язки з громадськістю/Громадське обговорення/08-road-map-sk-end.pdf>.
4. Осадчий І. Державно-громадське управління освітнім округом : метод, реком. / І. Осадчий // Управління освітою. - 2015. - № 8 - С. 15-20.
5. Карамішев Д. В. Розвиток системи позашкільної освіти на регіональному рівні як необхідний елемент у вихованні особистості [Електронний ресурс] /Д. В. Карамішев, В. Г. Бульба, О. В. Поступна, В. І. Ростовська. – Режим доступу:<http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/doc/6/05.pdf>.
6. Пастовенський О. Оптимізація мереж загальноосвітніх навчальних закладів : навчальний посібник / О. Пастовенський, М. Осадчий. - К.: Поліграфкнига, 2010. - 112 с.

Шевчук О.Р.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ Й СПОРТУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства зберігається актуальність всебічної підтримки сфери фізичної культури і спорту з боку держави. Такий стан речей унормований чинним законодавством. У статті 3 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» відзначається, що держава регулює відносини у сфері фізичної культури і спорту шляхом формування державної політики у цій сфері, створення відповідних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні і комплексної взаємодії державних органів з громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості.

Виклад основного матеріалу. Ситуація в сфері фізичної культури та спорту залишається складною. Найгострішою проблемою є низький рівень залучення населення (13%) до занять фізкультурно-оздоровчої спрямованості. За цим показником Україна суттєво поступається: Фінляндії, Швеції, Великобританії, Чехії, Німеччині та деяким іншим країнам. Світовий досвід засвідчує, що оптимальна рухова активність упродовж усього життя кожної

людини — найефективніший засіб профілактики захворювань та зміцнення здоров'я. За очікуваною тривалістю життя населення України посідає одне з останніх місць в Європі [1].

Проблемним є подальше забезпечення гідного представництва держави у світовому спортивному русі. Особливе занепокоєння викликає результативність підготовки резерву для національних збірних команд України, особливо, з олімпійських видів спорту.

Все це має бути одним з першочергових національних пріоритетів розвитку суспільства. Проте вирішення цих завдань неможливе без удосконалення вітчизняної нормативно-правової бази, наукового, матеріально-технічного та медичного забезпечення, оптимізації системи управління сферою фізичної культури і спорту, а також без достатнього рівня фінансування сфери з боку державного та місцевих бюджетів.

Аналіз рівня охоплення населення масовим спортом у світі засвідчує, що українці у декілька разів поступаються за цим показником провідним країнам. В Україні до регулярних занять фізичною культурою і спортом залучено лише приблизно 13% населення, в той час як в розвинутих європейських країнах цей показник дорівнює від 21 до 50% . Лише кожен п'ятдесятій мешканець України бере участь у спортивних змаганнях. Гіподинамія характерна для більшості людей працездатного та похилого віку (відповідно, 92-94% та 96-97%). Лише кожна десята дитина 6-18 років займається у системі дитячо-юнацьких спортивних закладів [2].

В Україні практично відсутня система пропаганди фізичного виховання та спорту. Аналіз вітчизняних засобів масової інформації показує, що більшість з них часто віддають перевагу інформаціям про «розкритих» зарубіжних зірок та змагання, залишаючи на другому плані досягнення вітчизняних спортсменів.

Значний досвід такої співпраці існує в розвинутих країнах. Так, спортивне законодавство ряду країн (Великобританія, Німеччина, Італія, Іспанія, Франція) має визначення спортивної федерації, як громадської організації, яка утворюється з метою популяризації відповідного виду спорту, або їх об'єднання. Воно також визначає спрямування діяльності федерацій, серед яких організація спортивних та інших заходів серед своїх членів, розробка програми розвитку певного виду спорту, взаємодія федерації з міжнародними організаціями, тощо[3].

Висновки. Стає очевидно, що система управління сферою фізичної культури і спорту в Україні потребує серйозних змін, які останнім часом активно обговорюється в колі фахівців, на різноманітних нарадах. У даному контексті подальші наукові пошуки можуть бути спрямовані на розв'язання проблем організації державного управління галуззю фізичної культури й спорту.

Література:

1. Гасюк І.Л. Економіко-правові аспекти державного стимулювання розвитку фізичної культури та спорту в Україні / І.Л. Гасюк // Актуальні

проблеми державного управління: зб. наук. пр. – О.: Вид-во ОРІДУ НАДУ – 2011. – № 2(46). – С. 58-61.

2. Дутчак М. Стратегія і тактика розвитку спорту для всіх в Україні // Педагогіка, психологія та мед.-біол. пробл. фіз. виховання і спорту. - 2003. - № 16. - С. 3-16. - Бібліогр.: 4 назв. - укр.

3. Куделко В.Э. Анализ проблемной ситуации развития культуры управления физкультурно-спортивной деятельности // Слобожанський науково-спортивний вісник. - Харків: ХДАФК, 2013. - С. 149 - 151.

Шкурат М. О.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Постановка проблеми. В умовах європейської інтеграції Україна зобов'язана дотримуватись загальносвітових стандартів якості вищої освіти та прагнути до постійного їх підвищення. Адже рівень освіти населення країни суттєво впливає на рівень розвитку його трудового потенціалу та створює безпосередні передумови для підвищення ефективності використання людських ресурсів. Наразі коли Україна знаходиться в складній фінансово-економічній і демографічній ситуації й стала, певним чином, донором молоді для зарубіжних закладів вищої освіти, вирішення проблем підвищення якості вищої освіти в Україні є одним з найбільш пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної системи вищої освіти [1]. На думку С.М. Домбровської, саме освіта, з її потенціалом для забезпечення зайнятості населення та соціального розвитку держави є підґрунтям не лише для здійснення бажаних соціально-економічних перетворень, а й для збереження людського, інтелектуального і соціального капіталу України [2].

Виклад основного матеріалу. У міжнародному стандарті ISO 8402 дається таке визначення якості: «Якість – сукупність характеристик продукту, що відносяться до його здатності задовольняти встановлені або передбачувані потреби» [3]. Загалом якість продукції – це сукупність властивостей продукції, що обумовлюють її придатність задовольняти певні потреби відповідно до її призначення», а інтегральним показником якості названо «...відношення сумарного корисного ефекту від експлуатації або споживання продукції до сумарних витрат на її створення і експлуатацію [4].

У сфері освіти під якістю навчання (задоволенням вимог замовника), розуміємо відповідність знань і умінь випускників навчального закладу вимогам, що пред'являються з боку реального сектору економіки. Ринок праці пред'являє до випускників вищої школи свої вимоги, контролюючи рівень підготовки фахівців. Престиж закладу вищої освіти залежить від того як котируються на ринку праці і куди влаштовуються на роботу його випускники. Проте затримка в часі між отриманням знань і умінь під час навчання й їх оцінкою у виробничих умовах складає декілька років. Отже, практична оцінка

якості навчання з боку галузей, які використовують фахівців, є лише допоміжною і не може грати основну роль в управлінні якістю навчання, оскільки надмірно інерційна.

З точки зору підходів до оцінки і контролю якості навчання у світі існує дві основні моделі. Перша заснована на безпосередньому контролі знань студентів під час навчання. У другій моделі методичною основою для управління якістю освіти виступають міжнародні стандарти серії ISO 9000.

Тестування знань шляхом проведення контрольних заходів – важливий і необхідний елемент навчального процесу, проте в системі управління якістю освіти результати тестування грають лише допоміжну роль. Дійсно, тестування безпосередньо не вказує на причини і джерела появи вад, воно вибіркоче відносно вивченого матеріалу і спрямоване переважно на оцінку знань і меншою мірою – на виявлення умінь студентів. Крім того, на іспитах і заліках виявляється підсумковий рівень отриманих знань і, якщо він недостатній, то для відповідних індивідів він виявляється остаточним, виправлення прогалин викладання можливе вже лише стосовно наступних поколінь студентів. Наразі більшої уваги заслуговує друга модель управління якістю освіти на основі контролю не лише знань студентів, але і процесів навчання, їх організації і вживаних засобів контролю. Тобто, положення стандартів ISO 9000 у відповідній інтерпретації можуть бути корисно використані не лише у виробничій сфері, але й у сфері освіти. Ось чому в основу управління якістю в освіті доцільно покласти другу модель.

Стандарти ISO 9000 використовують визначення якості стандарту ISO 8402. Вводиться поняття системи якості (QS – Quality System), під якою розуміють документальну систему з керівництвом і описами процедур досягнення якості. Іншими словами, система якості є сукупністю організаційної структури, відповідальності, процедур, процесів і ресурсів, що забезпечує здійснення загального керівництва якістю та містить три рівні документів, а саме: 1) опис політики управління для кожного системного елемента (організація, відповідальні, контроль); 2) опис процедур управління якістю (що, де, ким і коли повинно бути зроблено); 3) тести, плани, інструкції тощо. Сертифікація установ освіти за стандартами ISO 9001-9003 виконується деякою уповноваженою зовнішньою організацією.

Оцінки знань і умінь випускників чи то шляхом тестування, чи то на основі оцінки показників організації, процесу і засобів навчання для управління якістю навчання необхідно виявити ті чинники (системні елементи), управляючи якими можна забезпечити необхідну якість освіти. Для виявлення чинників, що визначають якість освіти, доцільно розглянути компоненти процесу навчання. Якість залежить від особливостей кожного компонента. Компонентами системи є студент, викладач (інструктор), навчальні матеріали (репозиторій), система оцінювання результатів навчання, модель студента (його профіль). Взаємозв'язки в архітектурі відображують потоки інформації, якою обмінюються учасники процесу навчання. Викладач управляє вибором навчальних матеріалів з репозиторію на основі інформації з профілю студента,

результати оцінювання поведінки студента і даних репозиторія. Обрані навчальні матеріали передаються студенту, а відомості про тестуючу частину доставляються також компоненту «оцінювання». Студент виконує навчальні процедури, впливаючи на компонент «оцінювання», який, у свою чергу, може змінювати дані в профілі студента.

У процесі вивчення матеріалу студент може обмінюватися інформацією безпосередньо з викладачем (інструктором). Чинником, що впливає на якість освіти, від компонента «студент» виступає якість попередньої підготовки абітурієнта, його здібності. Цей чинник в системі управління якістю може бути використаний частково при організації роботи приймальної комісії у закладах вищої освіти, організації коледжів при вузах і різних форм довузівської підготовки.

Чинник від компонента «викладач» – кваліфікація викладачів. В інформаційно-освітньому середовищі є декілька категорій викладачів – це автори навчальних матеріалів, викладачі-консультанти, викладачі-асистенти. Вплив авторів навчальних матеріалів на якість навчання може бути врахований через контроль якості навчальних матеріалів. Для контролю якості інших науково-педагогічних працівників можна використовувати традиційні підходи, засновані на контролі наявності наукових ступенів і вчених звань, участі викладачів у наукових дослідженнях тощо. Контроль якості засобів доставки зводиться до контролю кількісних і якісних характеристик матеріально-технічного забезпечення навчального процесу.

Висновки. Управління якістю навчального процесу – багатогранна проблема. Важливе місце в управлінні якістю відводиться питанням оцінки і контролю якості навчального процесу. Така оцінка виконується на основі критеріїв якості. На жаль, більшість показників якості не мають безпосереднього кількісного вираження. Тому при оцінці якості важлива роль відводиться думкам експертів. При оцінці критеріїв якості бралися до уваги положення міжнародних стандартів в області інформатизації навчального процесу і управлінні якістю програмного забезпечення.

Література:

1. Вища освіта України-Європейський вимір: стан, проблеми, перспективи: матеріали підсумкової колегії Міністерства освіти і науки України // Освіта України. 2008. № 21-22 від 19 березня.

2. Домбровська, С. М. Державні механізми менеджменту якості вищої освіти України [Текст] / С. М. Домбровська // Управління. – 2013. – №2. – С. 54-59.

3. Draft Standard for Learning Object Metadata. IEEE 1484.12.1-2002/
URL: <http://ltsc.ieee.org/>

4. Твєрезовська Н.Т., Касаткін Д.Ю. Міжнародні стандарти забезпечення якості освіти. URL: https://www.researchgate.net/publication/318018183_Miznarodni_standarti_zabezpecenna_akosti_osviti

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Розглядаються актуальні питання теорії та практики функціонування системи підготовки фахівців у сфері цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу. Згідно з чинним законодавством України до рівня професійної компетентності керівників, професіоналів, фахівців і робітників висуваються певні кваліфікаційні вимоги, регламентується рівень володіння ними необхідним обсягом спеціальних знань, умінь, відповідальності, автономності, комунікації в межах виконання посадових обов'язків. Невід'ємною частиною посадових обов'язків зазначених фахівців є виконання завдань, які пов'язані з безпекою в надзвичайних ситуаціях (НС).

Враховуючи пряму залежність між рівнем компетентності працівника і ефективністю виконання ним своїх обов'язків і поставлених завдань, можна стверджувати, що соціально-економічний ефект від функціонування в державі сучасної системи управління з протидії НС значною мірою визначається ступенем розвитку її кадрового потенціалу.

Соціальний запит суспільства на інноваційний розвиток України, потребує фахівців, які мають якісну професійну підготовку, вміють працювати з новими технологіями, спроможні змінювати свій звичний розумовий простір, здатні постійно підвищувати власний професіоналізм і поглиблювати знання та бути готовими до конкуренції на вітчизняному ринку праці. За таких умов фундаментальною стає здатність стрімкого адаптування до нових вимог і готовність робити це знову і знову. на перший план виходить готовність навчатися зі швидкістю, що відповідає або перевищує швидкість змін. Взагалі відокремлюють наступні чинники, що впливають на придатність до швидкого та ефективного навчання, і ґрунтуються на вмінні правильно збирати, обробляти та аналізувати інформацію щодо зовнішнього і внутрішнього середовища і подій, що відбуваються.

Щоб досягти успіху в сучасному світі, необхідно володіти системою знань і навичок щодо збору інформації з різних джерел, вміти встановлювати між ними зв'язки, і тоді в умовах непередбачуваності подій і браку часу грамотна робота з інформацією буде надійним джерелом конкурентних переваг, цикл оновлення знань повинен бути подібний з циклом зміни конкурентного середовища.

Оскільки освіта виконує функцію ключового ресурсу соціально-економічного розвитку держави, то якість підготовки випускників вищих навчальних закладів та рівень їх професіоналізму повинні забезпечувати

випереджувальний характер потреб суспільного розвитку.

Якість освіти — це результат засвоєння людиною інформації, відмінними рисами якого є усвідомлення зв'язків між елементами знань; уміння відтворювати елементи знань залежно від необхідності їх використання в практичній діяльності; сформованість особистісних якостей, важливих для даної професійної діяльності.

Довгий час вважалося, що досить навчити один раз, і цих знань вистачить на багато років діяльності людини. Проте сучасний стиль життя вимагає постійного оновлення запасу знань у всіх сферах (від побутової до професійної) - умови середовища безперервно змінюються, і доводиться швидко пристосовуватися до них. У зв'язку з цим слід звернути особливу увагу на якість освітніх послуг, що надаються. З кожним роком кардинально змінюються погляди на мету, завдання та зміст вищої освіти, головною вимогою до якої стає здатність випереджати час та вчитися швидше, ніж змінюється світ.

Оскільки техногенний характер сучасного світу є основним фактором значної кількості аварій і катастроф різного походження, що відбуваються, то цей факт вимагає додаткових характеристик, якими мають володіти майбутні рятувальники, а саме: розвинуте аналітичне мислення, високий рівень пам'яті, уваги, реакції, стресостійкості тощо. З іншого боку, з кожним роком постійно модернізується та оновлюється парк технічного оснащення підрозділів державної служби України з надзвичайних ситуацій (далі — ДСНС), та з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій удосконалюються засоби автоматичного сповіщення та автоматичного пожежогасіння й інших систем. це вимагає від фахівця ДСНС професійного володіння сучасними інформаційними технологіями.

Отже, забезпечення майбутніх фахівців у сфері цивільного захисту сучасною якісною професійною підготовкою є важливим завданням, вирішення якого потребує впровадження низки інновацій у навчальний процес університетів зі специфічними умовами навчання. Небезпечний характер діяльності майбутніх фахівців цивільного захисту унеможливує здійснення в реальності натурних експериментів, що можуть зашкодити здоров'ю людини або призвести до тяжких наслідків. Саме тому у процесі навчання майбутніх рятувальників доцільним є використання потужних сучасних інформаційно-комунікаційних засобів, що дозволяють здійснити прогноз за допомогою комп'ютерного моделювання небезпечних процесів та ситуацій; відтворити їх у повільному або прискореному режимі, у збільшеному або зменшеному масштабі, з додаванням або вилученням вхідних даних. комп'ютерне моделювання сьогодні знайшло широке застосування для вирішення різнопланових складних завдань у промисловості, у військових і комерційних цілях; і зрозуміло, що воно не оминуло професійну діяльність рятувальників та стало незамінним засобом для прогнозування і управління надзвичайними ситуаціями та використовується по всьому світу для моделювання рятувальних операцій.

Виходячи з вищенаведеного, окреслимо умови забезпечення професійної підготовки фахівців у сфері цивільного захисту:

- розкриття сутності комп'ютерного моделювання та його місця у майбутній професійній діяльності фахівців у сфері цивільного захисту;
- посилення пізнавального інтересу до майбутньої професійної діяльності через розв'язання професійних завдань засобами комп'ютерного моделювання;
- впровадження комплексу професійно-орієнтованих задач аналітичного, синтетичного та порівняльно-узагальнюючого характеру з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Застосування комп'ютерного моделювання у навчанні майбутніх фахівців у сфері цивільного захисту дозволяє реалізувати принцип діяльнісної спрямованості освіти щодо трансформації теоретичних знань здобувача вищої освіти у його стійкі практичні вміння та навички, стати інструментом переходу від «знанневої» до компетентнісної парадигми, яка зумовлює посилення ролі самостійної освітньої діяльності здобувача, розвиток свободи вибору його власних освітніх траєкторій, володіння навичками адаптування до нових вимог суспільства. Майбутній фахівець у сфері цивільного захисту, озброєний фундаментальними знаннями природничо-наукової та практичної підготовки, вміннями і накопиченим власним досвідом застосування комп'ютерного моделювання у своїй майбутній професійній діяльності, стане більш конкурентоспроможним на ринку праці, здатним до постійного особистісного та кар'єрного росту.

Література:

1. Садковий В. П. Державні механізми системи якості вищої освіти в підготовці майбутніх офіцерських кадрів / В.П. Садковий // Ефективність державного управління. — 2014. — Вип. 38. — С. 291-296. — Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2014_38_36
2. Прокопенко І. Ф. Якість освіти в умовах євроінтеграції / І. Ф. Прокопенко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. до 125-річчя НТУ «ХП»: зб. наук. пр. / ред. Л. Л. Товажнянський, О. Г. Романовський. — Харків: НТУ «ХП», 2010. — С. 68-75.
3. Горнескуль М. М. Компетентнісний підхід до формування вмінь комп'ютерного моделювання у майбутніх фахівців з цивільної безпеки // актуальні проблеми вищої професійної освіти України: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції 17 березня 2016 р./ За заг. ред. Е.В.Лузік, О.М. Акмалдінової. — К.: НАУ, 2016. — С. 43-44.
4. Малеван О. Ю. Аналіз структури системи підготовки кадрів у сфері цивільного захисту / О.Ю. Малеван, Ю.П. Переверзін, В.О. Тищенко // Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2013. — № 2. — Режим доступу: [http:// www.dy.nayka.com.ua](http://www.dy.nayka.com.ua)

EDUCATION AS KEY FACTOR TO DEVELOP HUMAN SECURITY CONCEPT

Since the publication of the United Nations Development Programme's 1994 Human Development Report human security has become a central concept. Growing interconnectivity and evolving geopolitical and technological trends are leading to new kinds of threats such as data fraud and theft, cyberattacks, large-scale involuntary migration and asset bubbles in major economies. There is an emerging trend of mistrust, manipulation and polarization in society accompanied by a non-acceptance of opinion and propagated by digital platforms. The existing legal and institutional mechanisms are inadequate to counter today's threats.

The concept of human security is reaching a new level beyond basic necessities towards a critical moment in history where it demands guidance in terms of values and ethics of technological development to be addressed.

It should emphasize three important elements in order to translate the concept of human security into action: (a) the need to have a solid ethical foundation, based on shared values, leading to the commitment to protect human dignity which lies at the very core of human security; (b) buttressing that ethical dimension by placing existing and new normative instruments at the service of human security, in particular by ensuring the full implementation of instruments relating to the protection of human rights; and (c) the need to reinforce the education and training component by better articulating and giving enhanced coherence to all ongoing efforts, focusing on issues such as education for peace and sustainable development, training in human rights and enlarging the democratic agenda to human security issues [1, p. 9].

The education framework is one of the most important ways of promoting ideas of human security in society. Significant state and private investments in education mean more freedom from fear and want. Primary education for many people is a first step to security, employment, political participation and legal rights.

Not surprisingly, the responsibility to provide basic education to help satisfy the right to security (rather than keeping people exposed to illiteracy and innumeracy) has to be central to the understanding of the demands of human security. New approach requires new skills such as complex problem-solving, critical thinking, emotional intelligence and cognitive flexibility.

All institutions and agencies that can help to promote human rights and reduce human insecurity are linked by the common need to recognize the value of basic education and the normative change to cater to it. This, in general, is true of human security as an idea, and applies to many fields - not just to education. But in every domain it could be found horizontal links with education. For example, in social dimension educated people know very well their social rights and political rights which has given by law, in economic security this give a better source of income that help human for survive, political component: women empowerment which is a result

of own rights awareness.

The Human Security Index (HSI) developers are now conceptually framed this idea in a trinity of economic, environmental, and social fabric. The Economic Fabric Index attempts to characterize financial resources, including protection from financial catastrophe, for everyone. The Environmental Fabric Index blends risk of environmental disasters, environmentally healthy living conditions, environmental sustainability and governance. The Social Fabric Index blends diversity, education and information empowerment, food security, governance, health, and peacefulness [3].

There is probably a connection between education and those three dimensions. Discussions about relations between education and human security pointed out that ‘a dysfunctional educational system can raise the expectations of graduates without giving them the tools to participate in the modern economy’ [2].

At the same time, public institutions bear the main burden helping to encourage workplace learning to create accessible and authentic settings for learning at and through work. For instance, in some countries has developed an online portal that provides employees and organizations with resources and tools to facilitate skills acquisition at the workplace which will lead to improved individual and organizational performance. Main mission of such public activity is to address the following three key areas [2, p. 8-10]:

- broadening and deepening the capabilities and professionalism of adult educators by establishing clear, professional standards for education and training design and delivery. Workforce skills qualifications programmes for the training and adult education sector. It also facilitates a continuing education and training community through the building network.

- advocate new paradigms in learning through adopting innovation and experimentation in pedagogical learning design and practice. It has set up a collaborative space that supports a wide range of learning innovations from design and development to delivery. Granting access to the use of online learning to facilitate learning and provides employees and organizations with resources and tools to boost learning at workplaces.

- research efforts within specific areas of national interest (impact of skills at work, and the implications for policy and practice, strengthening the links between skills, productivity and performance, builds resources on blended learning and technology based learning design, the processes and practices of learning design, teaching, learning and assessment in and across different settings, and their implications for practice and policy).

The furtherance of human security and education can be greatly helped by the promotion of public discussion on its importance and on its extensive demands. It makes a new field for research how different stakeholders can contribute to building a robust and inclusive ecosystem for adult reskilling, sharing knowledge and competencies to work effectively with mature adults who will increasingly form a greater share of employees in ageing economies.

Literature:

1. Tabyshalieva, Anara. Promoting Human Security: Ethical, Normative and Educational Frameworks in Central Asia, UNESCO 2006. – 111 p.

2. White Paper “Accelerating Workforce Reskilling for the Fourth Industrial Revolution: An Agenda for Leaders to Shape the Future of Education, Gender and Work”

Access mode:
http://www3.weforum.org/docs/WEF_EGW_White_Paper_Reskilling.pdf

3. The Human Security Index. Access mode:
<http://www.humansecurityindex.org>

Секція 2. Державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст та механізми реалізації

Алієва П.І.

ДЕРЖАВНА МІГРАЦІЙНА СЛУЖБА ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Щорічно до закладів вищої освіти України приїжджає вчитися все більше і більше іноземних студентів з різних країн світу. Згідно з даними Українського державного центру міжнародної освіти за 2018 рік, в українських вишах навчається близько 75 тисяч студентів зі 154 країн світу[1]. Всі іноземні студенти які приїжджають на навчання в Україну, проходять процедуру оформлення посвідки на тимчасове проживання у Державній міграційній службі України [2].

Сучасний стан державного управління характеризується запровадженням великої кількості реєстрів для унормування інформаційних потоків та раціонального використання даних. Це важливо у міграційній сфері, яка характеризується динамічністю та необхідністю використання комплексних заходів. Зокрема, створення системи обліку іноземців та осіб без громадянства, які в'їжджають на територію України, з фіксуванням їх біометричних даних, інтеграція такої системи у загальноєвропейську, розглядається як концептуальне завдання державних органів щодо реалізації державної міграційної політики [1]. Реєстрація фізичних осіб, які в'їжджають та перебувають в Україні, за таких умов здатна забезпечити реалізацію багатьох функцій не тільки регулятивного, але й правоохоронного змісту[3].

Виклад основного матеріалу. Державна міграційна служба України (далі – ДМС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

ДМС у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства [4].

ДМС України відповідно до покладених на неї завдань, зокрема :

- ✓ бере участь у межах, визначених законодавством, у вирішенні питань, пов'язаних із навчанням в Україні іноземців та осіб без громадянства;
- ✓ здійснює оформлення і видачу іноземцям та особам без громадянства документів для тимчасового перебування або постійного проживання в Україні,

а також виїзду за її межі, вилучає ці документи та проставляє в документах, що посвідчують особу іноземців та осіб без громадянства, відмітки про заборону в'їзду в Україну в передбачених законодавством випадках;

- ✓ приймає рішення про продовження (скорочення) строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України;

- ✓ проводить ідентифікацію іноземців та осіб без громадянства, які втратили документи, що посвідчують особу;

- ✓ здійснює відповідно до закону заходи щодо запобігання та протидії нелегальній (незаконній) міграції, іншим порушенням міграційного законодавства;

- ✓ ДМС України здійснює свої повноваження безпосередньо та через головні управління (управління) міграційної служби в областях, місті Києві, управління, відділи (сектори) міграційної служби в районах, районах у містах, містах обласного значення.

Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою навчання та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період навчання. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у даному випадку є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, документ, що підтверджує факт навчання в Україні, та зобов'язання навчального закладу повідомити центральний орган виконавчої влади про відрахування з вищого навчального закладу. Посвідка на тимчасове проживання видається на період навчання, який визначається наказом навчального закладу про встановлення періодів навчання для іноземних студентів. Документами, що підтверджують факт навчання іноземця та особи без громадянства в Україні, є накази навчального закладу про їх зарахування на навчання та про встановлення періодів навчання для іноземних студентів. Строк дії посвідки на тимчасове проживання може бути продовжено необмежену кількість разів, за наявності підстав, передбачених законом[5].

Іноземець або особа без громадянства подає документи для продовження строку дії посвідки на тимчасове проживання не пізніше як за 15 календарних днів до закінчення строку її дії. У разі коли протягом строку дії посвідки на тимчасове проживання у документах, змінилися відомості, такі документи подаються протягом 10 днів з моменту настання таких змін до територіального органу ДМС, який видав посвідку. Після закінчення строку дії посвідки на тимчасове проживання іноземець та особа без громадянства зобов'язані в семиденний строк зняти з реєстрації місце проживання та виїхати за межі України. При цьому посвідка на тимчасове проживання передається приймаючій стороні – ЗВО, яка зобов'язана подати її територіальному органу або підрозділові ДМС за місцем проживання іноземця та особи без

громадянства протягом десяти днів з моменту зняття з реєстрації.

У випадку невиїзду іноземця за межі України уживаються заходи щодо його розшуку та видворення у примусовому порядку, тобто у разі виявлення та затримання особи, яка перебуває в Україні без документів, що посвідчували б її особу, чи за недійсними документами територіальний орган ДМС звертається до суду з адміністративним позовом про примусове видворення іноземця або особи без громадянства.

З метою гарантування своєчасного виїзду за межі України у випадку припинення законних підстав перебування вважаємо за доцільне запровадити практику забезпечення студентів „міграційними” страховими полісами, передбачити можливість у контракті/договорі між ЗВО та іноземним студентом попередньої оплати всіх витрат, пов'язаних із примусовим поверненням та видворенням іноземців та осіб без громадянства.

Висновки. Отже, реєстрація місця проживання та процедуру оформлення посвідки на тимчасове проживання у Державній міграційній службі України є необхідним елементом опису адміністративних проступків у міграційній сфері. Її властивості дають можливість сконструювати юридичний склад правопорушень з урахуванням різної мети адміністративно-правових заборон, що встановлюються для протидії нелегальній міграції. Перспективно норми, які визначають порушення правил перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства, можуть бути переглянуті на основі різного розуміння поняття, що застосовується під час перетинання Державного кордону та на території країни. Навчання іноземних студентів в вишах України, це тільки економічна складова але й велика відповідальність перед державою. ЗВО України несуть відповідальність за своєчасне оформлення документів на право перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Література:

1. Український державний центр міжнародної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studyinukraine.gov.ua/uk/zhittya-vukraini/inozemni-studenti-v-ukraini/>
2. Постановою Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 №322 «Про затвердження зразка, технічного опису бланка та Порядку оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на тимчасове проживання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-2018-%D0%BF>
3. Концепція державної міграційної політики: схвалена Указом Президента України № 622/2011 від 30 травня 2011 року // Офіційний вісник України. – 2011. – № 42. – Ст. 1714.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2012 року №251 «Про затвердження Порядку оформлення, виготовлення і видачі посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання і технічного опису їх бланків та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 26

грудня 2002 р. №1983» (із змінами) від 25 квітня 2018 р. № 321 «Про затвердження зразка, технічного опису бланка та Порядку оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною та знищення посвідки на постійне проживання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2018-%D0%BF#n348>

5. Державна міграційна служба України - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dmsu.gov.ua/pro-dms/zagalna-informacziya.html>

Ашуров К. И. о.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА И УПРАВЛЕНИЕ В СФЕРЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Постановка проблемы. Национальная безопасность – способность нации удовлетворять потребности, необходимые для её самосохранения, самовоспроизведения и самосовершенствования с минимальным риском ущерба для базовых ценностей её нынешнего состояния. Комплекс связанных с обеспечением национальной и государственной безопасности проблем, целесообразно рассматривать в контексте свободного духовного развития человека. Его свойством является наличие потенциалов развития, творческого становления перспективных направлений совершенствования системы безопасности гармоничному развитию общества и государства. Специфические формы самодетальности индивида, закономерности и механизмы его внутренней, сознательно-волевой и духовно-нравственной деятельности оказывают непосредственное влияние на процессы социального созидания в национальном масштабе. Этим определяется важный смысл проблемы формирования личности, требующей повышенного внимания со стороны государства и общества.

Изложение основного материала. Образование и воспитание духовно развитой личности, устремленной к получению новых знаний и нацеленной на постоянное самосовершенствование, приобретает особое значение. В современных условиях под угрозой находится сама сущность национального государства, которое предлагается понимать как воображаемый уникальный проект будущей совместной жизни людей. Преимущество данного подхода состоит в том, что он позволяет полнее раскрыть некоторые духовные основы функционирования государства, лучше понять роль каждого гражданина, который, во взаимодействии с другими гражданами и обществом, осуществляет творческое преобразование существующей формы государственного устройства в целях укрепления безопасности жизнедеятельности.

Объекты национальной безопасности Азербайджанской Республики:

- ✓ личность – ее права и свободы;
- ✓ общество – его материальные и духовные ценности;

- ✓ государство – его независимость, суверенитет, конституционный строй и территориальная целостность.

Государство — политическая форма организации общества на определенной территории, политико-территориальная суверенная организация публичной власти, обладающая аппаратом управления и принуждения, которому подчиняется все население страны, главной функцией которой является защита от внешних и внутренних угроз.

Национальная безопасность Азербайджанской Республики – это обеспечение защиты независимости, суверенитета, территориальной целостности, конституционного строя государства, национальных интересов народа и страны, прав и интересов государства от внутренних и внешних угроз.

Субъектами национальной безопасности Азербайджанской Республики являются органы государственной власти, созданные в целях обеспечения интересов и потребностей безопасности людей, общества и государства.

Государство выступает как основной субъект, поскольку оно наделено специальными правами и полномочиями, имеет соответствующие органы и институты, которые позволяют осуществлять деятельность по обеспечению национальной безопасности. Задача законодательной власти от имени государства заключается в разработке и реализации системы правовых норм, регулирующих общественные отношения в сфере национальной безопасности. Высшие государственные органы определяют основные направления деятельности всех органов государственной власти и управления в этой области, формируют или преобразуют органы обеспечения национальной безопасности и механизм контроля и надзора за их деятельностью, выделяют им соответствующие ресурсы[1].

Законодательство Азербайджанской Республики в области национальной безопасности состоит из Конституции Азербайджанской Республики, Закона о национальной безопасности и иных нормативно-правовых актов Азербайджанской Республики, а также международных договоров, к которым присоединилась Азербайджанская Республика.

Конституция Азербайджанской Республики предусматривает исключительную компетенцию государства в области безопасности, а общественную и экологическую безопасность относит к компетенции АР. Таким образом, четкое разграничение сфер компетенции в области национальной безопасности Азербайджанской Республики и субъектов АР представляется важным направлением правового регулирования.

Основные принципы обеспечения национальной безопасности Азербайджанской Республики сосредоточивают свои усилия и ресурсы на внутривнутриполитическую, экономическую, социальную сферу, в сфере науки и образования, в международной, духовной, информационной, военной, оборонно-промышленной и экологической сферах, а также в сфере общественной безопасности.

Основными принципами обеспечения национальной безопасности Азербайджанской Республики являются: соблюдение Конституции и законов

Азербайджанской Республики; базирование национальной безопасности Азербайджанской Республики на единой государственной политике и сбалансированность и координированность направлений ее обеспечения; четкое определение полномочий между органами обеспечения национальной безопасности Азербайджанской Республики, согласованность их деятельности и оперативное взаимное информирование этих органов; контроль за осуществлением деятельности в связи с обеспечением национальной безопасности Азербайджанской Республики; интеграция в международную систему безопасности; сохранение баланса между интересами личности, общества и государства и их взаимная ответственность[2].

Стратегическими целями обеспечения национальной безопасности в сфере государственной и общественной безопасности являются защита основ конституционного строя, основных прав и свобод человека и гражданина, охрана суверенитета, независимости и территориальной целостности, а также сохранение гражданского мира, политической и социальной стабильности в обществе.

Выводы. Главными направлениями государственной политики в сфере обеспечения государственной и общественной безопасности должны быть усиление роли государства в качестве гаранта безопасности населения, совершенствование нормативного правового регулирования, предупреждения и борьбы с преступностью, коррупцией, терроризмом и экстремизмом, повышение эффективности защиты прав и законных интересов своих граждан за рубежом, расширение международного сотрудничества в правоохранительной сфере.

Обеспечение национальной безопасности в чрезвычайных ситуациях достигается путем совершенствования и развития единой государственной системы предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера (в том числе территориальных и функциональных сегментов), ее интеграции с аналогичными зарубежными системами, за счет повышения эффективности реализации полномочий органов местного самоуправления в области обеспечения безопасности жизнедеятельности населения, обновления парка технологического оборудования и технологий производства на потенциально опасных объектах и объектах жизнеобеспечения, внедрения современных технических средств информирования и оповещения населения в местах их массового пребывания, а также разработки системы принятия превентивных мер по снижению риска террористических актов и смягчению последствий чрезвычайных ситуаций.

Литература:

1. Бабаева З. Г. // Внутренняя безопасность в системе национальной безопасности Азербайджана в современных условиях // Политика и общество, №1, 2009.
2. Закон Азербайджанской Республики от 29 июня 2004 года №712-ШГ «О национальной безопасности»// [Электронный ресурс]

Бондаренко А.І

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЕЗПЕКИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Здійснення державою своєї місії залежить від характеру організації державного управління. Історично відомі різні підходи до організації управлінської діяльності: структурний, функціональний, процесний і проектний, безпосередньо пов'язані з побудовою різних організаційних структур. Перехід від одного підходу до іншого відповідає історико-логічному розвитку реального менеджменту.

Для цілей цього дослідження можна укрупнити підходи, отримавши відповідно структурно-функціональний і процесно-проектний, маючи на увазі при цьому, що кожен наступний підхід являє собою етап розвитку попереднього. З позицій цих двох укрупнених підходів у роботі проведено дослідження реалізованої в практиці вітчизняного державного управління наукової парадигми управлінської ролі держави в економіці [1].

Виклад основного матеріалу. Стратегією національної безпеки України визначено, що національні інтереси України на довгострокову перспективу полягають:

- у розвитку демократії й громадянського суспільства, підвищенні конкурентоспроможності національної економіки;
- у забезпеченні непорушності конституційного ладу, територіальної цілісності й суверенітету України.

З позначених національних інтересів впливає, що безумовним пріоритетом у політиці держави є збереження територіальної цілісності економічного простору України як єдиної унітарної держави. Ринкова система господарювання наочно показує, що матеріальною основою забезпечення національної безпеки є економіка господарства, її стійкий позитивний розвиток, який дозволяє забезпечувати захищеність нації від військових, і від політичних, та соціальних загроз. Безпечне функціонування економіки або, інакше кажучи, економічна безпека, формує єдність багатонаціональної країни, консолідує її народи на основі загальних економічних інтересів. Разом з тим стає усе більш очевидним, що для підтримки економічної безпеки держави необхідно створити всім регіонам рівні можливості стійкого позитивного розвитку регіональних економік [2].

Слід знати, що забезпечення економічної безпеки будь-якого регіону припускає створення умов для його сталого розвитку на міцній матеріальній основі. Ринковий характер відносин виводить на перший план фінансовий фактор як матеріальну основу регіональних економік. Управління фінансами в інтересах сталого розвитку робить фінансову безпеку регіонів найважливішою складовою частиною економічної безпеки, а, отже, і національної безпеки

країни як єдиного цілого. Фінансова безпека дає можливість державі здійснювати самостійну фінансову політику відповідно до національних інтересів. Управління фінансовою безпекою припускає здатність державних органів забезпечувати сталий розвиток держави на основі правильно організованої платіжно - розрахункової системи. У цей час в Україні цей процес зводиться, головним чином, до розподілу й використання ресурсів консолідованого бюджету, запобігання злочинів і адміністративних правопорушень у фінансовій сфері. Однак для виконання повною мірою численних державних завдань і конституційних гарантій управління фінансовою безпекою повинне в якості пріоритету обрати формування достатніх фінансових ресурсів у кожному з регіонів. Тільки при цьому фінансова система країни і її регіонів зможе витримувати негативний вплив світових фінансових криз, запобігати великомасштабному вивозу капіталу, а також залучати до використання в реальній економіці засоби закордонних і вітчизняних інвесторів [3].

Існуюча потреба в подоланні структурних диспропорцій в умовах розвитку регіонів вимагає вкладення додаткових фінансових ресурсів у її реальну економіку. Ринковий характер відносин, що ствердився в Україні, припускає обумовленість розвитку реальної економіки із припливом у неї необхідного обсягу коштів. Грошово-кредитні відносини між державою, місцевим самоврядуванням і громадянами реалізуються через фінансову систему, яку можна й потрібно регулювати в інтересах створення повсюдних, а не виборчих умов сталого розвитку реальної економіки.

Необхідність удосконалення регіональної фінансової системи визначає першочерговість вирішення завдання по забезпеченню фінансової безпеки регіонів.

Висновки. На жаль, питання вивчення фінансової безпеки як найважливішої складової економічної безпеки, розроблені недостатньо. Дотепер немає чіткої уяви про структуру елементів фінансової безпеки, без чого важко виявляти черговість завдань по створенню умов сталого розвитку. Управління будь-яким процесом, тим більше таким відповідальним як забезпечення фінансової безпеки регіону, вимагає заповнення існуючого пробілу в дослідженнях.

Література:

1. Ковбасюк Ю. В. Європейський банк реконструкції і розвитку: аспекти діяльності : монографія / Ю. В. Ковбасюк. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 268 с.
2. Місюра В. Взаємодія як визначальний принцип державного управління в умовах громадянського суспільства / В. Місюра // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю (31 травня 2005 р., Київ). – К. : Вид-во НАДУ. – 2005. – Т. 1. – С. 241.
3. Орлюк О. П. Фінансове право : навч. посіб. / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.

ДЕЯКІ СКЛАДОВІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В РАМКАХ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Більшість країн світу в сімдесяті роки минулого століття дійшли висновку щодо необхідності розробки нової Концепції розвитку та перебудови політики держав світу відповідно до неї.

Виклад основного матеріалу. У 70-80-х роках ХХ ст. були створені міжнародні неурядові наукові організації з вивчення глобальних процесів на Землі. Результатом їх функціонування було проголошення моделі сталого розвитку: «розвиток, який задовольняє потреби нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [1].

Ще в 1998 р. при Кабінеті Міністрів України відповідною постановою була створена Національна комісія сталого розвитку України, а до її складу увійшли відомі вчені. Наукові основи національної стратегії переходу України на принципи сталого розвитку ґрунтуються на властивих державі геополітичних, географічних, демографічних, соціально-економічних і екологічних особливостях.

15 вересня 2017 року Уряд України представив Національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», яка визначає базові показники для досягнення Цілей сталого розвитку (ЦСР).

Україна приєдналася до реалізації на національному рівні ,адаптованих для неї, цілей Концепції сталого розвитку на період до 2030 року [2].

Проблема постає у виборі механізмів державного регулювання для досягнення завдань ,що поставлені в цій Концепції.

Концепція сталого розвитку включає три основні складові: економічну, соціальну та екологічну , що повністю відповідає сутності забезпечення національної безпеки країни.

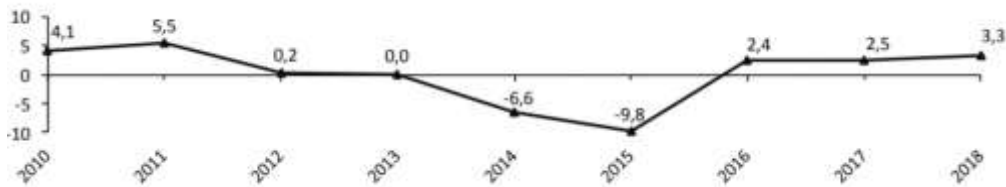
У середньому, темп приросту ВВП протягом 2000–2007 років становив близько 7,5%.

Але Україна використовувала сировинно орієнтовану експортну модель розвитку, що невдовзі призвело до спаду в економіці та структурної, енергетичної, фінансової криз [2].

Пожвавлення економічної активності спостерігалось вже у 2016, 2017 роках.

Як повідомив Державний Комітет України із статистики, реальний валовий внутрішній продукт (ВВП) в 2018 році в порівнянні з 2017 роком збільшився на 3,3%. Номінальний ВВП склав 3,558 трлн. грн., а ВВП з розрахунку на одну людину – 84,19 тис. грн.

За даними цього ж відомства(Фото : ukrstat.gov.ua)

Відбулося зростання промислової продукції, але не відбулося покращення її структури, про що свідчать статистичні данні [3].

Динаміка капітальних інвестицій свідчить, що збільшення їх індексів по кварталам 2018 року відбувалося по таким видам економічної діяльності: оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами; діяльність із забезпечення стравами та напоями. Зменшення індексів: охорона здоров'я та надання соціальної допомоги; авіаційний транспорт; освіта.

Споживчі ціни у 2018 році: вони зростали, але вийшли за їх прогнозний рівень помірно, становлячи 109,8 відсотка.

Витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами теж збільшилися, але поточні витрати значно перевищують капітальні. За даними 2017 року, відповідно: 20466423,3 тис.грн. – поточні; 11025535,2 тис.грн. [3].

Тому, стійкий економічний розвиток в Україні можливий. Він, перш за все, пов'язаний з необхідністю ефективного управління - «розбудова на всіх рівнях відкритої спільноти: підвищення ефективності дій органів державної влади та місцевого самоврядування на основі відкритості та прозорості прийняття рішень і громадського контролю за їх виконанням» [2].

Висновки Україна і надалі потребує системних інституційних та глибоких структурних реформ, запуску масштабних технологічних перетворень.

Для виконання завдань у цій сфері необхідно забезпечити повноту участі громадян у державному управлінні та житті місцевих громад, поширити практику публічно-приватного партнерства, застосовувати комунікаційні технології тощо.

Література:

1. Відділ екологічної та техногенної безпеки (О. О. Мартюшева) «Повестка дня на XXI век» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/agenda21.shtml
2. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.p
3. Державний Комітет України з статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

PREDICTING THE NUMBER OF INTERNAL MIGRATORY MOVEMENTS AS A PART OF STATE MANAGEMENT OF THESE PROCESSES

Problem statement. Internal migration processes are an important component of the socio-economic development of the state. At the same time, for the development of effective mechanisms of public administration, it is necessary to have a methodology for predicting the number of internal moves of the population. This will make it possible to best envisage all possible scenarios for managing internal migration processes, taking into account the causes and consequences of their occurrence.

Paper main body. One of the ways to improve the management of migration flows in the state, according to our estimates, is their prediction. Consider its methodological foundations and directions. As already noted, the forecasting of volumes, structure and directions of migration flows is extremely important in the current socio-economic situation. This is especially relevant in a situation where, under the influence of various factors, the migration situation and the trend of its development have radically changed.

To assess the degree of influence on the migration behavior of the population of certain factors, as practice shows, it is necessary to study the main reasons for changing the place of residence of the period preceding the predicted one. The main difficulty of the forecast is the objective uncertainty of the socio-political and economic prospects of Ukraine. Crisis phenomena make it impossible to use in Ukraine methods and models that are widely used in the forecast of the population of Western Europe. Forecasting migration today is increasingly complicated by the change in migration trends, that is, the fact that its future dynamics is largely not a continuation of the past, which predetermines the need for a forecast. In Ukraine, this is especially true of migration processes, the cause of which was the aggression of the Russian Federation in the Crimea and military actions in the territory of Donetsk and Lugansk regions [1].

The most acceptable methods of forecasting in relation to internal migration processes are:

- methods of expert assessments;
- methods of extrapolating trends;
- regression analysis methods;
- methods of economic and mathematical modeling.

The group of expert assessment methods assumes their combination taking into account the subjective opinion of experts on the future state of affairs. Expert assessments are characterized by predicting the future based on both rational arguments and intuitive knowledge. These methods are qualitative in nature. Expert assessments are divided into individual and collective. Individual expert evaluations include: scenarios, “interview” method, analytical memo notes. Collective expert assessments can be called complex forecasting methods, including the methods of

"brainstorming", "commissions".

The method of extrapolating trends is based on the statistical observation of the dynamics of a certain indicator, determining its development trend and continuing this trend for a future period. The use of the method of extrapolating the series of regularities of the past development of the indicator is transferred to the future. The method of extrapolation of trends can be used for a short-term (2-4 years) forecast of migration flows.

Correlation (regression) analysis can explore the relationship between two or more indicators. Allows you to make a comparative forecast of migration flows in general and forced (labor, illegal, etc.) migration in particular. And also for a comparative forecast of migration in different regions of exit by type (for example, intraregional and foreign), by direction (arrived and gone), etc. Such an analysis will reveal the relationship of these indicators.

The method of economic and mathematical modeling is a mathematical description of the object under study. It includes: setting the goal and objectives of the study; description of the object in the form of an economic model; the formation of a mathematical model, the choice of methods for its solution on a computer; preparation of baseline information; implementation of an economic-mathematical model on a computer; processing and analysis of the data obtained. It is possible for them to compile a long-term (for 5-10 years) model of all migration processes, taking into account various influencing factors and interrelations. Moreover, it will reflect all directions of migration flows (by species, exit region, place of settlement, etc.) [2].

Forecasting migration flows allows you to assess the quantitative composition of migrants and determine the amount of funds allocated from the state and local budgets necessary for the implementation of state programs for internal migrants.

Conclusions. The regulation of migration processes today is impossible without a scientific approach, without taking into account the peculiarities of the current socio-economic situation and the development prospects of Ukraine as a whole, as well as individual regions. It follows from the above that these and other possible consequences should be taken into account not only in special forecasts, but also in determining promising directions and measures in relation to internal migrants.

Література:

1. Міжвідомчий координаційний штаб повідомляє: з тимчасово окупованої території та районів АТО переміщено 898 тис. 95 осіб [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248316491

2. Спицын Алексей Иванович. Социально-экономическое регулирование миграционных процессов населения в регионе: Дис. канд. экон. наук : 08.00.05 : Оренбург, 2002 186 с. РГБ ОД, 61:02-8/2298-2

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Сучасна макроекономічна ситуація актуалізувала питання виявлення загроз і обґрунтування механізмів їх нейтралізації для забезпечення економічної безпеки в кризових умовах. У зв'язку з цим, продовольчий аспект безпеки набуває особливої важливості. Забезпечення продовольчої безпеки України є найважливішою складовою національної безпеки країни, фактором збереження її державності і суверенітету, основним компонентом демографічної політики. Стратегічною метою продовольчої безпеки є забезпечення населення країни безпечною продукцією. Гарантією досягнення даної мети є стабільність внутрішнього виробництва, а також наявність необхідних резервів і запасів.

Виклад основного матеріалу. Продовольча безпека має ґрунтуватися на імперативи доступності продовольства, стабільності продовольчої системи, забезпеченні продовольчої справедливості та сталий розвиток [1]. Іншими словами, реформування системи продовольчої політики має бути націлене на досягнення наступних ефектів, кожен з яких є імперативною умовою забезпечення продовольчої безпеки в майбутньому:

1) Забезпечення доступності продовольства для всіх споживачів (тобто досягнення балансу між попитом і пропозицією на продукти харчування).

2) Забезпечення стабільності виробництва продуктів і поставок продовольства на споживчий ринок, забезпечення захищеності виробників та постачальників від різких змін цін.

3) Забезпечення «продовольчої справедливості», тобто загального доступу до продовольства.

4) Підтримка біорізноманіття та сталого розвитку.

Реалізація даних імперативів має на увазі наступні стратегічні новації.

По-перше, одним з перших напрямів реформування продовольчої політики в напрямку забезпечення продовольчої безпеки має стати забезпечення тісного зв'язку продовольчої політики з іншими напрямками політики, в першу чергу, з енергетичною політикою, земельною політикою, політикою в сфері морських і водних ресурсів, екологічною політикою.

По-друге, в просторі самої продовольчої політики необхідно домагатися наступних стратегічних змін:

- нарощування обсягів виробництва продовольства за рахунок використання нових знань і технологій агропромислового виробництва (що передбачає зміну підходів до підготовки фахівців - технологів);

- нарощування інвестицій в сферу виробництва продовольства, як з боку держави, так і з боку незалежних інвесторів, що також передбачає зміни в державних підходах до залучення інвесторів);

- зміна соціальної інфраструктури, нарощування прибутковості сфери

виробництва продовольчих товарів;

- мінімізація відходів в сфері виробництва продовольства;
- покращення економічного управління в сфері виробництва продовольства (що, в свою чергу, передбачає поліпшення якості підготовки фахівців за виробничим менеджменту, логістики тощо).

Причому продовольча безпека не може бути досягнута через локальні рішення, без комплексного підходу до вирішення всіх залишених завдань одночасно. Важливо, щоб проблеми вирішувалися на достатньо високому політичному рівні системно [2].

По-третє, рішення проблеми продовольства слід здійснювати в комплексі з глобальною екологічною проблемою. У всьому світі сьогодні, навіть в країнах з самими високотехнологічними економіками, виробництво продовольства базується в першу чергу, на використанні невідновлюваних ресурсів, при застосуванні відновлюваних ресурсів вони витрачаються в тих обсягах, які значно перевищують обсяги заповнення. Інвестиції в розробку застосування заповнюваних ресурсів поки що незначні.

Домінування екстенсивних підходів до виробництва продовольства негативно позначається на екологічній обстановці, стану навколишнього середовища, чистоті повітря, водойм, земель сільськогосподарського призначення. Уже сьогодні темпи скорочення площ придатних для ведення сільського господарства земель скорочуються, скорочується і біорізноманіття, а ці фактори самі по собі утворюють ризики для майбутньої продовольчої безпеки. Тому вже сьогодні слід переходити до стійкості в розвитку продовольчої політики. Стійкість повинна міцно увійти в зміст не тільки доктринальних і нормативних документів, але вона також повинна визначати зміст освітніх програм, управлінських рішень, наукових досліджень.

По-четверте, необхідно стимулювати розвиток сільського господарства та фермерства не тільки як сфер виробництва продовольства, але і як двигунів соціального прогресу, джерела робочих місць і доходів для значної частини населення країни. Розвиток сільського господарства і фермерства, таким чином, має розглядатися як додатковий імпульс до розвитку економіки та соціальної сфери в цілому, а також як напрям забезпечення продовольчої безпеки.

По-п'яте, необхідна також інтеграція України у світову продовольчу систему, яка відповідала б вимогам високої адаптивності до мінливих умов в світі і регіонах, координація продовольчої політики і її основних напрямків з продовольчими політиками розвинених країн.

По-шосте, необхідна опора на наукові підходи, а не на політичний волюнтаризм у вирішенні питань продовольчої безпеки. Ухвалення будь-якого політичного рішення має спиратися на моніторинг та науковий прогноз.

На політичному рівні слід враховувати, що проблеми продовольчої безпеки пов'язані не тільки з проблемами добробуту населення, але також з питаннями етики і загальнолюдських цінностей [1]. Так, слід мати на увазі й інтегрувати різні погляди на такі складні питання, як використання генномодифікованих компонентів, клонування, нанотехнологій. В даних

питаннях опора на науковий підхід недостатня для вирішення суспільно значущих проблем: слід шукати суспільної злагоди і схвалення населенням прийнятих рішень.

Висновки. Жоден з напрямків діяльності та жоден з підходів не може вирішити проблему забезпечення комплексної продовольчої безпеки, тому слід діяти рішуче і ефективно відразу за багатьма напрямками. Вибір пріоритетів дозволить розподілити зусилля і ресурси і зробити діяльність щодо забезпечення продовольчої безпеки стратегічно осмисленою та ефективною.

Література:

1. Козак К.Б. Пріоритетні сфери й механізми забезпечення продовольчої безпеки регіонів / К.Б. Козак // Економіка харчової промисловості. – 2014. – № 4. – С. 3-9.

2. Пабат О. В. Продовольча безпека як складова економічної безпеки держави / О. В. Пабат // Економіка АПК. – 2010. – № 12 – С. 86-90.

Карлаш В.В.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Постановка проблеми. Криза системи охорони здоров'я на сьогоднішній день є вагомим проблемою для всього населення країни. У зв'язку з цим на перший план виходить не тільки визначення деяких змін, а скоріш якісне перетворення на рівні вибору нової методології державного управління. Окрім цього система охорони здоров'я потребує побудови ефективної динамічної системи, яка буде мати можливість відповідати на ризики нових умов господарювання, разом з тим, щоб задовольняти різнопланові інтереси лікарів та пацієнтів, а також забезпечувати реалізацію державних соціальних гарантій. Все це визначає необхідність в першу чергу визначити найбільш актуальні проблеми, які існують сьогодні в системі охорони здоров'я України.

Виклад основного матеріалу. Основним напрямком державного регулювання, пов'язаного зі сферою охорони здоров'я, є визначення найбільш важливих проблем, які обумовлюються правовими, організаційними, економічними та соціальними завданнями.

Серед таких актуальних проблем ми виділяємо наступні:

1. Для ефективного функціонування закладів охорони здоров'я необхідно забезпечення бюджетного фінансування галузі. В останні роки помічається зростання фінансових ресурсів, які державний бюджет планує виділяти на сферу охорони здоров'я населення. Але, з огляду на нормативи, прийняті Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я, що припускають фінансування сфери на рівні не нижче 5% від ВВП, то рівень ресурсного забезпечення

фінансами в сфері охорони здоров'я країни дуже низький.

Це свідчить про необхідність збільшення обсягів фінансування охорони здоров'я з державного бюджету та важливість формування додаткових джерел для фінансування сфери.

2. Досягнення регулювання контролю з боку державних органів влади за діяльністю установ охорони здоров'я. Відзначимо, що в нашій країні контроль за діяльністю таких установ може здійснюватися за кількома напрямками.

Перше з них – контроль за фінансово-господарською діяльністю медичних установ, який на сьогодні має ряд труднощів, пов'язаних з наявністю багатого профілю медичних послуг та масштабністю їх виробництва. Другий напрямок – спостереження за наданням медичними установами соціально значущих послуг, з огляду на високий рівень знань й кваліфікації. Тому, для вирішення такої проблеми доцільно було б використовувати механізм ліцензування закладів охорони здоров'я.

3. Визначення субсидіарної відповідальності власника за зобов'язаннями медичної організації. Сьогодні ми бачимо тенденцію, що такий стан не є стимулом для медичних організацій раціонально використовувати виділені кошти, тому що будь-які зобов'язання медичних установ в даних випадках будуть погашатися за рахунок держави. Тим самим це вимагає високого контролю з боку власника за зобов'язаннями медичних організацій, а жорстокий контроль без застосування стимулюючих заходів не дасть можливості впровадити нові економічні механізми, які можуть дозволити більш ефективно використовувати фінансові ресурси.

4. Будь-які зміни, які зв'язані зі сферою охорони здоров'я, повинні забезпечуватися ефективною нормативно-правовою базою. Діяльність системи охорони здоров'я в нашій країні має безліч нормативно-правових актів, що регулюють її. Однак більшість з них не до кінця розкриває питання, які стосуються діяльності закладів охорони здоров'я на даному етапі розвитку й реформування сфери.

Крім цього існує проблема фінансового забезпечення таких актів, їх протиріччя один одному, недостатній рівень прозорості при розподілі повноважень між різними рівнями органів управління тощо.

У зв'язку з цим необхідно проводити періодичну перевірку нормативно-правових актів, що регулюють сферу охорони здоров'я, залучаючи при цьому висококваліфікованих фахівців. Такі заходи зможуть впливати на процес удосконалення нормативно-правової бази галузі.

Висновки. Сфера охорони здоров'я, виступаючи частиною економічної галузі, але й при цьому маючи громадський характер, особливо передбачає втручання держави в ринкові відносини, які формуються в ній. Тому роль держави в регулюванні системи охорони здоров'я в першу чергу полягає в розв'язанні найактуальніших проблем, що стоять перед сферою. Ефективність вирішення таких проблем дозволить не тільки модернізувати охорону здоров'я як галузь, а й досягти високого та якісного рівня медичного обслуговування,

якого потребує населення нашої країни.

Література:

1. Система методів державного регулювання економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fingal.com.ua/content/view/922/39/1/2/>.
2. Слабкий Г.О. Сучасні підходи до фінансування системи охорони здоров'я / Г.О. Слабкий, М.В. Шевченко, О.О. Заглада. – К., 2011. – 345 с.

Кийда Л. І.

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Економічна безпека будь-якої держави базується та спрямована на забезпечення національних митних інтересів України, реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи.

Виклад основного матеріалу. Державна митна політика – це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики. Митна безпека – це стан захищеності митних інтересів України.

Митні інтереси України – це національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи. Митний кодекс України спрямований на забезпечення дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи. Державна митна справа здійснюється з додержанням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів та системи митної статистики, інших загальноновизнаних у світі норм і стандартів. Державна митна справа є складовою частиною зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності України. Митна справа включає в себе встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, митний контроль та митне оформлення товарів, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, справляння митних платежів, ведення митної статистики, обмін митною інформацією, ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, здійснення відповідно до закону державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України, запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил, організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів та інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

З переходом до ринкової економіки та надання суб'єктам підприємницької діяльності більш широких прав у сфері зовнішньоекономічної торгівлі зріс обсяг експортно-імпортних операцій. Все це на фоні дуже складної економічної ситуації в країні може призвести до катастрофічних наслідків в економіці України. Недосконалість законодавства України з питань державної митної справи створює можливість для різного роду зловживань при переміщенні через митний кордон України товарів, речей та валютних цінностей.

Багато питань митного регулювання на сьогоднішній день залишаються спірними, невирішеними однозначно. Відсутність серед практичних працівників єдності думок, а також майже повна відсутність теоретичних напрацювань серед науковців, знижує ефективність застосування митного законодавства, призводить до неоднозначного трактування положень нормативних актів, що регулюють митну справу.

Економічна безпека України базується на принципах здійснення державної митної справи. Державна митна справа здійснюється на основі принципів виключних повноважень органів доходів і зборів України щодо здійснення державної митної справи, принципів єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; принципів виключної юрисдикції України на її митній території, принципів визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності, з принципів законності та презумпції невинуватості, принципів спрощення законної торгівлі, принципів додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб, принципів заохочення доброчесності, принципів відповідальності всіх учасників відносин, принципів гласності та прозорості та принципів спрощення законної торгівлі тощо.

Сьогодні робота органів доходів і зборів України спрямована на захист економічних інтересів нашої держави, на боротьбу з порушенням митних правил, на забезпечення реалізації вимог митного законодавства України. З метою забезпечення здійснення органами доходів і зборів митного контролю товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України, проведення заходів, пов'язаних з виявленням, попередженням та припиненням контрабанди і порушень митних правил, у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, вільних митних зон, митних складів, складів тимчасового зберігання, а також в інших місцях, визначених відповідно до Митного кодексу, створюються зони митного контролю. Органи доходів і зборів мають право у примусовому порядку зупиняти і повертати в зони митного контролю транспортні засоби та громадян, які без дозволу органів доходів і зборів увійшли із зони митного контролю на митну територію України, а також морські та річкові судна, які без дозволу органів доходів і зборів вийшли із зони митного контролю за межі митної території України і не перебувають у територіальних водах інших держав.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що митна безпека – це стан захищеності митних інтересів України, а митні інтереси України є національні інтереси України, забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи.

Література:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012р. № 4495-VI .

Ковальов В.Г.

ТРАНСПОРТНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Якість транспортних послуг, ефективність використання транспорту під час створення та розподілу матеріальних цінностей, наявність розвинутої інфраструктури, що забезпечує доступ на ринки сировини, виробництва, споживання та робочої сили, можливість отримання компенсацій та оплати за користування транзитними шляхами, недопущення або мінімізація ризиків використання транспорту з метою вчинення злочинів, як економічних, так і кримінальних, включаючи терористичні акти, зменшення екологічного навантаження транспортних засобів на навколишнє середовище, зменшення кількості загиблих в результаті транспортних пригод, залежить від формування адекватної вимогам часу системи транспортної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Система транспортної безпеки України характеризується значними проблемами, зумовленими як, економічними реформами, реформами в соціогуманітарній сфері, так і певними помилками та прорахунками під час реалізації державного регулювання транспортної системи. Необхідно відмітити, що в Україні до цього часу відсутні національна концепція та програма забезпечення транспортної безпеки. Нерозвиненим залишається нормативно-правове забезпечення транспортної безпеки, відсутні чіткі орієнтири та цілі проведення міжнародного співробітництва в цій галузі.

За цих умов актуалізується вирішення таких проблем, як створення загальнодержавної системи забезпечення транспортної безпеки та її складових, що відповідають за – національний рівень, галузевий рівень, регіональний рівень та місцевий рівень, орієнтованих на пріоритети розвитку відповідних рівнів відповідно до компетенції; розроблення та впровадження системи моніторингу за параметрами (індексом) людського розвитку ООН, у тому числі транспортної складової; детінізація ринку маршрутних перевезень, подолання зловживань під час проведення тендерів та розподілу маршрутів, створення власного торгівельного флоту (підняття престижу українського прапора), доступ різних операторів до перевезень залізничним транспортом, розвиток національної мережі повітряного транспорту, створення сучасної

інфраструктури з обслуговування транзитних перевезень (інтермодальні перевезення та вантажні митні комплекси).

Крім внутрішніх системних проблем, необхідно зважати на істотні впливи глобальних факторів, таких як інформаційно-комп'ютерна революція, світова глобалізація, гібридна війна на сході країни. Перша призводить до кардинальної зміни структури транспортної роботи порівняно з етапом індустріального суспільства – спостерігається істотне скорочення чисельності осіб, зайнятих безпосередньо в процесі фізичного контакту з товарами та пасажирями (перевезення), й одночасне збільшення чисельності кадрів у сферах обслуговування, управління, освіти, включаючи підвищення кваліфікації. Відбувається якісна зміна змісту й характеру праці в напрямі зростання частки інтелектуально-творчої складової.

За умов глобалізації постає проблема спільної експлуатації транспортної інфраструктури України та безперешкодний доступ до інфраструктури інших країн, врахування прогресивного досвіду в управлінні транспортною галуззю, особливо лідерів світової економіки. Докладання зусиль у напрямі поглиблення європейської інтеграції спонукає будувати систему забезпечення транспортної безпеки відповідно до європейських стандартів. Така спрямованість буде сприяти реалізації національних інтересів України лише тоді, коли супроводжуватиметься дбайливим ставленням держави до власних розробок і проєктів, широким застосуванням програмно-цільового та функціонального підходів до їх підтримки, розвитку, використання та збереження. Нині проблеми, пов'язані із забезпеченням дедалі більшої відкритості Української держави, нерозробленість засобів заохочення до інвестування в транспортну галузь призводить до деякої транспортної периферійності України, відмови участі у привабливих транспортних проєктах тощо.

Гібридна війна крім прямої втрати частини територій та інфраструктури на ній, викликала цілу хвилю транзитних обмежень та заборон на використання транспортної інфраструктури.

Актуальною є проблема подолання транспортної неоднорідності території України і, передусім забезпечення можливості користуватись соціальними благами. Особливо гостро постає питання в сільській місцевості у зв'язку з відсутністю доріг з твердим покриттям, у великих мегаполісах надмірна автомобілізація призводить до неможливості в години пік користуватись послугами швидкої допомоги, пожежних тощо.

Назріла нагальна потреба зміни управлінської парадигми у сфері державного управління забезпеченням транспортної безпеки, вироблення моделі стабільної, ефективної системи забезпечення транспортної безпеки, упровадження нових транспортних технологій. Серед проблем, які потребують невідкладного вирішення, постають, насамперед, такі:

по-перше, невідповідність системи забезпечення транспортної безпеки вимогам трансформаційних процесів у країні й світі. Система транспортної безпеки держави не готова до роботи в динамічному середовищі з постійною зміною орієнтирів, цілей, загроз та викликів. Майже не врахована робота на

перспективу, насамперед з огляду на нездатність аналізувати, розробляти, відстоювати, реалізовувати, вчасно коригувати управлінські рішення, повно відповідати за доручену справу. Робота зводиться до реагування на вже проявлені небезпеки та виконання формальностей пов'язаних з ліцензуванням;

по-друге, недосконалість законодавчої бази, яка чітко не розділяє процеси прийняття управлінських рішень і контролю за їх виконанням, не надає управлінським процесам в системі забезпечення транспортної безпеки правової обґрунтованості, урегульованості та захищеності, не враховує європейський і світовий досвід управління в створенні системи забезпечення транспортної безпеки;

по-третє, відсутність стратегічного управління щодо підготовки кадрів у масштабах держави, яке передбачало б кваліфіковане здійснення прогнозування, планування, постійне оцінювання кадрової ситуації в країні. Необхідно впроваджувати системний підхід до управління всіма ланками кадрової сфери, починаючи від профорієнтації молоді, відбору, підготовки і закінчуючи технологіями професійного розвитку на робочому місці. Реалії сьогоденної системи – це підготовлені кадри, вимушені працювати за кордоном, особливо морська, авіаційна галузі, відсутня система контролю за кваліфікацією та професійною придатністю кадрів, особливо маршрутні перевезення в містах. Парадокс: систему безперервної фахової освіти і стимулювання підвищення кваліфікації впроваджують підприємства, що належать до транснаціональних компаній, або мають закордонного власника;

по-четверте, нерозвиненість державного управління транспортною галуззю неупорядкованість, слабка функціональна визначеність транспортних структур, відсутність чіткого та продуманого орієнтованого на перспективу бачення ролі та місця кожного виду транспорту в єдиній транспортній системі держави призводить до неефективності, неузгодженості підходів у транспортному менеджменті на всіх рівнях. Замість співпраці отримуємо безсистемне та непривабливе транспортне середовище. Такий стан заважає активному розвитку багатьох видів економічної діяльності, самореалізації людей практично в усіх сферах суспільного життя. Забезпечення транспортної безпеки має спиратися на потужну єдину транспортну систему, сучасні транспортні технології в будівництві і експлуатації транспортної інфраструктури, безпечні та комфортні способи доставки пасажирів і вантажів, включаючи й за одним транспортним документом на декількох видах транспорту, високошвидкісні та інформатизовані канали транзиту та переробки вантажів, підготовку висококваліфікованих кадрів, розуміння пріоритетності розвитку транспортної галузі та формування системи транспортної безпеки;

по-п'яте, недостатньо розвинуте транспортне середовище, що позначається на можливості доступу громадянина до соціальних благ, мобільності осіб з особливими потребами, якості транспортного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств, реалізації конкурентних переваг, що впливають з вигідного географічного розташування в процесі реалізації транзитного потенціалу;

по-шосте, недостатнє застосування наукових підходів, результатів наукових досліджень під час забезпечення транспортної безпеки. Сфера наукового знання є дуже динамічною, тому наукове обґрунтування має бути постійним, невід'ємним процесом здійснення державного управління, зокрема у сфері функціонування системи забезпечення транспортної безпеки.

Висновки Забезпечення системи транспортної безпеки можемо розглядати як інструмент досягнення функціональної спроможності транспортного потенціалу країни. Загальні, програмні документи розвитку системи транспортної безпеки України мають бути відображені в формуванні змісту державної політики в галузі національної безпеки.

Кравчук О. В.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Процес відродження України як сильної й незалежної держави, що почався в останні роки, пов'язаний з подоланням чималих труднощів соціально-економічного, державно-правового й іншого характеру. Однієї з таких труднощів є й злочинність, що багаторазово зросла за останні роки.

Необхідність визначення основних теоретичних концепцій застосування системних засобів і методів у державному управлінні розвитком криміналістичної науки обумовила формування спеціальних методів дослідження даного напрямку.

Виклад основного матеріалу. Погляд на криміналістичну систематику як теоретичну основу систематизації накопичених криміналістикою знань і класифікаційних побудов у криміналістиці здобуває все більше поширення. Цей погляд у цілому розділяється й нами, хоча, як представляється, ознаки, принципи й завдання державного управління криміналістичною систематикою повинні бути визначені більш конкретно.

Специфіка систематизації криміналістичних знань, на наш погляд, обумовлюється, насамперед, об'єктом криміналістичного вивчення. Як справедливо відзначається в науковій літературі [2], кожна приватна наука, як природня або технічна, так і гуманітарна, застосовує системний підхід у відповідності зі специфікою досліджуваних нею об'єктів. У цьому зв'язку, систематизацію знань, отриманих у результаті пізнання криміналістикою свого об'єкта, у формі найбільш доступної для їхнього використання слід розглядати як основне призначення криміналістичної систематики.

Об'єкт криміналістичного вивчення визначається як двоєдиний, що включає в себе злочинну діяльність, а також діяльність по її розкриттю, розслідуванню й попередженню.

Здається, що основними об'єктами систематизації в криміналістиці

повинні виступати знання, отримані в результаті вивчення злочинної діяльності як у цілому (на базовому рівні), так і її окремих видів, організаційного механізму державного управління з формування криміналістично - значимої інформації, а також сукупність розроблених на основі отриманих знань засобів, рішень і рекомендацій з виявлення, розкриття, розслідування й попередження злочинів.

Державне управління з формування криміналістичної систематики в цей час у криміналістичній та державно-управлінській літературі стала розглядатися як самостійна структурна частина загальної теорії державного-управління формування нових підходів до розвитку криміналістики в Україні. Такий підхід до визначення місця криміналістичної систематики в структурі державного управління слушний, оскільки теоретичні основи криміналістичних системних досліджень виступають важливим елементом криміналістичної методології. Значення криміналістичної систематики для криміналістики переконливо показали, що вона виражається: по - перше, у загальній систематизації криміналістичних наукових знань, тобто в системі науки; по-друге, у сукупності приватних систем, кожна з яких поєднує тільки одну групу явищ, процесів, сторін об'єктивної дійсності (наприклад, системи тактичних приймань проведення тих або інших процесуальних дій, системи рекомендацій з розслідування окремих видів злочинів, структури таких об'єктивних процесів як планування розслідування й т.п.); по-третє, у різних криміналістичних класифікаціях об'єктів, їх властивостей і ознак, зв'язків і відносин, категорій і понять, з якими доводиться мати справа криміналістиці.

У той же час, криміналістична систематика не є відособленим елементом загальної теорії криміналістики. Очевидно її тісний взаємозв'язок методологічного характеру із вченнями про методи криміналістики та формами державного управління даною сферою.

Висновки. Отже, державне управління формуванням криміналістичної систематики як розділу загальної теорії у державно-управлінській науці можна визначити як комплекс наукових положень, що розкривають принципи й основні напрямки систематизації наукових знань у державі про криміналістику, процедури й специфіку побудови криміналістичних систем, форми уяви про них й функціонування, понятійний і термінологічний апарат, методичні основи використання різних криміналістикою систем у практичній діяльності правоохоронних органів.

У якості основних принципів криміналістичної систематики виступають загальні принципи науки, а також принципи системного підходу. Під принципом слід розуміти ті основні умови, які визначають гносеологічну спрямованість наукових досліджень, розглядаючи їх при цьому в якості одного з різновидів єдиного за своєю гносеологічною сутністю, процесу наукового пізнання об'єктивного світу.

Література:

1. Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки, схвалена Кабінетом Міністрів України від 24.06.2016 № 474-р. / Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-p>.
2. Салтевский М. В., Лукашевич В.Г. Проблемы классификации источников информации и следственных действий в криминалистической тактике // Криминалистика и судебная экспертиза. Вып. 29. – К: Вища школа, 2000.

Крук С. І.

ПРІОРИТЕТИ ПІДВИЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. У багатьох дослідників існує власний погляд на структуру механізмів державного управління у сфері національної безпеки і передумови їх дієвого функціонування.

Виклад основного матеріалу. Одні вчені [1], структуруючи ці механізми та їх передумови за онтологічної ознакою, виділяють функціонально-діяльнісний, нормативно-правовий, ціннісно-світоглядний та інституційно-організаційний компоненти взаємодії елементів системи державного управління забезпеченням національної безпеки. Інші підкреслюють єдність теоретико-політичної, організаційної та технологічної складових системи державного управління в цій сфері. Крім того, науковці [1; 2] пропонують такі парадигми її вивчення: інституційна, системна, структурно-функціональна, діяльнісна, ситуаційна, конфліктологічна, ризикологічна, які утворюють відповідний комплексний підхід, необхідний для характеристики елементів вищевказаної системи. Третя група авторів [3; 4] вважає, що інституційні механізми державного управління забезпеченням національної безпеки утворюють систему державного управління, за умови виваженого функціонування недержавного сектору (політичних партій і суспільно-політичних рухів, організацій, які взаємодіють з державною владою), а також державних інституцій, які мають право застосовувати владні технології, механізм електоральних процесів як спосіб утворення влади, механізм поділу влади як спосіб створення владного балансу в системі стримувань і противаг, механізм легітимації влади тощо.

Зважаючи на запропоноване вище визначення, можемо аргументувати власну будову інституційних механізмів державного управління забезпеченням національної безпеки. Їх утворюють декілька блок-елементів: науково-методологічний; правовий; інформаційно-комунікативний; організаційний; технологічний.

Мають рацію дослідники [3], коли пропонують розглядати інституційний

механізм державного управління не тільки в практичній, а й в теоретичній площині, розуміючи його як певну логічну конструкцію, виведену за допомогою розумового процесу на основі теоретичного осмислення й аналізу основних положень і понять теорії управління. При цьому інституційний механізм управління проявляє себе як самостійна теоретична категорія, через що в дослідженні даного поняття, слід спрямувати зусилля, перш за все, на виявлення його сутності і змісту, на встановлення його елементів і інтеграційних властивостей.

Висновки. Отже, підвищенню рівня ефективності функціонування і розвитку інституційних механізмів державного управління забезпеченням національної безпеки сприятиме науково-методологічне забезпечення, яке включає таке:

– формування системи цільових фундаментальних і прикладних досліджень і її державної підтримки в інтересах організації наукового забезпечення досягнення стратегічних національних пріоритетів;

– створення мережі національних дослідницьких університетів і центрів, що забезпечують в межах коопераційних зв'язків підготовку фахівців для роботи у сфері забезпечення нацбезпеки;

– визначення пріоритетних напрямків наукових досліджень, які сприятимуть ефективному вирішенню проблем у сфері забезпечення нацбезпеки;

– упровадження результатів наукових досліджень у сфері забезпечення нацбезпеки в практиці соціального і політичного управління;

– залучення науковців до розробки національних і регіональних програм розв'язання пріоритетних соціальних проблем;

– реалізацію програм, орієнтованих на підготовку кадрів для потреб регіонального розвитку, органів і сил забезпечення нацбезпеки в соціальній, економічній, екологічній та ін. сферах;

– створення державної системи наукової підтримки прийнятих рішень у сфері забезпечення нацбезпеки.

Література:

1. Домбровська С. М., Полторак С. Т. Механізми формування безпеки держави. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2015. №1. URL: <http://el-zbirn-du.at.ua/>.

2. Бакуменко В. Д. Енциклопедичний словник з державного управління. Київ: Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, 2010. 820 с.

3. Євсюков О. П. Науково-теоретичні визначення сутності та змісту безпеки держави. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2017. Вип. 2 (7). С. 22–28.

4. Лисак П. П. Характеристика механізмів державного управління безпекою українсько-російського кордону. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 19. С. 162–166.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Постановка проблеми. Особливого значення вирішення проблеми інформаційної безпеки набувають у сучасних умовах глобалізації інформаційних процесів.

Забезпечення безпеки в інформаційній сфері, стрімке зростання інформаційних технологій призвело до початку перерозподілу у суспільстві реальної влади від традиційних структур до центрів управління інформаційними потоками. Інформаційні технології знаходять усе ширше застосування у таких сферах, як фінансовий обіг і ринок цінних паперів, зв'язку, транспорті, високотехнологічних виробництвах (особливо атомних, хімічних тощо), державних системах управління тощо.

Теоретичні основи формування підходів до вирішення практичних завдань державного управління, які пов'язані із інформаційною безпекою, заклали такі видатні зарубіжні вчені, як: Е. Аронсон, Д. Белл, Х.Веріан, М. Кастельс, К. Малапарте, Е.Тоффлер, Ю. Хабермас. Проблемою інформаційної безпеки як частини національної безпеки займалися такі вчені як: С. Чукут, Г. Почепцов, В.Авер'янов, О. Андрійко, І. Арістова, Г. Атаманчук, А. Макаренко, В. Малиновський, В. Наумов, І. Онопчук, В. Опришко, О. Рябченко, О. Соснін, В. Цимбалюк, М. Швець, Л. Шиманський, О. Ющикта та ін.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення безпеки в інформаційній сфері повинно передбачати:

- ужиття комплексних заходів щодо захисту свого інформаційного простору та входження України у світовий інформаційний простір;
- виявлення та усунення причин інформаційної дискримінації України;
- усунення негативних чинників порушення інформаційного простору, інформаційної експансії з боку інших держав;
- розробки й упровадження необхідних засобів та режимів отримання, зберігання, поширення й використання суспільно значущої інформації, створення розвиненої інфраструктури в інформаційній сфері.

З нашої точки зору, забезпечення інформаційної безпеки – сукупність заходів, призначених для досягнення стану захищеності потреб особистостей, суспільства і держави в інформації.

В основу забезпечення інформаційної безпеки держави повинні бути покладені наступні принципи:

- законність, дотримання балансу інтересів особистості, суспільства і держави;
- взаємна відповідальність суб'єктів забезпечення інформаційної;
- інтеграція систем національної і міжнародної безпеки.

Специфічними принципами забезпечення інформаційної безпеки є:

- превентивний характер проведення її заходів по відношенню до заходів інших видів безпеки;

- адекватна інформованість об'єктів безпеки, в тому числі і міжнародних.

Державна система забезпечення інформаційної безпеки [англ. government system of national system] представляє організаційне об'єднання державних органів, а також сил та засобів інформаційної безпеки, що виконують свої функції на основі закону під контролем і захистом судової влади. Державна система складає найважливішу ланку системи інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави в правовій державі.

Основними завданнями, на наш погляд, такої системи є:

- виявлення і прогнозування дестабілізуючих факторів і інформаційних загроз інформаційних життєво важливим інтересам особистості, суспільства та держави;

- здійснення комплексу оперативних і довготривалих заходів з їхнього попередження і усунення;

- створення і підтримання в готовності сил та засобів забезпечення інформаційної безпеки.

Державні органи інформаційної безпеки можуть створюватися (на законодавчих засадах) і в недержавних структурах для захисту своїх потреб в забезпеченні необхідною інформацією. Дані органи на основі укладення відповідних угод можуть бути приєднані до єдиної державної системи інформаційної безпеки.

На теперішній час окремі елементи системи інформаційної безпеки створені та функціонують (органи зовнішньої розвідки, інформаційні служби різноманітних міністерств, система технічного та криптографічного захисту інформації держави тощо). Проте для їхнього функціонування ще недостатня правова база. Зміст діяльності органів інформаційної безпеки також ще не в повній мірі відповідає покладеним на них завданням. Це пояснюється в першу чергу недостатнім опрацюванням питань, що стосуються форм і способів забезпечення інформаційної безпеки.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що, для формування збалансованої державної політики та ефективного проведення комплексу узгоджених заходів щодо захисту національних інтересів у сфері інформації, створення розвиненого і захищеного інформаційного середовища необхідно сформувати функціонування ефективної системи інформаційної безпеки, складовими компонентами якої є національні інтереси в інформаційній сфері, загрози та небезпеки цим інтересам, сама інформаційна безпека як інструмент створення сприятливих умов для їх реалізації. В цьому сенсі інформаційна безпека створюється цілим комплексом заходів системою забезпечення національної безпеки України, що включає сукупність державних органів, громадських організацій, посадових осіб та окремих громадян.

Література:

1. Мей К. Інформаційне суспільство: скептичний погляд / Крістофер Мей.

– К.: К.І.С., 2004. – 220 с.

2. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс; пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева. – М.: Аспект пресс, 1998. – 276 с.

3. Почепцов Г.Г. Информационные войны. Новый инструмент политики. М: Изд-во «ООО ТД Алгоритм», 2015 -256 с.

4. Соснін О. В. Проблеми державного управління системою національних інформаційних ресурсів з наукового потенціалу України / О. В. Соснін. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – 572 с.

5. Степанов В. Ю. Державна інформаційна політика: мета та теоретичні засади реалізації [Електронний ресурс] / В. Ю. Степанов. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_du/2011_2/files/DU211_12.pdf.

Кушлик Р. О.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЕНЕРГОМОДЕРНІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Постановка проблеми. Концепція сталого розвитку в останні роки тісно пов'язується з концепцією «зеленої» економіки, для якої головними пріоритетами є висока енергоефективність і мінімальний вплив на навколишнє середовище. Світова спільнота, рухаючись в напрямку підвищення якісного рівня розвитку суспільства, висуває нову концепцію розвитку, при якій збільшення добробуту суспільства супроводжується дбайливим ставленням до навколишнього середовища і збереженням ресурсів для майбутніх поколінь.

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на те, що світовий досвід застосування енергоефективної політики є відносно новою тенденцією суспільного розвитку, більшість розвинених країн успішно реалізують національні стратегії розвитку, засновані на енергозбереженні [3]. При цьому політика для кожної країни будується з урахуванням її національних особливостей і пріоритетів, ґрунтуючись на передовому міжнародному досвіді і сучасних технологіях. Ключовим поняттям для національних економік країн стають поняття «зеленого» економічного зростання, при якому збільшується безпека суспільства і знижується ризик економічних і фінансових криз.

У цьому контексті екологічно чисте зростання економіки проголошується як необхідна умова, а енергоефективність виробництва розглядається як один з критеріїв збалансованого розвитку суспільства. Особливості української економіки, а саме її сировинний характер, висувають завдання забезпечення екологічно чистого економічного зростання та інноваційного характеру розвитку суспільства в розряд першочергових, вирішення яких є необхідною умовою для переходу на якісно новий рівень розвитку національної економіки [2]. Розрахунки основних показників показали велике відставання України як в напрямку використання сучасних методичних підходів до розрахунку

індикаторів світового розвитку, так і в практичному застосуванні їх в національних програмах розвитку.

Показник справжніх заощаджень представляється економічним еквівалентом поняття стійкості системи, оскільки включає не тільки природні ресурси, але також і інші компоненти, необхідні для того, щоб забезпечити майбутнім поколінням набір можливостей, рівноцінний можливостям нене живе покоління. Негативні значення скоригованих чистих накопичень не можна пояснити тільки виснаженням енергетичних і мінеральних ресурсів України. Світовий досвід показує, що передові країни Євросоюзу компенсують виснаження мінеральних ресурсів витратами в освіту і науку.

Сучасна практика енергозбереження в регіонах показує, що вперше в сумарному показнику, який оцінює готовність суб'єкта до реалізації програм, включені показники, що характеризують впусти інформаційної, соціальної та екологічної готовності суб'єкта [4]. Введення показників в сфері енергетичної та екологічної ефективності є принциповим досягненням системи публічного управління та адміністрування в контексті сталого розвитку, а своєчасні інституційні реформи дозволять посилити роль держави в забезпеченні стратегії енергозбереження.

Висновки. З аналізу нормативних матеріалів та рекомендованих центральними органами влади механізмів стимулювання енергетичної та екологічної ефективності в країні можна констатувати, що в нашій країні з метою підвищення енергетичної ефективності активно розробляються як економічні стимули, такі як субсидії, пільгові кредити, податки, так і організаційні заходи. На основі узагальнення сучасного організаційного досвіду енергозбереження і підвищення екологічної відповідальності встановлено, що ефективними інструментами є системи енергетичного менеджменту [1].

Дані інституції формуються виходячи з необхідності реалізації законодавства України, міжнародних конвенцій, міжнародних і національних норм і регламентів. Інституційні реформи дозволяють посилити роль держави в забезпеченні стратегії енергозбереження, модель взаємодії державних керуючих структур і бізнес-структур дозволить посилити роль державної та місцевої влади у виконанні завдань енергозбереження та енергоефективності.

Література:

1. Дьяконов В. Зеленая энергетика поможет соскочить с российской газовой иглы / В. Дьяконов. – Режим доступа: <http://ekonomika.eizvestia.com/full/213-zelenaya-energetikapomozhet-soskochit-s-rossijskoj-gazovoj-igly>.
2. Енергетична стратегія України на період до 2030 року. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN3853Z.html.
3. Зростання поставок газу з ЄС пов'язане з виходом на ринок двох західних трейдерів – голова «Нафтогазу України» [Електронний ресурс]// НАК «Нафтогаз України». – 28.09.2015. – Режим доступу: <http://www.naftogaz-europe.com/article/ua/rostpostavokgazaizes>

4. Потенціал відновлюваної енергетики в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор.: <http://www.sae.gov.ua/uk/activity/vidnovlyuvana-enerhetyka/potentsial>.

Мартьянова Р.А.

НЕОБХІДНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ОРГАНАМИ МІНІСТЕРСТВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. У зв'язку із обраним курсом України на євроінтеграцію зусилля держави у сфері національної безпеки України спрямовані на захист національних інтересів України від загроз. Чинним законодавством визначено значну низку потенційних та реальних загроз реалізації національних інтересів України у різних сферах. Тому актуальним питанням залишається розвиток державного управління у сфері державної безпеки, що вимагає від органів влади скоординованої взаємодії щодо протидії таким загрозам.

Виклад основного матеріалу. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» *державна безпека* - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру; *загрози національній безпеці України* - явища, тенденції і чинники, що суперечить національним інтересів та національним цінностям України; *національна безпека України* - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз; *національні інтереси України* - життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави та безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [1].

В контексті Закону України «Про національну безпеку України» чинником який ускладнює реалізацію національних інтересів можна визначити нелегальну міграцію, яка створює загрозу національній безпеці України, та легальну міграцію, яка використовується іноземцями через неудоконалене міграційне законодавство та впливає на безпеку держави.

З метою забезпечення національної безпеки, нейтралізації загроз у сферах міграції та громадянства, Указом Президента України від 17 березня 2018 р. № 72/2018 введено в дію Рішення РНБО від 1 березня 2018 р. «Про невідкладні заходи з нейтралізації загроз національній безпеці у сфері міграційної політики» яким передбачено запровадження стосовно іноземців, насамперед громадян Російської Федерації, та осіб без громадянства, які походять із держав міграційного ризику, механізму попередньої перевірки підстав для в'їзду в Україну; посилення відповідальності за порушення порядку працевлаштування та сприяння в наданні інших послуг, а також посилення контролю за

перебуванням іноземців та осіб без громадянства на території України.

Повноваження щодо державного контролю за дотриманням законодавства у сферах міграції (імміграції та еміграції), протидії нелегальній (незаконній) міграції, в тому числі притягнення порушників до адміністративної відповідальності за порушення правил перебування на території України, порушення порядку працевлаштування та сприяння в наданні інших послуг іноземцям покладається на Державну міграційну службу України (ДМС).

Повноваження щодо державного контролю за дотриманням вимог законодавства про працю та використання праці іноземців та осіб без громадянства покладається на Державну службу України з питань праці (Держпраця), яка є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики.

Повноваження щодо видачі дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства та продовження його дії покладається Державну службу зайнятості (далі - Служба), яка є централізованою системою державних установ, діяльність якої спрямовується та координується Міністерством соціальної політики України.

Відповідно до Методики аналізу ризиків з метою протидії нелегальній міграції, передбачено лише обмін статистичною та аналітичною інформацією між Суб'єктами, зокрема, Державною міграційною службою України та Міністерством соціальної політики України щодо кількості виданих, продовжених та анульованих дозволів на застосування праці іноземців та осіб без громадянства.

Однак, на думку автора, міграційні процеси в Україні, які набрали обертів після надання Україні безвізового режиму, вимагає від органів ДМС та Мінсоцполітики не лише обмін інформацією, а удосконалення механізму взаємодії та співпраці, щодо іноземців та осіб без громадянства які можуть таким чином легалізувати своє тимчасове перебування на території України.

За даними МОМ, Агентства ООН з питань міграції, станом на серпень 2018 року 9 836 тис. іноземців та осіб без громадянства перебувають на обліку з метою працевлаштування в Україні. Найбільше іноземців та осіб без громадянства, які проживали в Україні з метою працевлаштування станом на серпень 2018 року, були громадянами Туреччини (1 688), Росії (1 209), Білорусі (599), Китаю (543), Азербайджану (490), США (439) та Ізраїлю (342). При цьому більшість цих осіб зареєстрована у місті Києві – 51%, у Київській області – 14%, у Львівській області – 6,3% та в Одеській області – 6,3% [2, с.14].

Згідно проведено Моніторингу міграційної ситуації та змін у сфері управління міграцією та кордонами станом на серпень 2018 року, з метою працевлаштування територіальними органами ДМС було оформлено 4 544 (шт.) посвідок на тимчасове проживання в Україні та 1 665 (шт.) продовжено [2, с.14].

Відповідно до ст. 42² Закону України «Про зайнятість населення» від

05.07.2012 року для отримання дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства та продовження його дії необхідно подати: заяву, копію паспортного документа, фотокартки, копію проекту трудового договору (контракту) з іноземцем або особою без громадянства [3].

Слід звернути увагу на те, що з 22 листопада 2017 року, на підставі Постанови Кабінету Міністрів України № 858 від 15.11.2017 року, з метою отримання дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, який надає право отримати посвідку на тимчасове проживання в Україні, перевірки щодо притягнення іноземних громадян до адміністративної чи кримінальної відповідальності в Україні, відкриття кримінального провадження стосовно них, наявності чи відсутності судимості в країні походження, а також здійснення медичного обстеження щодо наявності такої хвороби, як хронічний алкоголізм, токсикоманія, наркоманія або інших інфекційних захворювань, визначених МОЗ, не здійснюється та до заяви не додаються.

Також необхідно зазначити, що громадяни Російської Федерації, країни – агресора, яка входить до країн «міграційного ризику» має безвізовий режим з Україною. Із цього вбачається, що громадяни Росії не зобов'язані отримувати візу для оформлення посвідки на тимчасове проживання в Україні з метою працевлаштування.

Крім того, в законодавстві України не має нормативного документа, який би передбачав механізм взаємодії органів ДМС з органами Державного центру зайнятості, Держпраці щодо встановлення факту застосування праці іноземця або особи без громадянства на інших умовах, ніж ті, що визначені дозволом, або іншим роботодавцем.

Висновки. Таким чином, можна дійти висновку, що міграційні процеси нелегальної міграції пов'язані з ризиками використання іноземцями та особами без громадянства легального в'їзду в Україну створює умови для потрапляння на територію країни іноземних агентів та осіб причетних до тероризму, які можуть мати вплив на державну безпеку та національні інтереси держави, що зумовлює посилення контролю за перебуванням іноземців та осіб без громадянства на території України органами ДМС з органами Мінсоцполітики.

Тому, доцільно, з метою протидії нелегальній міграції у сфері державної безпеки створити в органах Мінсоцполітики комісії з питань доцільності видачі дозволу на застосування праці іноземців в Україні, до яких включити співробітників органів ДМС, МВС, СБУ та Держпраці. Запровадити спільні перевірки щодо фактичного застосування праці іноземних громадян, документування порушень міграційного законодавства, законодавства про працю, притягнення порушників до відповідальності та застосування жорстких адміністративних санкцій. Внести зміни в діюче законодавство, зокрема, запровадити видачу довгострокових віз для громадян Росії, Туреччини, Азербайджану, Грузії, які мають на меті узаконити тимчасове перебування на території України з метою працевлаштування.

Література:

1. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-III. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
2. Моніторинг міграційної ситуації та змін у сфері управління міграцією та кордонами. Звіт з міграційних процесів. Вересень 2018 р. ДМС України. URL:https://dmsu.gov.ua/assets/files/migprocess/zvit_vypusk_30.pdf
3. Про зайнятість населення. Закон України від 05.07.2012 р. №5067-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>

*Мірненко В.І.,
Тюрін В.В.,
Опенько П.В.,
Мартинюк О.В.*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ВІД ТЕРОРИСТИЧНИХ ЗАГРОЗ З ВИКОРИСТАННЯМ БЕЗПЛОТНИХ АВІАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ

Постановка проблеми. Поява розвідувально-ударного безпілотного авіаційного комплексу (БпЛА) в свій час спричинила зміни в тактиці бойового застосування безпілотної авіації, яка почала поєднувати тактику пілотованої розвідувальної та бомбардувальної авіації. Але зараз однією з основних загроз, що інтенсивне розвивається як у військовій, так і в громадянській сферах діяльності, стають малорозмірні комерційні БпЛА, за умови мініатюризації і здешевлення електронних компонентів (мікропроцесорів, сенсорів, елементів живлення і систем бездротового зв'язку).

Виклад основного матеріалу. Комерційний ринок БпЛА відкриває широкий доступ до даної технології для приватних споживачів, урядових і неурядових організацій, здешевлює їх виробництво при одночасному розширенні можливостей і поліпшенні характеристик.

Вказані чинники послужили основою виникнення нового типу загроз – маловисотних, низькошвидкісних і малорозмірних (МНМ) БпЛА, які стали широко застосовуватися неурядовими організаціями (терористами, повстанцями, кримінальними угрупованнями, активістами і т. д.) по всьому світу. Найбільш небезпечними загрозами застосування МНМ БпЛА в терористичних цілях вважається оснащення їх радіаційною, хімічною та біологічною зброєю, вогнепальною зброєю або вибухівкою для здійснення атак по об'єктах критичної інфраструктури, по місцях великого скупчення людей, а також для здійснення замахів на важливих політичних діячів.

Комерційні БпЛА також знайшли широкого застосування військовими структурами по всьому світу через економічно вигідний характер даних виробів. Так, з 2018 року підрозділи збройних сил Ізраїлю почали

використовувати зразки БпЛА Mavic та Matrice виробництва компанії DJI для ведення тактичної розвідки в зв'язку з тим, що комерційні дрони прості в експлуатації та мають більшу надійність. DJI-дрони також є найбільш широко представленими комерційними безпілотними авіаційними системами, які використовують збройні сили США.

З огляду на вищезазначене актуальним є наукове завдання щодо удосконалення нормативно-правових аспектів комплексу контрзаходів МНМ БпЛА в державі, які можуть бути використані для ефективної протидії цьому типу загроз.

На даний час можливо визначити два основні способи “ворожого” застосування МНМ БпЛА: проведення атак і ведення розвідки. При цьому найбільш імовірні загрози становлять комерційно доступні і любительські комплекти МНМ БпЛА. За поглядами фахівців, в якості кращої стратегії протидії можливо розглядати використання ієрархічного комплексу контрзаходів, що охоплюють регулюючі (попередження, стримування, заборона), пасивні (виявлення та постановка перешкод) і активні (знищення) заходи протидії.

Так, в якості специфічних регулюючих заходів протидії доцільно розглядати регулювання постачань й імпорту, включаючи обов'язкову реєстрацію для здійснення купівлі/продажу БпЛА вище визначеного класу (за дальністю польоту, корисному навантаженню тощо); застосування правил цивільної авіації для ліцензування та використання БпЛА, що передбачають кримінальну (або адміністративну) відповідальність за польоти поблизу важливих державних об'єктів і об'єктів критичної інфраструктури; застосування програмних обмежень, включаючи введення заборонених зон польоту і обмеження максимальної злітної ваги та розташування оператора.

В якості основного світового регулятора продажів систем доставки, які можуть сприяти поширенню зброї масового ураження, (у тому числі БпЛА) можливо розглядати засновану в 1987 р. асоціацію Режим Контролю за Ракетними Технологіями (РКРТ), партнерами якої є 35 країн світу. Нажаль, найбільші в світі виробники та експортери БпЛА – Ізраїль та Китай – не є членами РКРТ. Крім того, згідно вимог існуючих нормативних документів ліцензуванню підлягають лише “закінчені атмосферні безпілотні літальні апарати (включаючи крилаті ракети, радіокеровані літаки-мішені і радіокеровані розвідувальні літаки) з максимальною дальністю 300 км і більше” або “укомплектовані або розроблені для перенесення систем розпилення аерозолів з місткістю, що перевищує 20 літрів, й автономною системою управління польотом або навігацією, або можливістю контрольованого польоту в межах видимості оператора”.

Існуючі на даний час нормативно-правові акти, що регламентують використання БпЛА в Австралії, Японії, Великобританії, США і Європейському Союзі припускають різні підходи, які було б доцільно узагальнити та інтегрувати в національні повітряні простори інших країн світу. Крім того, були запропоновані наступні десять дій, які мають бути виконані для

інтеграції БпЛА в повітряний простір країни упродовж певного періоду часу, а саме затвердження концепції застосування БпЛА в цивільному повітряному просторі; розробка класифікації БпЛА і відповідної термінології з урахуванням застосування в цивільному повітряному просторі; встановлення правил сертифікації систем БпЛА, польотів БпЛА і рівнів кваліфікації операторів; розробка ефективних технологій і процедур для запобігання зіткненням БпЛА з іншими ЛА, землею або іншими перешкодами; впровадження системи контролю і підтвердження безпеки польотів БпЛА; розробка і впровадження комунікаційного обладнання для систем БпЛА; розвиток мережі обміну, обробки і синхронізації аеронавігаційних даних, яка враховує особливі вимоги БпЛА; узгодження нормативно-правових актів, стандартів сертифікації і правил експлуатації БпЛА; забезпечення сумісності з системами управління повітряним рухом і протиповітряної оборони, а також оцінка потенційних впливів на ці системи та їх регулююче і робоче середовище; отримання громадського схвалення й активна взаємодія з усіма потенційними зацікавленими сторонами.

Висновки. Таким чином, сучасний стан розвитку технологій роблять МНМ БпЛА ефективною зброєю для проведення атак, в першу чергу, неурядовими організаціями, які несуть серйозну загрозу внутрішній безпеці держав.

Результати дослідження існуючих заходів протидії МНМ БпЛА дозволяють зробити висновок, що жодна окремо взята міра не є абсолютно ефективною для стримування їх “ворожого” застосування недержавними організаціями, саме тому потребує в першу чергу удосконалення існуючої нормативно-правової бази країн світу та об’єднання зусиль урядових та неурядових організацій для забезпечення єдності підходів до використання всього комплексу існуючих контрзаходів. Так, на нашу думку, доцільно розглядати питання регулювання продажів МНМ БпЛА як в асоціації РКРТ, так і в масштабах окремих держав або їх співдружностей.

Забезпечення впровадження країнами світу регулюючих контрзаходів в частині регулювання імпорту й постачань, застосування правил цивільної авіації для ліцензування та використання БпЛА, а також застосування певних програмних обмежень в ході експлуатації відповідних його зразків дозволить забезпечити повний контроль над всіма стадіями життєвого циклу БпЛА та знизити рівень загрози внутрішній безпеці держав.

Література:

1. Commercial unmanned aerial vehicle market analysis – industry trends, companies and what you should know [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.businessinsider.com/commercial-uav-market-analysis-2017-8>.
2. Застосування БпЛА в конфліктах сучасності / [Ю.К.Зіатдінов, М.В.Куклінський, С.П.Мосов, А.Л.Фещенко та ін.]; під ред. С.П.Мосова. – К.:2013. – 248 с.

3. Wallace R. J. Examining Unmanned Aerial System Threats & Defenses: A Conceptual Analysis / R. J. Wallace, J. M. Loffi // International Journal of Aviation, Aeronautics, and Aerospace. – 2015. – Vol. 2(4). – P. 1–33.

4. Abbot C. Hostile Drones: the Hostile Use of Drones by Non-State Actors against British Targets : Study Report / Remote Control Project. – London, 2016. – 20 p.

5. Missile Technology Control Regime (MTCR) Annex Handbook – 2017 [Електронний ресурс]. Brno: MTCR, 2017. – 352 p. Режим доступу: <http://mtcr.info/wordpress/wp-content/uploads/2017/10/MTCR-Handbook-2017-INDEXED-FINAL-Digital.pdf>.

6. Ravich T. M. The Integration of Unmanned Aerial Vehicles into the National Airspace / T. M. Ravich // North Dakota Law Review. – 2009. – Vol. 85, No. 597. – P. 597–622.

7. Anatolii S. Dudush. State of the art and problems of defeat of low, slow and small unmanned aerial vehicles / Anatolii S. Dudush, Vladislav A. Tyutyunnik, Alexander A. Reznichenko, Spartak U. Hohoniant // Modern Information Technologies in the Sphere of Security and Defence. – 2018. – No. 1(31). – P. 121–131.

Нонік В.В.

АНТИКОРУПЦІЙНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Корупція – не просто соціальне, але й психологічне та моральне явище. Адже вона не існує відокремлено від людей – їх поведінки, діяльності. Корупція – це спосіб мислення, який обумовлює спосіб життя. В країнах, де хабарництво та інші корупційні діяння зустрічаються порівняно рідко, корупція у громадській свідомості асоціюється з великим злом для держави та її громадян і не має істотного впливу на суспільне життя. У тих країнах, де корупція поширена значною мірою, корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, корупція із соціальної аномалії поступово перетворюється в правило і виступає звичним способом вирішення життєвих проблем, стає нормою функціонування влади і способом життя значної частини суспільства. Найбільш небезпечним наслідком такого стану речей у суспільстві є те, що в результаті витіснення корумпованими відносинами правових та етичних відносин відбувається значний злам у суспільній психології – люди у своїй поведінці з самого початку психологічно вже налаштовані на протиправні способи вирішення питань[1, с. 140].

Виклад основного матеріалу. Поширенню корупції в Україні впливає низка чинників, таких як:

-непрозорість діяльності органів державної влади;

- відсутність політичної волі щодо запровадження дієвих механізмів протидії корупції, неефективна участь у цій протидії правоохоронних органів;
- надзвичайна розгалуженість дозвільно-регуляторної системи;
- надмірний вплив окремих олігархічних груп на прийняття державних рішень і кадрові призначення;
- неврегульованість конфлікту інтересів;
- відсутність правил професійної етики на публічній службі;
- низький рівень забезпечення захисту прав власності;
- недотримання законодавства у сфері протидії корупції, а також недосконалість нового законодавства з цих питань у цілому (Існування законодавчих актів широкого спектра дії і наявності у державних службовців великих можливостей їх використання за власним розсудом);
- недосконалість системи судоустрою;
- відсутність системності в роботі з виявлення корупції в органах державної влади;
- несистемність урядової політики у питаннях що пов'язані з рівнем втручання уряду в економіку («ризикові зони» - призначення економічних пільг, регулювання цін);
- низький рівень заробітної плати державних службовців порівняно з заробітною платою у приватному секторі;
- відсутність публічного контролю за доходами та видатками державних службовців, а також ефективних механізмів участі громадянського суспільства у формуванні та реалізації антикорупційної політики.

Для ефективної боротьби з корупцією потрібен час і здійснення ефективних заходів по «імунізації» від корупції і реальних жорстких методів покарання за корупційні дії.

Протидія корупційним проявам з погляду системного підходу виступає невід'ємною частиною системи державного управління, що дозволяє екстраполювати на це явище розмаїття методів та прийомів.

Методи державного управління, які застосовуються у сфері протидії корупційним проявам, залежать від стратегії та тактики протидії корупції в Україні, а також від стратегії соціально-економічних перетворень та обумовлюють вжиття відповідних заходів [2, с. 104]. Виходячи з накопиченого досвіду протидії корупції, заходи щодо активної протидії корупції можна розділити на дві досить загальні групи.

В першу групу входять заходи прямого впливу – заходи боротьби з існуючими проявами корупції: широке висвітлення корупційних діянь і формування негативної суспільної думки щодо цього явища; застосування принципу обов'язковості понесення відповідальності за корупційні діяння, незалежних від соціального статусу особи; удосконалення антикорупційного законодавства; врегулювання приватновласницьких відносин.

Другу групу утворюють заходи непрямого впливу та превентивні заходи – заходи з усунення причин і умов виникнення корупційних діянь та заходи по виявленню та руйнуванню «зон підвищеної ризикованості». На практиці ж

варіанти протидії корупції значно більше. Існуюча реальність зобов'язує по-новому подивитися на арсенал засобів, які можуть протистояти корупційній небезпеці. При цьому слід зазначити, що вибір сукупності заходів залежить від характеру реформування (швидкого або поступового), від концептуальних підходів до самого характеру реформування (механістична, маржиналістська, структурна). Обрання конкретної концепції залежить від багатьох чинників, а найважливішим є політичний – стратегія перетворень, визначена владою. При виборі сукупності заходів протидії корупційним проявам необхідно враховувати й те, що елементи адміністрування присутні у будь-якому методі оскільки процес виконання здійснюється та контролюється уповноваженим державним органом та його посадовими особами.

На нашу думку, для ефективної протидії корупційним проявам в Україні необхідно дотримуватися таких антикорупційних напрямів реформування :

1. Антикорупційна освіта українського суспільства.
2. Прозорість судової системи і системи державного управління.
3. Створення національної антикорупційної коаліції.

Висновки. З урахуванням викладеного вважаємо, що посиленню протидії корупції в Україні буде сприяти наступні комплексні дії уряду:

-розробка та прийняття законів, які б більш чітко регулювали правові відносини в економічній, фінансовій і банківській сферах і мали виражену антикорупційну спрямованість;

-здійснення заходів з посилення координації діяльності міністерств і центральних відомств щодо викорінення корупції та посилення внутрішньої безпеки і чистоти кадрів;

-здійснення заходів щодо максимального зменшення бюрократичного втручання в економіку, оскільки бюрократія сьогодні є основним джерелом корупції.

Безумовно, що перелічених рішень явно недостатньо для того, щоб сформулювати якісно більш удосконалену, ніж сьогодні, організаційно-правову та інституційну основу протидії корупції. Однак постійна реалізація різносторонніх послідовних заходів держави спрямованих на запобігання корупції, які стратегічно вибудовують антикорупційну політику держави забезпечить довготривалі результати, в повній мірі відшкодує економічні витрати, а також наповнить процес реформування моральним та політичним сенсом.

Література:

1. Білінська Л. В. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище / Л. В. Білінська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. - 2013. - Вип. 6-1(1). - С. 138-141.

2. Соловійов В. М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України : [монографія] / В. М. Соловійов. – К. : Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 2012. – 508 с

АНАЛІЗ ЗАГРОЗ ДЕРЖАВНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Процеси глобалізації, розвиток інформаційних технологій, інтеграція фінансово-економічних взаємин, посилення взаємозв'язку між країнами мали істотний вплив на загальносвітову безпеку та безпеку окремих країн. Міжнародний тероризм і злочинність, нелегальні потоки міграції, поширення наркотичних засобів і зброї, зокрема, зброї масового ураження, глобальні екологічні проблеми, дефіцит ресурсів, локальні конфлікти етнічного та релігійного характеру, різні соціальні проблеми несуть загрозу будь-якій сучасній державі, зокрема, Україні. Все це породжує безліч дискусій, принципів і стратегій стосовно ефективного забезпечення національної безпеки [1, с. 57–62].

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасного тероризму і його проявів утруднений тим, що в сучасному світі суттєво змінилися ролі та статуси країн порівняно з періодом «холодної війни». До цього часу держави і культурно-домінуючі демографічні спільноти представлялися як джерела проблем в міжнародній політиці. Вони ж розглядалися і як ініціатори насильства, а меншини і позадержавний сектор, зокрема, визвольні рухи, – як ті, що вимагали захисту і міжнародної підтримки. Зараз ситуація змінилася.

Особливу небезпеку для сучасного світу представляє з'єднання практики локальних воєн і тероризму в так звані асиметричні війни (війни 4-го покоління) – війни, в яких потенціал противників суттєво відрізняється. Такі війни стають абсолютно особливим типом насильства. Серед їх характеристик, по-перше, різні, але безпосередньо взаємопов'язані підстави і причини військових дій у протиборчих сторін:

- продовження політики гегемонії військовими засобами з боку суб'єктів глобалізації;

- опір глобальної гегемонії з боку об'єктів глобалізації.

По-друге, асиметричні війни припускають якісну відмінність засобів і методів боротьби у протиборчих сторін при їх схожості як в прагненні до «точкового» характеру ударів, так і за абсолютно протилежним декларованим результатами: знищуються в обох випадках переважно не винуватці насильства, а мирне населення.

По-третє, для цих воєн характерною є якісна відмінність сил у протиборчих сторін при здатності кожної з них здійснювати однаковий вплив на протилежну сторону [1; 2].

Висновки. Враховуючи вищезазначене, слід відмітити, що у цілому розвиток сучасної цивілізації породжує нові наднебезпечні загрози. Так, світ збільшує глобальний розрив доступними ризиками та інтерактивними загрозами, які створюються штучним шляхом [2, с. 202–205].

Література:

1. Качинський А. Б. Індикатори національної безпеки: визначення та застосування їх граничних значень : монографія / А. Б. Качинський. – Київ: НІСД, 2013. – 101 с.
2. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. / В. А. Ліпкан. – Київ: КНТ, 2009. – 574 с.

Степанов В. Ю.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Інтереси держави в сучасному інформаційному суспільстві полягають у створенні умов для гармонійного розвитку інформаційної безпеки щодо реалізації конституційних прав і свобод людини, громадянина в інтересах зміцнення конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності країни, встановлення політичної та соціальної стабільності, економічного процвітання, безумовного виконання законів. Тобто, інформація стала вважатися стратегічним національним ресурсом, а питання інформаційної безпеки стало мати особливе значення для державної політики. Відповідно до цього теоретична і практична значущість інформаційної безпеки диктується сукупністю обставин, обумовлених перехідним періодом розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Є безліч проблем, які необхідно вирішувати, якщо ми націлені на створення ефективної системи комплексної безпеки, що відповідає позитивним змінам в Україні і в світі. Одна з них – визнання значущості глобальної інформаційної безпеки як самостійну мету і інтегруючого фактора забезпечення національної безпеки з наступною побудовою адекватної системи її забезпечення. Від вирішення цієї проблеми безпосередньо залежать не тільки питання зміцнення державності, охорони національних прав і свобод, прав і свобод людини і громадянина, а й підтримання сталого світового правопорядку. Реалізація можливостей інформаційного суспільства та мінімізація ризиків і загроз застосування інформаційно-комунікативних технологій багато в чому – умова реалізації державної політики відповідно викликам сучасності [1].

Слід зазначити, що держава займає особливе місце як серед суб'єктів державної інформаційної політики, так і серед суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки, оскільки воно має унікальні засоби і сили протидії загрозам у даній сфері. Свою діяльність держава здійснює спільно з недержавними суб'єктами даної діяльності і суспільством, але при цьому вплив держави на забезпечення безпеки є визначальним. Це положення закріплене законодавчо.

Органи державної влади та управління, в компетенцію яких входить регулювання інформаційної безпеки в інформаційно-психологічній сфері, а

також недержавні суб'єкти даної діяльності, які залучаються органами державної влади та управління для вирішення завдань державного регулювання інформаційної безпеки, виступають в якості суб'єктів державної інформаційної політики [2].

Всі органи держави в тій чи іншій мірі беруть участь в діяльності щодо забезпечення інформаційної безпеки. Однак їх компетенція і предмети ведення в даній сфері діяльності різні, що визначається цілями, що стоять перед цими органами. Компетенція органів державної влади є тим фундаментом, на якому ґрунтується вся система забезпечення інформаційної безпеки. З огляду на те, що інформаційні ресурси створюються і використовуються всіма органами держави, в системі забезпечення інформаційної безпеки особливу роль грають ті органи влади держави, які виконують керівні та координуючі ролі, від оптимального визначення компетенції яких залежить інформаційна безпека країни.

Фактором, що визначає в цілому державну політику є існування в інформаційній сфері джерел загроз інтересам держави, найбільш небезпечні з яких – неконтрольоване поширення «інформаційної зброї» і розгортання гонки озброєнь в цій області, спроби реалізації концепцій ведення «інформаційних воєн», активізація «комп'ютерного тероризму» [3].

Висновки. Аналіз основ державної політики в сфері інформаційної безпеки тісно пов'язаний з розглядом численних аспектів проблематики інформаційної безпеки. Варто відзначити, що найважливішим напрямком забезпечення інформаційної безпеки в Україні є вдосконалення її правової основи. Правове забезпечення інформаційної безпеки України являє собою систему правового регулювання суспільних відносин в галузі протидії загрозам національним інтересам України в інформаційній сфері та включає узгоджену систему нормативних актів, що регулюють аналізовані відносини, а також узгоджену діяльність органів державної влади щодо їх розвитку і вдосконалення.

Література:

1. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture: End of Milenium. Maiden (Ma.). Oxford: Blackwell Publ., 1998.
2. Маноїло А. В. Государственная информационная политика в особых условиях. М.: Изд. МИФИ, 2003.
3. Рейман Л. Д. Взаимодействие безопасностей // Вестник связи International. 2003 № 4.

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЄДИНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. В нинішніх умовах колишній адміністративний механізм управління інформаційною безпекою став неможливим і неефективним. У безпосередньому підпорядкуванні органам державної влади та місцевого самоврядування України знаходиться одиниці відсотків підприємств, установ і організацій, що розташовані на їх території. В цих умовах необхідність міжвідомчої координації в сфері інформаційної безпеки об'єктивно зростає. Відповідно, актуальними є формування та реалізація єдиної державної політики у сфері інформаційної безпеки.

Виклад основного матеріалу. У процесі формування та реалізації єдиної державної політики у сфері інформаційної безпеки необхідно здійснювати:

- збір, систематизацію й узагальнення інформації щодо стану процесів інформаційної безпеки на об'єктах управління, оцінку стану інформаційної безпеки в регіоні, виявлення невирішених проблем щодо забезпечення інформаційної безпеки, надання необхідної інформації щодо стану інформаційної безпеки органам державної влади та місцевого самоврядування;
- контроль стану інформаційної безпеки на об'єктах управління;
- визначення пріоритетних напрямків забезпечення інформаційної безпеки в регіоні;
- розробку та контроль за виконанням цільових програм щодо забезпечення інформаційної безпеки;
- організацію науково-технічних досліджень і розробок в інтересах забезпечення інформаційної безпеки в регіоні, виконання вимог нормативних документів щодо забезпечення інформаційної безпеки;
- розробку та затвердження регіональних нормативних і методичних документів щодо забезпечення інформаційної безпеки (концепцій, положень, вимог, норм, моделей, методик, рекомендацій, інструкцій та інших документів);
- надання методичної допомоги підприємствам, установам і організаціям в підготовці до ліцензування, в діяльності, пов'язаної з наданням послуг у сфері інформаційної безпеки, створенням засобів інформаційної безпеки, а також засобів контролю їх ефективності;
- методичне керівництво підготовкою, професійною перепідготовкою та підвищенням кваліфікації фахівців у сфері інформаційної безпеки;
- координація діяльності органів місцевого самоврядування зі створення муніципальних систем інформаційної безпеки [1–3].

Висновки. Таким чином, принциповими особливостями процесі формування та реалізації єдиної державної політики у сфері інформаційної безпеки є такі:

- вона формується в рамках державної системи забезпечення інформаційної безпеки;

- в якості основних методів управління у зазначеному контексті використовується координація та функціональне регулювання діяльності щодо забезпечення інформаційної безпеки;

- найважливішим завданням формування та реалізації єдиної державної політики у сфері інформаційної безпеки є створення і вдосконалення механізмів забезпечення інформаційної безпеки у сфері компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування.

Література:

1. Бондаренко В. О. Інформаційна безпека сучасної держави: концептуальні роздуми [Електронний ресурс] / В. О. Бондаренко, О. В. Литвиненко. – Режим доступу: <http://www.crime-research.iatp.org.ua/library/strateg.htm>

2. Інформаційна безпека держави у контексті протидії інформаційним війнам : навчальний посібник / за заг. ред. В. Б. Толубка. – К. : НАОУ, 2004. – 315 с.

3. Ліпкан В. А. Інформаційна безпека України в умовах євроінтеграції: навч. посіб. / В. А. Ліпкан, Ю. Є. Макименко, В. М. Желіховський. – К.: КНТ, 2006. – 280 с.

***Шведун В.О.,
Надьон О.В.***

ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. У сучасних трансформаційних умовах однією з ключових проблем державного регулювання є попередження кібератак, а також ліквідація їх наслідків. Відповідно, поряд з постійним зростанням обсягів кіберзлочинності і відповідним збільшенням збитків за результатами кібератак, відбувається систематичне вдосконалення і формування нових моделей здійснення кіберзлочинів. Крім того, кордони кіберпростору є недостатньо чіткими, що, в свою чергу, дозволяє масштабувати кібератаки. Вищезазначене підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Існує низка спеціалізованих процесів, які можуть запобігати виникненню та розповсюдженню масштабних кібератак. Зазначені процеси повинні бути впроваджені на підприємствах усіх форм власності й сфер діяльності, а тим більше – в державних структурах.

Перший із зазначених процесів передбачає управління оновленнями програмного забезпечення для підтримки актуальних версій програмного забезпечення на всіх вузлах інфраструктури організації. При цьому необхідно бути впевненим, що поточне оновлення адресується ліцензованим постачальником послуг, і повинно бути проведено обов'язкове тестування оновлень в ізолюваному середовищі на предмет їх коректної роботи [1; 2].

Крім того, доцільно впроваджувати сегментацію мережі – здійснювати її логічний поділ на різнохарактерні сегменти приймаючи до уваги ступень важливості. У подібній ситуації у випадку зараження будь-якої робочої станції програмним забезпеченням шкідливого характеру існує можливість локалізації загрози в межах одного сегмента, і, відповідно, запобігання зараженню всієї організаційної інфраструктури.

Третім необхідним заходом є формування й підтримка в робочому стані плану реагування на інциденти кібербезпеки, а також регулярне тестування цього плану. Оперативне і скоординоване реагування співробітників організації на виникнення інциденту уможливить максимально швидко локалізацію ураженої області та мінімізацію можливих збитків від шкідливого програмного забезпечення [2, с. 301–307].

Також необхідно здійснювати резервне копіювання критично важливих даних і систематично тестувати ці копії на можливість бути відновленими. Слід при цьому звернути увагу на те, що технологія запису даних на віддаленому носії є найбільш захищеним методом зберігання копій резервного призначення.

Висновки. У цілому, з метою збереження організаційної інформаційної системи від масштабних кібератак необхідно впроваджувати низку наступних додаткових заходів безпеки: забезпечення робочого процесу моніторингу подій, що відбуваються у мережі, і впровадження обладнання що перешкоджає вторгненням до системи.

Саме тому, прийняття закону «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» є важливим етапом для державного регулювання кібербезпеки в Україні, адже це уможливило впровадження комплексного процесу регулювання кібербезпеки як окремої важливої галузі національної безпеки.

Література:

1. Роговский Е. А. Кибербезопасность и кибертерроризм / Е. А. Роговский // США. Канада. Экономика, политика, культура. – 2003. – № 8. – С. 23–41.
2. Сельцовский П. А. Разновидности и формы терроризма в современных условиях / П. А. Сельцовский // Социально-гуманитарные знания. – 2003. – № 4. – С. 301–307.

Секція 3. Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій

Алебрі Мохамед Абдулла

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ У ВОДНОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В Україні склалися надзвичайно тривожні тенденції деградації біологічного різноманіття. Природні системи в найбільш перетворених людиною регіонах, екосистеми ряду річок і озер, а також морські екосистеми наближаються до катастрофічного стану, або вже зруйновані і втратили здатність до самопідтримки. Деякі типи екосистем (степи, лісостепу і широколисті лісу європейській частині країни) перебувають на межі зникнення [2, с. 46]. Регіони, де природні системи зруйновані і не здатні виконувати свої середо утворюючі функції, стають зонами екологічного неблагополуччя. На цих територіях катастрофічно погіршується здоров'я людей, внаслідок чого вони втрачають роботу і засоби до існування. Вартість заходів щодо збереження природних систем багаторазово нижче, ніж витрати на їх відновлення, яке часто виявляється практично неможливим в осяжному майбутньому [1, с. 37]. Головна причина – структурна нерівномірність спаду: скорочення виробництва в найменшій мірі торкнулося так званих «природоємних галузей», а криза найбільш деструктивно позначився на стані господарюючих суб'єктів обробних виробництв.

Спроба забезпечити економічний підйом за рахунок посилення експлуатації старого обладнання може привести не тільки до подальшого зростання питомих, а й до збільшення абсолютних показників впливу на навколишнє середовище через фізичного зносу основних фондів і їх абсолютно недостатнього поновлення.

Виклад основного матеріалу. Великі водосховища водного господарства України впливають практично на всі компоненти літосфери, гідросфери, атмосфери і біосфери, що утворюють природо-господарську середу прилеглих територій, тобто на геодинамічні умови і рельєф, режим підземних вод, клімат, ґрунти, рослинність і тваринний світ. В регіонах з помірним кліматом створення водосховищ часто може викликати зниження біологічного різноманіття та продуктивності екосистем, що знаходяться в ареалі даних водних об'єктів. Найважливішою причиною цього є затоплення долин, що характеризуються максимальним видовим розмаїттям і високою чисельністю багатьох видів тварин.

З урахуванням вищевикладеного, сформульовані сучасні тенденції державної політики щодо попередження надзвичайних ситуацій у водному господарстві України:

1. Управління українськими водосховищами здійснюється в значній мірі без урахування еколого-економічного чинника. Це призводить до потрапляння в водосховища продуктів техногенезу, які, концентруючись в обмеженому обсязі, значно перевищують нормативно допустимі значення. З метою забезпечення прийнятної якості води у водосховищі необхідний спеціальний контроль за тими видами господарської діяльності, які можуть призвести до забруднення річок і струмків, а також масованому порушенню екосистем водозбірного басейну. Підвищені вимоги до збереження природного середовища повинні враховуватися і під час видачі ліцензій на ведення господарської діяльності в межах водозбірних басейнів водосховищ.

2. Доцільним є створення системи еколого - економічного моніторингу, необхідної для організації ефективної охорони екосистем в будь-якій зоні інтенсивного техногенного впливу на при рідні комплекси. Зона впливу водосховищ не є винятком. В умовах динамічних просторово-часових змін в екосистемі ареалу водосховища, комплекс таких спостережень дозволить оперативно коригувати характер природокористування.

3. Як показує практика, потенціал українських водосховищ не використовується в повному обсязі. Узбережжя водосховищ можуть стати традиційними місцями відпочинку для жителів регіону і основою розвитку курортно-рекреаційного бізнесу регіону. Згідно зі світовою практикою останніх років, наявність ділянок дикої природи і особливо охоронюваних природних територій підвищує соціально-економічну цінність і суспільну значимість зон рекреації. Активізації туристичної діяльності буде також сприяти збільшення рибопродуктивності водосховища. Це створить можливість організації спортивного рибальства. Наявність необхідної інфраструктури туризму і програм з регулювання рекреаційного навантаження дозволить, зберігаючи еколого-економічний баланс, значно стимулювати фінансово-інвестиційну привабливість українських регіонів.

4. Сучасна водогосподарська практика свідчить про те, що велике регіональне водосховище здатне вплинути на соціально-еколого-економічну обстановку в Україні.

5. Слабке використання вторинних ресурсів. Переробка вторинних ресурсів в цивілізованих країнах є вигідним видом бізнесу, що користуються різноманітними державними преференціями. Внаслідок цього частка безповоротних відходів має тенденцію до скорочення.

Висновки. В результаті дії всіх перерахованих вище факторів в економіці України не відбувається характерного для всіх розвинених країн зниження темпів розвитку добувної промисловості та збереження водного господарства України. Впровадження європейських стандартів і норм у сфері якості води та формування сучасної державної політики водним господарством передбачає імплементацію Україною шістьох європейських водних директив. Максимально ефективним для України буде визначення на законному рівні механізму взаємодії між регулятором, власником систем водопостачання та водовідведення зі встановлення заходів на відновлення (модернізацію)й

визначення цих коштів як складової тарифу.

Література:

1. Котляревський Я. Трансформація фіскального регулювання водокористування: оцінка доцільності імплементації європейського досвіду / Я. Котляревський, І. Довга // Економіст. – 2015. – № 12. – С. 36–38.

2. Хвесик М.А. Системний підхід до економічної оцінки водних ресурсів України та її регіонів // Хвесик М.А., Левковська Л.В., Сундук А.М. // Вісник НАН України. – 2016 – № 7. – С. 43–54.

*Барило О.Г.,
Потеряйко С.П.*

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ:
ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Постановка проблеми. Виявлено актуальну наукову проблему щодо пошуку шляхів удосконалення готовності органів управління у сфері цивільного захисту до дій за призначенням, що тісно пов'язана із функціонуванням організаційного механізму державного управління у зазначеній сфері в частині організації дій керівника органу управління.

Актуальним питанням щодо організації дій органами управління присвячено низку наукових праць, а саме: прийняття та виконання управлінських рішень [1], особливості організації дій органів управління в різних умовах надзвичайних ситуацій [2], застосування SWOT-аналізу під час прийняття управлінських рішень [3], створення системи підтримки прийняття рішень в умовах надзвичайних ситуацій [4], розроблення та прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику [5]. Однак, вважаємо, що питання удосконалення організаційного механізму державного управління щодо підготовки та використання алгоритмів дій у надзвичайних ситуаціях потребує додаткового наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу. Ефективність діяльності органів державного управління у надзвичайних ситуаціях безпосередньо залежать від організації управління при загрозі та її виникненні.

Управління під час ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків полягає в керівництві органами управління цивільного захисту під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Метою управління процесом ліквідації надзвичайної ситуації є планування і проведення заходів з ліквідації надзвичайної ситуації, забезпечення ефективного використання сил та засобів різного призначення з тим, щоб роботи у зонах надзвичайних ситуацій були проведені у повному обсязі, у найкоротший термін, з мінімальними втратами населення і матеріальних засобів [6].

Аналіз досвіду ліквідації надзвичайних ситуацій дозволив виявити найбільш типові помилки з боку керівників органів управління, до яких, у тому числі відносимо вибір недоцільного алгоритму дій, що криється в недосконалому організаційному механізмі державного управління.

З метою ліквідації можливих прорахунків в організації управління у надзвичайних ситуаціях, органами управління заздалегідь розробляються алгоритми дій керівників.

Побудову алгоритмів дій, що описують реальні процеси, пов'язуємо із визначенням оптимального рішення, а також заходів, спрямованих на його реалізацію. Для вирішення цієї задачі і вибудовується певна послідовність діяльності керівників органів управління.

На основі практичної діяльності відпрацьовані загальні правила дій, на підставі яких можуть розроблятися окремі алгоритми для конкретних ситуацій і для різних органів управління [2; 6].

Слід зазначити, що в управлінні важливо не тільки прийняти раціональне рішення, але й реалізувати його протягом відведеного для цього часу, що є вирішальним фактором, який впливає на виконання завдань органами управління.

Найбільш складним в організації управління у надзвичайній ситуації, що раптово виникла, є початковий етап її розвитку. Відсутність повних і достовірних даних про обстановку, що склалася, обмеженість сил постійної готовності, недостатній рівень підготовки керівника стримують розгортання повномасштабних робіт з ліквідації надзвичайної ситуації, знижують їх ефективність. При цьому, однією із характерних помилок в управлінській діяльності керівників при отриманні інформації про виникнення надзвичайної ситуації відзначаємо вибір нераціонального алгоритму дій, що призводить до не виправдано тяжких наслідків.

Досвід засвідчує, що дійовим способом підвищення організованості й ефективності управлінської діяльності керівників любого органу управління в складних умовах обстановки є застосування ним завчасно розроблених алгоритмів дій із урахуванням особливостей конкретної надзвичайної ситуації, що забезпечує своєчасність і повноту виконання усіх необхідних запланованих заходів. Вважаємо, що це є одним із напрямів удосконалення організаційного механізму державного управління.

Однак, зазначимо, що універсального алгоритму, який би охоплював усі сторони і аспекти дій в умовах надзвичайних ситуацій, у природі не існує і практично бути не може.

Розробка алгоритму – це процес творчий, який повинен, з одного боку, враховувати загальні правила і підходи, з іншого – базуватися на врахуванні реальних факторів і особливостей тієї ситуації, яка може виникнути. При цьому форми алгоритмів можуть бути самі різні – сітьові графіки, календарні погодинні графіки, тестові алгоритми тощо.

Висновки. Досліджено, що умовою щодо ефективного реагування при виникненні надзвичайних ситуацій є не тільки своєчасне зосередження сил і

засобів в районі їх виникнення, але й раціональна організація управління підрозділами під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт. Управління в надзвичайних ситуаціях полягає у постійному керівництві з боку органу управління та керівника робіт з ліквідації надзвичайної ситуації, залученими службами і силами та в організації виконання задач з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

Запропоновано напрям удосконалення організаційного механізму державного управління, що полягає у підготовці та творчому використанні алгоритмів дій органів управління у надзвичайних ситуаціях з урахуванням всіх особливостей розвитку конкретної надзвичайної ситуації. Тобто, алгоритм – це орієнтир, напрям можливих дій, але остаточне рішення щодо послідовності та змісту роботи органу управління залишається за керівником органу управління.

Література:

1. Бакуменко В.Д. Публічне адміністрування як процес вироблення, прийняття та виконання управлінських рішень / В.Д. Бакуменко // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. – 2015. – Вип. 1. – С. 8-26. – Режим доступу:

http://www.visnyk.amu.edu.ua/images/NV_ROZVIDKY_1_2015.pdf.

2. Волянський П.Б. Алгоритмізація прийняття управлінських рішень в умовах надзвичайних ситуацій різного характеру / Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України, № 1, 2015. – С. 112-116. Режим доступу: <https://instzak.com/index.php/journal/issue/view/19/InstZak-1.2015>.

3. Терент'єва А.В. Прийняття управлінських рішень за умов надзвичайних ситуацій: можливості SWOT-аналізу / А. В. Терент'єва // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2015. – № 2. – С. 119-124. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2015_2_23.

4. Борисова Л.В., Закора О.В., Селеєнко Є.Є., Лещенко А.Б. Побудова системи підтримки прийняття рішень в умовах надзвичайних ситуацій / Проблеми цивільного захисту: управління, попередження, аварійно-рятувальні та спеціальні роботи: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції. – Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2014. – 352 с.

5. Кузиляк В. Підходи до розроблення та прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику / В. Кузиляк, Р. Яковчук, А. Саміло, О. Повстин, В. Шишко // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. Юридичні науки. – 2016. – № 855. – С. 218-224. – Режим доступу: http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2016_855_36.pdf.

6. Статут дій у надзвичайних ситуаціях органів управління та підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту / Наказ МВС України від 26.04.2018 № 340. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0801-18>.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА І УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ЛІКВІДАЦІ НС

Постановка проблеми. Надзвичайні ситуації (далі – НС) здійснюють значний вплив на соціальні, економічні, політичні та інші процеси у суспільстві. Тому державне управління в умовах НС різного характеру є однією з важливіших функцій держави щодо забезпечення стійкого розвитку та національної безпеки країни.

Підвищення ефективності державного управління у цій сфері є актуальним питанням, що постає перед органами державного управління в сучасних умовах. Але його реформування потребує зважених та раціональних рішень з урахуванням позитивного вітчизняного досвіду, що формувався під впливом певних історичних умов.

Виклад основного матеріалу. Після розпаду СРСР у 1991 р. Україна здобула незалежність і керівництво країни розпочало роботу з реформування створеної у 1961 році системи Цивільної оборони (далі – ЦО). Так, у жовтні 1992 р. постановою Верховної Ради України була затверджена Концепція Цивільної оборони України, яка ґрунтувалася на законодавстві країни з питань оборони і державної безпеки, положеннях міжнародного гуманітарного права, визначених Женевською конвенцією “Про захист жертв війни”, а також офіційно прийнятих поглядах на проблеми захисту людей, економіки від впливу наслідків НС [1]. За цією Концепцією ЦО України визнавалася системою спеціально утворюваних державою органів управління, сил і засобів для організації та здійснення заходів щодо забезпечення безпеки населення в разі виникнення НС.

Згодом, 03.02.1993 р. Верховною Радою України на базі вищезазначеної Концепції був прийнятий Закон України “Про Цивільну оборону України”, за яким ЦО України визначалась державною системою органів управління, сил і засобів, що створюється для організації і забезпечення захисту населення від наслідків НС техногенного, екологічного та воєнного характеру. Цю систему склали органи державної виконавчої влади всіх рівнів, до компетенції яких віднесено функції, пов’язані з безпекою і захистом населення, попередженням, реагуванням і діями у НС; органи повсякденного управління процесами захисту населення у складі центральних та місцевих органів державної виконавчої влади і адміністрації підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності і господарювання; сили і засоби, призначені для виконання завдань ЦО; фонди фінансових, медичних та матеріально-технічних ресурсів, передбачені на випадок НС; системи зв’язку, оповіщення та інформаційного забезпечення. Заходи ЦО поширювались на всю територію країни, всі верстви населення, а розподіл за обсягом і відповідальністю за їх виконання

здійснювався за територіально-виробничим принципом [1]. Закон зобов'язував систему ЦО перейти на більш високий ступінь готовності у мирний час, оскільки аварії та стихійні лиха виникають раптово і вимагають оперативного та адекватного реагування, а участь у вирішенні проблем забезпечення національної безпеки суттєво розширила функції та обов'язки ЦО [2, с. 50].

Начальником ЦО України визначався Прем'єр-міністр України, а в областях і районах – керівники адміністрацій. У міністерствах, на підприємствах начальники ЦО – їх керівники, а територіальні штаби ЦО входили до складу місцевих держадміністрацій за принципом подвійного підпорядкування [2, с. 51].

Запобігання НС та ефективна ліквідація їх наслідків були визначені одним з головних пріоритетів у діяльності Уряду, центральних та місцевих органів виконавчої влади. Почалося формування законодавчої та нормативно-правової бази України з питань захисту населення і територій від НС у мирний час.

Згодом, з метою своєчасного проведення роботи щодо запобігання і реагування НС техногенного та природного характеру постановою Уряду від 03.08.1998 р. № 1198 “Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру” було затверджене Положення про цю систему. Ним визначено принципи її створення, основні завдання, склад сил і засобів, порядок виконання завдань і взаємодії структурних підрозділів, а також регулювання основних питань функціонування. До складу зазначеної системи увійшли центральні та місцеві органи виконавчої влади, виконавчі органи рад, державні підприємства, установи та організації з відповідними силами і засобами, які здійснювали нагляд за забезпеченням техногенної та природної безпеки, організовували проведення роботи із запобігання НС техногенного та природного походження і реагування у разі їх виникнення з метою захисту населення і довкілля, зменшення матеріальних втрат [1]. Цим Положенням визначалися функції міністерств та інших центральних органів виконавчої влади щодо запобігання і реагування на НС техногенного та природного характеру. Крім того, були визначені режими функціонування цієї системи та основні заходи, що реалізуються нею у зазначених режимах, а на всіх рівнях державного управління передбачалося створення комісій з питань техногенно-екологічної безпеки та НС.

Державними органами управління у сфері захисту населення і територій від НС техногенного та природного характеру закон визначив Кабінет Міністрів України; спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади, до компетенції якого віднесено питання захисту населення і територій від НС техногенного та природного характеру; інші спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади; місцеві органи виконавчої влади в межах повноважень, визначених законом; ОМС в межах повноважень, визначених законом.

Координацію діяльності органів виконавчої влади у сфері захисту

населення і територій від НС техногенного та природного характеру було покладено на Раду національної безпеки і оборони України в межах, передбачених Законом України “Про Раду національної безпеки і оборони України” та Кабінет Міністрів України.

Висновки. Для координації діяльності державних органів виконавчої влади з питань техногенно-екологічної безпеки, НС та з питань безпечної життєдіяльності населення Кабінетом Міністрів України утворювались відповідні комісії (ради) а у разі необхідності для ліквідації наслідків НС техногенного та природного характеру Кабінет Міністрів України створював спеціальні комісії загальнодержавного, регіонального, місцевого та об’єктового рівнів (залежно від рівня НС, що виникала).

Але той факт, що Положення про Єдину державну систему органів виконавчої влади з питань запобігання і реагування на НС техногенного та природного характеру, створення якої передбачалось зазначеним законом, було затверджене постановою Уряду майже на два роки раніше прийняття самого закону, свідчить про певну непослідовність у формуванні законодавчого забезпечення у цій сфері.

Література:

1. Садковий, В. П. державні механізми системи якості вищої освіти в підготовці майбутніх офіцерських кадрів / В.П. Садковий // Ефективність державного управління. — 2014. — Вип. 38. — С. 291-296. — Режим доступу:<http://nbuv>.

2. Прокопенко, І. Ф. Якість освіти в умовах євроінтеграції / І. Ф. Прокопенко // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. до 125-річчя нТУ «хП» : зб. наук. пр. / ред. Л. Л. Товажнянський, О. Г. Романовський. — харків :нТу «хП», 2010. — С. 68-75.

3. Колісник Л. В. Технології активного та інтерактивного навчання на заняттях з основ педагогічної майстерності/ Л. В. Колісник // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини; гол. ред. М. Т. Мартинюк. – К. : Міленіум, 2007. – 129 с.

4. Дичківская І.М. Інноваційні педагогічні технології // Альма-матер 2015. -304 с.

*Вовк Н.П.,
Кришталь Т.М.*

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ КОМУНІКАЦІЇ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ

Постановка проблеми. В умовах кризової ситуації відбувається зростання потоків інформації, що зумовлює почасти їх некерованість, оскільки можливе поширення не лише об’єктивної інформації, а й спрямованої чи дезінформації, що призводить до перекручування фактів, руйнування репутації суб’єкта, і

негативно впливає на їх сприйняття у масовій свідомості суспільства. Здійснення ефективної комунікації у процесі антикризового управління може бути виключно складною справою, яка може потягнути за собою серйозні наслідки для державних установ і службовців.

Виклад основного матеріалу. Як зазначає В. О. Василенко, «антикризове управління – це управління, в якому передбачена небезпека кризи, аналіз її симптомів, заходів щодо зниження негативних наслідків кризи та використання її факторів для позитивного розвитку» [1, с. 24].

Співвіднесення понять «кризи» та «надзвичайної ситуації» знаходимо у роботах дослідників у сфері державного управління С. О. Гур'єва, А. В. Терент'євої, П. Б. Волянського. Воно визначається тим, що надзвичайна ситуація призводить або може призвести до псування майна, як правило, у значних масштабах, та загибелі людей, тоді як криза – це переломний стан, що розповсюджується на всю організацію / систему [4, с. 21]. Надзвичайна ситуація може стати кризою у випадку, якщо виникає відчуття того, що держава не здатна керувати ситуацією. Це відчуття може бути підсилене низьким рівнем та якістю взаємодії між виконавчими та законодавчими органами державного управління, а також спробами окремих політичних сил через своїх представників і лобістів у законодавчих органах використати ситуацію в своїх цілях [4, с. 46].

Спираючись на роботи Зубаревої М.А., ми визначаємо поняття антикризового управління як постійний процес спостереження, виявлення (за певними ознаками), локалізації кризових явищ, запобігання кризовим ситуаціям, а у разі їх настання – подолання з використанням доречних для даної конкретної ситуації способів, ресурсів і їх резервів, результатом чого є стабільна діяльність [2, с. 13]. У процесі управління кризою важливими є завчасна ідентифікація ризиків, розстановка пріоритетів між ними і ретельний моніторинг їхньої еволюції. Антикризові заходи мають бути не реакцією на певні кризові явища, які вже сталися, а виконувати функцію запобігання кризі [4, с. 175]. Відповідно до положень, викладених у роботі М. А. Зубаревої відзначимо, що основними помилками під час проведення антикризової кампанії є: нерішучість, що створює відчуття некомпетентності й відсутності підготовки; відхід від прямих відповідей, який породжує відчуття нечесності й нечутливості; демагогія; конфронтація і проведення заходів, що збільшують напругу та привертають увагу [2, с. 14].

Для проведення аналізу процесу комунікації в антикризовому управлінні є необхідність у визначенні його структури та виокремлення у цьому процесі ряду особливостей.

Ми погоджуємось із думкою В.А. Терент'євої про те, що кризовий менеджмент та управління в умовах надзвичайних ситуацій передбачають взаємодію між органами державного управління та іншими організаціями, і, як зауважує дослідниця, ключову роль у цьому відношенні відіграє здатність скоординувати зусилля в проведенні спільних оперативних дій та у забезпеченні зв'язків [4]. За цих обставин основною задачею комунікації є

забезпечення безперервних потоків інформації на адресу груп та установ, залучених до роботи в умовах цієї ситуації з метою зниження ризиків і мінімізації страхів або небажаних емоційних реакцій.

Поняття комунікації у соціальному управлінні визначається нами як свідомий, цілеспрямований вплив на соціальну систему в цілому або на її окремі елементи, який здійснюється на основі використання притаманних цій системі об'єктивних закономірностей та тенденцій. *Основною метою соціальної комунікації є здійснення взаємозв'язку між суб'єктами суспільства.* Переривання в комунікаційних каналах зв'язку як у самій системі (між державними структурами) так й ззовні (з недержавними суб'єктами) здатні викликати сум'яття та безлад, що зменшують здатність керувати ситуацією.

Структура акту комунікації за моделлю, запропонованою Г. Лассуелом: «хто повідомлює»; «що повідомлює» (сам текст повідомлення); «за допомогою якого каналу» (канал комунікації); «кому» (адресат повідомлення); «із яким результатом» (ефект комунікації). У працях Е. Бернайса сформульовано значення зв'язків із громадськістю у антикризовій комунікації. Бахтін М.М. виокремлює ідею постійної присутності у текстах неявного адресату, який визначає сенс тексту твору. М.К. Мамардашвілі та П.Г. Щедровицький у своїх роботах особливу увагу приділяють дослідженню змісту тексту, який визначає комунікативний простір, внутрішній простір тексту.

Вважаємо, що розгляд комунікації, яка здійснюється у антикризовому управлінні, із позицій системного підходу, дасть можливість виокремити ряд аспектів та особливостей даного процесу. Відповідно до системного підходу комунікація представляє собою систему, у якій наявні: *джерело, передавач, канал, одержувач, місце призначення, шум.* Процес здійснення комунікації означає, що джерело інформації вибирає бажане повідомлення, передавач кодує повідомлення у сигнали, а одержувач розшифровує сигнали повідомлення. Успіх передачі інформації залежить від здатності точно одержати повідомлення у місці призначення.

Даний підхід дозволяє виділити проблеми у передачі інформації, які полягають у наступних аспектах: - надлишковість (повтори, копіювання інформації), - шум (будь-яке спотворення, що виникає при передаванні сигналу від джерела до місця призначення), - зворотний зв'язок (коректуюча інформація від одержувача).

У контексті нашого дослідження також вважаємо необхідним розглянути циркулярну модель комунікації, запропоновану У. Шраммом та Ч. Осгудом, у структуру якої вміщено практично всі принципово важливі для антикризового управління компоненти: відправник, отримувач, повідомлення, що кодується; повідомлення, що декодується; канал передавання повідомлення та результат комунікації[6; 7].

Дана модель представляє комунікацію у вигляді інтерактивного та інтерпретативного процесу, у якому комуніканти практично одночасно надсилають і отримують сигнали у вигляді повідомлень.

У цій моделі виокремлено два принципово важливі для антикризового

управління моменти: - відповідальність за успішність комунікації покладається не лише на відправника, але й на отримувача; - розуміння комунікації як безмежного процесу у просторі та часі.

До переваг застосування даної моделі комунікації у антикризовому управлінні відносимо наступні: - циркулярна модель комунікації є динамічною, за допомогою неї представлено процес розгортання ситуації; - дана модель не розділяє відправника та отримувача, у певний момент одна людина може бути в обох ролях, що перетворює обидві сторони на активних учасників взаємодії; - у даній моделі акцент зроблено на зворотній зв'язок; - модель демонструє, як правильність та точність повідомлення є необхідними для його правильного сприйняття; - циркулярний характер дозволяє обом сторонам викласти свою думку. Урахування виокремлених особливостей та переваг представленої моделі комунікації дасть можливість підвищити її ефективність у процесі управління в умовах кризової ситуації.

Висновки. Проведений аналіз використання теорій та моделей комунікації стосовно умов антикризового управління дає можливість стверджувати, що існує можливість оптимізації та удосконалення комунікативного процесу, спираючись на виокремлені наукові методи та підходи.

Література:

1. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством. Василенко В.О. – К.: ЦУЛ, 2003. – 504 с.
2. Зубарева М. А. Прикладні антикризові PR-технології: навч. посіб. / М. А. Зубарева. – Острого: видавництво національного університету «Острозька академія», 2014. – 162 с. ISBN 978-966-2254-92-1.
3. Кодекс цивільного захисту України “Code of Civil Protection of Ukraine” від 02.10.2012 № 5403-VI - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
- 4 Кризовий менеджмент та принципи управління ризиками в процесі ліквідації надзвичайних ситуацій: монографія / С.О. Гур'єв, А.В. Терент'єва, П.Б. Волянський. – К.: [б. в.], 2008. – 148 с.
5. Хабермас Юрген. Моральное сознание и коммуникативное действие / Пер. с нем. – СПб.: Наука, 2001. – 380 с.
6. Schramm W. How Communication Works. // Process and Effects of Mass Communication. / Ed.: W. Schramm. – Urbana: University of Illinois Press, 1954.
7. Schramm W. The Nature of Communication between Humans // The Process and Effects of Mass Communication: [Electronic resource] // http://www.fca.pucminas.br/saogabriel/raop/pdf/nature_communication.pdf.

ЗАСТОСУВАННЯ КРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Ризики виникнення надзвичайних ситуацій (НС) природного і техногенного характеру є фактором, що визначає якість життя у регіонах будь-якої країни. На жаль, для України ці ризики є достатньо високими, що зумовлює нагальну потребу докладного опрацювання організаційно-управлінських підходів до вирішення цієї комплексної проблеми. Все вищевикладене зумовлює визнання того, що традиційні підходи до управління подоланням комплексних наслідків НС, як доводить досвід їх застосування, часто призводять до незадовільних результатів. Також серйозною проблемою організації ефективного управління за умов НС є реальне ускладнення або відсутність координації дій офіційних урядових, відомчих і неурядових органів управління.

Зменшення часу на розроблення, прийняття та реалізацію управлінських рішень, зростання невизначеності та ризику, необхідність залучення з резервів додаткових ресурсів, наявність різних режимів функціонування системи державного управління в умовах НС свідчать про те, що державне управління у цій сфері має певні особливості, урахування яких надасть можливість зменшити вірогідність прийняття неадекватних управлінських рішень, сприятиме економії ресурсів та часу на ліквідацію наслідків НС і зменшенню збитків.

Саме виникнення НС викликає необхідність мобілізувати для роботи з ліквідації наслідків значні матеріальні, фінансові та кадрові ресурси. Причому найбільш гостро постає питання оптимального, оперативного та адекватного використання ресурсів. За вищенаведених причин не викликає ніяких сумнівів важливість питання щодо ефективного управління процесом ліквідації наслідків НС, що вимагає застосування методології кризового менеджменту.

Виклад основного матеріалу. За традицією вважають, що дії за умов криз і НС – це прерогатива органів виконавчої влади. Разом з тим в останній час експерти схильні визнавати той факт, що завдання забезпечення готовності до дій за відповідних умов поширюються на всі органи державної влади без виключення, а також недержавні організації та інституції. Умовою адекватного сприйняття цього положення є чітке розуміння природи кризових ситуацій та НС з точки зору функцій і завдань державного управління.

Діяльність у кризових ситуаціях і НС передбачає тісну співпрацю з різними установами і структурами, які не входять до звичного кола спілкування. Виникають жорсткі обмеження у часі, що заважають з'ясуванню того, хто несе відповідальність за вирішення проблеми. В зв'язку з чим ключове значення надається ступеню готовності до дій за подібних обставин, визначені заздалегідь коло обов'язків і розподіл відповідальності, що передбачає здатність сприймати значно більше коло викликів і потенційних

загроз порівняно до свого наявного досвіду.

Від ступеню готовності до дій за таких умов і від їх ефективності й результативності може залежити репутація установи та її керівництва. У цьому відношенні криза не тільки ставить перед управліннями нові загрози, але й відкриває перед ними нові можливості (ефективні дії за умов кризових ситуацій і НС можуть допомогти кар'єрному зростанню та авторитету керівника).

У вузькому розумінні прийняття рішень розглядається лише як вибір кращого рішення з чисельних альтернатив. У процесі аналізу вузького розуміння необхідно враховувати, що альтернативні варіанти не виникають самі собою [1, с. 88-89; 2, с. 16-20]. Процес прийняття рішень складається не тільки з вибору кращого варіанту, але й з пошуку альтернатив, встановлення критеріїв оцінки, вибору способу оцінки альтернатив тощо.

Зважаючи на це можна запропонувати таке визначення категорії “прийняття управлінського рішення”: прийняття рішення – це процес, що починається з констатації виникнення проблемної ситуації та завершується вибором рішення, тобто вибором дії, яка спрямована на усунення проблемної ситуації [3, с. 67-69].

Факторами, що впливають на ліквідацію НС можна назвати наступні: політичні, економічні, інституціональні, соціо-гуманітарні, психологічні, технологічні, інформаційні, організаційні, просторово-часові [4, с. 102].

Прийняття рішень є найважливішою функцією управління, успішне здійснення якої забезпечує досягнення організацією її цілей. Через невміння якісно і раціонально здійснювати цей процес, через відсутність механізму його здійснення, технології, страждає більшість державних установ і органів в Україні. Успіх установи або органу управління, у якій би сфері вони не функціонували, багато в чому залежить від цього, а тим більше в Україні, де більшість установ та органів управління проходять перші етапи свого розвитку і дуже важливо яку технологію рішення проблем вони опрацьовують.

Прийняття рішень, поряд з координацією і комунікацією, є одним з найважливіших внутрішньо організаційних процесів, а особливість цього процесу полягає в тім, що він безпосередньо спрямований на досягнення цілей установи або органу управління.

У вузькому розумінні прийняття рішення – це процес, який починається з констатації виникнення проблеми та завершується вибором дії, що спрямована на її усунення. Тобто у цьому випадку прийняття рішень розглядається лише як вибір кращого рішення з чисельних альтернатив. Однак процес прийняття рішень складається не тільки з вибору кращого варіанту, але й з пошуку альтернатив, встановлення критеріїв оцінки, вибору способу оцінки альтернатив тощо, що є методологічною базою кризового менеджменту.

На процес прийняття управлінських рішень впливає безліч різноманітних факторів [3, с.70-97; 5, с.153-154; 6, с. 113-118]. До найважливіших з поміж них належать такі:

– ступінь ризику – розуміється, що завжди існує імовірність прийняття неправильного рішення, яке може несприятливо впливати на організацію.

Ризик–фактор, який керівники враховують свідомо, або підсвідомо, при прийнятті рішення, оскільки він пов'язаний із зростанням відповідальності;

– час, який відведений управлінцю для прийняття рішення. На практиці більшість керівників не мають можливості проаналізувати усі можливі альтернативи, відчуваючи дефіцит часу;

– ступінь підтримки керівника колективом – цей фактор враховує те, що нових керівників сприймають не відразу.

Висновки. Кризовий менеджмент та управління НС часто передбачають взаємодію між органами державного управління та іншими організаціями. У цьому відношенні ключову роль відіграє здатність скоординувати зусилля в проведенні спільних оперативних дій та у забезпеченні зв'язків. Досвід свідчить про те, що налагоджування зв'язків за умов НС і кризових ситуацій може бути виключно складною справою, яка може потягнути за собою серйозні наслідки для державних установ і службовців. Переривання в комунікаційних каналах зв'язку як у самій системі (між державними структурами) так й ззовні (з недержавними суб'єктами) здатні викликати сум'яття та безлад, що зменшують здатність керувати ситуацією.

Зменшення часу на розроблення, прийняття та реалізацію управлінських рішень, зростання невизначеності та ризику, необхідність залучення з резервів додаткових ресурсів, наявність різних режимів функціонування системи державного управління в умовах НС свідчать про те, що державне управління у цій сфері має певні особливості. Їх урахування в діяльності органів державного управління в умовах НС дасть можливість зменшити вірогідність прийняття неадекватних управлінських рішень, сприятиме економії ресурсів та часу на ліквідацію наслідків НС, зменшенню збитків.

Підсумовуючи слід зазначити, що опрацювання управлінських рішень в процесі ліквідації наслідків НС, зокрема медико-санітарних, як найбільш важких і важливих, потребує удосконалення не тільки завдяки використанню сучасних інформаційних технологій і потужного математичного апарату, а особливо аналізу вітчизняного досвіду ліквідації НС та створення оперативних планів реагування на виникнення НС на всіх рівнях системи державного управління.

Література:

1. Ларичев О. И. Теория и методы принятия решений: учебник / Москва, 2000. 296 с.

2. Сорока К. О. Основи теорії систем і системного аналізу: навчальний посібник / Харків, 2004. 291с.

3. Реагування на надзвичайні ситуації: навчальний посібник / Київ, 2014. 206 с.

4. Терент'єва А. В. Аналіз факторів впливу на адекватність управлінських заходів з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. *Інвестиції: практика та досвід* : міжнар. наук.-практ. журн. 2015. № 4. С. 100 – 103.

5. Терент'єва А.В. Системний аналіз як метод ухвалення та

обґрунтування рішень у сфері цивільного захисту. *Інвестиції: практика та досвід.* : міжнар. наук.-практ. журн. 2014. № 12. С. 152 – 155.

6. Кризовий менеджмент та принципи управління ризиками в процесі ліквідації надзвичайних ситуацій: монографія / С. О. Гур'єв, А. В. Терент'єва, П. Б. Волянський. Київ, 2008. 148 с.

Воронов О. І.

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. В основу політики реформування сфери цивільного захисту в Україні покладено курс, спрямований на розвиток єдиної державної системи цивільного захисту, що передбачає виконання низки стратегічних завдань з: модернізації організаційно-штатної структури; забезпечення ефективності державного управління; підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців [3]. Аналіз дій органів управління та сил цивільного захисту (ЦЗ) під час реагування на надзвичайні ситуації вказує на взаємопов'язані між собою фактори інформаційного забезпечення і часу, які впливають на прийняття та реалізацію рішень керівником органу ЦЗ. Одночасне функціонування в Україні двох центральних органів виконавчої влади, де Міністерство внутрішніх справ наділено повноваженнями щодо забезпечення формування державної політики у сфері цивільного захисту, а відповідає за забезпечення її реалізації державна служба надзвичайних ситуацій (ДСНС), не відповідає цільовому конструкту Кодексу цивільного захисту України, викликає колізії в законодавстві, організаційну плутанину, зводить до нуля ефективність управлінських рішень посадових осіб органів державного управління[1]. В системі управління ЦЗ актуалізується проблема, сутність якої в тому, що за умов фрагментарності та суперечливості інформації, яка надходить до штабу органу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, ставиться під сумнів обґрунтованість рішень керівника органу.

Виклад основного матеріалу. Указом Президента України від 6 травня 2015 року № 287/2015 введено в дію Рішення РНБО України «Про Стратегію національної безпеки України», у якій одним з основних напрямів державної політики національної безпеки України визначено створення ефективної сфери ЦЗ. Вирішення вказаного завдання передбачено реалізувати шляхом створення системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони, забезпечення ефективного функціонування єдиної системи ситуаційних центрів сектору безпеки і оборони. Стратегією передбачено, що розвиток ДСНС має забезпечити підвищення ефективності управління єдиною державною системою ЦЗ [4].

Процеси формування та реалізації управлінських рішень в індетермінованих умовах розглядалися А. Рачинським (стратегічні рішення),

Р. Войтович (нестандартні, новаторські рішення), Д. Неліпою (інноваційні системи прийняття рішень), В. Бакуменко (функціональний чинник, пов'язаний із технологією прийняття рішень), В. Ніколаєвим (структура декомпозиції робіт з інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття рішень), В. Кузиляк і Р. Яковчук (прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику), О. Скопою (колегіальна розробка оптимального варіанту рішення), В. Котковським (функціональна структура інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття державно-управлінських рішень). Але питання професіоналізації процесу прийняття управлінських рішень в сфері ЦЗ має багато суперечностей.

Особливу увагу слід звернути на групу політичних рішень, які за останні роки приймалися у сфері ЦЗ України: щодо реформування системи цивільного захисту; щодо оголошення режиму функціонування «надзвичайна ситуація», правового режиму надзвичайного або воєнного стану, та зони надзвичайної екологічної ситуації; щодо подолання соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій [2]. Процеси децентралізації, які активно розгортаються в державі активували розробку наступної ланки рішень в сфері ЦЗ: про організацію цивільного захисту в об'єднаній територіальній громаді; про комісію з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій об'єднаній територіальній громаді; про структурний підрозділ з питань цивільного захисту об'єднаної територіальній громаді; рішення про укриття населення в захисних спорудах [5]. На сьогодні потребує активного впровадження принцип гармонізації державного управління у сфері ЦЗ, якій передбачає обов'язкову кількісну характеристику співвідношення централізації й децентралізації із застосуванням «золотого перерізу» з подальшим наданням більшої самостійності регіонам в сфері прийняття відповідних рішень.

Зважаючи на вищевказане, цікавим є підхід О. Труша та А. Кошкіна до визначення структури і функцій центрів управління в надзвичайних ситуаціях, що в країнах Європейського Союзу визначають як ситуаційні, в якості інструментів з підтримки процесів прийняття рішень органами публічної влади [6]. Але, проблема використання можливостей ситуаційних центрів під час прийняття управлінських рішень в надзвичайних ситуаціях не отримала належного розвитку в Україні. С. Андрєєвим обґрунтовано нагальну потребу у створенні мобільних систем ЦЗ, які повинні оперативного пристосовуватись до різноманітних змін зовнішнього безпекового середовища. Але пропозиція щодо створення універсальних організаційних структур ЦЗ, що становлять собою симбіоз військового підрозділу, науково-аналітичної установи та універсальних сил, спроможних протидіяти будь-яким загрозам є суперечливою тому, що несе в себе загрозу невизначеності критеріїв та параметрів формування управлінських рішень в надзвичайних ситуаціях. В системі вдосконалення актуальних нормативно-правових актів необхідно додати зміни з визначення процесів прийняття рішення щодо залучення додаткових сил та засобів до системи ЦЗ, здійснення маневру ними; проведення операції; встановлення режиму роботи особового складу; організації виконання прийнятих рішень;

обліку, аналізу й оцінки виконаного.

Розглядаючи процес прийняття рішення, як елемент управлінського циклу в структурі надзвичайних ситуацій, з позиції вдосконалення професійної підготовки майбутніх державних службовців та фахівців ЦЗ до управлінської діяльності, доцільно акцентувати увагу на мобілізацію науково-педагогічних працівників ВНЗ України щодо вирішення завдань підвищення якості й ефективності освітнього процесу з вказаної проблематики. Оскільки зміст підготовки до управлінської діяльності передбачає озброєння майбутніх фахівців фундаментальними знаннями з теорії прийняття управлінських рішень, то ці аспекти необхідно відображати в навчальних планах і робочих програмах відповідних дисциплін. Спираючись на основні функції діяльності керівників підрозділів ДСНС України та вивчення реальної практики слід зауважити, що управлінська діяльність у сфері ЦЗ не може регламентуватися лише формально. З цією метою пропонується запровадити такі навчальні дисципліни, як: «Технології прийняття рішень у сфері цивільного захисту», «Система прийняття рішень в індетермінованих умовах організації цивільного захисту».

Висновки. Результативність професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері ЦЗ до управлінської діяльності залежить від організації освітнього процесу з цього питання в профільних та непрофільних ВНЗ. Виникає нагальна потреба його вдосконалення та модернізації, а також необхідність додаткових заходів щодо спрямування освітнього процесу на формування та розвиток професіоналів в сфері ЦЗ, здатних приймати оптимальні управлінські рішення та реалізувати їх у складних умовах професійної діяльності, зокрема під час попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Система підготовки керівного складу та фахівців ЦЗ потребує удосконалення шляхом уточнення змісту оперативно-тактичної та спеціальної підготовки підрозділів, зокрема що стосується технологій прийняття управлінських рішень у складних умовах надзвичайних ситуацій і терористичних актів.

Література:

1. Барило О.Г. Удосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення щодо прийняття рішення в надзвичайних ситуаціях [Електронний ресурс] / О.Г. Барило // Теорія та практика державного управління. – №2(61). – 2018. – Режим доступу: http://kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2018-2/doc/5/5_1.pdf
2. Бірюков Д.С. Політичні аспекти прийняття рішень у сфері цивільного захисту в Україні / Д.С. Бірюков, О.Я. Лещенко // Гілея (наук. вісник): збір. наук. праць. – К., 2015. – Вип. 101. – С. 468-471.
3. Повстин О.В. Удосконалення змісту теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності / О.В. Повстин // Матеріали науково-практичної конференції «Стратегія реформування організації цивільного захисту». 16 травня 2018 року. Т.2. – К., 2018. – С.48-49.

4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 6 травня 2015 року № 287/2015. Офіційний вісник України, 2015. – № 43. – С. 14.

5. Практичний poradnik z організації цивільного захисту в територіальних громадах. – К., 2017. – 80с.

6. Труш О.О. Системи підтримки прийняття рішень органами державного управління в умовах надзвичайних ситуацій (інцидентів) / О.О. Труш, А.О. Кошкін // Теорія та практика державного управління. – 2013. – Вип. 4 (43). – С. 256-262.

*Гончарова Т.А.,
Козак М.С.,
Павлюк К.В.*

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ: ЗМІСТ ТА ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ

Постановка проблеми. На жаль, аварії та катастрофи є невід’ємною частиною історії людства. Надзвичайні ситуації завдають значних утрат як окремим громадянам, так і державі, а невчасна або непрофесійна ліквідація їхніх наслідків ще спричиняє величезні збитки. Тому особливого значення набуває питання своєчасного виявлення та відстеження можливих надзвичайних ситуацій і визначення шляхів їх запобігання та подолання, вирішення якого можливе лише за умов усебічного теоретичного обґрунтування змісту та складових механізму державного управління системою цивільного захисту.

Виклад основного матеріалу. Державне управління (публічне управління, англ. public administration) — є видом діяльності держави, здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою комплексного соціально-економічного та культурного розвитку держави, її окремих територій, а також забезпечення реалізації державної політики у відповідних сферах суспільного життя, створення умов для реалізації громадянами їх прав і свобод. Державне управління є складовою політичного управління, тобто є процесом реалізації державної виконавчої влади як засобу функціонування будь-якої соціальної спільноти.

Зміни, що відбуваються в Україні у зв'язку з децентралізацією влади, передачею окремих повноважень щодо організації та забезпечення пожежогасіння та реагування на надзвичайні ситуації від державних органів до органів місцевого самоврядування, зумовлюють необхідність проведення реформування системи державної служби знадзвичайних ситуацій (ДСНС).

На нашу думку, у законодавчих актах, які регламентують сферу

цивільного захисту, не в повному обсязі розкрито структуру, функції завдання системи управління цивільного захисту, а також не виокремлено в її складі систему інформаційно-аналітичного забезпечення. Тому наразі виникла нагальна потреба в науковому обґрунтуванні структури системи інформаційно-аналітичного забезпечення цивільного захисту.

В управлінні як суб'єктом, так і об'єктом управлінського впливу виступає людина. Специфіка державного управління як виду управління полягає в тому, що воно спирається на владу – організаційну силу суспільства, здатна до примусу, та поширює свій вплив на все суспільство.

Суб'єктом державного управління є орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи посадова особа, яка наділена владними повноваженнями для здійснення державного управління.

Об'єктом соціального управління є все суспільство, яке не може існувати поза ним, для якого управління є іманентним елементом. Основними об'єктами державного управління слід вважати підпорядковані об'єктам органи виконавчої влади, сектори державного управління, галузі промисловості, державні установи, організації і підприємства, підвідомчі органам виконавчої влади.

Основними механізмами державного управління системою цивільного захисту є державна стандартизація, сертифікація, експертиза, державний нагляд і контроль на відповідність вимогам у сфері ЦЗ, ліцензування, врахування та реалізація вимог ІТЗ ЦЗ (ЦО), а також страхування та економічні регулятори (податки, штрафи, санкції на відшкодування збитків, фонди, пільги тощо). Державна стандартизація визначається Законом України “Про стандартизацію”, встановлює норми, характеристики і правила, що відповідають рівню науково-технічного і технологічного розвитку, формує єдину систему вимірювань гармонізовану з міжнародними стандартами. Створення комплексу стандартів у сфері ЦЗ дозволяє досягти оптимального ступеня впорядкування та закріплення встановлених норм, положень, правил, методів щодо прогнозування виникнення та розвитку НС, запобігання їм, ліквідації цих ситуацій та їх наслідків, спрощує роботу органів виконавчої влади та органів самоврядування, підприємств, установ і організацій у цієї сфері.

Група стандартів, що входить до комплексу національних стандартів у сфері ЦЗ, включає: стандарти вимог щодо моніторингу, запобігання і ліквідації НС, убезпечення населення, тварин, рослин, об'єктів економіки, захисту ґрунтів, атмосферного повітря, продовольства, харчової сировини та кормів, водних джерел і систем водопостачання, засобів і методів управління, зв'язку і оповіщення, технічного оснащення аварійно-рятувальних формувань, засобів спеціального захисту.

Висновки. Для України поки що залишається проблемою повна інтеграція суб'єктів такого загальнодержавного моніторингу в єдину систему, розроблення єдиної методології збору, накопичення і передачі моніторингової інформації. І саме побудова дієвого механізму державного управління системою цивільного захисту дозволить значно підвищити ефективність

моніторингу і отримати суттєвий ефект від моніторингу надзвичайних ситуацій завдяки скороченню часу на підготовку до робіт з реагування та ліквідації їх наслідків, а також за рахунок отримання об'єктивних даних для планування.

Література:

1. Бакуменко В. Д. Публічне адміністрування як процес вироблення, прийняття та виконання управлінських рішень / В. Д. Бакуменко // Наук. розвідки з державного та муніципального управління зб. наук. пр. Акад. муніцип. упр. – Київ: АМУ, 2015. – № 1. – С. 8 – 26.

2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 89. – Ст. 3589.

3. Костенко В. О. Основні проблеми функціонування та напрями модернізації територіальних підсистем єдиної державної системи цивільного захисту України / В. О. Костенко // Модернізація системи державного управління: теорія та практика : матер. наук.-практ. конф. за міжнар. уч.

*Йожиков А.Ю.,
Шведун В.О.*

НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВИНИКНЕННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Постановка проблеми. Державне управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій необхідно здійснювати як стосовно їх недопущення (зниження ризиків їх виникнення), так і відносно зниження рівня втрат і збитків, спричинених ними (зменшення наслідків) [1].

Виклад основного матеріалу. Профілактика ризиків виникнення надзвичайних ситуацій повинна здійснюватися за такими напрямками:

- моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій;
- раціональна локалізація продуктивних сил на території країни, з прийняттям до уваги безпеки з природної та техногенної точки зору;
- впровадження превентивних заходів щодо недопущення у можливих межах визначених природних явищ і процесів несприятливого і небезпечного характеру через постійне зменшення їх накопиченого руйнівного потенціалу;
- недопущення випадків виникнення аварій і катастроф техногенного характеру через збільшення рівня технологічної безпеки процесів виробничого характеру та надійності обладнання з експлуатаційної точки зору;
- розробка та впровадження заходів інженерно-технічного характеру, орієнтованих на усунення можливих джерел виникнення надзвичайних ситуацій, зменшення їх наслідків, захист населення і матеріальних засобів;
- підготовка економічних об'єктів і систем життєзабезпечення населення до функціонування в умовах виникнення надзвичайних ситуацій;

- забезпечення безпеки промисловості;
- ліцензування діяльності об'єктів виробництва, що є небезпечними;
- страхування відповідальності за можливу шкоду в процесі експлуатації об'єкта виробництва, що є небезпечним;
- державна експертиза у сфері недопущення випадків виникнення надзвичайних ситуацій;
- здійснення нагляду та контролю з боку держави стосовно природної та техногенної безпеки;
- надання населенню інформації щодо потенційних загроз природного та техногенного характеру на території проживання;
- підготовка населення відносно захисту від можливих надзвичайних ситуацій [1; 2].

Висновки. У цілому, з урахуванням необхідності профілактики ризиків виникнення природних і техногенних надзвичайних ситуацій на державному рівні необхідно пропонувати відповідний комплекс заходів, що містить організаційні, організаційно-економічні, інженерно-технічні та спеціальні компоненти [2, с. 190–191].

Література:

1. Кринична І. Державне управління процесами запобігання та профілактики надзвичайних ситуацій: праксиологічний досвід [Електронний ресурс] / І. Кринична. – Режим доступу: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_01\(16\)/12.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2013/2013_01(16)/12.pdf)
2. Проневич О. С. Державне управління у надзвичайних ситуаціях: концептуально-правовий базис та інституційна надбудова / О. С. Проневич // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 186–193.

*Лобойченко В.М.,
Льїнський О.В.*

ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДЗВИЧАЙНИМИ ЕКОЛОГІЧНИМИ СИТУАЦІЯМИ

Постановка проблеми. Антропогенне навантаження на навколишнє середовище є тим важливим фактором, який спричиняє підвищення ризику виникнення надзвичайних ситуацій та дестабілізацію навколишнього середовища. Адже йдеться не лише про життя і здоров'я окремої людини, але і про належний стан природних екосистем та безперервність сталого розвитку людства взагалі.

Своєчасне попередження та швидка ліквідація подібних надзвичайних ситуацій є важливим аспектом державної політики та публічного управління. Значну роль при цьому відіграють скоординовані дії організаційних структур на всіх рівнях законодавчої та виконавчої влади, відносини між якими складають структуру державного управління в зазначеній сфері. На сьогодні

недосконалість сучасної законодавчої бази України спричиняє неоднозначність функціонування, взаємодії та відповідальності окремих ланок при ліквідації надзвичайних екологічних ситуацій.

Виклад основного матеріалу. До складових елементів національної безпеки України відноситься низка чинників, які забезпечують захищеність її національних інтересів від потенційних та реальних загроз. Серед них можна відмітити функціонування в державі системи цивільного захисту, забезпечення екологічної безпеки територій, техногенної безпеки об'єктів тощо. Діяльність державної системи цивільного захисту регулюється певними нормативними документами щодо повноважень органів влади, громадян, захисту населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагування на них.

Кожній державі властиві деякі особливості щодо підпорядкованості та устрою відповідних служб на різних управлінських рівнях. Так, для більшості країн Євросоюзу характерна ієрархічність та централізація управління в системі цивільного захисту [1]. У США координацією дій з ліквідації наслідків катастроф, які не вдається подолати місцевій владі, займається Федеральне Агентство Управління в Надзвичайних Ситуаціях. Тобто в різних країнах є різні підходи до вирішення питання запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій.

В Україні діяльність єдиної державної системи цивільного захисту регламентується Кодексом цивільного захисту України [2] та іншими законами, указами Президента України та постановами Кабінету Міністрів України. Згідно з Кодексом «цивільний захист – це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період». Він також визначає види та рівні надзвичайних ситуацій. Більш детально класифікаційні ознаки надзвичайних ситуацій прописані в «Класифікаційних ознаках надзвичайних ситуацій» [3] та в «Класифікаторі надзвичайних ситуацій» [4]. Згідно з цими документами виділяються надзвичайні ситуації техногенного, природного, соціального та воєнного характеру.

З іншого боку, в Законах України «Про охорону навколишнього природного середовища» [5] та «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» [6] надається термін «надзвичайна екологічна ситуація», визначення та характеристика якої відсутні в «Класифікаційних ознаках надзвичайних ситуацій» [3] та в «Класифікаторі надзвичайних ситуацій» [4]. Відповідно, Кодекс цивільного захисту [2], «Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту» [7] та «Положення про єдину державну систему цивільного захисту» [8] не регламентують дії відповідних структур при виникненні надзвичайної екологічної ситуації, в тому числі й проведення первинних заходів. Також невизначеним в цих документах залишається питання запобігання надзвичайній екологічній ситуації.

В роботі Шараєвської [9] відмічається недосконалість запропонованого визначення надзвичайної екологічної ситуації в існуючих нормативних документах та неоднозначність в ототожненні термінів «надзвичайна екологічна ситуація» та «надзвичайна ситуація».

Вищезазначене підкреслює важливість детального дослідження проблематики державного управління надзвичайними екологічними ситуаціями на всіх рівнях.

Запропонований підхід до забезпечення державного управління екологічними надзвичайними ситуаціями визначає особливості взаємодії ДСНС, структурних підрозділів Мінприроди, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органами місцевого самоврядування на етапі первинних заходів. Проведено дослідження існуючої взаємодії між цими структурами. Відзначено, що оперативність прийняття обґрунтованих рішень щодо ліквідації наслідків надзвичайної ситуації залежить від своєчасності надання інформації про стан довкілля від суб'єктів моніторингу навколишнього природного середовища. Окреслюються підходи до інформаційної взаємодії при проведенні моніторингу довкілля під час виникнення надзвичайної екологічної ситуації. Запропоновані необхідні прикладні складові, зокрема експрес-ідентифікація стану довкілля, для попередження та ідентифікації надзвичайних ситуацій різного характеру [10].

Висновки. Таким чином, сучасне законодавство потребує однозначного визначення місця надзвичайної екологічної ситуації в системі цивільного захисту України. В якості елемента вирішення цього питання надано структуру інформаційної взаємодії при проведенні моніторингу довкілля під час виникнення надзвичайної екологічної ситуації між ДСНС, структурними підрозділами Мінприроди, центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування. Запропоновано використання експрес-ідентифікації стану довкілля як складової своєчасного попередження та ідентифікації надзвичайних ситуацій.

Література:

1. Тищенко В.О. Сучасний стан державного управління у сфері цивільного захисту у країнах Євросоюзу. Економіка та держава. 2013. № 4. С. 94-97.
2. Кодекс цивільного захисту України (із змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Про затвердження Класифікаційних ознак надзвичайних ситуацій: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 06.08.2018 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0969-18#n14>.
4. Національний класифікатор ДК 019:2010 «Класифікатор надзвичайних ситуацій». [Чинний від 01.01.2011]. Київ, 2010. 19 с.
5. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

6. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13.07.2000 р № 1908-III (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14>.

7. Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.07.2014 р. № 631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0853-14>.

8. «Положення про єдину державну систему цивільного захисту»: Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 9.01.2014 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#n10>.

9. Шараєвська Т. А. Поняття та юридичні ознаки надзвичайної екологічної ситуації. Унів. наук. зап. 2012. № 4. С. 282-287.

10. Loboichenko V., Strelec V. The natural waters and aqueous solutions express-identification as element of determination of possible emergency situation. *Water and Energy International*. 2018. Vol. 61/RNI, № 9. P. 43-51.

*Лобойченко В.М.,
Малько О.Д.*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Постановка проблеми. Згідно Закону України «Про Національну безпеку України» до напрямків державної політики у сферах національної безпеки і оборони відноситься забезпечення екологічної безпеки та захист навколишнього природного середовища від надзвичайних ситуацій [1]. При цьому велике значення має своєчасне реагування на можливі надзвичайні ситуації, пов'язані з загрозою довкіллю та життю й здоров'ю громадян. Разом з тим, в умовах постійно зростаючого антропогенного тиску, зумовленого аварією на ЧАЕС, зношеністю та застарілістю очисного технічного обладнання, військовими діями на сході держави, питання ефективного державного управління екологічною безпекою в сфері цивільного захисту врегульовано не повністю.

Виклад основного матеріалу. Серед загроз національній безпеці, що зазначені в рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України», є незадовільний стан єдиної державної системи та сил цивільного захисту, системи моніторингу довкілля та надмірний антропогенний вплив і високий рівень техногенного навантаження на територію України [2].

Проблема небезпек природно-техногенної сфери посідає особливе місце серед загроз екологічній безпеці України. Запобігання надзвичайним ситуаціям природного та техногенного характеру та своєчасне реагування на них згідно з Кодексом цивільного захисту України є основною складовою функціонування єдиної системи цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій [3].

Водночас, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» регулюються питання забезпечення екологічної безпеки, запобігання та ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище. Але в цьому Законі заходи для забезпечення техногенної, природної та пожежної безпеки, проведення яких в тому числі дозволяє запобігти погіршенню екологічної ситуації та виникненню погрозливої ситуації для здоров'я людей, відсутні [4].

В той же час екологічне законодавство України [4; 5] додатково вносить поняття «надзвичайної екологічної ситуації», трактування якої відсутнє в законодавчих документах сфери цивільного захисту, що, безумовно, ускладнює, єдине державне управління системою реагування на подібні ситуації. Як приклад, можна навести надзвичайну екологічну ситуацію, що склалась в Івано-Франківській області (2010 р.). Для забезпечення її правового статусу було видано Указ Президента України «Про оголошення територій міста Калуш та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації» [6], який було закріплено окремим відповідним законом [7].

Відповідно до Кодексу цивільного захисту України [3] виконання заходів ліквідації надзвичайних ситуацій входить в коло завдань Державної служби цивільного захисту (далі по тексту ДСНС України). Ліквідація надзвичайних ситуацій в Україні, згідно цього Кодексу, покладена на аварійно-рятувальні підрозділи в структурі ДСНС України [3; 8].

Часто причиною надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру є потрапляння в навколишнє середовище хімічних забруднюючих речовин. Для первинної ідентифікації надзвичайної ситуації з наявністю забруднюючих речовин у довкіллі (водних об'єктах, ґрунті тощо) або для попередження її виникнення представники ДСНС України повинні мати достовірну інформацію щодо потенційної загрози. Так, в [9] зазначено, що в цьому випадку залучені фахівці ДСНС України потребують чіткого розуміння, що в навколишньому середовищі має місце перевищення ГДК забруднюючої речовини або їх сукупності. Зазвичай, встановити факт зміни стану навколишнього природного середовища можна лише в лабораторних умовах протягом певного часу, тоді як для попередження надзвичайної ситуації або її ліквідації з мінімізацією наслідків необхідні заходи повинні вживатись якомога швидше. Тобто невирішеним також є питання визначення, швидкої й достовірної ідентифікації надзвичайної ситуації [10].

Висновки: Таким чином, можна констатувати, що на сьогодні в Україні система державного управління екологічною безпекою в сфері цивільного захисту, яка б повністю охоплювала всі ланки функціонування єдиної системи цивільного захисту, має певні недоліки та потребує удосконалення.

Література:

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.

2. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
3. Кодекс цивільного захисту України (із змінами). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
4. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-ХІІ (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
5. Про зону надзвичайної екологічної ситуації: Закон України від 13.07.2000 р. № 1908-ІІІ (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14>.
6. Про оголошення територій міста Калуш та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації: Указ Президента України від 10.02.2010 р. № 145/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145/2010>.
7. Про затвердження Указу Президента України «Про оголошення територій міста Калуш та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації»: Закон України від 2.02.2010 р. № 1885-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1885-17>.
8. Про затвердження Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій: Наказ МВС від 03.07.2014 № 631. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0853-14>.
9. Про затвердження Методики ідентифікації потенційно небезпечних об'єктів: Наказ Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 23.02.2006 р. № 98. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0286-06>.
10. Лобойченко В.М. Експрес-аналіз природної води як складова ідентифікації надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру. Сучасний стан цивільного захисту України та перспективи розвитку: Матеріали 20 Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 9-10 жовт. 2018 р., Київ, 2018. С. 271-272.

*Ляшевська О.І.,
Кофтун А.М.,
Тішаков О.О.*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇХ ВИНИКНЕННЯ

Постановка проблеми. Державна політика України у сфері захисту населення і територій базується на Конституції України, відповідних законах, актах Президента України і урядових рішеннях. «Людина, її життя і здоров'я,

честь і гідність, недоторканість і безпека визначається в Україні найвищою соціальною цінністю» — визначає стаття 3 Конституції України.

Виклад основного матеріалу. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру це — система організаційних, технічних, медико-біологічних, фінансово-економічних та інших заходів для запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру і ліквідації їх наслідків, що реалізуються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, відповідними силами та засобами підприємств, установ та організацій, незалежно від форм власності й господарювання, добровільними формуваннями і спрямовані на захист населення і територій, а також матеріальних і культурних цінностей та довкілля.

Законодавство України у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру базується на Конституції України, цьому Законі й Законі України "Про правовий режим надзвичайного стану" та інших нормативно-правових актах.

Основними завданнями у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру є:

- здійснення комплексу заходів для запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного характеру та реагування на них;
- забезпечення готовності та контролю за станом готовності до дій і взаємодій органів управління у цій сфері, сил та засобів, призначених для запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного характеру і реагування на них.

Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру здійснюється на принципах:

- пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я і довкілля;
- надання переваги раціональній та превентивній безпеці;
- вільного доступу населення до інформації щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій;
- особистої відповідальності й піклування громадян про власну безпеку, неухильного дотримання ними правил поведінки та дій у надзвичайних ситуаціях;
- відповідальності посадових осіб у межах своїх повноважень, за дотримання вимог цього Закону;
- обов'язковості завчасної реалізації заходів, спрямованих на запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;
- урахування економічних, природних та інших особливостей територій і ступеня реальної небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій;
- максимально можливого ефективного і комплексного використання наявних сил і засобів, призначених для запобігання надзвичайним ситуаціям і реагування на них.

У питаннях захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій

техногенного та природного характеру громадяни України мають право на:

- отримання інформації про надзвичайні ситуації, що виникли або можуть виникнути, та про заходи необхідної безпеки;
- забезпечення та використання засобів колективного й індивідуального захисту, які призначені для захисту населення від надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення;
- звернення до місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту від надзвичайних ситуацій;
- відшкодування збитків, згідно із Законом, заподіяних їхньому здоров'ю та майну внаслідок надзвичайних ситуацій;
- компенсацію за роботу в зонах надзвичайних ситуацій;
- соціально-психологічну підготовку та медичну допомогу;
- інші права у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру відповідно до законів України.

Література:

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 89. – Ст. 3589.
2. Бикова, О. В. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців пожежної охорони: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. В. Бикова — к., 2001. — 20с.
3. Вовчаста, Н. Я. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки фахівців пожежно-рятувальної служби : автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Н. Я. Вовчаста; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. — Вінниця, 2010. — 20 с.

Мамедов Рамин

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОЛИТИКА ПО ЗАЩИТЕ НАСЕЛЕНИЯ И ТЕРРИТОРИЙ ОТ ЧРЕЗВЫЧАЙНЫХ СИТУАЦИЙ, ПРЕДОТВРАЩЕНИЕ ИХ ВОЗНИКНОВЕНИЯ

Постановка проблемы. Увеличение количества населения, объектов экономики, усложнение технологических производств и размещение этих объектов в зонах вероятных рисков природного и техногенного характера ставит перед руководством Азербайджанской Республики задачи по улучшению государственной политики в сфере защиты населения и территорий от ЧС различного характера и предотвращение вероятности их возникновения.

Изложение основного материала. Министерство по чрезвычайным ситуациям Азербайджанской Республики является центральным исполнительным органом, ответственным за защиту населения от природных и техногенных катастроф.

Министерство было создано 16 декабря 2005 года Указом Президента

Азербайджанской Республики.

Министерство по чрезвычайным ситуациям Азербайджанской Республики несет ответственность за следующие области:

- ✓ гражданская оборона;
- ✓ защита населения от природных (геофизических, геологических, метеорологических, гидрологических, морских гидрологических аварий, природных пожаров и т. д.) и антропогенных (поджогов, взрывов, обрушения зданий и сооружений, химических, биологических и радиологических опасностей, аварий, пробой в гидродинамических установках, нефтегазодобывающие комплексы, магистральные трубопроводы, транспортные и дорожно-транспортные происшествия и т. д.) стихийных бедствий;
- ✓ предупреждение чрезвычайных ситуаций и устранение их последствий;
- ✓ пожарная безопасность;
- ✓ безопасность людей в водоемах;
- ✓ безопасность операций мелких судов;
- ✓ техническая безопасность в промышленности и горно-шахтных работах;
- ✓ безопасность в строительстве;
- ✓ разработка государственной политики и положений о фондах государственных материальных резервов;
- ✓ управление, координация и надзор в указанных областях;
- ✓ защита стратегических объектов, объектов и объектов в случае возникновения чрезвычайных ситуаций.

В состав Министерства входят различные контролирующие органы, управления и подразделения, выполняющие задачи в своих областях и отвечающие за предотвращение, а так же ликвидацию последствий чрезвычайных ситуаций на территории Азербайджанской Республики.

Как вы можете знать, Азербайджан является нефте- и газодобывающей республикой. По территории республики проходят ряд крупных нефте- и газопроводов, осуществляющих транзит нефти из среднеазиатских стран в Турцию и Европу.

Кроме того, в последние годы Азербайджанская Республика делает большие усилия по увеличению не нефтяных секторов экономики таких как: сельское хозяйство, металлургия и машиностроение, добыча других природных ископаемых. Все это приводит к усложнению технологических процессов. Кроме того устойчивый рост населения приводит к увеличению плотности заселения в крупных городах (Баку, Гянджа, Мингечевир), а так же созданию новых мест проживания. А так как территория Азербайджанской Республики находится в зоне повышенной сейсмической активности и на ее территории имеется большое количество грязевых вулканов, всё это также оказывает влияние на жизнедеятельность населения и создаёт большие проблемы в сфере предотвращения и ликвидации последствий ЧС.

Хотелось бы отметить, что с созданием Министерства по чрезвычайным ситуациям Азербайджанской Республики в его составе как были созданы новые

органы управления, так и включены основные спасательные подразделения, ранее находившиеся в подчинении других министерств и ведомств, что позволило создать единую систему управления, уменьшить время реагирования на ЧС, улучшить качественную подготовку спасательных подразделений.

Руководящими органами министерства во взаимодействии с другими органами законодательной и исполнительной власти Республики постоянно проводятся различные мероприятия по улучшению нормативно-правовой базы в сфере защиты населения.

Контролирующие органы министерства во взаимодействии с другими министерствами и ведомствами Республики ведут постоянные проверки объектов экономики и в случае необходимости оказывают непосредственную помощь в ликвидации потенциально опасных угроз, потому как «предотвратить ЧС всегда проще чем ее ликвидировать и устранять их последствия».

Спасательные подразделения кроме выполнения своих прямых обязанностей по обеспечению безопасности и ликвидации ЧС участвуют также в обучении волонтеров и проведению просветительских мероприятий в школах, колледжах, институтах.

В составе Министерства функционирует «Академия Министерства по чрезвычайным ситуациям» Азербайджанской Республики. В академии осуществляется выпуск специалистов по двум направлениям – «Безопасность жизнедеятельности» и «Противопожарная безопасность». 4-х летнее образование позволяет выпускать специалистов необходимого уровня, но этим образование не заканчивается. В дальнейшем желающие поступают для обучения в соответствующие образовательные учреждения Украины, Белоруссии и России, участвуют в образовательных программах, проводимых под руководством Совета Европы.

Выводы. Постоянный контроль со стороны руководства государства, а так же изменение законодательной базы, является частью государственной политики по защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций и предотвращению их возникновения. Это в свою очередь положительно влияет на общую экономическую стабильность в республике. Уменьшение количества ЧС и правильная профилактика позволяет определять необходимые изменения в нормативных документах, которые позже закрепляются законодательно.

Литература:

1. Указ президента Азербайджанской Республики от 19 апреля 2006 года №394 «Об утверждении положения о Министерстве по Чрезвычайным Ситуациям Азербайджанской Республики, структуры министерства и численного лимита его работников» (Собрание законодательства Азербайджанской Республики, 2006 год, № 4, статья 326).

ПРОБЛЕМИ ЗІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ НАЛЕЖНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПОЖЕЖНОЮ БЕЗПЕКОЮ

Постановка проблеми. Своєю більшістю об'єкти економічного та природного середовища не захищені повною мірою від ймовірності негативного впливу пожеж. Саме усі зацікавлені особи концентрують доступні ресурси задля попередження пожеж, а у разі їх виникнення – для локалізації та ліквідації. Проте зростання кількості пожеж в Україні – з 47875 (1995 р.) до 85724 (2017 р.) [1] – наочно свідчить, окрім іншого, про низьку результативність державного управління пожежною безпекою – "діяльності органів державної влади з вироблення, реалізації та вдосконалення регуляторного впливу на природні та антропогенні загрози з метою профілактики та/або зменшення негативних ефектів пожеж" [2, с. 177]. Означене обумовлено рядом проблем, без вирішення яких неможливо докорінно покращити наявну (загалом, невтішну) ситуацію, що, зрештою, й обумовлює актуальність даного дослідження.

Виклад основного матеріалу. Проведені узагальнення публікацій провідних науковців (Андрієнко М., Гулак О., Назаренко В. та ін.) і результати власних досліджень за цією проблематикою дозволили вдосконалити класифікацію проблем, що унеможливають забезпечення належного державного управління пожежною безпекою:

1. *Адміністративні:* істотні адміністративні бар'єри; неконтрольоване ввезення в Україну пожежонебезпечних речовин, матеріалів, виробів, обладнання тощо; необґрунтоване скорочення чисельності всіх видів пожежної охорони; недотримання умов сертифікації при введенні в експлуатацію об'єктів нерухомості (будівель, споруд, приміщень або їх частин), а також умов ліцензування (послуг з протипожежної експертизи); поширення політики "подвійних стандартів" під час нагляду та контролю за діяльністю суб'єктів господарювання.

2. *Економічні:* брак стимулів для інвестицій в пожежну безпеку; високий рівень фізичного зносу й морального старіння наявної матеріально-технічної бази пожежних частин; високі процентні ставки за кредитами; порівняно низькі штрафи за перевищення нормативної величини рівня пожежної безпеки (неприпустимого ризику); слабкість діючих механізмів стимулювання профілактики пожеж.

3. *Нормативні:* громіздкість чинної законодавчої бази, почасти суперечливість її окремих положень; декларативність і популізм державних цільових програм; недотримання чинного законодавства окремими суб'єктами господарювання.

4. *Організаційні:* брак злагодженої співпраці органів державної влади та бізнес-структур щодо забезпечення пожежної безпеки; відсутність єдиної, цілісної системи стратегічного планування розвитку системи забезпечення пожежної

безпеки; відсутність у багатьох суб'єктів підприємництва повного пакету документів, що забезпечують правомірність їхньої діяльності; дефіцит (почасти, відсутність) джерел протипожежного водопостачання; дефіцит своєчасної, достовірної та повної інформації про причини пожеж та/або про середовище їх виникнення; дефіцит наукових досліджень з питань впровадження новітніх технологій попередження та гасіння пожеж; обмеженість умов для аналізу, оцінки й прогнозування впливу пожеж; порушення технологічного регламенту виробництв; порушення правил пожежної безпеки при влаштуванні та експлуатації електроустановок, печей, теплогенеруючих агрегатів та установок; слабка комунікаційна доступність територій (поганий стан доріг, недотримання вимог забудови...).

5. *Політичні*: антисупільний вплив кланово-олігархічних груп на більшість сфер життєдіяльності; відсутність послідовної та чіткої державної політики щодо забезпечення пожежної безпеки; втрата значної частини ресурсного потенціалу через військові дії на Донбасі та анексію Криму; доступ кримінальних структур до управління певною частиною виробництв та їхнє проникнення до різних владних структур; злиття бізнесу та влади; корупція.

6. *Соціальні*: бідність значної частини населення; деградація соціальних норм; зневага в органах публічного управління; ігнорування зауважень і листів з попередженнями; необережне поводження з вогнем; нехтування правил пожежної безпеки.

Висновки. Використання вдосконаленої класифікації проблем, що унеможливають забезпечення належного рівня результативності державного управління пожежною безпекою, дозволить не лише виокремити основні вади у цій царині, а й більш системно підходити до розробки конкретних рекомендацій по їх усуненню. Продовження наукових розвідок за даною проблематикою сприятиме подальшому покращанню параметрів пожежної безпеки територій.

Література:

1. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.03.2019 р.)

2. Мельниченко О.А. Пожежна безпека як об'єкт державного управління. *Державне управління та місцеве самоврядування*: зб. наук. пр. Дніпропетровськ: Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2014. № 3. С. 171–181.

Олійников О. А.

ПРОФЕСІЙНА САМОСВІДОМІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Професіоналізм є властивістю людини (як індивіда, особистості, суб'єкта господарської діяльності) виконувати діяльність

на високому рівні, – систематично, ефективно і надійно, – у найрізноманітніших умовах, що є особливо актуальним в діяльності працівників ДСНС. Але поняття професіоналізму не обмежується тільки характеристиками висококваліфікованої праці, це ще й особливий світогляд людини, і якісно інший спосіб життя професіонала.

Виклад основного матеріалу. Професійна майстерність пов'язана з особливою формою ставлення людини до дійсності (до людей, суспільства, природи), з тим, що можна назвати професійною самосвідомістю.

Професійна самосвідомість включає уявлення людини про себе як про члена професійного співтовариства, носія професійної культури, у тому числі певних професійних норм, правил, традицій, властивих даному професійному співтовариству. У ці уявлення включаються характеристики людини, що визначають успішність її діяльності. До них відносять професійно важливі якості, в якості яких можуть виступати індивідуально-психологічні властивості і відносини особистості.

Так, науковець А.К. Маркова у професійній самосвідомості як інтегративній характеристиці особистості виділяє: 1) усвідомлення особистістю норм, правил, моделі своєї професії як еталонів для усвідомлення своїх якостей; тут складаються основи професійного світогляду й особиста концепція праці; 2) усвідомлення цих якостей в інших людей, порівняння себе з деяким професіоналом середньої кваліфікації; 3) урахування очікувань, сподівань і оцінка себе як професіонала з боку інших людей; 4) самооцінювання особистістю своїх окремих сторін за когнітивними, емоційними і поведінковими ознаками; 5) позитивне оцінювання особистістю самої себе в цілому, визначення своїх позитивних якостей, перспектив створення позитивної Я – концепції [1].

Професійна самосвідомість будується на базі загальної самосвідомості особистості. Професійна самосвідомість – це комплекс уявлень людини про себе як професіонала, це цілісний образ себе як професіонала, система ставлень і настанов щодо себе як професіонала.

Професійна самосвідомість включає: [1;2;3;4]:

- усвідомлення людиною норм, правил, моделей своєї професії як еталонів для формування своїх професійних якостей. Саме тут закладаються основи професійного світогляду, пізніше – особистого професійного кредо, особистої концепції професійної діяльності, із якої буде виходити спеціаліст у своїй діяльності;

- усвідомлення цих якостей в інших людях, порівняння себе з якимось абстрактним або конкретним колегою;

- урахування оцінки думки колег про себе як професіонала;

- самооцінювання людиною своїх конкретних проявів, здібностей, потенціалу в галузі своєї професійної поведінки, емоційне ставлення до перерахованих феноменів.

У професіонала, який володіє таким рівнем самосвідомості, підвищується впевненість у собі, задоволеність своєю професією, ефективність роботи,

зростає прагнення до самореалізації.

У процесі професіоналізації в міру зростання професіоналізму змінюється і професійна самосвідомість. Так, вона розширюється за рахунок включення нових ознак освоєваної професії, що пред'являє нові вимоги до людини як професіонала; змінюються самі критерії оцінювання себе як професіонала, коли людина піднімає вище "планку" при оцінці своїх професійних можливостей. На характер професійної самооцінки впливає і професійне середовище, професійна спільнота, до якої включається людина. Ця спільнота своїми відповідними реакціями на професійну поведінку людини може спонукати людину переглянути еталони своєї професійної самосвідомості, свою особистісну професійну самооцінку.

Розширення професійної самосвідомості виражається у зростанні числа ознак професійної діяльності, що відбиваються у свідомості фахівця, у подоланні стереотипів образу професіонала, у цілісному баченні себе в контексті усієї професійної діяльності. Професійна самосвідомість може змінюватися в напрямі від роздробленості до цілісності. Так, у дослідженні професійної свідомості виявляється роздробленість, "гранульованість" уваги фахівців щодо окремих особистісних якостей, їхня слабка структурованість. Крім того, самі ознаки професійної свідомості часом виділяються на повсякденній, а не на теоретичній основі.

Велику роль у становленні професійної самосвідомості відіграє віднесення себе до спільноти інших людей, насамперед, до професійної спільноти. Водночас професійна самосвідомість стає ще більш зрілою, якщо людина бачить себе ще в більш широкому контексті і якщо вона має більш глобальні види свідомості.

Висновки. Таким чином, формування професійної самосвідомості працівника ДСНС – це діалектична єдність процесів його пристосування до екстремальних умов професійної діяльності й одночасно можливість перетворення ним умов цієї діяльності, що відбувається за рахунок прояву особливостей його особистості.

Література:

1. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. - М.: Просвещение, 1996. – 310 с.
2. Роступов А.Т. Формирование профессиональной пригодности / А.Т. Роступов. - Минск: 1984. – 287с.
3. Стрелков Ю.К. Инженерная и профессиональная психология: Учебное пособие для студ. высш. учебн. заведений / Ю.К.Стрелков. – М.: Издательский центр «Академия»; Высшая школа, 2001. – 360 с.
4. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности / В.Д.Шадриков. - М.: Знание, 1982. – 376 с.

*Рачок О.С.,
Мельников О.В.,
Гамарник А.А.,
Позігун С.А.*

МОРАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСОБОВОГО СКЛАДУ У БОЙОВИХ ЧАСТИНАХ ЗСУ ТА МЕТОДИ ВПЛИВУ НА НЬОГО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Постановка проблеми. Після початку військової агресії проти України у 2014 р. наша країна зіштовхнулася із новими нестандартними викликами й вимогами до Збройних Сил України (ЗСУ) та їх особового складу. Різко змінилося ставлення й бачення військовослужбовців до їх перебування у лавах ЗСУ. З одного боку, до 2014 р. ЗСУ були відносно спокійним місцем служби зі зрозумілими перспективами, які доволі часто не могли конкурувати із цивільними спеціальностями. З іншого боку, початок бойових дій і ключова роль у них ЗСУ призвели до різкого зростання авторитету Збройних Сил серед населення країни. У сучасних умовах ведення війни військовослужбовці ЗСУ знаходяться у постійному бойовому зіткненні із противником і це визначає нові вимоги як до військовослужбовців, так і до ЗСУ в цілому. Формується модель нової армії.

Виклад основного матеріалу. Основними вимогами морально - психологічного виховання офіцерів у минулому були: сумлінне виконання своїх службових обов'язків, котре в основному базувалося на належному відпрацюванні документації, виконанні розпоряджень і наказів вищого начальника, та робота із підлеглим особовим складом. При цьому особовий склад (солдати та сержанти) несли, як правило, строкову службу і були у ЗСУ людьми тимчасовими.

Початок війни в Україні у 2014 р. привів до лав ЗСУ багато мобілізованих кадрів (як рядових, так і офіцерів), а вже влітку 2015 р. ЗСУ стали майже на 100% контрактними. Визначились нові задачі: у короткий термін зробити із мобілізованих кадрів професійних військових та за рахунок цього створити боєздатні військові частини, підтримуючи при цьому на належному рівні стан військової дисципліни.

Протягом року з'ясувалося, лише невелика кількість (до 20%) мобілізованого особового складу була спроможна і мала бажання належним чином виконувати свої функційні обов'язки. Серед особового складу солдатів і офіцерів проявились особистості із яскравими проявами лідера, із високими професійними здібностями. Дуже багато випадків, коли військовослужбовці у званні рядового та сержанта приймали правильне рішення і досить ефективно виконували службові обов'язки не тільки свої, а й своїх безпосередніх і прямих командирів. На жаль, були і протилежні випадки.

Основні ризики поведінки мобілізованого особового складу:

- безмірне вживання спиртних напоїв;

- наркоманія;
- байдуже ставлення до виконання службових обов'язків по посаді;
- самовільне залишення окремими військовослужбовцями військової частини.

Коли офіцери ЗСУ стикнулися із цими викликами, то одразу стали помітні 2 основних підходи:

- 1) намагання жорстко тримати особовий склад у межах вимог статутів ЗСУ;
- 2) ставлення до керування особовим складом як до мистецтва, яке в деяких випадках виходить за рамки статутів ЗСУ.

Висновки. Для того, щоб досягти успіху у формуванні здорового морально - психологічного клімату у ЗСУ, з нашої точки зору необхідно наступне:

- відмовитись від стандартних шаблонів у роботі над морально - психологічним станом особового складу;
- поважати думку та реальний рівень кваліфікації особового складу;
- відмовитись від старих радянських шаблонів у спілкуванні офіцерів між собою та із підлеглим особовим складом.

Тогобицька В. Д.

ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Екстремальний характер професійної діяльності працівників ДСНС, які безпосередньо беруть участь у ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного або соціально-політичного характеру, зумовлює високий рівень розвитку в них нервово-психічних розладів, психічних дезадаптацій і стресових станів. Такі негативні впливи нерідко стають причиною зривів у професійній діяльності, зниженні працездатності, міжособистісних конфліктів, порушень дисципліни, зловживання алкоголем, інших негативних явищ, що в результаті може призвести до виникнення професійних деструкцій.

Виклад основного матеріалу. Актуальність нашого наукового дослідження зумовлена зростаючими вимогами держави й суспільства щодо професійної діяльності органів і підрозділів цивільного захисту у справі попередження надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків та особливими умовами професійної діяльності, що визначають підвищені вимоги до стану здоров'я, рівня фізичної підготовленості, до індивідуально-психологічних особливостей працівника ДСНС.

Найвідоміші вітчизняні концепції професійного розвитку та психології професіоналізму переконливо доводять, що особистість формується саме у процесі професійного розвитку, здійснення професійної діяльності, розв'язання специфічних професійних завдань.

Як правило, діяльність позитивно впливає на людину і її особистісні особливості. Проте професійний розвиток може мати і низхідний характер. Негативна дія професії може носити частковий або повний характер. При частковому регресі професійного розвитку зачіпається якийсь один її елемент. Повний регрес означає, що негативні процеси вплинули на окремі структури психологічної системи діяльності, приводячи до їх руйнування, що може знизити ефективність виконання діяльності. Ознакою негативного впливу професії на особистість є поява самих різних професійних деструкцій або специфічних станів, наприклад, емоційного вигорання [1; 2].

Найвідоміші вітчизняні концепції професійного розвитку та психології професіоналізму (О. Бодальов, Є. Клімов, Н. Кузьміна, О. Маркова, Л. Мігіна, В. Моляко, Н. Побірченко, Н. Пов'якель, О. Реан, В. Шадріков та ін.) переконливо доводять, що як особистість загалом, так і її пізнавальні процеси формуються саме у процесі професійного розвитку, здійснення професійної діяльності, розв'язання специфічних професійних завдань.

Ми виходимо із загального положення, згідно з яким професійний розвиток особистості є основоположною й органічною складовою загального розвитку особистості. Професійний розвиток працівників ДСНС розглядається як процес, що триває протягом усього життя людини і зазнає якісних змін, що зумовлено дією сукупності об'єктивних і суб'єктивних факторів. Якісні характеристики професійного розвитку особистості кожного періоду розвитку людини значною мірою детерміновані станом професійного розвитку особистості у попередніх періодах.

Професійний розвиток – це зміна психіки у процесі освоєння й виконання професійно-освітньої, трудової і професійної діяльності. Це фундаментальний процес зміни людини, пояснювальний принцип становлення професіоналізму й цінність професійного співтовариства. Професійний розвиток звичайно ототожнюють із прогресивною зміною людини: дозріванням, формуванням, саморозвитком, самовдосконаленням.

Поряд з поняттям «професійний розвиток» використовуються поняття «професійне становлення» і «професіоналізація». Зміна особистості у процесі освоєння світу професій відбивається в понятті «професійне становлення», що характеризує індивідуально своєрідний шлях (траєкторію) особистості з початку формування уявлень про професії і професійні наміри до завершення професійної біографії.

До концептуальних положень психології професійного розвитку відносяться наступні:

- професійний розвиток – це мета й цінність професійної культури;
- професійний розвиток детермінується природно зумовленими, біологічними, соціальними факторами, індивідуально-психологічними властивостями індивіда (людини), а також випадковими подіями;
- професійний розвиток – відкритий, нерівновагий, гетерохронний процес;
- індивідуальний професійний розвиток має свої межі;

- професійний розвиток супроводжується конструктивними й деструктивними змінами особистості [3; 4].

У закордонній психології представлені різні теорії професійного розвитку. Все їх різноманіття можна звести до чотирьох напрямів:

- 1) диференційно-діагностичного;
- 2) психодинамічного;
- 3) теорії рішень;
- 4) теорії розвитку [5].

Висновки. Проблема професійного розвитку працівників ДСНС посідає особливе місце серед психологічних досліджень та досліджень з державного управління. Особливістю означеної проблематики є:

- врахування онтогенетичних закономірностей розвитку особистості, – що складає її процесуальний аспект;
- розуміння того факту, що етап професіоналізації особистості безпосередньо пов'язаний із побудовою власного життєвого проекту, вибору спрямованості власної життєвої активності, – що складає змістовний, сутнісний аспект проблеми;
- констатація вагомості ролі професійного розвитку працівників ДСНС в системі державного управління.

Література:

1. Куфлієвський А. С. Соціально–психологічні детермінанти розвитку синдрому «вигорання» серед працівників пожежно–рятувальних підрозділів МНС України : дис.. ... канд психол. наук : 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / Куфлієвський Андрій Станиславович. – Х., 2006. – 165 с.
2. Миронець С. М. Негативні психічні стани та реакції працівників аварійно–рятувальних підрозділів МНС України в умовах надзвичайної ситуації : дис.. ... кандидата психол. наук : 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / Миронець Сергій Миколайович. – Х., 2007. – 250 с.
3. Бодров В. А. Психологические исследования проблемы профессионализации личности / В. А. Бодров // Психологические исследования проблемы формирования личности профессионала / под ред. В. А. Бодрова и др. – М. : ИП АН СССР, 1991. – С. 3–26.
4. Дружилов С. А. Становление профессионализма человека как реализация индивидуального ресурса профессионального развития / С. А. Дружилов. – Новокузнецк, 2002. – 294 с.
5. Кондаков М. И. Методологические основания зарубежных теорий профессионального развития / М. И. Кондаков, А. В. Сухарев // Вопросы психологии. – 1989. № 5, – С. 16 – 20.

*Чеберячко С.І.,
Чеберячко Ю.І.,
Радчук Д.І.,
Книш І.М.*

МЕТОДИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ НА ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПРИ ВИКОРИСТАНІ ЗІЗОД

Постановка проблеми. Відповідно до ДСТУ EN 529:2006 після визначення мінімально необхідного коефіцієнта захисту респіратора для заданих умов експлуатації необхідно провести оцінювання пристосованості півмаски до користувача. Пропонуємо дану процедуру проводити за допомогою визначення площі прилягання обтюратора до обличчя.

Виклад основного матеріалу. Рахуємо прийнятним варіантом, коли проектна площа обтюратора буде співпадати до 80 % з реальною, яка визначена на користувачеві при фіксованому натягу оголів'я. Площу прилягання півмаски до обличчя визначимо шляхом термографування – одержання термограми поверхні обтюратора, за інтенсивністю теплового випромінювання поверхні у інфрачервоному діапазоні та відображення теплового поля на дисплеї тепловізора у вигляді кольорової картинки. Іншими словами, реальна площа обтюратора буде розрахована за розмірами локальної температурної аномалії на його поверхні за зміною забарвлення термограми. Зокрема у місцях нещільного прилягання обтюратора до обличчя зображення буде іншого кольору.

Процедура одержання відомостей щодо щільності прилягання півмаски до обличчя здійснюється наступним чином. Одягнений респіратор утримують на обличчі одну хвилину, потім здійснюють зйомку термограми обтюратора за допомогою тепловізора, а далі проводимо аналіз одержаної термограми. Місця нещільного прилягання півмаски до обличчя легко визначаються: на термограмі вони, на відміну від місць щільного прилягання обтюратора до обличчя, мають інше забарвлення оскільки встигають нагрітися менше через надходження меншої кількості теплової енергії.

Алгоритм перетворення теплової енергії в зображення передбачає, що найбільш холодному об'єкту, від якого до телевізора надходить найменше енергії відповідає чорний колір (довжина хвилі складає 8 мкм); найбільше гарячому – світло-червоний колір (довжина хвилі складає 12 мкм). Далше весь динамічний діапазон від самого холодного до самого гарячого ділиться на 256 градацій, кожному значенню якого рівномірно присвоюється свій відтінок. Чим менше енергія випромінювання тим ближче відтінок до чорного, і навпаки чим більше енергія тим більше до світло – червоного.

Реальну площу обтюратора півмаски визначимо у результаті обробки отриманого зображення термограми у програмі Matlab (рис. 1 і 2). Для цього скориставшись функцією `imread`, зчитуємо різнокольорове зображення. Командою `surf` отримуємо відображення поверхонь з різним фоном. Далі за

допомогою команди `thresholding` отримуємо бінарне зображення, на якому скориставшись функцією `whos`, можна оцінити розмір і кількість елементів різного кольору. На отриманій основі інструментом `regionprops` визначаємо площу поверхонь різного забарвлення.

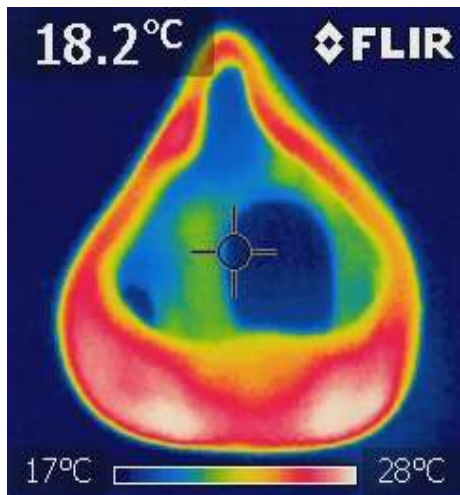

Рис. 1. Вигляд зображення обтюратора на тепловізорі

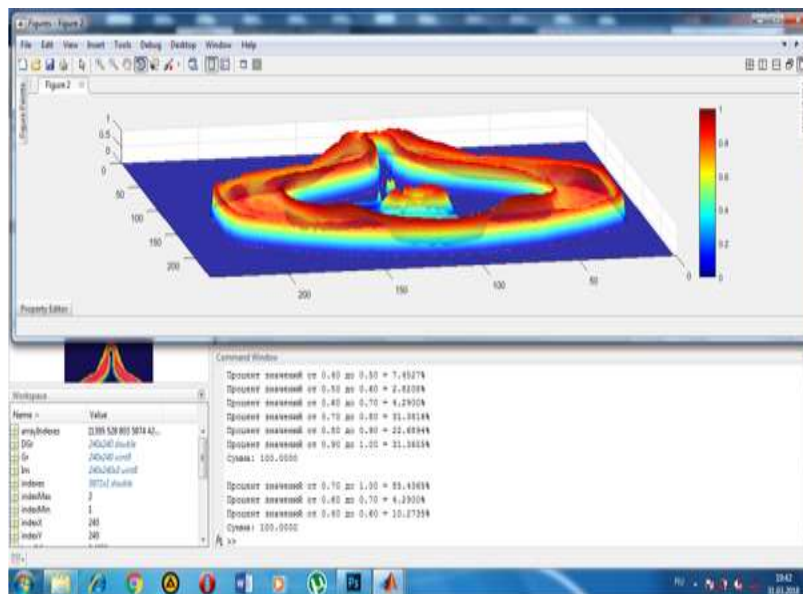

Рис. 2. Вигляд програми для розрахунку та визначення реальної площі обличчя за зонами забарвлення

Проектну площу обтюратора можна розрахувати за відбитком на поверхні манекена голови, яка покрита спеціальною речовиною (пластиліном, гіпсом глиною) (рис. 3).

а

б

Рис. 3. Процедура визначення проектної площі обтюратора респіратора (а), одягненого на манекен голови з нанесеним м'яким покриттям (б)

Наведемо приклад оцінювання пристосованості півмаски до користувача.

Припустимо, що існує фільтрувальна півмаска, коефіцієнт захисту якої відповідає умовам експлуатації. Необхідно встановити наскільки вона відповідає антропометричним характеристикам обличчя працівників, які наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Антропометричні параметри обличчя працівників

Працівник	Параметри обличчя	
	Довжина губ, мм	Довжина обличчя, мм
1	44	105
2	51	117
3	58	125

По черзі, з інтервалом достатнім для охолодження обтюратора, одягаємо півмаску на працівників з фіксованою силою натягу, за рекомендаціями виробника. Після нагрівання її поверхні фотографуємо зображення на тепловізор та обробляємо його у програмі Matlab, як вказано вище. Отриману величину реальної площі обтюратора порівнюємо з проектною і визначаємо коефіцієнт ефективності прилягання за яким і будемо приймати рішення щодо пристосованості респіратору до користувача. Результати наведені в таблиці 2.

Таблиця 2. - Результати розрахунків площі півмаски

Працівник	Площа обтюратора		Коефіцієнт ефективності прилягання $k_g = \frac{F_e}{F_o}$
	Розрахункова, $F_o, \text{см}^2$	Ефективна, $F_e, \text{см}^2$	
1	48	17	0,35
2	48	39	0,82
3	48	45	0,93

Висновки. За результатами проведеної перевірки встановлено, що дана півмаска має найкращий коефіцієнт ефективності прилягання у працівників під номером 2 і 3, що забезпечить достатній рівень ізолювання органів дихання від навколишнього середовища.

Література:

1. Миронов Л.А. Значение подсоса загрязненного воздуха в подмасочное пространство фильтрующих респираторов и методы его обнаружения. /Л.А. Миронов // Рабочая одежда. – 2002. – №3. – С. 15-21.
2. Гонсалес Р., Вудс Р., Эддинс С. Цифровая обработка изображений в среде MATLAB. Москва: Техносфера, 2006. – 616 с

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПРИ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Постановка проблеми. Високі темпи розвитку техногенної сфери держави, підвищення ролі людського фактора, зростання споживання природних ресурсів, а також відсутність стійкого зв'язку «людина - природа - суспільство» стали причинами безлічі природних і техногенних катастроф в ХХ і ХХІ ст. Людство, усе більш втручаючись у природне середовище й змінюючи його у відповідності зі своїми зростаючими потребами, залишається відносно незахищеним перед руйнівним впливом великомасштабних надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру.

Виклад основного матеріалу. Збиток, який наносять надзвичайні ситуації здоров'ю людини й природному середовищу, цілком зіставимо зі збитком, заподіяним забрудненням навколишнього середовища від звичайної діяльності великих промислових підприємств [2].

Однак економічний механізм державного регулювання еколого-правових проблем забезпечення безпеки при надзвичайних ситуаціях і практика його застосування, відсутність чіткої державної політики, недоліки механізму регулювання в даній сфері суспільних відносин не забезпечує ефективний захист екологічних прав громадян, дотримання вимог екологічної безпеки й адекватне усунення шкоди, заподіяної навколишньому природному середовищу аваріями й катастрофами техногенного й природного характеру. Недостатньо враховуються екологічні проблеми при здійсненні державного регулювання в області зниження ризиків надзвичайних ситуацій і мінімізації їх наслідків.

Аналіз системи й функцій органів державного регулювання в області попередження й ліквідації надзвичайних ситуацій виявив необхідність прийняття ряду політико-правових, організаційних і законотворчих рішень. До них можна віднести:

- створення й передачу вповноваженому державному відомству частини функцій з попередження надзвичайних ситуацій, включаючи прогнозування, ліцензування, декларування, експертизу, державний контроль і нагляд за діяльністю об'єктів підвищеної небезпеки, зосередивши функції ДСНС України на проведенні заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; при цьому повноваження з довгострокової реабілітації екологічно неблагополучних територій слід покласти на Міністерство екології й природних ресурсів України;

- уведення еколого-економічних критеріїв ефективності державного регулювання з урахуванням зростання й масштабів надзвичайних ситуацій, такі як облік відверненого збитку на різних територіальних рівнях, кримінальна відповідальність за потенційний і заподіяний збиток, обов'язкове страхування ризиків;

- відновлення як об'єктів державної екологічної експертизи техніко-економічних обґрунтувань намічуваної господарської діяльності, пов'язаної з підвищеними ризиками антропогенного впливу на навколишнє середовище;
- подальше зміцнення системи забезпечення безпеки найбільш значимих для країни потенційно небезпечних виробничих об'єктів і системи реагування на аварії загальнодержавного рівня [1];
- забезпечення ефективної координації контрольно-наглядових функцій органів державної влади по захисту населення й територій від надзвичайних ситуацій на всіх рівнях влади й управління в рамках ДСНС України.

Висновки. Очевидно, що для людини найважливішим завданням, як у випадку надзвичайної ситуації природного, так і техногенного характеру, є завдання усунення негативних для людини наслідків надзвичайних ситуацій. У першу чергу, негативних (для людини) змін у стані навколишнього середовища.

Література:

1. Гошовська В. Соціальна домінанта національної безпеки : актуальні проблеми : монографія / В. Гошовська // Центр перспективних соціальних досліджень Мінпраці та НАН України [упорядник к.політ. н., доцент, вчений секретар Центру Ільчук Л. І. Рецензенти: д.політ.н., доцент Смолянчук В. Ф., д.політ.н. Сьомін С. В.]. - Видавничий дім “Корпорація” – 2004 р. - 196 с.
2. Труш О.О. Механізми реалізації державної політики у сфері цивільного захисту в Україні // Теорія та практика державного управління: Зб. наук. праць. - Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ „Магістр”, 2010. – Вип. 4 (29). – С. 420 – 426.

Секція 4 . Державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально-трудових відносин

Антипцева О. Ю.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ КРАУДСОРСІНГУ В ПРАКТИЦІ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Одним з перспективних напрямків демократизації управління на регіональному рівні стає активне залучення громадян до процесу визначення і реалізації пріоритетних напрямів розвитку урбанізованих територій. Успішне вирішення цього завдання передбачає широке використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, розповсюдження яких сприяло формуванню віртуальних спільнот, що виступають новою формою соціальної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом найбільш затребуваною соціальною технологією, що дозволяє ефективно вирішувати проблеми регіонального розвитку на основі використання інтелектуального потенціалу мережеских спільнот та вибудовувати партнерські відносин між владою та громадянами є краудсорсінг. Застосування крауд-практик для прийняття та реалізації рішень на рівні регіонального управління дозволяє владі в тих випадках, коли вона відчуває дефіцит ресурсів, покрити його значною мірою за рахунок мобілізації знань, використання персоналізованого досвіду зацікавлених осіб та професіоналів переважно на безоплатній основі й з можливістю залучення їх власних матеріальних і фінансових активів до розробки необхідних заходів та проведення їх експертизи на відповідність інтересам суб'єктів взаємодії, обґрунтованість, забезпеченість ресурсами та можливість практичної реалізації. При цьому краудсорсінг не вичерпується співпрацею лише в контексті економічної взаємодії з приводу надання затребуваних послуг, а охоплює і вирішення комплексу завдань соціального та духовного спрямування, регулювання політичних процесів.

Реалізація краудсорсінгу як складної технології в системі регіонального управління дозволяє:

- стимулювати генерацію нестандартних ідей та використовувати інноваційні підходи запропоновані мотивованою до громадської активності та самоорганізації частиною населення конкретних регіонів щодо вирішення насущних проблем певних територій;
- організувати із залученням громадян голосування з метою відбору найбільш продуктивних ідей; залучати «лідерів думок» для їх просування;
- налагоджувати зворотний зв'язок і конструктивний діалог між регіональними органами влади і населенням з питань життєзабезпечення та життєдіяльності; узгоджувати управлінські рішення з потребами та

очікуваннями громадян;

- встановлювати орієнтири і пріоритети у розв'язанні суспільних проблем і розвитку конкретних сфер життя на регіональному рівні у стратегічній перспективі з урахуванням думок громадян;

- підвищувати ефективність реалізації управлінських рішень за рахунок інтеграції ресурсів громадян у спільну діяльність по вирішенню проблем конкретних територій;

- впроваджувати прозорі схеми фінансування проектів з регіонального розвитку на основі добровільного об'єднання грошових коштів населення;

- здійснювати громадську експертизу рішень влади, що стосуються цивільних інтересів.

Краудсорсінг дає можливість органам регіональної влади використовувати переваги громадянського суспільства, суттєво розширюючи форми і види участі громадян у поліпшенні якості життя населення та залучаючи його до управління розвитком території власного проживання. При цьому прозорість процедур розроблення і прийняття рішень, відкритість бюджетного процесу, підзвітність та зрозумілість дій органів влади формують довіру громадян до системи регіонального управління та її представників.

Між тим, сьогодні в Україні умови, що сприяли б поширенню краудсорсінгу як інструменту вирішенні проблем регіонального розвитку лише починають формуватися, тому, з метою прискорення цього процесу, з нашої точки зору, доцільно:

- забезпечити нормативно-правове регулювання практик краудсорсінгу в контексті можливих змін у взаємодії влади і суспільства, перерозподілу повноважень, відповідальності сторін, виникнення певних правових наслідків;

- проводити визначення найбільш значущих напрямків соціально-економічного розвитку регіону на основі урахування спільності інтересів різних верст населення;

- сприяти формуванню у населення громадянської компетентності;

- здійснювати узагальнення позитивного та негативного досвіду краудсорсінгу в регіоні з метою виявлення основних проблем та визначення перспектив його розвитку;

- сприяти розвитку каналів ефективної комунікації та встановлення реального діалогу між громадою і регіональною владою в аспекті покращення життєдіяльності населення територій, її упорядкування, відтворення, підвищення якості життя;

- популяризувати краудсорсінг органами регіонального управління серед населення за допомогою ЗМІ; розповсюджувати інформацію про позитивні результати взаємодії регіональної влади і громадян при реалізації крауд-проектів; проводити масові заходи, спрямовані на впровадження краудсорсінгу в регіоні;

- заохочувати та поширювати створення краудсорсінгових проектів на основі відкритих даних органів влади за допомогою використання в кожному регіоні інтернет-платформи для діалогу між владою і суспільством.

Висновки. Реалізація запропонованих заходів на практиці дозволить використовувати технологію краудсорсінгу як дієвий інструмент перетворення системи регіонального управління, підвищення рівня її раціональності та ефективності, а також подолання кризи довіри до влади з боку суспільства.

Література:

1. Гайдукова Г. Н. Структурная модель реализации краудсорсинговых проектов в региональном управлении / Г. Н. Гайдукова // Научный результат. Серия: «социология управления». – 2014. – С. 66 – 70.
2. Dietmar Wechsler. Crowdsourcing as a method of transdisciplinary research–Tapping the full potential of participants / Dietmar Wechsler- Futures, 2014. -№60. – P. 14-22.
3. Хау Дж. Краудсорсинг. Коллективный разум как инструмент развития бизнеса/ Джефф Хау ; пер. с англ. - М. : Альпина Паблишер, 2012. - 288 с.

Антонова Л. В.

НОВІ ПІДХОДИ ДО ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Успіх в економічному розвитку тієї чи іншої країни значною мірою залежить від забезпеченості енергоресурсами. Світ вже увійшов в еру «глобального полювання» на енергоресурси, про що свідчить ряд міжнародних конфліктів, які розгортаються з приводу енергетичної сировини та їхньої доставки. У сфері енергетики «періоду глобалізації» характерними є такі тенденції: розвиток енергетичного бізнесу, посилення націоналізму й інтенсифікація боротьби за ресурси, а також збільшення споживання природного газу, з одного боку, трансформація ролі держави – з іншого.

Виклад основного матеріалу. Розвинені країни з високим рівнем споживання первинних енергоресурсів орієнтовані на використання міжнародної кооперації в рамках провідних світових економічних та військових альянсів, завданням яких є забезпечення усіма можливими засобами як доступ до джерел енергоносіїв, так і створення оперативних можливостей допомоги тому чи іншому учаснику за рахунок стратегічних резервів інших. Грамотно побудована система, що забезпечує регулярне стабільне постачання енергоресурсів як за звичайних, так і за надзвичайних обставин, стане гарантією розвитку країни та збереження її суверенітету й територіальної цілісності.

Питання енергетики були одним з ключових факторів створення Європейського Союзу, проте не дивлячись на важливість даних питань, вони не стали базовою опорою ЄС. Політика в галузі енергетики тривалий час була прерогативою національних держав, і в ЄС не було сформовано єдиної енергетичної стратегії. В останні роки в рамках Євросоюзу спостерігається

помітна активізація зусиль з розробки і реалізації єдиної енергетичної політики як усередині ЄС, так і по відношенню до країн, що не входять до цього об'єднання, і зазначене питання є дуже актуальне на сьогодні.

Енергетична політика ЄС, як і всі інші розробки спільноти, оцінюються за внеском у досягнення основних цілей Маастрихтського договору, серед яких створення єдиного ринку, підтримання сталого та стабільного енергетичного зростання, створення нових робочих місць і процвітання громадян.

У березні 2006 р. була опублікована «Зелена книга», яка мала визначити засади єдиної енергетичної політики ЄС. У ній проголошуються основні принципи подальшого розвитку європейської енергетики. Перш за все підкреслювалася стабільність енергопостачання ЄС, одного з головних світових нетто-імпортерів енергоносіїв. Цей документ став основою подальшої дискусії та консультацій у країнах ЄС з питань енергетики.

Передбачається, що політика ЄС повинна будуватися з урахуванням взаємодії всіх учасників енергетичних поставок. Перед країнами ЄС завжди поставала необхідність диверсифікувати імпорт, шукати нові шляхи поставок з Північної Африки і Близького Сходу, створювати нові термінали для зрідженого газу [1]. Тож, у європейських країн завжди були серйозні стимули, щоб бути світовими лідерами у розвитку відновлюваної енергетики.

Безумовно, «зеленій» енергетиці конкурувати з традиційними енергоносіями вкрай складно, але більшість європейських країн нарощують інвестиції у відновлювану енергетику (лідери – Німеччина, Франція, Нідерланди).

У більшості країн ЄС з метою виконання планів щодо національної політики держав у сфері відновлювальної енергетики сформульовані, відпрацьовані та виправдали себе ефективні рекомендації, до яких слід віднести такі, як:

- 1) розробка і прийняття державних, закріплених законодавчо, обов'язкових до виконання цілей щодо розвитку відновлювальної енергетики;
- 2) розробка економіко-правового інструментарію для реалізації національних програм та розвитку ринків відновлювальної енергетики;
- 3) створення механізмів ціноутворення на відновлювальну енергію та закріплення строків реалізації проектів з відновлювальної енергетики з огляду на виконання державних гарантій повернення інвестицій та мінімізації ступеня ризиків;
- 4) реформування національних енергоринків з метою усунення бар'єрів на шляху широкомасштабного впровадження об'єктів відновлювальної енергетики, викорінення системи перехресного субсидювання виробництв на базі органічного та ядерного енергоресурсу для забезпечення рівних конкурентних можливостей з відновлювальної енергетики.

Висновки. Переваги, які надає відновлювальна енергетика, обґрунтовані західними та вітчизняними вченими (економістами, інженерами, екологами) та усвідомлені на урядовому рівні, іншими словами, поряд з емпіричними дослідженнями були також сформовані ідеологічні передумови для розвитку

відновлювальної енергетики у світі.

Література:

1. Офіційний сайт: Газета РУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gazeta.ru/business/2016/02/05/8058287.shtml>

Баранов А.М., Западнюк Е.А.

**ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ РЕГЛАМЕНТАЦИЯ СОЗДАНИЯ
ИННОВАЦИОННЫХ КЛАСТЕРОВ БЕЛАРУСИ И
СТРАН ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ**

Постановка проблемы. Регионы Республики Беларусь в целом пока отстают от регионов ЕС примерно на 20 лет в трансформации существующего индустриального общества в постиндустриальное. Ключевые черты этой новой реальности, судя по зарубежному опыту, характеризуются повсеместным разрушением вертикальных «индустриальных» иерархий и возникновением на их месте горизонтальных сетевых структур – инновационных кластеров. Между тем, в настоящее время в мире не существует не только национального или регионального, но и глобального межгосударственного нормативно-правового акта, который бы регулировал деятельность инновационных кластеров. Немногочисленные международно-правовые акты по этой проблематике являются региональными и не носят императивного характера [1, 2].

Изложение основного материала. В настоящее время Европейский Союз перешел от Лиссабонской стратегии развития (2000–2010 гг.) к *экономической стратегии «Европа-2020»*, в рамках которой *процесс кластеризации* должен стать одним из *ключевых инструментов достижения* *большой конкурентоспособности стран Европы*. В рамках принятой стратегии Европейской Комиссией сформулировано семь ведущих инициатив, в том числе инициатива «Промышленная политика в эру глобализации» основным постулатом которой является «*продвижение кластеров и улучшение доступа к источникам финансирования сетевых структур*». Значительное внимание в Стратегии уделено также проблеме финансирования инноваций в посткризисных условиях, что также является ключевой проблемой развития промышленно-инновационных кластеров [3].

В настоящее время Европейская комиссия прилагает значительные усилия по улучшению условий межгосударственного взаимодействия между кластерами разных европейских стран. Основной инициативой, направленной на развитие трансграничных кластеров в Европе, является *программа «Транснациональный кластерный альянс в целях поддержки усиления кооперации и сотрудничества»*, которая объединяет семь ведущих европейских кластерных агентств, отвечающих за мероприятия по развитию кластеров и сотрудничающих в целях выработки стимулирующих политик и инструментов

реальной поддержки кластеров на уровне ЕС. В качестве успешных примеров такой деятельности можно привести «Bio Valley Basel» – совместная программа Швейцарии, Германии и Франции по развитию трансграничного биотехнологического кластера. Цель программы – объединение сильных биотехнологических компаний Северо-Запада Швейцарии (регион вокруг Базеля), Южного Бадена (Германия) и Эльзаса (Франция). Программа объединяет более 300 компаний, включая глобальных лидеров в фармацевтическом секторе и агробизнесе. Данная кластерная программа действует как один из самых больших биотехнологических регионов в Европе [4].

Институционально-правовое поле кластерной поддержки на уровне официальных органов ЕС является достаточно комплексным, в качестве современных особенностей регулирования и поддержки кластеров в ЕС в рамках программы «Европа-2020» можно отметить, что кластерные политики отдельных стран ЕС довольно часто составляют часть политик *по развитию инноваций и формированию регионов знаний* – таким образом, промышленно-инновационные кластеры воспринимаются как *механизмы распространения знаний и инновационных продуктов*.

В последние годы наблюдается ориентация на финансирование официальными органами Евросоюза проектов, предполагающих *формирование сетевого сообщества* самих организаторов и участников кластеров (в частности, *Инициатива по совершенствованию европейских кластеров*, взаимодействие между кластерами и интернационализация *процесса образования кластеров*, в которых органы ЕС в целом играют основополагающую роль. Взаимодействие между кластерами в Европейском союзе *сводится к обмену опытом и знаниями*, поиску иностранных участников кластера для *выхода на новые рынки*. Подразумевается, что благодаря политике Европейской комиссии по упрощению различных барьеров, увеличению инвестиций и получению равного доступа к информации и знаниям, компании кластеров будут улучшать взаимодействие с другими транснациональными структурами в разных частях Европы и мира.

Таким образом, *институционально-правовая среда Европейского союза*, одного из ключевых торгово-экономических партнеров Беларуси в рамках принятых программ кластеризации опирается на *3 основных элемента*, характерных для *инновационных кластеров*: формирование сетевых структур, транснационализация процесса образования кластера, создание механизмов распространения инноваций и знаний [5].

Эффективная реструктуризация экономики Беларуси требует активного взаимодействия крупного и малого бизнеса, представителей власти, научно-исследовательских центров, и здесь кластерный подход предоставляет необходимые инструменты и аналитическую методологию. Субъекты инновационного кластера связаны вертикальными и горизонтальными информационными каналами. Между крупными фирмами и их поставщиками, участниками кластера, устанавливаются стабильные экономические связи,

позволяющие повысить эффективность доступа как к материальным, так и к информационным ресурсам (за счет формирования информационных каналов по системе business-to-business).

Как показывает опыт ЕС развитие кластеров является перспективным инструментом повышения конкурентоспособности национальной экономики. Для государств Восточной Европы развитие кластерной формы организации производства может играть ключевую роль в повышении конкурентоспособности и стимулировании инновационного развития, повышения уровня занятости населения.

Выводы. Опыт западных стран ЕС может лечь в основу формирования схожего механизма в рамках развития кластерного подхода Беларуси, Украины и Польши, однако при этом необходимо сопоставление и унификация кластерных инициатив данных стран, выработка единой кластерной политики [6]. Для ликвидации трудностей создания инновационных кластеров Беларуси и стран Восточной Европы необходимо активизировать нормативно-правовое регулирование кластерной политики Беларуси в следующих направлениях:

- создание наднациональных органов Восточной Европы, принимающих решения о реализации различных инициатив по развитию кластеров, а также утверждающих межгосударственные программы по финансированию инновационных кластерных проектов.

- закрепление на законодательном уровне создания транснациональных центров по обмену знаниями в рамках ЕС и Беларуси, привлечению заинтересованных организаций к совместным действиям в рамках кластеров;

- закрепление механизмов транснациональной кластерной политики Беларуси в законодательных актах Республики Беларусь;

- обеспечение информационно-аналитической поддержки кластеров через формирование международных агентств осуществляющих консультации и услуги предприятиям-резидентам кластеров, а также мониторинг реализации кластерных инициатив;

- реализация программ содействия выходу предприятий кластера на внешние рынки.

Литература:

1. Безруких Д. В. Крюков А. Ф. Зарубежный опыт кластеризации в развитии экономики инноваций // Вестник Красноярского государственного аграрного университета. – 2013. – № 9 – С. 14-23

2. Baranov A.M. Information economy of Belarus and allocation of social capital («Информационная экономика Беларуси и распределение социального капитала») (на англ. яз.) // Ekonomické trendy. – 2017. – № 1. – Р. 70–74.

3. Рекорд С.И. Развитие промышленно-инновационных кластеров в Европе: эволюция и современная дискуссия. – Спб.: 2010 – 109 с.

4. Истомина Л.А. Кластеры и кластерная политика: генезис, эволюция. – Мн.: 2015 – 192 с.

5. О кластерной кооперации // Портал Евразийской экономической комиссии [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа http://www.eurasiancommission.org/ru/act/prom_i_agroprom/dep_prom/Окластерной_кооперации.pdf – Дата доступа: 15.07.2018.

6. Баранов А.М. Информационные кластеры как элемент активизации международных экономических отношений Беларуси и ЕС // Европейский Союз и Республика Беларусь : перспективы сотрудничества: сб. матер.; редкол.: В.Д. Шадурский [и др.]. – Мн : Изд. Центр БГУ, 2017. – С. 11–14.

Батур Ю.Г.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЮ БЕЗПЕКОЮ

Постановка проблеми. Продовольча безпека визначається двома складовими – економічною і фізичною доступністю. Ступінь продовольчої безпеки держави залежить від базового потенціалу сільськогосподарського виробництва. Аграрна політика в галузі забезпечення продовольчої безпеки повинна бути спрямована на надання допомоги вітчизняному сільськогосподарському товаровиробникові з використанням стратегії аграрного протекціонізму.

Виклад основного матеріалу. Продовольча безпека країни – невід’ємна частина її національної безпеки. Поліпшення забезпечення населення продуктами харчування являє собою важливу соціально-економічну задачу, рішення якої має величезне значення для України. Забезпечення продовольчої безпеки є пріоритетним напрямом державної політики, так як охоплює широкий спектр національних, економічних, соціальних, демографічних та екологічних факторів.

Сьогодні в країнах з розвинутою ринковою економікою виробництво сільськогосподарської продукції та її переробка розглядається як найважливіша умова політичної стабільності, як показник національної незалежності і тому відповідним чином регулюється. Проблема продовольчої безпеки для сучасного російського суспільства є однією з найважливіших. Це пов'язано з системною кризою і спадом в усіх галузях народного господарства. Зараз сформульована концепція державної політики в галузі забезпечення продовольчої безпеки, яка вибудовується строго на правовій основі. Закон України "Про продовольчу безпеку України" визначає продовольчу безпеку як стан економіки, при якому забезпечується продовольча незалежність країни і гарантується доступність продовольства для всього населення в кількості, необхідній для активного і здорового життя [1].

Серед різних видів безпеки об'єктів соціальної природи особливе місце займає національна безпека держави, під якою розуміється стан країни, коли відсутні або усунені зовнішні і внутрішні загрози національним цінностям і національному способу життя, забезпечується реалізація її важливих інтересів.

Іншими словами, національна безпека є захищеність життєво важливих інтересів громадян, суспільства, держави, а також національних цінностей і способу життя від широкого спектру зовнішніх і внутрішніх загроз, різних за своєю природою (політичних, економічних, військових, екологічних та ін.).

Роль продовольчої безпеки пов'язана з тим, що продовольство є базовим показником життєдіяльності людини. Рівень харчування населення характеризує рівень її економічного розвитку в цілому, оскільки, як відомо, виробництво продуктів харчування було, є і буде найпершою умовою безпосередніх виробників і всякого виробництва взагалі, а рівень забезпечення населення продовольством розглядається як найважливіший фактор і визначальний критерій рівня соціального життя, життєздатності економічної структури і державного устрою країни [2].

Недостатність продовольства виникає з причини стихійних лих, викликаних природними явищами, війнами, різного роду економічними кризами в державі, радикальними змінами суспільного ладу і т. п. У зв'язку з цим як для окремої людини, так і окремої держави і світу в цілому виникає проблема стабільного забезпечення продовольством та продовольчої безпеки.

Таким чином, продовольча безпека є найважливішим елементом не тільки економічної безпеки держави, але і його політичної та економічної безпеки, визначаючи провідну роль продовольчої безпеки в національній безпеці. Проблема продовольчої безпеки населення стала предметом активного розгляду світовим співтовариством з середини 70-х років ХХ століття. Продовольча безпека відображає стан економіки, при якому населенню країни в цілому і кожному громадянину окремо гарантується забезпечення доступу до продуктів харчування, питної води та інших харчових продуктів в якості, асортименті та обсягах необхідних і достатніх для фізичного і соціального розвитку особистості, забезпечення здоров'я і розширеного відтворення населення країни [5].

Для оцінки стану продовольчої безпеки використовується наступна система показників: 1) у сфері споживання: рівень економічної доступності основних харчових продуктів; рівень фізичної доступності основних харчових продуктів; рівень наявних ресурсів домашніх господарств за групами населення; рівень споживання основних видів продовольства у розрахунку на душу населення, в тому числі за рахунок вітчизняного виробництва; споживання харчових продуктів за окремими групами населення; частка населення, для якого споживання основних харчових продуктів нижче раціональних норм; - обсяги адресної допомоги населенню; питома вага імпортованих і вітчизняних харчових продуктів, виявлених як не відповідають вимогам технічних регламентів і іншим положенням законодавства України; добова калорійність харчування людини; - кількість білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, макро-і мікроелементів, споживаних людиною на добу; продовольча інфляція;

2) у сфері виробництва та національної конкурентоспроможності : обсяги виробництва сільськогосподарської і рибної продукції, сировини і

продовольства у розрахунку на душу населення; питома вага харчової продукції вітчизняного виробництва в загальному обсязі товарних ресурсів внутрішнього ринку відповідних продуктів; рівень підтримки виробників сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства;

3) у сфері організації та управління: обсяги державних резервів основних видів сільськогосподарської і рибної продукції, сировини і продовольства відповідно до встановлених чинними нормативними актами; поточний рівень запасів сільськогосподарської і рибної продукції, сировини та продовольства; частка імпорту сільськогосподарської і рибної продукції, сировини і продовольства.

Для оцінки ступеня досягнення забезпечення продовольчої безпеки використовується наступний критерій – питома вага вітчизняної сільськогосподарської та рибної продукції, сировини і продовольства в загальному обсязі товарних ресурсів внутрішнього ринку, %: зерна не менше – 95; цукру не менше – 80; рослинного масла не менше – 80; м'яса і м'ясопродуктів (у перерахунку на м'ясо) не менше – 85; молока і молокопродуктів (у перерахунку на молоко) не менше – 90; риби і рибопродуктів не менше – 80; картоплі не менше – 95; солі харчової не менше – 85 [3].

У 2017 році, як і у три попередні, відбулося скорочення середньодобової поживності раціону українця. У минулому році в середньому українці споживали 2707 ккал на добу, або на 35 ккал менше, ніж роком раніше. При цьому калорійність раціону тільки на 8% перевищує гранично допустимий рівень для цього індикатора – 2500 ккал. Щодня житель України споживав в середньому 84 грами протеїнів, що є одним із найнижчих показників серед країн ЄС та на 18% менше середнього рівня цього показника у розвинених країнах (103 грами на добу) [4].

Висновки. Продовольча безпека є однією з центральних проблем у системі національної безпеки, оскільки без надійного постачання продовольством жодна країна не в змозі уникнути залежності від інших держав. Стратегія продовольчої безпеки, має бути спрямована на: забезпечення необхідної кількості продовольства за рахунок власного виробництва (85-90 %) і частково (10-15 %) – за рахунок імпорту; підтримку стабільності продовольчого постачання за рахунок скорочення коливань пропозиції і сподівання, адекватного управління національними запасами продовольства, розвитку транспортної інфраструктури та систем збуту; забезпечення доступу всіх верств населення до наявного продовольства.

Література:

1. Волченко Н. В. Продовольча безпека: теоретичні аспекти та реалії сьогодення [Електронний ресурс]: монографія / Н. В. Волченко // Система національного менеджменту в контексті інтеграційного виміру. - Суми: ПП Вінниченко М. Д., 2014. - С. 38- 57.

2. Кліменко О.В. Напрями забезпечення продовольчої безпеки України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.economy.in.ua
3. Кузьо Р. М. Продовольча безпека як пріоритет аграрної політики. Сучасні виклики продовольчої безпеки: матеріали круглого столу (15 травня 2015 року). – Львівський НАУ. – Львів, - 2017. –С. 38-41.
4. Оцінка рівня продовольчої безпеки України у 2017 році. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-u-2017-roci-oglyad-osnovnyh-indyikatoriv>.
5. Шевченко Н. О. Продовольча безпека як політичний та економічний пріоритет держави. //Інвестиції: практика та досвід. – №3. – 2011. –С. 111-113.

*Башлай Ю.В.,
Батур Ю.Г*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Сільські території є важливою соціально-економічною й екологічною підсистемою економіки країни, де зосереджені значні людські, природні та виробничі ресурси і галузі, тому саме сприяння їх розвитку значною мірою посилює стан економіки та зміцнює їх продовольчу безпеку [4]. За сьогоденних умов більшість сільських територій характеризуються низьким соціально-економічним розвитком, обмеженим діапазоном вибору форм використання трудового потенціалу та видів трудової діяльності, а основним видом діяльності є сільськогосподарська праця. Сезонний характер виробництва, який властивий для сільського господарства, призвів до того, що у сільській місцевості спостерігається високий рівень безробіття, постійно збільшується кількість селян, які мігрують до міста, погіршується виробнича і соціальна інфраструктура [5].

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток визначається як незворотній процес спрямованої та закономірної зміни системи на підставі врахування її унікальності, відносної стійкості і протидії змінам. Поняття «територія» трактується як певна просторова частина землі, яка має свої географічні координати, де проживають люди, має співвідношення природних та штучних факторів, які визначають рівень комфортності буття. Що стосується терміну «сільська територія», то він характеризує певне просторове середовище, в межах якого проживає і працює населення, де розміщені природні та виробничі ресурси, необхідні для здійснення сільськогосподарської діяльності.

Згідно з Концепцією узгодженою зі Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, сільськими територіями варто

вважати історично сформовану у законодавчо визначених межах системну сукупність, що поєднує в собі адміністративно-територіальну (сільські поселення, села) та територіально-функціональну приналежність, що характеризується певним способом життя, відмінним від міського [1].

Розвиток сільських територій України має важливе соціально-економічне значення, оскільки тут проживає 31% (13 256 185 осіб) українського населення, налічується 28441 сіл, 80% поселень – території з чисельністю мешканців менше, ніж одна тисяча осіб. Працездатна чисельність сільських жителів налічує 8,3 млн осіб. З них працююча категорія працездатного населення у сільському господарстві дорівнює 3,8 млн. осіб, тобто 45%. Із числа зайнятих 40% працювало за межами свого населеного пункту, а 71% – у містах і селищах міського типу. Таким чином, безпосередньо у сільськогосподарському виробництві України зайнято не більше 2,3 млн жителів села працездатного віку. Разом з тим необхідно підкреслити, що протягом останніх кількох років кількість сільських жителів, які працюють за кордоном, збільшилась майже на 55 тис. осіб, або в 2,5 рази, проте ця цифра в декілька разів більша [3].

Нинішня соціально-економічна ситуація в сільській місцевості, селі, аграрному секторі економіки перебуває в критичній фазі, яка призводить до дестабілізації всієї економічної ситуації нашої країни. За таких умов варто виділити дві взаємопов'язані проблеми, одна з яких – це створення і розвиток високопродуктивного сільського господарства, а з іншого боку – в сільській місцевості є великий трудовий потенціал, значна його частина перебуває в пошуках зайнятості та заробітку, для існування емігрує в інші країни.

Серед основних проблем, які виникають на шляху розвитку сільських територій України, варто відмітити:

- природні (нерівномірність земельного та ландшафтного розподілу сільських територій, що призводить до нерівномірної густоти заселення сільських територій, низької економічної ефективності діяльності);

- історичні (сільські території тривалий час були аграрним додатком до СРСР, тут сформувався переважно сільськогосподарський напрям діяльності);

- ментальні (поглиблення соціальної кризи та неефективність проведених реформ призводить до того, що більшість сільського населення не готова брати активну участь у розвитку власних територій; не бажання брати на себе відповідальність не тільки за себе, а й за всіх, хто проживає на цій території, панування принципу «моя хата з краю»);

- економічні (низька, а на деяких територіях і відсутня соціально-виробнича інфраструктура, нераціональне здійснення культури ведення сільського господарства призводить до від'ємного рівня рентабельності готової продукції тощо);

- соціальні, які відображаються у негативних тенденціях, які направлені на деградацію населення. Кількість сільського населення з року в рік зменшується, з карти зникають цілі поселення. Так, за статистичними даними, від 2000 року з карти України зникло понад 300 сільських населених пунктів, а чисельність сільського населення за цей період скоротилося більш ніж на 2

млн осіб;

- інфраструктурні: на сільських територіях спостерігаються негативні тенденції щодо сільської освіти (масово закриваються дитячі садочки, школи), медицини (закриваються амбулаторії), все це призводить до прискорення депопуляції сільських територій (з кожним роком все більше молодого населення виїздить в місто або за кордон), як наслідок Україна – єдина держава, в Європі, де сільське населення живе на три роки менше, ніж міське;

- управлінські: неефективна система управління соціально-економічним розвитком як країни загалом, так і сільських територій зокрема. Значна за корумпованість та бюрократичність органів управління не сприяють, а, навпаки, сповільнюють розвиток сільських територій [6].

Перераховані вище проблеми негативно впливають на розвиток сільських територій, обмежують можливості формування та використання соціально-економічного потенціалу села, призводять до виникнення проблем у сільськогосподарському виробництві та супроводжуються руйнацією традиційного укладу сільського життя [2].

Особливе значення в такому контексті має розробка та реалізація Державної та цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року. Подолання негативних тенденцій на шляху розвитку сільських територій, згідно з даною програмою, можливе двома варіантами. Перший передбачає сталість розвитку сільських територій на основі оптимізації їх соціально-виробничої інфраструктури, зменшення трудової міграції та підвищення зайнятості сільського населення, підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва, нарощування його обсягів, поліпшення якості та безпеки сільськогосподарської продукції, відтворення природних ресурсів та їх охорона. Другий варіант характеризується фінансуванням розвитку сільських територій, в тому числі й соціальної інфраструктури, декларуванням економічних, соціальних і екологічних заходів [1].

Висновки. Перспективним чинником та елементом соціально-економічного розвитку сільських територій є відтворення виробничо-ресурсного потенціалу шляхом розширення владних повноважень та можливостей громад, залучення інвестицій у виробничу, соціальну та екологічну сфери сільських територій. Виконання запропонованих заходів дасть можливість стабілізувати демографічну ситуацію та забезпечити стале збільшення зайнятості на сільських територіях; збільшити доходи жителів сільської місцевості до рівня міських жителів; наблизити умови проживання на селі до міських та зберегти сільські населені пункти; зменшити антропогенні навантаження на ландшафтні системи та природне довкілля.

Література:

1. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http // www.minagro.gov.ua](http://www.minagro.gov.ua).

2. Збарський В. (2010). "Соціальна інфраструктура", "як фактор вигляду створенню". Науковий вісник Національного університету біоресурсів та прикордонних підприємств. – 2010. - № 154 (1). – С. 152–160.
3. Коробка С.В. Проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій в Україні / С.В. Коробка, Т.Г. Пенцак // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. – 2017. – т. 19, №76. – С. 67-71.
4. Кухар В.П. Проблеми України - перехід до сталого розвитку. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.medved.kiev.ua/arhiv_mg/stat_98/98_3_1.htm.
5. Лібанова Е.М. Людський розв'язок в Україні: історичний вимір трансформації державної соціальної політики. Колективна монографія. К.: 2014. ISBN 978-966-02-7289-7.
6. Прокопа І. (2007). Сільські території України: дозвіл і реабілітація розробок. Економіка України. -2007. № 6. – С. 50–59.

Безсонний В.Л.

БАСЕЙНОВИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ

Постановка проблеми. Державне управління екологічною безпекою водних ресурсів розглядається як один із найважливіших чинників сталого розвитку суспільства і віднесено до пріоритетних напрямків національної політики України.

Сучасний незадовільний екологічний стан водних об'єктів показує, що проблеми у сфері охорони вод від техногенного забруднення та виснаження не тільки не знайшли вирішення, а й значно загострилися, особливо в останні роки. Відсутність басейнового принципу контролю, управління і відповідальності за стан поверхневих вод призводить до того, що найчастіше основні забруднюючі об'єкти промисловості, що впливають на екологічний стан поверхневих вод, розташовані на території одних областей, а споживання води з цього джерела відбувається на території інших. Очевидно, що адміністративно-територіальний принцип управління екологічною безпекою водних ресурсів не відповідає сучасним вимогам щодо безпечного водокористування та покращення екологічного стану поверхневих вод. Процеси управління екологічною безпекою поверхневих вод зазнали значного реформування та вдосконалення в усіх розвинених країн світу.

Виклад основного матеріалу. Басейновий принцип управління водними ресурсами – це сучасний підхід до державного управління водними ресурсами, де основним суб'єктом управління виступає річковий басейн. Причому річковий басейн виступає в якості системи із установленими екологічними, соціальними та економічними зв'язками. Даний підхід надає можливість

передбачити наслідки людської діяльності для завчасного попередження екологічних та техногенних катастроф. Басейновий принцип державного управління водними ресурсами визначає передумови та напрями створення в Україні сучасного механізму використання, охорони та відтворення вод, який відповідатиме найбільш ефективній міжнародній практиці і надасть змогу реалізувати стратегію державної політики, спрямованої на запобігання виснаження водних ресурсів та досягнення і підтримання необхідної екологічного стану поверхневих вод для питного водопостачання.

Основна аргументація на користь державного управління екологічною безпекою на рівні річкового басейну полягає в щораз вищій ролі водного фактору, що лімітує розвиток і розміщення виробництва. Саме водні об'єкти, по-перше, найчастіше є чинником поширення забруднень і їх акумуляції, по-друге, у межах басейну замикаються кругообіги речовин, тобто реалізується більшість балансів. Із концепцією басейну пов'язані основні уявлення гідрології суші й інших наук, які вивчають водні ресурси [1].

Те, що басейновий принцип державного управління екологічною безпекою водних ресурсів полягає в тому, що основною одиницею управління є територія річкового басейну, зокрема, вказують дослідження В. А. Сташука. Річковий басейн – єдина просторово-екологічна система, головним компонентом якої є річка У басейні діє цілий комплекс чинників, які створюють його специфіку й визначають сукупно умови формування обсягу, режиму та екологічного стану водних ресурсів. Закономірності функціонування цієї системи, процесів, що відбуваються в ній, забезпечують її стійкість і динамічність розвитку.

Усвідомлення міжнародним співтовариством проблем, пов'язаних із кількістю та екологічним станом прісної води, призвело до вироблення основ концепції ІУВР – інтегрованого управління водними ресурсами (англ. – IWRM, Integrated Water Resources Management) на початку 90-х рр. минулого століття на рівні Організації Об'єднаних Націй. Наразі принципи ІУВР застосовуються у багатьох державах щодо їхніх внутрішніх водних шляхів і прибережними державами – щодо міжнародних водотоків. Водночас, питання ІУВР залишаються малодослідженими українською екологічною наукою. Вказані обставини спонукають до подальших досліджень екологічних аспектів інтегрованого управління водними ресурсами міжнародних водотоків, в тому числі питань сутності, принципів, актуальних проблем та перспектив реалізації ІУВР міжнародних водотоків [2].

Поняття басейнового підходу в державному управлінні екологічною безпекою поверхневих вод використовується у світовій практиці у зв'язку з інтегрованим управлінням водними ресурсами. Згідно визначення, наданого Технічним комітетом Глобального Водного Партнерства ІУВР – «це процес, який сприяє скоординованому розвитку та управлінню водними, земельними та пов'язаними з ними видами ресурсів для забезпечення максимального економічного та соціального добробуту на справедливій основі без загрози для стійкості життєво важливих екосистем» [3].

Відповідно до [4] впровадження інтегрованого підходу до управління екологічною безпекою водних ресурсів здійснюється шляхом розробки плану управління річковим басейном, що є основним засобом підтримки та удосконалення обґрунтованого менеджменту водних ресурсів, і передбачає активне залучення усіх заінтересованих сторін у цей процес.

Розуміння необхідності вирішення водно-екологічних проблем шляхом впровадження інтегрованих підходів в державному управлінні водними ресурсами знайшло своє відображення у Законі України «Про основні засади державної екологічної політики до 2020 року», яким визначено, що система державного управління в галузі охорони вод потребує невідкладного реформування у напрямі переходу до інтегрованого управління водними ресурсами.

Загальнодержавна цільова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну Дніпра до 2020 р. [5] передбачає реалізацію державної політики, спрямованої на подальше удосконалення та впровадження управління водними ресурсами за басейновим принципом, що є складовою інтегрованого управління.

Основним завданням басейнових управлінь водних ресурсів є забезпечення державного управління водними ресурсами, реалізація державної політики у сфері використання, збереження та відтворення поверхневих вод, забезпечення потреб населення та галузей економіки водними ресурсами, розв'язання водогосподарських і екологічних проблем на території басейну [6].

Для реального здійснення реформи системи державного управління екологічною безпекою в межах річкового басейну вважається доцільним серед першочергових заходів отримати інформацію про дійсний екологічний стан водних ресурсів, для цього потрібно здійснити екологічну оцінку поверхневих вод з урахуванням гідрохімічних, токсикологічних, бактеріологічних, радіологічних показників; встановити диференційовану плату за використання водних ресурсів залежно від водозабезпечення та екологічного стану поверхневих вод певного регіону. А для забезпечення ефективної роботи управлінь необхідно виконувати наступні задачі: проводити безперервний екологічний моніторинг та дослідження стану водного середовища; узгоджувати інтереси і дії суб'єктів управління водними ресурсами для поліпшення екологічного стану регіону; виконувати регулярний збір, аналіз, обмін і розповсюдження інформації про стан водних ресурсів і екосистем та ін.

Висновки. Таким чином, державне управління екологічною безпекою річкового басейну та його реалізація через інтегроване управління водними ресурсами є усвідомленням міжнародним співтовариством проблем, пов'язаних із кількістю та екологічним станом прісної води. Відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви Європейського Союзу в основі інтегрованого управління водними ресурсами є плани, в яких прописують порядок здійснення заходів з оптимізації структури використання водних ресурсів. Але на сьогодні відсутні методології та методики саме організаційних заходів, спрямованих на підвищення екологічної безпеки поверхневих джерел водопостачання.

Література:

1. Костюк О.О. Особливості басейнового принципу управління водними ресурсами. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Географічні науки.* 2012. №18. С. 17–22.
2. Кулько А. В. Інтегроване управління водними ресурсами міжнародних водотоків: проблеми та перспективи механізмів міжнародно-правової регламентації. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України.* 2013. №4. С. 107–112.
3. GWP Toolbox Integrated Water Resources Management [електронний ресурс]. сайт «Глобального водного партнерства». 2011. Режим доступу: http://www.gwptoolbox.org/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid
4. Водна Рамкова Директива ЄС 2000/60/ЄС. Основні терміни та їх визначення. Київ, 2006. 240 с.
5. Загальнодержавна програма «Питна вода України» на 2006–2020 роки. *Відомості Верховної Ради України*, 2005, № 15, С. 243–255.
6. Водний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1995, № 24, ст.189.

Біліченко А. П.

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ У СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Питання фінансового контролю є особливо актуальним у наш час, адже якою б досконалою не була фінансова система та політика держави, вони не сприятимуть отриманню бажаних результатів без побудови ефективного фінансового контролю. Саме такий контроль здатний забезпечувати ефективний процес формування і використання фінансових ресурсів у всіх сферах економіки країни.

Актуальні питання фінансового контролю досліджували такі вчені: О. О. Анісімов, М. М. Головань, В. Д. Базилевич, В. Г. Дем'янишин, М. Г. Белов, М. Т. Білуха, О. Д. Василик, П. І. Гайдуцький, Г. М. Давидов, О. С. Даневич та ін. Однак, низка теоретичних і практичних аспектів залишаються недостатньо дослідженими та дискусійними й надалі.

Виклад основного матеріалу. Функціонування ефективної, якісної та прозорої системи державного фінансового контролю значно підвищує рівень довіри до держави як власних громадян, так і зарубіжної спільноти, а також створює необхідні умови для розвитку бізнесу, економічного зростання країни, формування сприятливого інвестиційного клімату тощо.

Реалізація ефективної політики у сфері державних фінансів посідає важливе місце у процесі регулювання економічного розвитку держави. Одним

із основних інструментів державного регулювання економіки є система державного фінансового контролю, яка є важливим чинником соціально-економічного розвитку держави в цілому.

Державний фінансовий контроль виступає як система здійснення контрольних заходів, організації внутрішнього аудиту, інспектування з метою забезпечення оптимального управління бюджетними ресурсами та державним майном на основі принципів законності, ефективності, економічності, результативності та прозорості [1].

Фінансовий контроль є найважливішою функцією державного управління. Оскільки належне використання контролю в управлінні державними фінансовими ресурсами надає можливість створити необхідні передумови для здійснення в державі ефективної економічної політики.

Фінансовий контроль є однією з функцій управління державними фінансовими ресурсами, ефективність здійснення державної фінансової політики залежить від організації цілісної системи цього контролю. Доцільним є твердження про те, що від стану державних фінансів, ступеня їх прозорості та ефективного використання державної власності фактично залежить довіра до держави як з боку населення, так і зарубіжної спільноти. Таким чином, слід констатувати, що важливим чинником впливу на стан державних фінансів є діюча система державного фінансового контролю.

На сучасному етапі система державного фінансового контролю в Україні не забезпечує належного рівня фінансово-бюджетної дисципліни через низку проблем. Такі проблеми можна умовно розділити на наступні групи.

1. Проблеми правового характеру:

- відсутність законодавчих рішень щодо формування цілісної системи державного фінансового контролю у державі;
- неузгодження норм діючих законів та нормативно-правових актів у сфері державного фінансового контролю;
- невиконання положень чинного законодавства в частині забезпечення належної взаємодії між органами державного фінансового контролю, що посилює дублювання і паралелізм в роботі [2].

2. Проблеми організаційного характеру:

- відсутність чіткого переліку органів, на яких покладено здійснення в Україні державного фінансового контролю, та їх повноважень;
- недостатня робота з громадськістю по роз'ясненню завдань державного фінансового контролю і з забезпечення усунення допущених порушень;
- недостатнє застосування в контрольній-ревізійній роботі методик, спрямованих на визначення ефективності використання державних фінансових ресурсів [3].

3. Проблеми методологічного характеру та кадрового потенціалу:

- відсутність методологічного забезпечення основних форм фінансового контролю;

- відсутність єдиної інформаційної та методологічної бази державного фінансового контролю;
- відсутність належного рівня організації професійної підготовки та перепідготовки кадрів [4].

З огляду на вищесказане, проблема удосконалення та посилення державного фінансового контролю залишається актуальною і на даний час, бо реформування системи контролю має не тільки важливе соціально-економічне значення, а й відіграє провідну роль у становленні демократичного суспільства.

Розв'язувати проблеми підвищення ефективності державного фінансового контролю слід здійснювати систематично. Таким чином, можна сформулювати основні напрями підвищення ролі фінансового контролю:

- визначення на законодавчому рівні термінології, яка б роз'яснювала які державні органи влади та посадові особи користуються правом цього контролю, яким чином його здійснюють і в яких сферах його застосовують;
- створення нормативно-правової, інформаційної та методологічної бази державного фінансового контролю;
- вирішення на законодавчому рівні питання, пов'язане з матеріально-технічним та соціальним забезпеченням працівників контролюючого апарату.

Висновки. Провівши аналіз ролі фінансового контролю в Україні, можна констатувати, що основним завданням державного фінансового контролю є сприяння тому, щоб фінансові ресурси держави використовувались економно, цілеспрямовано, ефективно, раціонально та законно.

До найважливіших напрямів посилення ролі і значення державного фінансового контролю у соціально-економічному розвитку України слід віднести удосконалення нормативної та методологічної бази, посилення вимог до якості та результатів, удосконалення підходів до реалізації матеріалів контролю та підвищення ефективності кадрової політики.

Література:

1. Есманов О. М. Реформування системи державно-го фінансового контролю в Україні // Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 32-34.
2. Зайцева Х. В. Державний фінансовий контроль: стан та перспективи розвитку // Управління розвитком. 2011. № 2 (99). С. 141-143.
3. Барський Ю. М., Чуль О. М. Система державного фінансового контролю: функціонування, проблематика, оптимізація // Економічний простір. 2011. № 45. С. 193-202.
4. Виходець Ю. А. Проблеми удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2013. № 16 (205). С. 139-144.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Система публічного управління та адміністрування у сфері енергоефективності та енергозбереження в Україні не є досконалою, а відтак потребують відповідного удосконалення механізми її реалізації в усіх сферах суспільного життя.

Виклад основного матеріалу. Україна щороку витрачає значні кошти на імпорт енергоресурсів, що вимагає реалізації агресивної державної політики енергоефективності та енергозбереження, особливо в сфері ЖКГ.

Для цього необхідно провести на державному рівні потужні енергомодернізаційні заходи:

- Реалізація довгострокової державної програми щодо підтримки заходів енергоефективності шляхом співфінансування позик із утеплення будинків.
- Приведення тарифів на енергоносії до економічно обґрунтованого рівня та адресна підтримка незаможних верств населення.
- Підтримка функціонування створеного Фонду енергоефективності, який акумулює кошти державного бюджету, кошти міжнародних донорів та кредиторів на співфінансування заходів з енергоощадності.
- Дієва державна інформаційно-мотиваційна кампанія щодо пояснення та інформування всіх суб'єктів господарювання та населення щодо необхідності, напрямків та заходів з енергоефективності та енергозбереження.
- Підтримка місцевих громад щодо реалізації заходів із енергоефективності в контексті процесу децентралізації в Україні.

До речі у 2017 р. було прийнято 20 (з 25) обласних, 39 (з 473) районних, 49 (з 407) міських програм підтримки енергозбереження із затвердженими джерелами / механізмами фінансування. Ще 104 обласних, районних, міських програм затверджено без механізмів / джерел фінансування [1].

Крім того, кошти, що передбачені в бюджеті для компенсації тарифів на енергоносії, необхідно використовувати ефективніше.

Так, в державі існує програма щодо компенсації населенню 40% за кредитом на матеріали утеплення будинків, а також з бюджету надаються субсидії за енергоносії.

Наприклад, в 2015 р. на програми енергозбереження з Державного бюджету виділено 343 млн. грн. (гроші, виділені Україні Євросоюзом), а на субсидії за енергоносії передбачається виділити 24,5 млрд. грн. (гроші платників податків), або в 71 раз більше [3].

На наш погляд, гроші платників податків (субсидії за спожиті енергоносії) необхідно використовувати ефективніше за прикладом грошей Євросоюзу. Тобто доцільно і в подальшому розвивати та поширювати урядову

програму з підтримки утеплення і перенаправити субсидії за спожиті енергоносії на утеплення житла, на покриття відсотків та частки кредитів, які мають спрямовуватись на енергоощадні заходи в ЖКГ.

Однак поки що реформування субсидій відбувається у напрямку їх монетизації. Так, 27 грудня 2018 р. було ухвалено урядову постанову про перехід до системи надання субсидій у грошовій формі (монетизації), якою, зокрема, передбачено, що субсидії нараховуватимуть на персональні рахунки споживачів, відкриті в Ощадбанку, а звітти їх сплачуватимуть безпосередньо на комунальні послуги [2].

А вже у березні 2019 р. розпочалася виплата монетизованої субсидії, і 3,7 млн. українських сімей отримали загалом 5,66 млрд. грн. на оплату комунальних послуг (наразі середній розмір субсидії в Україні становить 1,6 тис. грн. [6]).

Монетизація субсидій – це перехід до моделі, коли призначені населенню субсидії виплачуються у грошовій формі, а не у вигляді знижки у тарифах. Зокрема, перехід на монетизацію субсидій в Україні відбудеться у 3 етапи. Першим етапом передбачається, що з 1 січня 2019 р. монетизується субсидія для 100-150 тис. сімей, які звернулись за субсидіями з новим пакетом документів. Починаючи з травня 2019 р. відбудеться монетизація субсидій для тих домогосподарств, яким призначили субсидію на неопалювальний сезон, а з 1 жовтня 2019 р. відбудеться повний перехід на монетизацію субсидій [6].

Однак, на наш погляд, монетизовані субсидії – це, все ж таки, більше проста оплата комунальних послуг, а не фінансування заходів з підвищення енергоефективності та енергозбереження в ЖКГ.

В межах функціонування нормативно-правового механізму реалізації державної політики енергоефективності та енергозбереження доцільно створення в Україні інституту енергетичного омбудсмена, в компетенції якого мають знаходитися питання захисту прав споживачів у енергоощадній сфері.

Так, наприклад, згідно з діючим законодавством, якість надання послуг з теплопостачання перевіряється комісією, яка фіксує температуру повітря у помешканні.

Відповідно до «Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної і гарячої води та водовідведення», затверджених постановою КМУ № 630 від 21.07.2005 р. і «Порядку проведення перерахунків розміру плати за надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення в разі ненадання їх або надання не в повному обсязі, зниження якості», затвердженого постановою КМУ № 151 від 17.02.2010 р., споживач може вимагати зниження плати на 5 % за кожен градус відхилення повітря в приміщенні від 18°C до 12°C в житлових приміщеннях (з 20°C до 14°C – в кутових кімнатах). Якщо ж температура знизиться нижче за 12-14°C відповідно, споживач має цілковите право взагалі не платити [4; 5].

Однак, навіть якщо взагалі відсутнє надання послуг теплопостачання, а в помешканні температура становить 18°C (зрозуміло, що мешканці вимушено використовують теплонагрівальні електричні прилади), перерахунку за

теплопостачання в цьому випадку не варто очікувати.

На наш погляд, доцільно і логічно, щоб якість надання послуг з теплопостачання перевірялося комісією не шляхом вимірюванням температури повітря у помешканні, а шляхом вимірювання температури теплоносія (батареї). І це також має бути сфера діяльності енергетичного омбудсмена щодо захисту прав споживачів та зміни законодавства України у сфері енергозбереження та енергоефективності.

Отже потрібна тотальна енергомодернізація всіх сфер суспільного життя, в тому числі, шляхом ефективного використання коштів з усіх джерел (субсидії, іноземні гранти, кредитні ресурси, прибуток суб'єктів господарювання тощо) та їх перетворення в інвестиції у сферу енергоефективності та енергозбереження.

Висновки. Таким чином, удосконалення системи публічного управління та адміністрування у сфері енергоефективності та енергозбереження в Україні має бути спрямовано на: встановлення чітких, прозорих та зрозумілих норм і правил функціонування цього сектору суспільного життя, які мають бути сталими в довгостроковому періоді; створення відповідних умов для формування зацікавленості всіх суб'єктів цієї сфери до проведення енергоощадних заходів; забезпечення встановлення лічильників використання енергоресурсів та повного охоплення ними всіх сфер життєдіяльності; залучення фінансово-кредитних ресурсів з усіх можливих джерел для всебічної модернізації у напрямку підвищення енергоефективності та енергозбереження у всіх галузях та сферах національної економіки.

Література:

1. Денисенко А. Утеплитися або зникнути // А. Денисенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://texty.org.ua/d/energy/>.
2. Деякі питання надання житлових субсидій населенню у грошовій формі. Постанова Кабінету Міністрів від 27 грудня 2018 р. № 1176. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/deyaki-pitannya-nadannya-zhitlovih-subsidij-naselennyu-u-groshovij-formi>.
3. Павлюк С. Думка експерта: Україна витрачає в 70 разів більше на субсидії, ніж на енергозбереження // С. Павлюк. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2015/04/22/539741/>.
4. Правила надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної і гарячої води та водовідведення. Постанова КМУ № 630 від 21.07.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2005-%D0%BF>.
5. Порядок проведення перерахунків розміру плати за надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення в разі ненадання їх або надання не в повному обсязі, зниження якості». Постанова КМУ № 151 від 17.02.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/151-2010-%D0%BF>.
6. Напередодні виборів українцям виплатять 5,66 млрд. готівкою.

Близнюк А.С.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сьогодні вихід регіонів України на європейський ринок рекреаційних послуг стримується низьким рівнем розвитку її інфраструктури.

В організації інфраструктурного забезпечення рекреаційної сфери провідне місце належить транспортній системі. Безперечно, Україна має розвинуту мережу автомобільних доріг і залізниць, аеропортів, річкових і морських портів. Але, на жаль, на сьогодні транспортні шляхи України не відповідають міжнародним вимогам, а відтак, не надають можливість здійснювати перевезення швидко, безпечно, надійно та комфортно.

Не менш важливою складовою інфраструктури рекреаційної сфери є існуюча мережа прикордонних переходів із країнами-сусідами, її розширення та сервісне облаштування.

До того ж, неможливий розвиток рекреаційної сфери без системи зв'язку і комунікацій, функціонування різноманітних служб сервісу, розвитку громадського харчування і побутового обслуговування, організації культурно-розважального обслуговування.

В контексті розгляду цієї теми, варто зауважити, що проблема водопостачання та каналізації населених пунктів і, в першу чергу, рекреаційних центрів залишається в Україні актуальною до сьогодні.

Відтак, важливою проблемою є забезпечення рекреаційного комплексу розвиненою інфраструктурою, яка б відповідала світовим стандартам, сприяла підвищенню його конкурентоспроможності. Її розвиток потребує вирішення територіально-функціональних, соціально-економічних, екологічних проблем і завдань.

Виклад основного матеріалу. Основні елементи інфраструктури рекреаційної сфери повинні виконувати не тільки виключно рекреаційну функцію, а й служити провідним фактором піднесення всього соціально-економічного життя. Це має бути інфраструктура загального користування, що відповідає світовим стандартам і зорієнтована на всіх мешканців України та її гостей.

Використання ринкових механізмів у модернізації рекреаційної інфраструктури мають поєднуватись із законами державного регулювального впливу на відтворювальні процеси у рекреаційній сфері. Держава через нормативно-правове регулювання, податкову політику, грошово-кредитну політику тощо має сприяти реалізації соціально-економічних програм розвитку регіонів, у складі яких рекреаційній сфері відводиться провідне місце.

Значима в соціально-економічному відношенні рекреаційна інфраструктура потребує комплексного підходу в управлінні її розвитком, що повинно бути забезпечено координуючою функцією державних органів влади. За умов багаторівневого управління рекреаційною сферою необхідний чіткий розподіл між ними прав та обов'язків щодо розвитку та забезпечення умов ефективного функціонування рекреаційної інфраструктури: на урядовому рівні (розроблення та реалізація концепції розвитку рекреаційної інфраструктури, створення нових рекреаційних зон з відповідною інфраструктурою); на регіональному рівні (сертифікація об'єктів рекреаційної інфраструктури (готелів, ресторанів, баз відпочинку тощо), стимулювання розробок інноваційного рекреаційного продукту, пошук джерел залучення інвестиційного капіталу); на субрегіональному рівні (сприяння модернізації наявних об'єктів рекреаційної інфраструктури, залучення інвесторів на реалізацію проектів модернізації рекреаційної інфраструктури).

Проблема інфраструктурного забезпечення рекреаційної сфери України може бути вирішена лише завдяки інвестуванню в її розбудову коштів, в тому числі з боку центральної та місцевих влад, її розв'язання можливе лише в контексті практичних дій по економічному піднесенню країни.

Транзитний транспорт у регіонах має бути зосередженим на новостворюваних швидкісних автомагістралях і проходити максимально віддалено від рекреаційних зон.

Транспортно-рекреаційні транснаціональні коридори, що поєднують транзитні і рекреаційні функції на одних магістралях, доцільно трансформувати на транзитні швидкісні магістралі і рекреаційні дороги. В такий спосіб існуючі транснаціональні зв'язки перетворюються в трансрегіональні лінії рекреаційного транспорту.

Вимагає істотного розвитку і поліпшення система автомобільних доріг для сполучення рекреаційних центрів з основними центрами урбанізованих зон, а також транспортними регіональними автомагістралями. Вже зараз є необхідність прокласти якісне асфальтне покриття доріг, які б з'єднували обласні центри.

Важливими проблемами залишаються подальше вдосконалення залізничної мережі країни, реконструкція і модернізація залізничних вокзалів.

Проблема організації сучасних повітряних сполучень полягає перш за все в реконструкції і модернізації аеропортів у обласних центрах, розширенні їх пропускної спроможності. У зв'язку з відсутністю вільних і зручних територій для будівництва нових аеропортів перспективною видається ідея щодо використання в цивільних цілях військових аеродромів.

Безумовно, проблема інфраструктурного забезпечення рекреаційної сфери не вичерпується питанням транспортного забезпечення і в принципі не може бути вирішена у рамках галузевої програми розвитку рекреаційної індустрії. Її розв'язання можливе лише в контексті практичних дій по реалізації соціально-економічної політики в регіоні.

У системі регіональних пріоритетів з огляду на структурну

трансформацію господарського комплексу в напрямку його рекреаційної спеціалізації з орієнтацією на світові стандарти невиробничій структурі належить провідна роль. Актуальним для регіонів у цьому плані є: розвиток системи зв'язку і комунікацій; розв'язання проблеми водопостачання; розв'язання проблеми каналізації населених пунктів рекреаційних центрів; організація надійного енергозабезпечення рекреаційних зон, у тому числі використання альтернативних джерел електроенергії; розширення мережі кордонних переходів, їх сервісне облаштування; оснащення рекреаційних об'єктів очисними спорудами; культурна організація рекреаційних зон; розвиток системи громадського харчування і побутового обслуговування, розширення асортименту і підвищення якості послуг; створення різноманітних служб сервісу та організація культурно-розважального обслуговування рекреантів.

Практична реалізація намічених дій вимагатиме значних матеріально-фінансових ресурсів, що в сьогоденних умовах економічного дефіциту коштів та інших матеріально-фінансових ресурсів є досить проблемним.

Вихід із становища бачиться в поетапному здійсненні заходів із залученням коштів місцевих бюджетів, підприємств, комерційних структур, зарубіжних інвесторів.

Завдання ж держави, крім реально можливого фінансування ключових об'єктів, полягає у створенні сприятливих економічних умов тим, хто хоче вкладати кошти в розбудову і розвиток інфраструктури рекреаційної сфери.

Висновки. Таким чином, необхідно на регіональному рівні переосмислити шляхи модернізації інфраструктури рекреаційної сфери. Із цією метою видається необхідним запровадити спеціальний інвестиційний режим для сприяння будівництву й реконструкції готелів та інших об'єктів рекреаційно-туристичної інфраструктури, що має спонукати іноземних та вітчизняних інвесторів вкладати кошти в рекреаційну індустрію. Водночас необхідне запровадження в практику прямого фінансування з державного та місцевих бюджетів заходів щодо розвитку рекреаційної інфраструктури, зокрема, облаштування маршрутів, місць для відпочинку в лісах та гірських районах, громадських пляжів, оглядових майданчиків, центрів туристичної інформації, інформаційних стендів на дорогах тощо.

Література:

1. Антоненко І. Проблеми та перспективи залучення інвестицій в туристичну сферу в рамках європейської інтеграції України / І. Антоненко // Інвестиції : практика та досвід. – 2010. - № 4. – С. 10-12.

2. Буркинський Б. Інституційні аспекти адміністрування сфери природокористування в Україні / Б. Буркинський // Економіка України. - 2016. - № 1. - С. 72-83.

3. Шевченко Г. Прогнозування розвитку рекреації в Україні: соціально-економічний еквілібріум: монографія / Г. Шевченко. – Суми: Університетська книга, 2017. – 336 с.

АНАЛІЗ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТУ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Головними орієнтирами розвитку суспільства є критерії визначення динаміки соціальних стандартів та показників якості життя населення. Політика підвищення добробуту населення є складовою частиною регіональної соціально-економічної політики, але при цьому відсутні системні і комплексні підходи до управління цією сферою. Програми розвитку регіонів і дії місцевої влади зачіпають окремі елементи рівня життя населення і соціального захисту окремих категорій громадян і не носять комплексного характеру поліпшення умов життя [1].

Виклад основного матеріалу. Проведений аналіз в термінології показав, що на сьогоднішній день немає єдиного визначення поняття «рівень життя». Програмою розвитку ООН визначено, що будь-яка держава світу в процесі свого економічного розвитку перш за все має створювати сприятливі умови для того, щоб життя людей було довгим, здоровим і наповненим творчістю [2].

Рівень життя вимірюється речами, які легко визначаються кількісно, наприклад, доходи, можливості працевлаштування, вартість товарів і послуг, бідність. Такі фактори, як очікувана тривалість життя, рівень інфляції або кількість оплачуваних днів відпусток, які отримують щороку, також включаються. До інших факторів, зазвичай пов'язаних із рівнем життя, належать:

- класова нерівність;
- рівень бідності;
- якість і доступність житла;
- години роботи, необхідні для придбання необхідних товарів;
- валовий внутрішній продукт (ВВП);
- доступ до якісної медичної допомоги;
- якість та доступність освіти;
- захворюваність;
- інфраструктура;
- національне економічне зростання;
- економічна та політична стабільність;
- політична і релігійна свобода;
- якість навколишнього середовища;
- клімат;
- безпека [3].

В Україні дуже низькими є показники рівня життя (ВВП на душу населення), мінімальна заробітна плата, її співвідношення із середньою зарплатою, високий рівень бідності. Незважаючи на те, що співвідношення мінімальної та середньої заробітної плати (1 : 2,5) відповідає стандартам ПРООН (1 : 3), це свідчить не про високий рівень мінімальної заробітної плати,

а, навпаки, про низький рівень як мінімальної, так і середньої зарплати [1].

Результати щорічних національних моніторингових опитувань у 2017 році, що проводить Інститут соціології НАНУ, свідчать, що серед молодих людей у віці 18-29 років бідним себе вважають понад 30 % опитаних, людей віком 30-55 років – понад 40 % та осіб старше 56 років – понад 60 % [4]

За даними дослідження, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг», в середині 2017 р. у більш як 60% опитаних за рік, що минув, погіршилося матеріальне становище, у 30% воно не змінилося, лише у 6% – покращилося, 2% – не визначилися з відповіддю. Найнегативніше на матеріальному становищі респондентів позначилося підвищення цін на житлово-комунальні послуги. Так, понад 60% опитаних не під силу сплачувати комунальні рахунки, тільки 5 % мають змогу їх оплачувати, ще 3% не визначилися з відповіддю. Абсолютна більшість (97%) опитаних відчувають на собі підвищення цін на споживчі товари і послуги [4].

При цьому у 2019 році, пріоритетними напрямками витрат залишаються сектори оборони та громадського порядку, а також освіта та охорона здоров'я, які активно реформуються і потребують додаткових ресурсів на втілення змін [5].

В системі органів державної влади існує також спеціальний орган, орієнтований на вирішення проблем в галузі забезпечення якості життя населення. Координаційна рада з питань якості і безпеки життя людини – тимчасовий консультативно - дорадчий орган Кабінету Міністрів України [6]. Координаційна рада, згідно із законодавством, сприяє забезпеченню розвитку ринкових відносин, налагодженню ефективного діалогу між владою, бізнесом та інститутами громадянського суспільства [7]

Важливими відмінними особливостями управління якістю життя населення є наступні положення:

- процес управління якістю життя не є кінцевим;
- індикатори його динаміки можуть бути визначені умовно і по їх досягненні процес управління не є завершеним;
- система управління здійснює ітеративну процедуру моніторингу - аналізу - прогнозу - планування - програмування - реалізації програм і оцінки зворотного зв'язку, після чого цикл повторюється спочатку;
- система індикаторів, що визначають стан об'єкта управління, є динамічною і відкритою, у міру розвитку об'єкта управління набір індикаторів переглядається і коригується;
- результуючі індикатори при цьому є постійними і включають:
  - 1) тривалість життя населення і 2) суб'єктивну оцінку добробуту;
- об'єкт управління є комплексним і включає елементи (громадян) і середовище (економічне, соціальне, екологічне та соціально-політичне середовище), що мають значення для життєдіяльності елементів [6].

Висновки. Тому основними аспектами державного управління в напрямі підвищення рівня життя визначаємо [1].

- скорочення бідності та загальне підвищення рівня життя (підвищення

рівня зарплати та її індексація, здійснення довгострокової житлової політики, спрямованої на забезпечення населення доступним житлом, збільшення обсягів будівництва нового житла економічного класу);

- розвиток ринку праці та забезпечення умов гідної праці (впровадження нормативно-правової бази, що стимулюватиме розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності, розроблення довго- й середньострокових державних і галузевих програм, які забезпечать створення якісних та високотехнологічних робочих місць для збалансування попиту й пропозицій на ринку праці);

- покращення соціального захисту населення (впровадження справедливих принципів нарахування пенсій залежно від стажу й заробітку, довести мінімальний розмір пенсії до рівня реального прожиткового мінімуму для непрацездатної особи);

- розвиток соціальної інфраструктури.

Література:

1. Красномоєць В.А. Сучасний стан та основні напрями підвищення рівня життя населення / В.А. Красномоєць // Фінансовий простір. – № 4 (16). – 2014. – С. 107-115.

2. Кравченко О.О. Аналіз рівня та якості життя населення України в умовах економічної та політичної нестабільності / О.О. Кравченко // Глобальні та національні проблеми економіки. - №17. – 2017. – С. 572-578.

3. Standard of Living vs. Quality of Life: What's the Difference? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.investopedia.com/articles/financial-theory/08/standard-of-living-quality-of-life.asp>

4. Щодо шляхів подолання бідності працюючого населення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/111Analyt_Zapyska_Prokopiych7fdd8.pdf

5. Коротко про головне в проекті бюджету – 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ces.org.ua/wp-content/uploads.pdf>

6. Андрющенко О.Б. / Державний механізм управління якістю життя населення: концептуальне забезпечення / О.Б. Андрющенко // Державне будівництво. - №2. – 2016. – С. 1-13.

7. Закон України від 5 жовтня 2000 року «Про утворення Координаційної ради з питань якості і безпеки життя людини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>.

Вербицький О. В.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ КРИЗОЮ

Постановка проблеми. Перевагою кризи є те, що під час неї, через неї і за

допомогою неї держава здатна удосконалити свої механізми дії. Такий шоківий кризовий імпульс може спровокувати біфуркаційний стан соціуму – зникнення його багатьох структур та інститутів, розчинення характерних соціальних якостей тощо. Разом із тим, негативний вплив кризи полягає в затяжних процесах трансформації суспільства, його деградації, збільшенні маргінальних виявів, підвищення рівня бідності тощо. При цьому загальне падіння виробництва супроводжується небаченою деградацією структури економіки.

Отже, соціальні структурні зрушення відбуваються як в напрямку зростання, так і спадання виробництва, зокрема в паливно-енергетичному і проміжному секторах. Це позначається на кінцевому секторі (наприклад, машинобудуванні, легкій промисловості тощо). Відповідно загрозливим, з точки зору стійкості економічного розвитку і перспектив технологічної модернізації промисловості, є консервація виробництва високотехнологічної, наукомісткої продукції, а також її експорту.

Виклад основного матеріалу. Збільшення обсягів експорту при випереджаючому зростанні в ньому частки високотехнологічної продукції неможливо досягти без зростаючого інвестування у фундаментальну науку. Досвід передових країн показує, що частка державних асигнувань в науку від ВВП не може бути нижчою 2%. Наприклад, в Ізраїлі вони становлять – 3,5%, Японії – 3,05%, США – 2,75%. В Україні цей показник наразі знаходиться на рівні 0,53%, у той час, як в 1990 році він був 3,6% [2]. Це неминуче веде до розпаду наукового середовища, відтоку кадрів за кордон через неможливість реалізації соціального капіталу, а, відтак, до погіршення стану вітчизняної економіки та дестабілізації в суспільстві. Втрачаючи свій науковий потенціал, країна неминуче втрачає можливість забезпечення своєї безпеки і створення гідних умов життя для своїх громадян у майбутньому.

Хоча сфера виробництва далеко ще не освоєна в Україні, сфери торгівлі і фінансів у ній не можуть розвиватися без зростання виробництва. Структура економіки, «зміщена» у бік енергосировинних галузей, відзначається майже колоніальним характером. У той же час, у ній слабо виражені перспективи якісного оновлення і розвитку, пов'язаного з накопиченням і реалізацією потенціалу обробної та високотехнологічної промисловості, транспорту і зв'язку, інформаційного сектора.

У продовження думок О. Євсюкова [1], відзначимо, що ще одним важливим показником соціально-економічної безпеки країни є частка інвестицій у ВВП. Сьогодні темпи зниження капіталовкладень випереджають падіння ВВП і їх частка становить лише 24%, в тому числі виробничі – 16% [там само]. Спад капітальних вкладень за роки реформ в 3 рази перевищує рівень, розрахований науковцями, як гранично допустимий для забезпечення відтворення основних фондів.

У цілому ситуацію, що склалася на сьогодні в економіці України, можна охарактеризувати як нестійку (квазірівноважну). Вона викликана не об'єктивним розвитком економічних процесів, а бажанням влади крапково вирішити явні проблеми, зокрема за рахунок проведення монетаристської

політики і взяття зовнішньоторгових зобов'язань (підтримки валютного курсу, невчасної виплати заробітної плати, позикових залучень фінансових ресурсів тощо).

Висновки. Отже, соціальна й економічна сфери пов'язані між собою, і в Україні вони знаходяться в особливій точці біфуркації (див. наукові напрацювання [3]). За нею ховається як багатоваріантний розвиток, так і соціальна напруженість або точка біфуркаційного очікування. Виходом з неї буде перехід економіки країни від кризового до оптимального стану. Для моделювання оптимального стану необхідно чітко уявляти норми для можливої аномалії, а не навпаки аномалії для норми. Виходом на економічний розвиток можна вважати набуття здатності щодо розвитку відтворення. Погоджуємося з Г. Ортіною [2], що для цього необхідні якісні подекуди антикризові перетворення, і, перш за все, наведення загального державного порядку.

Література:

1. Євсюков О. П. Державні механізми зміцнення соціально-економічної безпеки : монографія / О. П. Євсюков. – Харків : НУЦЗУ, 2018. – 287 с.

2. Ортіна Г.В. Державна політика розвитку реального сектору економіки України: формування та реалізація антикризової стратегії / Г.В. Ортіна. – Харків: НУЦЗУ, 2017. – 416 с.

3. Verbitski O.V. State of functioning of public administration of social development in conditions of social transformation in Ukraine [Електронний ресурс] / O.V. Verbitski // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. – Вип. 2 (9). – 2018. – Режим доступу:http://repositc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7752/1/ilovepdf_com-102-106.pdf.

Вилгін Є.А.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЮ ІНВЕСТИЦІЙНО-БУДІВЕЛЬНОЮ ПІДСИСТЕМОЮ

Постановка проблеми. Дослідження наукових підходів до формування та розвитку управління інвестиційно-будівельною підсистемою дозволяє визначити основні елементи, які в значній мірі впливають на регіональній інвестиційно-будівельній підсистемі (РІБП), виробити ефективні управлінські рішення.

Під регіональним управлінням розуміється у вигляді регулювання поведінки цільового керованого об'єкта (державного і приватного) регіональними органами влади, юридичними та посадовими особами, з метою, детермінованою державою і регіоном, а також напрямок діяльності об'єкта за допомогою використання спектру різних засобів: економічних, адміністративних, правових.

Регіональне управління в цілому - не тільки вид діяльності, визначення явища, соціальні та економічні процеси, але і в якійсь мірі агреговане наукове знання, з плином часу трансформувалося в синтезовану галузь знань, в якій вивчаються інститути, органи, явища, способи, процеси регіонального управління та впливу, проводиться аналіз їх переваг та недоліків (в тому числі в порівнянні із зарубіжною практикою), прогнози і перспективи розвитку, розробляються схеми і механізми по удосконалюванню регіонального управління та його взаємозв'язку з ефективністю управління різними підсистемами в регіоні.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах вплив держави на рівні інвестиційно-будівельної підсистеми мезорівня складається у впливі на економічну поведінку регіонів. Регіональні органи, які здійснюють контроль за будівництвом і житлово-комунальним господарством, спостереження і аналітичну оцінку цільових параметрів і сукупних показників інвестиційно-будівельної діяльності регіону, забезпечують ефективну взаємодію з господарюючими суб'єктами.

Як зазначалося вище, регіональна інвестиційно-будівельна підсистема служить інструментом економічної політики освоєння території, цілеорієнтованої на підвищення якості і рівня життя населення, що реалізується за допомогою впливу на ефективність процесу суспільного відтворення, показники мобільності населення, тим самим забезпечуючи регіону необхідні конкурентні переваги на ринках факторів виробництва [2, с. 44]. Слід зазначити, що практика інвестиційної та будівельної діяльності в Україні показує, що її результати в регіоні значною мірою визначаються злагоженістю взаємодії федеральних і регіональних органів законодавчої і виконавчої влади у названій сфері.

Під управлінням регіональної інвестиційно-будівельною підсистемою автор розуміє структуру управління і механізм впливу на суб'єкти господарювання в сфері будівництва та його інвестування, що використовують необхідні фактори виробництва для забезпечення своєчасного введення в експлуатацію нових виробничих і житлових об'єктів, і виготовлення продукції відповідної кількості і якості; систему регламентації прав, обов'язків, рівня і заходів відповідальності, а також послідовності функціональних дій керуючої системи, спрямованої на забезпечення функціонування об'єкта управління підсистеми за певними параметрами і індикаторами ефективності, інтегрованим в регіональні індикатори економічного зростання.

Управління інвестиційно-будівельної системної локалізації мезорівня направлено на вироблення об'єктивних передумов поступального економічного розвитку, а також управління виробничою структурою та інфраструктурою, соціального розселення та розміщення суб'єктів економіки, формування ефективного механізму функціонування та управління економікою залишає, соціальній сфері. Предметом вивчення повинні бути зв'язку даної підсистеми з іншими регіональними підсистемами, які в усьому їх різноманітті створюють однорідну і ефективну систему управління регіоном.

У даній підсистемі визначальне значення мають цілі РІБП. Найбільш значущими цілями в сучасних реаліях є: безпека, життєзабезпечення, цілісність і структурованість економічної і соціальної складової підсистеми. Ці цілі повинні бути пов'язані з соціально-економічними цінностями: поліпшенням якості життя; соціальною справедливістю; економічним прогресом суспільства.

Управління РІБП обмежена територією і колом повноважень інститутів РІБП. Одним з найскладніших питань у процесі управління регіональної інвестиційно-будівельної підсистемою є чітке визначення меж даного регіону, і в зв'язку з цим необхідно чітко розуміти, де закінчується вплив однієї регіональної підсистеми і починається вплив іншої [3, с. 236]. Суб'єкт зазвичай прагне розширити межі свого керівництва.

Не можна не відзначити той факт, що багатоукладність економіки зажадала принципово нового підходу, до розуміння змісту системи управління регіональним народним господарством, що отримало відображення в регіональній концепції реформування, основними постулатами якої служать: підтвердження самостійності регіонів України та їх економічної рівноправності і в цілях зміцнення єдності системи управління в цілому; визнання підприємства (агента інституту РІБП) основним самостійним господарюючим суб'єктом; створення системи державного регулювання розвитку регіону з перенесенням центру ваги соціально-економічних перетворень з над регіонального рівня. Дані положення визначають зміст системи управління РІБП, яке здійснюється на мезорівні рівні самими регіонами – інститутами [1, с. 89]. Система управління РІБП є різноманіття взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, ланцюжки ланок, що утворюють єдине ціле, за допомогою організації процесу регіонального управління.

Структура управління РІБП повинна бути побудована таким чином, щоб вона відповідала вимогам найкращого функціонування системи. Основними інструментами впливу на регіональну ІБП служать методи управління: адміністративні, економічні, соціальні методи.

В умовах сучасної України ключову роль відіграють економічні методи управління. Але в той же час вищевказані методи управління при всій їх значимості не можуть вирішити всієї сукупності поставлених перед регіональної інвестиційно-будівельної підсистемою завдань. Практичні заходи щодо поліпшення планування та використання економічних стимулів базуються на високій відповідальності всіх суб'єктів інвестиційно-будівельного виробництва по досягненню кінцевих цілей і підвищенню рівня комплексного проведення організаційно розпорядчої, технічно-економічної, соціальної роботи на всіх рівнях управління. Залежно від ролі в управлінському процесі організаційні методи впливу поділяються на три групи: організаційно-стабілізуючі, розпорядчі та дисциплінарні.

Основний зміст методів, спрямованих на стабілізацію, полягає у визначенні сукупності елементів функціональної системної локалізації і стійких організаційних зв'язків між структурними одиницями за допомогою закріплення певного переліку обов'язків як за системою, так і за окремими її

ланками. У свою чергу, методи розпорядчого впливу спрямовані на підвищення ефективності використання наявних організаційних зв'язків і їх коригування в разі зміни умов діяльності: методи дисциплінарного впливу на забезпечення стабільності організаційно-управлінських зв'язків шляхом дисциплінарних заходів та детермінованою системи відповідальності.

Висновки. Вищевказані групи методів організаційного впливу використовуються спільно і взаємопов'язані, що детермінує специфіку типу організації об'єкта управління (жорстке регламентування діяльності, деталізація функцій управління і контроль менш жорстке регламентування господарської діяльності та визначення функцій; гнучкий тип організації, що базується на соціальних факторах). Соціально-психологічні методи управління припускають підвищення ефективності управління будівельним виробництвом соціальне регулювання і соціальне нормування, моральне стимулювання, соціальне планування розвитку колективу.

Ефективність управління РІБП залежить від: структур управління та їх відповідності організації виробництва в будівництві; розробки управлінських рішень; забезпечення достовірною інформацією; мінімізації витрат, досягнення оперативності управління.

Література:

1. Губенко П. Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку. Монографія / Губенко П.Т. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 295 с.
2. Денисюк В. Розвиток інноваційних територіальних структур як важливої складової Української інноваційної системи / В. Денисюк // Економічний часопис. – 2003. – №7-8. – С.43-47.
3. Інноваційна політика розвитку регіонів: теорія та практика формування, механізми реалізації: монографія / НАН України; Інститут регіональних досліджень. — Л. : [Ін-т регіон. досліджень], 2009. — 538с.

Гаджиев А.Г.

ПРОБЛЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЦЕН В АЗЕРБАЙДЖАНЕ

Постановка проблемы. Как известно, свободные цены – свободное ценообразование на всех сегментах рынка (на рынке потребительских товаров и услуг, на рынке трудовых ресурсов, на финансовом рынке и т.д.) в экономической теории определяется как базовое условие рыночной экономики. Предполагается, что формируемые под влиянием исключительно рыночных факторов свободные цены создают необходимые условия для перетекания экономических ресурсов (трудовых, финансовых, материальных и т.д.) из менее рентабельных отраслей экономики в более рентабельные, тем самым

обеспечивая конкурентную среду и, как следствие, ускорение роста экономики. Естественно, функционирование такого механизма возможно только в условиях совершенной конкуренции и наличия эффективно работающей рыночной инфраструктуры.

Однако, свободное ценообразование, как механизм рыночного регулирования, сам по себе не способен решать важнейшие задачи социально-экономического развития. В частности, такие задачи в политике экономического роста, как обеспечение конкурентных цен для внутренних товаропроизводителей; обеспечение покупательной способности слабо защищенной части населения (в особенности, если малоимущие, с низкими доходами составляют значительную часть населения страны); ряд задач по обеспечению экологической безопасности и т.д. требуют регулирования определенной части цен и тарифов в разных сегментах рынка со стороны государства.

Изложение основного материала. Результаты проводимых оценок со стороны международных агентств [1], показывают, что практика государственного вмешательства в процессы ценообразования в меньшей или в большей степени, присуща всем странам и как правило, это вмешательство в слабо развитых и в развивающихся странах носят преимущественно характер прямого регулирования (в виде фиксирования цен), а в развитых странах, с развитыми рыночными отношениями – ориентирована на изменения условий формирования цен на рынке.

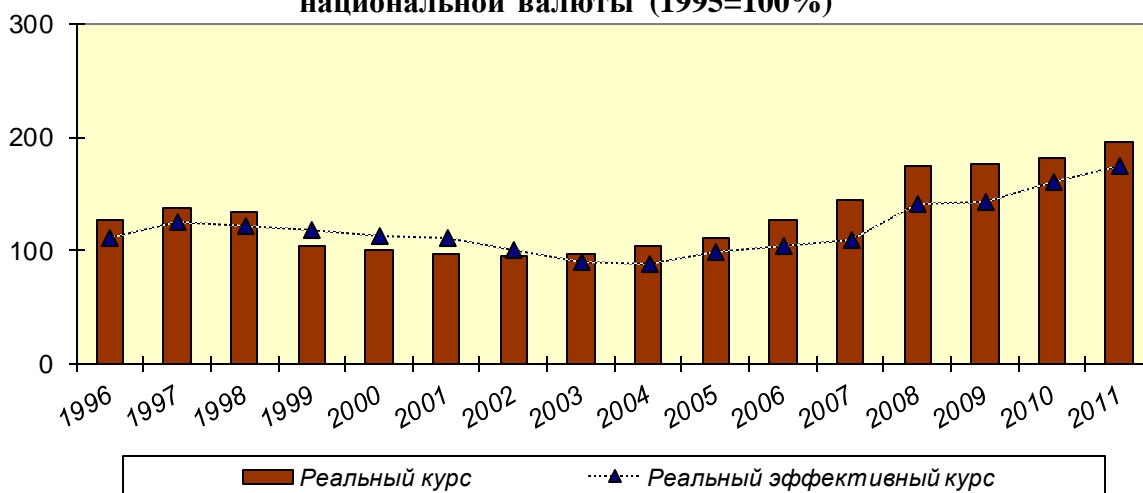
Мировой опыт показывает, что по мере развития уровня рыночных отношений в экономике перечень цен и тарифов, которые подлежат государственному регулированию, постепенно сокращается. Однако, задачей экономической политики в этом процессе – в процессе либерализации цен и роста уровня дерегулирования экономики, выступает оптимизация переходного периода. Другими словами, не допуская при этом как чрезмерного ускорения, чреватые возникновением социально-экономических проблем, так и замедления, увеличивающие макроэкономические риски среднесрочного периода в стране.

Азербайджан в существующей градации международного агентства «Heritage» [1], по уровню государственного вмешательства в процессы ценообразования в экономике, относится к группе стран, в которых достаточно высок уровень регулирования цен и тарифов Правительством страны. В разные периоды экономического развития, осуществляемое регулирование цен Правительством страны, было ориентировано на решение разных задач и на достижения целей самого различного характера. Так, в период финансового кризиса 2014-2016гг., в целях компенсации негативных тенденций в динамике цен на потребительском рынке, была введена система жесткого контроля за административно установленными ценами на потребительские товары. В период 2005-2008 гг., в условиях стремительного роста цен и тарифов на мировых рынка энергоносителей, для сдерживания ускоряющей инфляции, обусловленной сильнейшим потоком нефтяных доходов в страну, была

использована политика регулирования доходов. В период мирового финансового кризиса 1998-1999гг. для обеспечения доступа к товарам первой необходимости всеми слоями населения, независимо от уровня их денежных доходов, была применена политика низких цен на товары первой необходимости посредством налоговых маневров и т.д.

В настоящее время в стране государственная ценовая политика реализуется Тарифным (ценовым) Советом при Министерстве Экономики Азербайджанской Республики [2]. В процессе ценообразования участвуют все заинтересованные ведомственные органы страны – Министерство транспорта, связи и высоких технологий; Министерство энергетики; Министерство здравоохранения; главные структуры ЖКХ и т.д. При этом периодически (по мере возникновения необходимости) корректируются цены и тарифы на важнейшие виды товаров и услуг, такие как, тарифы на перевозки грузов и пассажиров железнодорожным и общественным транспортом; тарифы на основные услуги связи, на электроэнергию, цены на важнейшие виды лекарственных препаратов и т.д.

Рис. 1 Реальный курс и реальный эффективный курс национальной валюты (1995=100%)

В целях поддержания внутреннего рынка и конкретных товаропроизводителей вмешательство в процессы ценообразования со стороны Правительства страны осуществляется в следующих направлениях:

- в отраслях сельского хозяйства отменены все виды применяемых в стране налогов (за исключением налога на землю). Для возмещения убытков фермерским хозяйствам применяются различные виды помощи компенсационного характера – дотации, субсидии, льготное кредитование, компенсации по банковским процентным платежам и т.д.;

- для развития легкой и пищевой промышленности и в целях поддержания внутреннего товаропроизводителя в этих отраслях, широко применяется система государственных закупок (без участия в тендерах компаний нерезидентов и, ограниченности закупок импортируемых товаров);

- в 2015 г. в целях защиты внутреннего рынка и компенсации

необоснованного росту на протяжении 2005-2010гг. реального эффективного курса национальной валюты (рис.1) дважды была проведена единовременная девальвация национальной валюты (в начале и в конце года, соответственно). Тем самым была обеспечена ценовая конкурентоспособность для внутренних товаропроизводителей.

Выводы. Практика показала, что высокая степень вмешательства государства в процессы ценообразования имела целый ряд негативных последствий для экономического развития страны. В настоящее время в экономике обостряются действия таких негативных факторов как высокая бюджетная нагрузка на ВВП, низкая доля не-нефтяного сектора в структуре экономики, высокая доля занятых в государственном и в бюджетном секторах экономики общей численности занятых и т.д., которые требуют роста уровня де-регулирувания экономики и сокращения вмешательства государства в процессы ценообразования.

Литература:

1. <http://www.heritage.org/index/book/methodology#government-size>
2. <http://www.tariffcouncil.gov.az/?/en>

Гуйда О.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ

Постановка проблеми. В умовах розширення закордонних зв'язків усе більш значне місце в розвитку суспільства займає його інформатизація. Суттєво зросла мобільність інтелектуальної праці та перетворилася в досить масштабне явище зі своїми закономірностями й проблемами.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні телекомунікаційні технології визначають рівень технічного прогресу будь-якої країни, у тому числі України, створюють передумови для економічного зростання, включення у світові інтеграційні процеси. Глобальний характер цих процесів робить надзвичайно важливим об'єднання зусиль різних країн у розвитку телекомунікацій, його інвестиційного забезпечення, а також вимагає участі українських компаній і дослідних Центрів у науково - технічному співробітництві.

Дослідження в цій області розбудовуються дуже інтенсивно й для їхнього проведення все частіше потрібне об'єднання зусиль учених різних країн. Міжнародна кооперація у сфері телекомунікацій може бути взаємовигідною й плідною лише в тому випадку, якщо рівень досліджень, що співробітничать країн відповідає світовому. Проведення таких досліджень вимагає не тільки високої кваліфікації наукових кадрів, але й глибокого проникнення в явища й тенденції швидко мінливого останнім часом світового телекомунікаційного сектору [1].

Аналіз показує, що реформування сектору телекомунікацій здійснюється при активній перетворюючій ролі держави; незважаючи на проголошуваний у більшості країн курс на зниження ролі держави в економіці, уряди не випускають із рук функцій поточного регулювання. Сильна роль держави зберігається у ряді ключових для макроекономічної стабілізації областей: у формуванні здорового бюджету й ефективної податкової системи, розвитку сучасної банківської й біржової інфраструктури, проведенні розумної грошово-кредитної політики, припиненні несумлінної конкуренції, фінансових махінацій, корисливого використання монопольного положення у виробництві й на ринку. Незважаючи на тезу "про всерегулюючу роль ринку" у країнах Європейського союзу, а також у постсоціалістичних країнах Центральної й Східної Європи, уряди країн без сумніву відходять від нього й використовують важелі державного впливу в соціальній області (посилення підтримки найменш захищених верств населення), у зовнішньоекономічній сфері (різні програми з розвитку експорту), в області ціноутворення (регулювання системи тарифів на послуги) і т.д.

Телекомунікації в провідних країнах світу – чи не сама динамічна галузь економіки господарства. Протягом усього останнього періоду темпи її розвитку були високі (середньорічні темпи приросту – 3,5 - 6%) і майже не піддані впливу погіршення економічної кон'юнктури. Усі західні економічні й структурні кризи лише сповільнювали інвестиційну активність, але ніяк не стримували зростання галузі: чим гірше справи в економіці, тем вище потреби у швидкій, повній і всебічній інформації. І чим вище організація суспільства, тим ця тенденція яскравіше. Випереджальні темпи зростання зв'язку - об'єктивна закономірність високоіндустріального господарства, що відбиває його потреби в адекватному інформаційному забезпеченні. Тут існує ясна емпірична залежність: обсяги інформаційних потоків, передані засобами зв'язку, повинні зростати, принаймні, пропорційно квадрату зросту економічного потенціалу країни. Іншими словами, потреби господарства в послугах зв'язку забезпечені в тому випадку, якщо темпи зростання інформаційних потоків не менш чому вдвічі перевищує темп росту ВВП. Таким чином, ступінь розвитку телекомунікацій – один з істотних показників зрілості національної економіки [2].

Висновки. Інтенсифікація процесів створення єдиного інформаційного простору в сучасних умовах і гострота виникаючих при цьому проблем не тільки на національному, але й на міжнародному рівні сприяли появі досить великої кількості літератури з різних аспектів цієї комплексної проблеми. Тільки закордонні автори опублікували за останні десять років по проблемі телекомунікацій кілька десятків фундаментальних робіт. В останні два-три роки у зв'язку з розвитком процесів лібералізації на ринку телекомунікаційних послуг кількість робіт значно зросла.

У той же час соціально-політичні й економічні реформи в країнах Центральної й Східної Європи й СНД, активне залучення цих країн у світові зв'язки в умовах нових політичних реалій вплинули на процеси розвитку

світового інформаційного простору, сприяли появі нових тенденцій і проблем. Разом з тим, неопрацьованим залишається весь комплекс проблем, пов'язаних із приватизацією телекомунікаційних компаній у цих країнах, з методами їх входження у світовий телекомунікаційний простір, з особливостями тарифної політики, зі специфікою участі іноземного капіталу й іншими питаннями.

Література:

1. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення : монографія / А. О. Дегтяр. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2004. – 224 с.

2. Семенченко А. І. Електронна модернізація державного управління / А. І. Семенченко // Державне управління : підруч.: У 2 т. Т. 2; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2013. – С. 219–224.

Дегтяр О.А.

РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Українська державність розвивається в умовах нових викликів. Неефективність державних механізмів, нераціональність потоків бюджетних коштів, бюрократичність та корумпованість вимагають від системи державного управління пошуку нових сучасних підходів до формування механізмів управління соціально-економічними процесами з урахуванням перспектив європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Одним із механізмів забезпечення ефективного державного управління на регіональному та місцевому рівнях є реформа децентралізації, яка передбачає передачу більшої кількості повноважень «на місця».

Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» визначає, що основою реформи децентралізації є об'єднання територіальних громад на наступних принципах [1]:

- 1) конституційності та законності;
- 2) добровільності;
- 3) економічної ефективності;
- 4) державної підтримки;
- 5) повсюдності місцевого самоврядування;
- 6) прозорості та відкритості;
- 7) відповідальності.

Метою реформи децентралізації є забезпечення більш ефективного розвитку наступних сфер функціонування об'єднаних територіальних громад [2]:

- землевпорядкування та оцінка нерухомого майна,

- місцеві фінанси та забезпечення інвестиційної привабливості,
- соціальна сфера: освіта, охорона здоров'я, соціальний захист,
- забезпечення сталого економічного розвитку,
- підвищення ефективності надання адміністративних послуг,
- удосконалення системи житлово-комунального господарства.

Серед результатів реформи децентралізації, які вже були досягнуті, можна виділити ряд позитивних зрушень, що підтверджуються результатами статистичних опитувань. Зокрема, опитування населення об'єднаних територіальних громад показало, що в 2014 році лише трохи більше 1 % людей вважали рішення місцевих рад такими, що мають значний вплив. У 2017 році кількість таких осіб збільшилася і складає 18%. Висловлюють довіру до представників місцевої влади 52 % (у 2017 році) на противагу 30% (у 2016 році). Понад 80% респондентів в ОТГ визначають, що гроші територіальної громади витрачаються ефективно, в свою чергу на територіях, які не об'єднані в ОТГ такий відсоток становить лише 62%. Понад 50 % респондентів визначають, що робота влади на місцевому рівні стала кращою [2].

Проте, існує ряд недоліків, які гальмують розвиток реформи децентралізації в Україні та потребують особливої уваги. Зокрема, можна виділити наступні проблеми:

- гальмування процесів децентралізації місцевими елітами, які намагаються втримати владу та не хочуть об'єднувати з іншими територіями ті ресурси, якими володіють,
- низький рівень обізнаності людей щодо ходу проведення реформи та очікуваних результатів (лише 50 % респондентів відповіли про те, що знають інформацію про проведення реформи),
- гостро стоїть питання розподілу повноважень між новоствореними органами місцевого самоврядування та діючими органами місцевого та державного управління, в тому числі відсутній чуткий механізм розподілу коштів та повноважень щодо їх використання,
- необхідність підготовки кадрів для розвитку громад, які мали б відповідні кваліфікації, профільну освіту та володіли специфікою функціонування об'єднаної територіальної громади з точки зору виконання усіх вимог законодавства,
- відсутні чіткі механізми контролю діяльності органів управління об'єднаними територіальними громадами.

Висновки. Отже, реформа децентралізації, яка проходить в Україні має актуальність та може забезпечити реальну ефективність місцевої влади. Статистичні дані свідчать про позитивні результати проведення реформи децентралізації. Проте, залишається невирішеним ряд проблемних питань, зокрема щодо розробки механізмів розподілу повноважень між органами державного управління та органами управління об'єднаними територіальними громадами на місцях.

Література:

1. «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 13, ст.91) – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
2. Асоціація міст України. Офіційний сайт. – URL : <https://auc.org.ua/>

Дегтяр О. А.

ПРОЕКТИ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІНСЬКОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПІДТРИМКИ СПІВРОБІТНИЦТВА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Постановка проблеми. Практика реалізації інновацій у сфері місцевого розвитку останніх років підтвердила тезу, що керований розвиток на регіональному та місцевому рівні потребує застосування проектного підходу, який дозволяє структурувати та ув'язати в цілісний масштабний стратегічний напрям взаємопов'язані проекти локального характеру з метою реалізації комплексних завдань керованого розвитку території згідно з визначеними пріоритетами [17]. Критично важливим вміння застосовувати проектний підхід стає в умовах активізації процесів децентралізації, укрупнення територіальних громад, зростання громадської активності, присутності на території України значної чисельності міжнародних програм та проектів технічної допомоги, які сприяють залученню і максимально ефективному використанню зовнішніх ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Проектний підхід є одним з інструментів підвищення результативності й ефективності діяльності органів публічного управління і переведу її на новий якісний рівень. Проектний підхід створює сприятливі умови для розв'язання місцевих проблем, залучення та обґрунтованого розподілу всіх видів ресурсів за критерієм максимізації використання існуючого потенціалу територіальної громади [12; 13; 16].

Завдяки використанню проектного підходу організація отримує можливість здійснювати системний впорядкований і програмований перехід від вихідного стану системи до заздалегідь визначеного бажаного і можливого її стану з урахуванням існуючих ресурсів і заданих обмежень [1; 7].

Зарубіжні та вітчизняні науковці, зокрема В. Рач, Б. Тяч, Ю. Чучман, Ю. Шаров, неодноразово наголошували на тому, що застосування принципів проектних рішень для реалізації стратегічних ініціатив публічних інституцій дає можливість інтегрувати методологію проектного менеджменту в управлінські процеси цих організацій, надає реальний шанс сконцентрувати зусилля на досягнення стратегічних цілей, забезпечити організаційну, ресурсну та суспільну підтримку реалізації стратегії.

Проекти місцевого розвитку спрямовані на реалізацію стратегічних пріоритетів розвитку території та досягнення соціально-економічних вигод

територіальної громади затверджені у складі проектної частини стратегії здійснюються під егідою органу муніципального управління мають центри відповідальності у структурних підрозділах органу муніципального управління за результатами їх виконання можуть бути отримані як позитивні фінансові потоки, економічні ефекти, так і суто соціальні вигоди. Проекти місцевого розвитку мають призводити до трансформацій соціально-економічних систем, виведення їх на новий рівень розвитку, через реалізацію інноваційної ідеї [7].

Останніми роками прийнято низку Законів України, що сприяють поширенню процесів децентралізації: «Про співробітництво територіальних громад» (2014) [11], «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015), «Про внесення змін до Бюджетного кодексу» (2015-2016), «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо добровільного приєднання територіальних громад)» (2017) тощо. Процеси децентралізації відбуваються зі значною позитивною динамікою, але є дуже явні відмінності у різних областях України [3].

Проблеми становлення та розвитку інтеграційних процесів у сучасному місцевому самоврядуванні України досліджують такі науковці та практики, як О. Берданова, Г. Борщ, В. Вакуленко, О. Дудкіна, Н. Дутко, О. Ігнатенко, М. Камінська, І. Ковтун, В. Мамонова, А. Мельник, В. Негода, В. Погорілко, В. Рубцов, П. Стехін, Г. Монастирський, В. Тихонов, В. Толкованов, В. Удовиченко, В. Чайка та інші. Дослідження з метою вивчення потенціалу та інструментів співробітництва спроможних громад в умовах децентралізації реалізовувались Т. Маматовою, І. Чикаренко, Ю. Шаровим [18; 19] та іншими науковцями та практиками. Значний науковий доробок у цій сфері представлено у колективній монографії, що підготовлена авторським колективом Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України [16].

У монографії [16] Ю. Шаров акцентує, що реалізація положень Закону України «Про співробітництво територіальних громад» відкриває широкі можливості: застосування проектного підходу (він може бути повною мірою використаний в реалізації таких форм співробітництва громад як спільні проекти, утворення спільних інфраструктурних об'єктів, утворення спільного органу управління); формування на укрупнених територіях спроможних громад проектів створення різноманітних кластерів на базі інтегрованої діяльності громад з суб'єктами виробничого та науково-технологічного спрямування; упровадження проектів нетрадиційних типів, таких як парасолькові проекти, інституційні проекти, касетні проекти. Усі зазначені потенційні можливості потребують подальшого організаційно-управлінського опрацювання та спеціальної інформаційно-комунікативної підтримки їх реалізації.

У 2013–2017 роках у сфері підтримки та науково-методичного забезпечення процесів співробітництва територіальних громад було: підготовлено низку аналітичних матеріалів щодо документального оформлення процесів укладання договорів щодо співробітництва і методичних

рекомендації на їх основі [5; 14]; видано навчальні та практичні посібники [2; 6; 9; 15]; реалізовано декілька наукових досліджень [1; 4; 8]; створено розділи на спеціалізованих веб-ресурсах [3; 14]; розроблено курс дистанційного навчання [10]. Разом з тим, подальше реформування місцевого самоврядування та реалізація політики децентралізації в Україні потребують нових наукових розробок і досліджень розвитку співробітництва територіальних громад, теоретичного та практичного обґрунтування цих процесів, зокрема з позицій галузі науки державного управління.

Це зумовлює актуальність проведення дослідження, метою якого є наукове обґрунтування розвитку управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад в умовах децентралізації. На наш погляд, для досягнення зазначеної мети необхідно вирішення низки наукових завдань, зокрема визначення особливостей проектів місцевого розвитку як складової управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад.

Висновки. Реалізація на основі запропонованих наукових положень процесів практичної діяльності органів публічного управління під час формування та реалізації політик, стратегій, портфолію, програм, проектів і громадських ініціатив сприятиме забезпеченню сталого розвитку території.

Література:

1. Безуглий Д. Г. Проектно-орієнтоване управління стратегічним розвитком територіальних громад : автореф. дис. ... канд. наук держ. упр.: спец. 25.00.04 – місцеве самоврядування / Безуглий Дмитро Георгійович; ДРІДУ НАДУ. Дніпро : Грані, 2017. – 20 с.
2. Врублевський О. С. Співробітництво територіальних громад (бібліотечка місцевого самоврядування). – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2014 – 56 с.
3. Децентралізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/>.
4. Костіна Н. А. Розвиток співробітництва територіальних громад в умовах реформування місцевого самоврядування в Україні : дис... к-та наук з держ. упр. : 25.00.04 / Костіна Надія Анатоліївна ; Класичний приватний ун-т. – Запоріжжя, 2017. – 227 с. – Режим доступу: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/.
5. Методичні рекомендації щодо практичного застосування положень Закону України «Про співробітництво територіальних громад» в частині організації та юридичного оформлення співробітництва. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/Metodychka.pdf>.
6. Міжмуніципальне співробітництво: навчальний посібник / уклад. : В. Вакуленко, О. Ігнатенко, Г. Борщ [та ін.]. – К. : Фенікс, 2012. – 392 с.
7. Навчально-методичний комплекс дистанційного курсу «Управління проектами місцевого розвитку – 7» / кол. авт. ; DESPRO. – 2017. – Режим доступу : <http://udl.despro.org.ua/>.

8. Оленковська Л. П. Організаційно-управлінське забезпечення інтеграційних процесів у місцевому самоврядуванні : автореф. дис. ... канд. наук держ. упр. : спец. 25.00.04 – місцеве самоврядування / Оленковська Лариса Павлівна ; ДРІДУ НАДУ, 2013. – 20 с.

9. Організація співробітництва територіальних громад в Україні : практ. посібн. для посадових осіб місцевого самоврядування. – Київ, 2017. – 105 с. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/10/Organizatsiya-spivrobitnistva-teritorialnih-gromad-v-Ukrayini.pdf>.

10. Портал з управління знаннями «KNOWLEDGE PORTAL» при Всеукраїнській асоціації сільських та селищних рад. – Режим доступу: <http://www.kp.org.ua/>.

11. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06 2014 № 1508-VII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>

12. Проектний менеджмент в публічному управлінні : підручник / кол. авт. ; за наук. ред. Ю. П. Шарова. – К. : НАДУ, 2017. – 344 с.

13. Рач В. А. Управління проектами: практичні аспекти реалізації стратегій регіонального розвитку: навч. посіб. / В. А. Рач, О. В. Россошанська, О. М. Медведєва; за ред. В. А. Рача. – К. : К.І.С., 2010. – 276 с.

14. Співробітництво територіальних громад. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/rozvytok-mistsevoho-samovryadu-vannya/spivrobitnytstvo/>.

15. Співробітництво територіальних громад (міжмуніципальне співробітництво – ММС) : навч.-практ. посібн. / за заг. ред. Толкованова В.В., Журавля Т.В. – Київ : 2016. – 154 с.

16. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти : монографія / С. М. Серьогін, Ю. П. Шаров, Є. І. Бородін, Н. Т. Гончарук [та ін.] ; за заг. та наук. ред. С. М. Серьогіна, Ю. П. Шарова. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2016. – 278 с.

17. Шаров Ю. Основи цілепокладання в проектно-орієнтованій системі стратегічного планування муніципального розвитку / Юрій Шаров, Ірина Чикаренко // Акт. пробл. держ. упр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2006. – Вип. 3(25). – С. 223 – 228.

18. Шаров Ю. П. Потенціал та інструменти співробітництва спроможних громад в умовах децентралізації / Ю. П. Шаров // Аспекти публічного управління. – 2015. – № 4 (18). – С. 102 – 110.

19. Шаров Ю. П. Укрупнення територіальних громад та їх співробітництво: виклики для стратегічного планування / Шаров Ю. П. / Державне управління: теорія та практика [Електр. наук. фахове вид.]. – 2015. – № 2. – С. 55 – 61. – Режим доступу : http://www.e-patp.academy.gov.ua/2015_2/9.pdf.

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОЇ СПІВПРАЦІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Розвиток транскордонного співробітництва (ТКС) та впровадження дієвих механізмів його регулювання при збереженні специфіки кожної зі сторін значною мірою дає змогу успішно вирішувати локальні проблеми, максимально ефективно використовувати національний потенціал, сприяти подоланню відсталості в соціально-економічному розвитку окремих територіально-адміністративних одиниць. ТКС відіграє досить важливу роль в інтенсивних інтеграційних процесах, притаманних сучасним міжнародним відносинам. Саме тому виникає необхідність ефективного державного регулювання співпраці суміжних країн та їх регіонів, яке повинно бути направлене на підтримку зростаючої активності регіонів, стимулювання їх інвестиційної привабливості з метою поступового наближення показників розвитку нашої країни до європейських соціально-економічних стандартів [1, с. 349].

Необхідність активізації механізмів регулювання ТКС у сучасних умовах зумовлена наступними факторами: наявністю спільних транскордонних проблем, які необхідно вирішувати шляхом об'єднання зусиль, необхідністю гармонізованого регіонального розвитку та економічної кооперації, підвищення конкурентоспроможності регіонів та рівня життя населення периферійних прикордонних територій, потребою в модернізації прикордонної, митної, транспортної, інформаційної, підприємницької інфраструктури, відсутністю належної виробничої кооперації, створення кластерних об'єднань, проблемами розвитку туристичної сфери, екології та охорони довкілля, потребою у створенні соціальної та культурної сфери розвитку [2].

Виклад основного матеріалу. Механізм державного регулювання ТКС охоплює сукупність правових, організаційно-управлінських та фінансово-економічних форм, методів, прийомів, інструментів і важелів впливу на суб'єкти економічної системи регіону з метою якнайширшого їх залучення до співробітництва та реалізації ними потенціалу транскордонного регіону для забезпечення системи цілей та завдань [3, с. 341].

На сьогоднішній час ТКС в нашій країні знаходиться на якісно низькому рівні без ефективного використання всіх можливих фінансових проектів, програм, ініціатив ТКС та наявного транзитного, ресурсного, виробничого потенціалу.

Основні існуючі проблеми у сфері ТКС:

1. чинна законодавча база потребує удосконалення та чіткого визначення ТКС в системі регіонального розвитку;
2. існує інституційне забезпечення ТКС не формує цілісну багаторівневу взаємоузгоджену систему управління та координації;
3. недостатній рівень розвитку виробничої кооперації між українськими

підприємствами та компаніями суміжних держав;

4. значна асиметрія соціально-економічного розвитку прикордонних територій суміжних держав;

5. слабкий механізм державної фінансової підтримки програм ТКС;

6. відсталість та нерозвиненість прикордонної інфраструктури;

7. відсутність належного інформаційного забезпечення ТКС;

8. невідповідність європейським стандартам організаційної структури єврорегіонів;

9. розбіжності в системах прикордонного та митного контролю України та європейських держав.

Вирішення зазначених проблемних питань у системі реалізації регіональної політики в контексті європейського бачення визначає перспективи розвитку ТКС України.

Для подальшої активізації ТКС та використання можливостей, які виникають із введенням нових програм транскордонної співпраці, як центральним, так і місцевим органам державної влади України необхідно здійснити ряд заходів.

Для вирішення проблем нормативного-правового характеру уряду країни необхідно удосконалити законодавчу і нормативно-правову систему транскордонної співпраці та механізми її реалізації, створити ефективні методи державного регулювання даного процесу, спираючись на досвід центральноєвропейських країн. Фактично в жодному законі України нині немає категорійного апарату щодо ТКС, не зовсім чітко і конкретно визначені особливості діяльності регіонів на зовнішньому ринку.

Важко переоцінити значення у розвитку ТКС ефективного функціонування інституцій підтримки ТКС та регіонального (місцевого) розвитку. Основними аспектами на які варто звернути увагу уряду для підтримки інституційного забезпечення ТКС наступні: посилення розвитку місцевої і регіональної демократії та децентралізації, створення спільних інституцій ТКС, визначення основних принципів та аспектів з питань ТКС для взаємодії, які б об'єднували представників державного та приватного секторів, створення відповідного органу для координації ТКС на державному, регіональному та мікрорівні [4, с. 230; 20, с. 66].

Одним з пріоритетних напрямів державного удосконалення ТКС, є державна політика фінансового стимулювання розвитку співпраці, метою якої є використання всіх можливих вітчизняних і міжнародних джерел фінансування. Головним механізмом підтримки співробітництва має стати система заохочувальних заходів, яка б фінансову допомогу держави чи податкові пільги ставила в залежність від ступеня ефективності використання наданих коштів і динаміки показників соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів [5, с. 9]

Транскордонні програми дозволяють розв'язати багато проблем прикордонних регіонів: розвиток малого та середнього бізнесу, туризму, торгівлі, транспортної інфраструктури, впровадження новітніх технологій,

тощо. Завдяки допомозі ЄС українські прикордонні регіони здатні поступово перетворитися на осередки європейського розвитку, які здійснять європейські прагнення України.

Державна підтримка виробнича та соціально-економічна кооперації, в нашому розумінні, повинна насамперед стосуватися стимулювання та залучення до участі в формах ТКС українських підприємств, некомерційних установ, науково-дослідних центрів, приватних підприємців та інших організацій різного роду діяльності.

Висновки. Сучасний ТКС України характеризується низкою об'єктивних чинників та перешкод, які впливають на розвиток прикордонних регіонів України і визначатимуть його майбутнє у короткостроковій та середньостроковій перспективах. Наближення кордону ЄС, асиметрія в ефективності ТКС прикордонних регіонів України обумовлює необхідність ідентифікації чинників активізації ТКС, вироблення стратегії використання переваг транскордонної співпраці прикордонних регіонів суміжних держав у нових геополітичних умовах.

Удосконалення та запровадження рекомендацій до змін механізмів державного управління ТКС дозволить країні досягти успішних результатів у розвитку всіх галузей економіки та сфер суспільного життя на рівні європейських стандартів, вирівняти асиметрію розвитку прикордонних територій, що наблизитись країну до досягнення європейської цілі та сприятливо вплине на соціально-економічний та політичний стан України.

Література:

1. Степанов В. Н. Территориально-производственный кластер как интегрированная организационно-экономическая система // Економічні інновації. 2010. Вип. 40. С. 343-353.
2. Герасимчук В. Г., Куліш Н. В. Транскордонне співробітництво регіонів України // Актуальні проблеми економіки та управління. 2009. №9. URL: http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2009_9.pdf.
3. Сторонянська І. Механізм державного регулювання транскордонного співробітництва // Регіональна політика та механізми її реалізації / за ред. акад. НАНУ М. І. Долішнього. К. : Наук. думка, 2003. С. 339-345.
4. Азарова Т.В. Визначення напрямків розбудови політики транскордонного співробітництва України з країнами Європейського Союзу // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ : сборник научных трудов. Стамбул – Донецк: ДонНУ, РФ НИСИ в г. Донецке, 2010. С. 228-230.
5. Гончаренко Н. І. Напрямки вдосконалення політики транскордонного співробітництва України з Євросоюзом у контексті євроінтеграційних спрямувань України // Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. 2013. Вип. 1. С. 8-10.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Системний вплив держави на виробництво, зберігання, переробку і ринок сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства, а також на матеріально-технічне забезпечення агропромислового виробництва викликано об'єктивною необхідністю підтримки економічної рівноваги, доходів товаровиробників та досягнення найвищої економічної, соціальної ефективності функціонування аграрного сектору та продовольчої безпеки країни [1].

Виклад основного матеріалу. Необхідність державного регулювання аграрного сектору будь-якої країни обумовлена його особливостями, які притаманні аграрному сектору економіки. Основними з них є: по-перше, те, що аграрний сектор слабомонополізована галузь економіки. З ним же взаємодіють, як правило, монополісти в особі постачальників засобів виробництва, монополістів з переробки сільськогосподарської продукції, агросервісного обслуговування та торгівлі. По-друге, на селі недостатньо розвинена виробнича, ринкова та соціальна інфраструктури, що ставить аграрних товаровиробників в нерівні умови з товаровиробниками інших галузей. По-третє, земля це місце спільного проживання людини і в цій якості виконує важливу соціальну функцію. По-четверте, аграрний сектор залежить від природно-кліматичних умов та біологічних особливостей рослин і тварин, тому, потрібно мати додаткові кошти на створення страхових і резервних фондів. По-п'яте, аграрний сектор з-за тривалого виробничого періоду не може швидко реагувати на зміну попиту на продовольство без шкоди для виробничої структури [2].

Об'єктивні складності адаптації сільськогосподарського виробництва до механізмів функціонування вільного ринку висувують перед виконавчою владою питання про особливий статус аграрної галузі в рамках існуючих економічних режимів [3]. Широке обговорення проблем аграрної політики на міжнародному рівні свідчить про протистояння в цьому відношенні різних державних доктрин, про жорстку економічну боротьбу держав, які дотримуються різних стратегій аграрного розвитку. Сутність цих розбіжностей зводиться до протистояння двох концепцій: ліберальної моделі (класичний приклад США і патрована ними міжнародна організація ГАТТ / СОТ) та моделі аграрного протекціонізму (якої дотримуються багато інших країн) [4].

Ставлення до державного регулювання економіки в науковій літературі не однозначна. Необхідність державного регулювання в постіндустріальному суспільстві також була визнана і Світовим банком, який в доповіді «Держава в мінливому світі» (1997) висловив, що «...розвиток потребує ефективної

держави, яка відіграє роль каталізатора і помічника, яка стимулює та доповнює роль приватного бізнесу і окремих осіб ... історія з наполегливістю повторює, гарний уряд це не розкіш, а життєва необхідність. Без ефективної держави, сталий розвиток, економічне та соціальне забезпечення аграрного сектору неможливо. Ефективна держава життєво необхідна для надання товарів і послуг, а також для створення правил та інститутів, що дозволяє ринкам процвітати, а людям, вести більш здорове і щасливе життя» [5].

У світовій науці та практиці склалися різні школи державного управління. Марксистська школа базується на класовому підході та розглядає державу як знаряддя політичної влади пануючого класу, який здійснює диктатуру, закріплює і охороняє за допомогою держави свої інтереси. Поширений також етатизм, який розглядає державу як вищий результат і мету суспільного розвитку.

Для побудови ринкової економіки найбільші дискусії викликає протягом багатьох років визначення ролі та місця держави в ринковому господарстві. З цієї проблеми склалися дві великі наукові школи. Перша школа пов'язана з ім'ям англійського економіста Д. Кейнса, інша з ім'ям американського економіста М. Фрідемана. Цінності, які відстоюють ці наукові школи, прямо протилежні: кейнсіанці визнають активне втручання держави в регулювання ринкової економіки, представники ж школи М. Фрідемана є противниками державного втручання в економічне життя [2].

Для України та її регіонів, на наш погляд, прийнятна теорія ринкової економіки за Кейнсом. Держава повинна проводити в умовах ринкової економіки активну економічну політику, так як сам по собі ринок не здатний до самоналаштування, не може забезпечити макроекономічну рівновагу, потребує державного регулювання та допомоги. Основним фактором рівноважного розвитку визнається попит, на який має впливати держава за допомогою різних важелів. Держава узгоджує довгострокові й короткострокові цілі розвитку, інтереси за ієрархічними рівнями, держава управляє галузями економіки, стежить за співвідношенням між галузями, проводить активну грошово-кредитну, податкову, цінову політику, контролює витрати, заохочує інвестиції для збільшення попиту тощо. При цьому методи побудови ринкової економіки за Кейнсом відрізняються від директивного планування. Кейнс, розвиваючи теорію економічного зростання, спирався на вчення К. Маркса.

При формуванні функцій державного регулювання аграрного сектору важливе значення необхідно надавати визначенню цілей, завдань і механізмів їх виконання, так як від цього буде залежати стратегічний розвиток аграрної економіки та якість усунування системних проблем, негативних тенденцій накопичених за роки реформування аграрного сектору [6].

Стратегічні цілі державного регулювання аграрного сектору повинні в першу чергу бути спрямовані на:

- розробку та затвердження правового підґрунтя розвитку аграрного сектору;

- визначення цілей розвитку аграрного сектору, спрямованих на ефективне використання виробничих ресурсів в ньому;
- вирівнювання сукупного попиту і сукупної пропозиції на продовольчому ринку;
- підтримання стабільної економічної ситуації в галузі;
- перерозподіл доходів, спрямованих на згладжування відмінностей в доходах сільськогосподарських виробників;
- захист внутрішнього продовольчого ринку;
- забезпечення і підтримання продовольчої безпеки в країні.

Відповідно до сучасного законодавства основними напрямками державної підтримки сільського господарства в країні є: забезпечення доступності кредитних ресурсів для сільськогосподарських товаровиробників; розвиток системи страхування ризиків в сільському господарстві; забезпечення сталого розвитку сільських територій; надання консультаційної допомоги аграрним товаровиробникам, інформаційне забезпечення при реалізації державної аграрної політики [7].

Висновки. Основними елементами механізму державного регулювання, що забезпечують комплексний підхід вирішення цієї проблеми є: економічні, юридичні, організаційно-адміністративні, а державні заходи можуть здійснювати непрямий або прямий вплив на економічних учасників і мати стимулюючий (субсидії, дотації, преференції) або стримуючий (ліцензування, штрафи, заборони) ефект.

Література:

1. Саблук П.Т. Аграрний сектор в умовах членства України у Світовій організації торгівлі: здобутки і перспективи / П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2011. – №3 – С.3 – 9.
2. Державне регулювання економіки: [навчальний посібник] / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко [та ін.]; вид. 2-ге, допрац. і доповн. – К.: КНЕУ, 2004. – 440 с
3. Радченко О. Державна підтримка сільського господарства України в період системних реформ / О. Радченко // Економічний дискурс: Міжнародний науковий журнал. – 2016. – Вип. 2. – С. 47-52.
4. Лузан Ю.Я. Розвиток державної підтримки аграрного сектору України в умовах членства в СОТ / Ю.Я. Лузан // Облік і фінанси АПК. – 2008. – №3. – С.4 – 10.
5. Мазур Г.Ф. Удосконалення механізму державного регулювання та стимулювання розвитку агропромислового виробництва / Г.Ф. Мазур // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 21-25.
6. Олійник Т.І. Державна підтримка аграрного сектору економіки України / Т.І. Олійник // Економіка АПК. – 2009. – №7. – С.80 – 86.
7. Козир С.М. Пріоритети державної політики України щодо аграрного сектору після вступу до СОТ / С.М. Козир // Державне управління: удосконалення та розвиток – 2010. – № 9. – С. 89-94.

МОЖЛИВІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Постановка проблеми. Розглядаючи можливість впровадження державно-приватного партнерства в сфері природокористування, в першу чергу, необхідно визначитися з об'єктами державної власності, використання яких пов'язано з вирішенням відповідних завдань. На сьогодні більш розробленими є питання у цій сфері щодо звалищ побутових відходів, техногенних родовищ у контексті покращення екологічного стану, та які можуть бути використані як ресурс у виробництві. Проте не розробленими залишаються підходи щодо державно-приватного партнерства у сфері земельних, водних, лісових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Загалом, чинне законодавство України дозволяє здійснювати партнерство між державним та приватним секторами [2]. Проте, на правовому рівні не вирішена проблема адекватного фінансування суспільно важливих проектів. Наприклад, до сьогодні не існує чіткого механізму взаємодії органів виконавчої влади в ході укладання концесійного договору. Крім того, досить складно розраховувати на одержання запланованого позитивного результату, оскільки під впливом суб'єктивного фактору, який в українському суспільстві виграє суттєву роль, умови співробітництва можуть бути переглянуті у будь-який час, що створює негативний фон для ефективної взаємодії держави та бізнесу протягом всього терміну реалізації інвестиційного проекту.

Аналіз міжнародного досвіду реалізації механізму державно-приватного партнерства дозволяє зробити висновок, що основними чинниками, які стримують інтерес бізнесу до участі в такому форматі взаємовідносин, є високі інституційні і комерційні ризики, а також законодавчі і соціально-економічні обмеження щодо отримання приватними інвесторами прийнятної прибутковості на вкладені кошти. Проте, чимало суспільно важливих проектів, які здатні приносити прибуток протягом тривалого часу (наприклад, будівництво мостів, доріг, аеропортів тощо), зазнають менших ризиків, пов'язаних із змінами ринкової кон'юнктури, і є найбільш перспективними щодо реалізації механізму державно-приватного партнерства [3].

Суттєвим моментом реалізації державно-приватного партнерства у сфері використання природних ресурсів, зокрема щодо здатності активізувати здійснення природоохоронних функцій за рахунок іманентних йому інвестиційних можливостей є вирішення питання економічної оцінки об'єкту, який надається державою в експлуатацію приватному партнеру. Найбільш доцільним вбачається методологічний підхід, що базується на принципі “вигоди – витрати”, й тому при визначенні вартості об'єкту необхідно: оцінити величину очікуваного доходу від експлуатації і майбутні витрати, обумовлені освоєнням наявних запасів ресурсів; врахувати витрати, пов'язані з прокладкою необхідних

інженерно-технічних комунікацій, які забезпечують функціонування об'єкту на початок освоєння його запасів; провести грошову оцінку землі, відведеної під об'єкт; розрахувати розмір відвернутого еколого-економічного збитку.

Дієвим імпульсом щодо впровадження механізму державно-приватного партнерства в сфері природних ресурсів може стати надання приватному партнеру податкових пільг в якості грошового вкладу з боку держави, але це питання потребує більш детального дослідження.

Крім того, обов'язковими умовами щодо ефективного використання механізму державно-приватного партнерства в природних ресурсів виступають інституціональний середовище, наявність єдиного методологічного підходу до вартісної оцінки об'єктів, а також визначення економічного потенціалу бізнесових структур, що можуть бути задіяні в якості в приватних партнерів в інноваційні проекти природоохоронної спрямованості [1].

Базуючись на положеннях забезпечення раціонального природокористування, визначено методологічні засади розвитку державно-приватного партнерства, які враховують наступні характеристики: по-перше, досягнення найкращих результатів з найменшими витратами в процесі господарській діяльності економічних і соціальних систем; по-друге, визначення критеріїв раціональності першочерговим забезпеченням соціальних та економічних інтересів й потреб людини і суспільства, а також економії сукупної праці; по-третє, забезпечення оптимізації управління виробничою, інноваційно-інвестиційною, соціальною та іншою діяльністю – на основі використання різних форм господарювання та власності.

Висновки. Такий підхід дає змогу виявити не лише цілісність елементів соціально-економічної системи, але й їх системну інтеграцію, що забезпечує синергетичний ефект. Це й дає змогу соціально-економічній системі, утвореній в результаті об'єднання господарської та соціальної діяльності, більш успішно взаємодіяти із зовнішнім середовищем, забезпечувати його вимоги і тим самим досягати більш високий ефект в результаті своєї діяльності.

Література:

1. Драган І. О. Корпоратизація управління природними ресурсами / І. О. Драган // Наук. вісник Академії муніц. управління (Серія “Управління” [зб. наук. пр.] / [За заг. Ред. В. К. Присяжнюка, В. Д. Бакуменка]. Вип. 3, 2013. – К. : ВПЦ АМУ, 2013. – С. 41-49.
2. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524.
3. Стратегія забезпечення сталого розвитку України // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 20 травня 2008 р. – У трьох частинах / РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 1. – 308 с.

ПРОБЛЕМАТИКА ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. «Legis virtus haes est: imperare, vetare, permittere, punire» – сила закону полягає в тому, щоб наказувати, забороняти, дозволяти, карати (у перекладі з латинської) [1, с. 166]. Таке розуміння суспільних правовідносин, яке було висловлене ще стародавніми римлянами, повністю зберігає силу і в складних умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Дійсно, сучасне праворозуміння є складною категорією, яка віддзеркалює гармонійне співвідношення суб'єктивного та об'єктивного права, права у буквальному розумінні поняття та закону як формальної оболонки права. Власне, і за способом правового регулювання норми права класифікують на такі:

1) уповноважуючі (норми, що підкреслюють наявність певних можливостей у суб'єкта вчиняти позитивні дії у власних інтересах);

2) зобов'язуючі (норми, які покладають на сторони активні зобов'язання щодо необхідності вчинення певних позитивних дій, що мають забезпечувати реалізацію суб'єктивних прав);

3) забороняючі (норми, що встановлюють пасивні обов'язки щодо утримання від певних дій, які за деяких обставин можуть порушувати суб'єктивні права).

Проблематика нормативно-правового регулювання набуває особливо великої значущості для тих сфер суспільних відносин, які безпосередньо стосуються життя і здоров'я переважної більшості громадян. Якраз до таких сфер відноситься безпека у різних її проявах і формах, починаючи від безпеки конкретної особистості і закінчуючи забезпеченням цивілізованих умов для життєдіяльності соціуму в цілому.

Усе це зумовлює необхідність законодавчого врегулювання соціальної безпеки, оскільки закон якраз і є нормативно-правовим актом найвищої юридичної сили, що приймається в особливому порядку і в сукупності правових норм спрямовується на регулювання найбільш важливих сфер суспільних відносин.

Аналіз нормативно-правової бази у сфері гарантування та підтримки соціальної безпеки [2] дозволяє стверджувати, що в ній (сфері) наявні, насамперед, правові норми, що підкреслюють надання певних можливостей суспільству й індивідуумам щодо вчинення позитивних дій у власних інтересах. При цьому потребує конкретизації законодавство в зазначеній сфері, зокрема Закон України «Про національну безпеку України», Стратегія національної безпеки України тощо. Дана конкретизація повинна охоплювати законодавче закріплення дефініції «соціальна безпека» як складової національної безпеки, що відзначається подвійною природою (безпека «для

суспільства» і «з його боку»). На підтвердження висловленої думки можемо навести перелік загроз національній безпеці України, закріплений у Розділі 3 Стратегії національної безпеки України [там само]. До них віднесені економічна криза, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення, загрози енергетичній та екологічній безпеці тощо. Разом із тим, відсутнє комплексне правове визначення загроз соціальній безпеці та заходів із її забезпечення.

Висновки. На цій підставі можемо зауважимо, що в сучасних умовах необхідним є здійснення систематизації правових норм, які регулюють сферу соціальної безпеки, зокрема норм дозволяючого, забороняючого та зобов'язуючого характеру.

Література:

1. Алексеев С.С. Собрание сочинений. В 10 т. Т. 8: Учебники и учебные пособия. М., 2010. 480 с.

2. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>.

Дубовик А. В.

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ

Постановка проблеми. На сьогодні має місце розмивання повноважень регулювання в сфері нерухомого майна серед значної кількості державних органів влади. Різною мірою в даний час в державному управлінні нерухомим майном беруть участь Кабінет Міністрів України, Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном, міністерства, Фонд державного майна України, Державне управління справами [1]

Виклад основного матеріалу. Розглянемо, яким чином розподіляються функції між органами влади щодо впливу на ринок нерухомості. Державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном реалізує наступні повноваження: забезпечує формування державної політики, визначення загальних принципів та пріоритетних напрямів розвитку у сфері управління об'єктами державної власності, в тому числі корпоративними правами держави; визначає критерії ефективності управління корпоративними правами держави; здійснює методологічне та в межах власних повноважень нормативно-правове забезпечення з управління об'єктами державної власності (з інвентаризації та обліку об'єктів державної власності; оцінки ефективності управління об'єктами державної власності; оцінки рівня кваліфікації керівників підприємств державного сектора економіки; спільної діяльності, де однією зі сторін є підприємства

державного сектора економіки; управління корпоративними правами держави, зокрема забезпечення її представництва в органах управління господарських товариств; єдиного моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності, в тому числі корпоративними правами держави; захисту майнових прав держави); узагальнює практику застосування законодавства з питань управління об'єктами державної власності, в тому числі корпоративними правами держави, подає відповідні пропозиції на розгляд Кабінету Міністрів України [1].

Щодо Фонду державного майна України, то відповідно до законодавства, в тому числі щодо нерухомого та іншого окремого індивідуально визначеного державного майна: виступає відповідно до законодавства орендодавцем державного майна; розробляє методичні засади визначення орендної плати відповідно до ринкової вартості майна; здійснює контроль за використанням майна, переданого в оренду, виконанням договорів оренди державного майна; приймає рішення про передачу до статутного капіталу господарських організацій об'єктів державної власності; забезпечує в межах повноважень функціонування єдиної державної інформаційної системи обліку, зберігання та оцінки майна, що реалізується за рішенням органів виконавчої влади; здійснює в межах формування і ведення Єдиного реєстру об'єктів державної власності; веде реєстр концесійних договорів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України; дає дозвіл на відчуження державного майна у випадках, встановлених законодавством; погоджує (приймає) рішення про передачу об'єктів державної власності в комунальну власність, до сфери управління інших уповноважених органів управління або Національній академії наук України, галузевим академіям наук; здійснює управління кор-корпоративної правами держави; створює і веде реєстр корпоративних прав держави, який є складовою Єдиного реєстру об'єктів державної власності відповідно до законодавства [1].

Міністерство юстиції України – серед його основних завдань можна виділити [2]: забезпечення формування та реалізацію державної політики в сфері державної прав на нерухоме майно та їх обтяжень; здійснення нормативно-правового, методологічного та інформаційного забезпечення в сфері державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень; організація роботи, пов'язаної із забезпеченням діяльності з державної реєстрації прав на нерухоме майно та їх обтяжень; забезпечення створення, ведення та функціонування Державного реєстру прав на нерухоме майно.

Література:

1. Закон України «Про управління об'єктами державної власності» від 21.09.2006 р. № 185 // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 46. – Ст.456.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» від 02.07.2014 р. № 228

*Ечкенко Н.В.,
Арнаго Г.В.,
Анфілов В.Ю.,
Ганієв Д.Д*

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ ТА СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

Постановка проблеми. Державне регулювання має значний вплив на розвиток національної економіки країни, тому його дослідження є важливим аспектом. У будь-якій країні держава бере участь у регулюванні економіки. Держава через свою особливу роль у суспільстві за всіх часів тією чи іншою мірою втручалася в економічні процеси. Ефективна система державного регулювання економіки забезпечує сталий розвиток основних напрямів економічної й соціальної діяльності країни. Основним прямим методом державного регулювання національної економіки є правове регулювання, яке здійснюється за допомогою розробки та прийняття законодавчо-нормативних актів, що створюють правові умови розвитку економіки й соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу. Важливим напрямом діяльності органів влади держави й регіонів у сучасних умовах є вдосконалення системного підходу до організації управління й регулювання розвитку економіки, що пов'язано з наростаючим потоком інформації. Системний аналіз дозволяє більш раціонально використовувати різноманітну інформацію для управління розвитком економіки. Теоретичні дослідження, наукові концепції управління розвитком економіки сприяють розробці альтернативних варіантів вирішення проблем і сценаріїв розвитку національного господарства.

У процесі регулювання державою перехідних процесів доцільно надавати перевагу реалізації цих функцій шляхом запровадження дійових економічних форм такого регулювання у стратегічно важливих секторах економіки. У перехідний період слід забезпечити пріоритет державного регулювання над стихійним ринковим саморегулюванням з його непередбачуваністю і нерідко руйнівними наслідками. При цьому слід запобігати невиправданому втручання державних структур у ринкові відносини суб'єктів господарювання, які формуються.

Загалом регулювальна роль держави має оцінюватися не за рівнем втручання в ринковий механізм, а за станом забезпечення державою внутрішніх та зовнішніх умов сталого функціонування національної економіки. Для цього вона як своєрідний гарант функціонування і розвитку ринкової системи має підтримувати ті галузі національної економіки, які відіграють виняткову роль у гарантуванні її національної безпеки, незалежності і суверенітету.

Висновки. Отже, регулювання функціонування й розвитку економіки в

умовах її трансформації у ринкову має свої особливості. Вони полягають у тому, що держава має зламати основи попередньої системи і створити основні складові ринкової економіки. При цьому держава, виконуючи ряд тимчасових функцій у перехідній економіці, здійснює регуляторно-створювальну функцію, яка має забезпечити формування і розвиток системи ринкових відносин у постсоціалістичних країнах.

Головна мета державного втручання в економічний розвиток – забезпечення безперервності процесу відтворення національного господарства як єдиного цілого, досягнення економічної ефективності на макрорівні. Її реалізація здійснюється через свідоме визначення суспільних потреб, можливостей і шляхів їх задоволення. З практичного погляду державне регулювання економіки – це сфера діяльності держави для цілеспрямованого впливу на поведінку учасників ринкових відносин із метою забезпечення пріоритетів державної економічної політики. Ринковий механізм має бути доповнено механізмом прямого державного регулювання економіки. У результаті реалізації цієї концепції склався своєрідний тандем: існування ринкового механізму й державного регулювання економіки за провідної ролі ринку, який і регулює сучасну ринкову економіку. Існуюча нині система державного регулювання має перехідний і незавершений характер. Хід реформ уже показав неможливість ефективного розвитку економіки в режимі автоматичного саморегулювання. Механізм ринку повинен бути доповнений інструментами, які компенсують його недоліки там, де він не спрацьовує або призводить до результатів, що не відповідають інтересам усього суспільства. Сучасна правова база національного господарства представлена системою законів і підзаконних нормативно-правових актів без виділення окремої галузі права, яка б регулювала відносини у сфері економічної діяльності.

Література:

1. Кондратов О. Сучасні тенденції розвитку державного регулювання економіки в Україні / О. Кондратов // Економіка та держава. - 2007. - №3. - С. 52-55.
2. Бутыркин А. Теория и практика антимонопольного регулирования в ведущих странах Запада и России / А. Бутыркин. - М.: Новый век, 2004. - 88 с.
3. Биндельс А. Основы германского и европейского антимонопольного права / А. Биндельс. - М.: БЕК, 2003. - 234 с.
4. Лагутін В. Антимонопольна діяльність: [підручник] / В. Лагутін. - К.: КНТЕУ, 2005. – 580 с.

Жуковська А.Ю.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІНКЛЮЗИВНИМ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу світова наукова спільнота активно працює над пошуком напрямків, методів, інструментів та

механізмів забезпечення економічного зростання. Тенденції розвитку світової економіки, такі як: підвищення рівня безробіття та нерівності населення у доходах; деформація вікової структури населення, в тому числі і економічно активного, в сторону старіння; проблеми соціальної інтеграції та екологічні загрози, змусили науковців визнати, що ринкова економіка самостійно не здатна вирішувати ключові соціальні проблеми і що лише економічного розвитку недостатньо для забезпечення повноцінного ефективного розвитку держави. Саме тому у 2017 році на 48-му Всесвітньому економічному форумі в Давосі (Швейцарія) було запропоновано змінити пріоритети економічної політики, які повинні бути переорієнтовані на більш ефективну протидію незахищеності і нерівності, що супроводжують технологічні зміни і глобалізацію. Саме стійкий всеохоплюючий прогрес, який супроводжується зростанням доходів населення із одночасним підвищенням його економічних можливостей, рівня захищеності та якості життя повинен бути визнаний головною метою економічного розвитку, а не ріст ВВП, як вважалося до цього. Дана теза знайшла своє відображення і в низці глобальних документів, серед яких можна назвати програму ООН [1], форсайт-аналіз НАТО [2] та дослідження KPMG [3]. В зазначених документах наголошується на тому, що незалежно від рівня економічного розвитку країни повинні намагатися забезпечити розвиток, який, окрім власне економіки, буде сприяти подоланню бідності, наданню рівних можливостей, не шкодитиме екології тощо.

Зміна пріоритетів економічної політики в сторону протидії незахищеності і нерівності зумовлює необхідність удосконалення діючої системи публічного управління, її модернізацію на основі врахування сучасних світових тенденцій. Саме така потреба і актуалізує обрану тему дослідження.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи проблематику публічного управління інклюзивним розвитком національної економіки потрібно в першу чергу дослідити етимологію двох основних термінів, з яких воно складається, – «публічне управління» та «інклюзивний розвиток».

Відповідно до визначення американського вченого Дж. М. Шавріца, взятого за основу в Програмі розвитку ООН, «публічне управління – це галузь практики та теорії, яка є ключовою для публічного адміністрування та зосереджена на внутрішній діяльності державних установ, зокрема на вирішенні таких управлінських питань, як контроль, керівництво, планування, організаційне забезпечення, забезпечення інформаційними технологіями, управління персоналом, та оцінка ефективності» [4]. Відповідно до теорії публічного управління діяльність уряду і неприбуткових організацій в деяких важливих питаннях є подібною до діяльності установ приватного сектора. Таким чином, одні й ті самі управлінські інструменти, що максимізують ефективність та результативність роботи, можуть використовуватись як у приватному, так і у публічному секторі. Дж. М. Шавріц наголошує на тому, що належне публічне управління має бути сфокусоване на забезпечення спроможності задля досягнення результатів. Роль менеджерів у публічному секторі полягає у тому, щоб «заохочувати працівників, а також представників

широкої громадськості та окремих організацій, працювати разом для досягнення результатів, на які вони, можливо, мають незначний безпосередній вплив, зважаючи на децентралізацію влади» [4].

Професори з публічного управління Лювенського католицького університету Крістофер Полліт (*Christopher Pollit*) та Герт Бокерт (*Geert Bouckaert*) стверджують, що термін «публічне управління» вживається у трьох основних значеннях: 1) як діяльність державних службовців і політиків; 2) як структури і процедури органів державної влади; 3) як системне вивчення чи то діяльності, чи то структур та процедур [5, с. 12-13]. Автори наголошують, що публічне управління включає, зокрема, ту діяльність, яка забезпечує ефективне функціонування всієї системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування і передбачає широке залучення різних зацікавлених сторін до розробки та реалізації державної політики.

Зважаючи на свою новизну, поняття «інклюзивний розвиток» має багато різноманітних трактувань. Так, Світовий банк (*World Bank*) визначає інклюзивне зростання як зростання швидкими темпами, стає, розповсюджене на всі сектори економіки, що залучає значну частину трудових ресурсів країни і характеризується рівністю можливостей в доступі до ринку праці і ресурсів [6]. Схожу позицію висловлює і Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) (*Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)*), яка розглядає інклюзивне зростання, як стабільне і всеосяжне з точки зору можливостей працевлаштування, яке потребує підтримки з боку громадських інститутів для вирішення проблем на ринку праці [7]. Центр міжнародної політики та інклюзивного розвитку (*International Policy Centre for Inclusive Growth*) трактує інклюзивне зростання з двох позицій: як процес і як результат. З одного боку, як забезпечення повсюдної участі в процесі зростання через опосередковане прийняття рішень та через безпосередню участь в забезпеченні самого зростання. З іншого боку, результат інклюзивного зростання – це справедливий розподіл доходів [8]. Європейська комісія (*European Commission*) визначає інклюзивне зростання як забезпечення високого рівня зайнятості, інвестування в освіту, боротьбу з бідністю і модернізацію ринків праці, системи соціального захисту і сприяння більшому об'єднанню суспільства [9]. Міжнародний валютний фонд (МВФ) (*International Monetary Fund, IMF*) розглядає інклюзивне зростання як підвищення темпів зростання за рахунок надання єдиного простору для інвестицій і продуктивної зайнятості населення [10].

Переважає більшість міжнародних організацій дає визначення поняттю «інклюзивне зростання», а термін «інклюзивний розвиток» залишається поза увагою. Стверджуючи, що поняття «інклюзивне зростання» значно вужче, ніж поняття «інклюзивний розвиток», ми керуємось точкою зору Й. Шумпетера, який стверджує, що зростання – це зміни в кількісному плані (збільшення виробництва і споживання), а розвиток – це якісні характеристики (поліпшення рівня життя населення, інновації у виробничій сфері, іноземні інвестиції і та ін.) [11].

І. Ганнам дав визначення поняттю «публічне управління інклюзивним розвитком країни», під яким він розуміє «діяльність, що забезпечує ефективне функціонування системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також передбачає широке залучення різних зацікавлених сторін задля забезпечення такого розвитку країни, за якого кожна людина, кожен суб'єкт господарської діяльності, кожен регіон активно і рівноправно включено в його здійснення, водночас задоволення теперішніх потреб суспільства не стає загрозою для майбутніх поколінь і не відбувається за рахунок їх» [12, с. 3]. На нашу думку, дане визначення є дещо розмитим та не враховує роль громадського сектору в процесі реалізації публічного управління.

Під інклюзивним розвитком національної економіки ми пропонуємо розуміти якісні зміни в суспільному житті, які досягаються на основі партнерства органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадського сектору.

Висновки. Отже, підсумовуючи проведені дослідження, можна стверджувати, що сучасні виклики глобальної економіки ставлять перед національними системами публічного управління нові завдання: забезпечити такий розвиток, який, окрім власне економіки, буде сприяти подоланню бідності, наданню рівних можливостей, не шкодитиме екології тощо. Досягнення поставлених завдань потребує модернізації діючої системи публічного управління, її основних інститутів та інструментів.

Література:

1. Трансформація нашого світу: Порядок денний сталого розвитку 2030: Програма ООН. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-stalogo-rozvytku>.
2. Спільна перспектива світу в 2030 році і надалі: предтечі і драйвери. Стратегічний форсайт-аналіз. НАТО. URL: <http://globaltrends2030.les.wordpress.com/2012/11/global-trends-2030-november2012.pdf>.
3. Майбутня держава 2030: звіт KPMG. URL: https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/09/Future_State_2030_UA_v3.pdf
4. Глосарій Програми розвитку ООН. URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html>
5. Pollitt C. Public Management Reform: A Comparative Analysis / C. Pollitt, G. Bouckaert. Oxford : University Press, 2004. 240 p.
6. Ending Poverty and Sharing Prosperity. Global Monitoring Report 2014/15. – Washington DC: International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2015. 240 p. URL: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-monitoringreport>.
7. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку. URL: <http://www.oecd.org/>
8. Exploring and Strengthening the Intersections between Social Protection, Employment and Inclusive Growth / IssuesPaper for G20 DWG on Growth with

Resilience. – Brasilia DF, Brazil: International Policy Centre for Inclusive Growth (IPC - IG), 2013. 47 p. URL: <http://www.ipc-undp.org/publication/26527>.

9. Офіційний сайт Європейської комісії. URL: <http://ec.europa.eu/>

10. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>

11. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия М. : ЭКСМО, 2007. 864 с.

12. Ганнам І. Концептуальна основа публічного управління інклюзивним розвитком країни. Теорія та практика державного управління 2(61)/2018. С. 1-5. URL: http://kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2018-2/doc/1/1_9.pdf

Карпеко Н. М.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Безперечно, удосконалення механізмів державного регулювання розвитку соціально-гуманітарної сфери в Україні доцільно проводити з урахуванням кращої зарубіжної практики у цій сфері. У цьому контексті важливого значення набуває вивчення досвіду зарубіжних країн, де реалізація соціально-гуманітарної політики є дієвою і має позитивні результати. Зокрема, актуальним для України є досвід країн Європейського Союзу, враховуючи законодавчо закріплені євроінтеграційні пріоритети розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, варто зазначити, що існують різні погляди на моделі соціально-гуманітарної політики зарубіжних країн. Найбільшою популярністю серед учених користується наступна класифікація моделей соціально-гуманітарної політики: соціал-демократична, консервативна, ліберальна, корпоративістська, католицька і рудиментарна.

Можливими напрямками використання в нашій країні досвіду соціального захисту країн розвинутої та перехідної економіки, який міститься у відповідних моделях соціального захисту населення, можуть бути: запровадження ефективного функціонування й узгодженої роботи національного, регіонального та місцевого систем управління соціальним захистом [1]; демократичності й прозорості соціального захисту, спрощення процедури надання різних видів соціальної допомоги; збалансованих форм та методів соціального захисту населення на основі оптимального сполучення адресності й універсальності; гарантування повного використання кожною людиною своїх прав для звернення за допомогою до відповідних соціальних інститутів; моніторингу об'єктивності стану рівня життя осіб, сім'ї, соціально уразливих груп, котрі звертаються за соціальною допомогою; чіткої наукової обґрунтованості заходів зі соціального захисту та нормативно-правового його забезпечення.

Найкращий варіант для України, з нашого погляду, – спрямувати зусилля

на побудову моделі, яка б відповідала умовам соціально орієнтованої економіки й охоплювала: синтез елементів континентальної (Німеччина, Австрія, Швейцарія) й англосаксонської (Велика Британія, Канада, США) моделей функціонування надійного механізму соціального страхування; розвиток соціального партнерства [2]; наявність жорсткого контролю держави за дотриманням мінімальних соціальних гарантій й функціонуванням інститутів соціального захисту. Тобто забезпечення реалізації стратегічного курсу реформ має пов'язуватись зі соціально-орієнтованою економікою. З одного боку, їй повинні бути притаманні плюралізм форм власності й розвинута система ринкових відносин, з іншого – високий ступінь участі держави у забезпеченні ефективності економіки, регулюванні доходів населення та зайнятості, формуванні умов, котрі забезпечують задоволення соціально значущих потреб населення.

Більшість розвинутих держав Європи у своїй соціально-гуманітарній політиці дотримується базових принципів «держави загального добробуту», тобто активно сприяють ефективному поєднанню економічного зростання і розвитку людського потенціалу [3].

Висновки. Таким чином, розглянувши системи соціального захисту європейських країн, доцільно зазначити, що соціально-гуманітарна політика сучасної держави повинна бути зорієнтована не лише на підтримку наявного рівня соціальних гарантій і створення механізмів соціального захисту окремих найбільш уразливих соціальних груп, а й на реалізацію довготривалих програм щодо кардинальної зміни основ системи соціального захисту, підвищення її ефективності.

Сучасні вектори розвитку соціально-гуманітарної сфери країн світу направлені на: залучення фінансових компаній до процесів формування пенсійного забезпечення; впровадження принципів співфінансування витрат на медичне забезпечення, використання засад страхової медицини з можливістю вибору лікувальної установи та введення особистих медичних рахунків, з метою підвищення якості надання послуг та урегулювання співвідношення – «ціна-якість»; орієнтація на збільшення фінансової бази формування фінансових ресурсів домогосподарств через проведення активної політики зайнятості та створення умов для можливостей працевлаштування різних верств та груп населення.

Література:

1. Меленюк В. Вдосконалення механізмів державного регулювання соціального розвитку України / В. Меленюк // Економіка та держава. – 2009. - № 2. – С. 103-106.
2. Новиков В. Організація і розвиток соціальної сфери (зарубіжний і вітчизняний досвід) / В. Новиков. – К: ІЕ НАН України, 2000. – 274 с.
3. Стельмащук Ю.І. Шляхи удосконалення механізмів державного регулювання розвитку соціогуманітарної сфери в умовах глобальної трансформації суспільства / Ю.І. Стельмащук // Наукові праці: науково-

Ковальчук В.Г., Хиженяк М.І.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА РОЗВИНЕНИХ КРАЇН ЩОДО ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙ

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток економіки країни є основою її конкурентоспроможності на світовому ринку. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується прискореними темпами науково-технічного прогресу та посиленням ролі інтелектуалізації основних факторів виробництва. В цих умовах розвиток продуктивних сил відбувається при тісній взаємодії науки і новітніх технологій, створення та впровадження інновацій є головним чинником успіху держави в сучасних умовах.

З цієї точки зору інноваційний менеджмент набуває інституціонального значення, яке передбачає включення в його поняття структурного оформлення сфери і системи державного управління інноваціями, наявність спеціального інституту менеджерів, наділених повноваженнями приймати рішення і нести відповідальність за результати інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу. В Україні в цілому створена відповідна нормативно-правова база, що визначає правовий статус певної частини суб'єктів інноваційної системи, і яка дозволяє їм функціонувати в межах рамкового законодавства. Інноваційна діяльність в Україні регулюється близько 200 правовими актами. Проте, аналізуючи українське законодавство, варто визнати його хаотичність. Воно не носить комплексного характеру. Привертає увагу і неузгодженість норм безпосередньо навіть у межах одного закону. Так наприклад, Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України» з одного боку надає Кабінету Міністрів повноваження щодо порядку формування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, а з іншого детально регламентує своїми нормами цей процес.

Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується прискореними темпами науково-технічного прогресу та зростаючою інтелектуалізацією основних факторів виробництва. В розвинутих країнах Заходу на долю нових або удосконалених технологій, обладнання та продуктів, створених на основі нових знань або рішень, приходиться від 70 до 85% ВВП [1]. Тому, створення та впровадження інновацій є головним чинником успіху держави в сучасних умовах.

Безумовними лідерами у виробництві світової наукової продукції є США і Японія. Вважається, що приблизно 80% усіх світових інновацій створюється в США. Витрати США на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) перевищують витрати Англії, Франції, ФРН та Італії разом узятих і становлять понад половину витрат на НДДКР розвинених країн. Така увага до

НДДКР привела до того, що в США продається 90% нових товарів і тільки 10% старих, що надійшли на ринок більше як 5 років тому [2].

Другою світовою державою, що здійснює величезні витрати на новації, є Японія. За цими витратами на душу населення вона знаходиться на одному рівні зі США. Якщо раніше Японія багато інновацій запозичала із Заходу та колишнього СРСР, то сьогодні вона вийшла на перше місце у світі з виробництва суден, автомобілів, тракторів та іншої техніки.

Особливістю інноваційного процесу, який став однією з головних тенденцій світового розвитку, починаючи з 70-х рр. ХХ ст. і продовжується й зараз, є те, що основним творцем та розробником науково-технічної продукції стають малі науково-технічні фірми, які ще називають венчурними фірмами. Венчурні фірми – це, як правило, малі підприємства в наукоємких галузях економіки, що спеціалізуються в галузі наукових досліджень, інженерних розробок, створення і впровадження нововведень.

Іншою помітною тенденцією є симбіоз академічної науки і промисловості та виникнення на його основі широкої мережі технопаркових структур. Зараз загальна кількість технопарків у світі становить кілька тисяч. У США діє 140 технопарків, в Європі – 260.

В Україні в Законі «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» нараховується 16 технопарків, із яких дійсно працюють лише 8. Основними результатами діяльності українських технопарків є реалізація 116 інноваційних проєктів, створення 3551 робочих місць та реалізація інноваційної продукції на суму 12,3 млрд. грн. (у т.ч. 1,7 млрд. грн. – експорт).

Третьою тенденцією розвитку світової економічної системи є посилення державної підтримки тим суб'єктам, які займаються інноваційною діяльністю. Унаслідок зазначених тенденцій у розвинених країнах більше половини підприємств займаються інноваційною діяльністю. Сьогодні серед розвинених країн немає такої, де держава тими чи іншими методами не прагнула б сприяти інноваційному процесу.

Аналізуючи державну політику розвинених країн щодо підтримки інновацій за ступенем державного регулювання, можна виділити два полюси. На одному знаходяться США та Англія, де держава найменше втручається в економіку, зокрема й в інноваційну діяльність, на іншому – Франція та Японія, в яких держава найбільш активно підтримує інноваційний процес всіма можливими методами.

Перший полюс, який умовно можна назвати англо-американською моделлю, характеризується найповнішою автономією підприємництва в інноваційній сфері. За такої моделі вважається, що ринкові механізми самі сприяють прискоренню інноваційного процесу. Головний акцент робиться на створення сприятливих умов для ведення бізнесу взагалі, що зумовлює рівні умови для впровадження інноваційних продуктів у всі галузі народного господарства. Другий (франко-японський) полюс інноваційної політики характеризується досить значним впливом держави на інноваційні процеси, зокрема і неринковими методами, шляхом прямих дотацій і субсидій

підприємствам і організаціям, які здійснюють інноваційну діяльність. За цієї моделі уряди визначають пріоритетні напрямки інноваційно–технологічного розвитку, яким надається суттєва урядова підтримка. Більшість розвинених європейських країн та Канада займають проміжне положення між зазначеними полюсами інноваційної політики, одночасно розвиваючи національне бізнес-середовище і використовуючи пряму державну підтримку інноваційної діяльності. Державну підтримку інноваційної діяльності відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Державна підтримка інноваційної діяльності

Назва країни	Організаційні структури підтримки	Форми стимулювання	Основні організаційні структури інноваційного процесу
США	Адміністрація у справах малого бізнесу, Національний науковий фонд, Федеральні відомства	Пільгове оподаткування, інвестиційний податковий кредит, пільговий режим амортизаційних відрахувань	Мережа технологічного капіталу (МКТ) технополіси, науково-технічні парки,
Франція	Спеціальна урядова організація (ІНОДЕВ)	Дотації, субсидії, Пільгове оподаткування	Технополіси, технопарки, Малі інноваційні фірми
Японія	Державні фонди для заохочення науково-дослідної діяльності	Пільгові кредити, субсидії, пільгове оподаткування	Венчурні фірми, науково-дослідні консорціуми

Джерело: розроблено авторами за даними [1].

До найбільш поширених засобів стимулювання інноваційних процесів у США належать: вилучення витрат на НДДКР, пов'язаних з основною виробничою і торговою діяльністю, із суми доходу, який оподатковується (до 20% витрат); пільгове оподаткування венчурних фірм та фірм, що здійснюють НДДКР (до 20% приросту витрат на НДДКР порівняно з середньорічним рівнем цих витрат за попередні три роки; до 20% витрат компаній на програми фундаментальних наукових досліджень, що виконуються університетами за контрактами з ними; вирахування з доходу, що оподатковується, вартості наукової апаратури та обладнання, яке безкоштовно передається компаніям університетами та науково-дослідними організаціями).

Висновки. Можна стверджувати, що система державного управління та регулювання інноваційного процесу в державі є недосконалою, існує розпорошеність функцій управління по різних суб'єктах влади, відсутній єдиний державний центр управління та координації зусиль, що доводить необхідність подальшого вивчення та узагальнення зарубіжного досвіду інноваційної політики держави з метою розробки пропозицій щодо можливості його адаптації до умов України.

Література:

1. Максимова А. В. Оцінка фінансової стійкості банку: методичні підходи до аналізу та проблеми їх застосування / А.В. Максимова. – К:

Науковий Вісник Херсонського Державного Університету, 2014. – № 8, частина 3. – С. 205-208.

2. Манжос С.Б. Державне антикризове управління банківською діяльністю / С.Б. Маржос // Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки»: Фінансово-кредитна система, 2014. – №24. – С. 211-218.

*Круглов В. В.,
Терещенко Д.А.*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Постановка проблеми. Сучасний розвиток системи державного управління передбачає досягнення високих показників конкурентоспроможності держави та регіонів, врахування зростаючих потреб суспільства в отриманні якісних суспільних послуг, необхідність у ефективному використанні бюджетних ресурсів, забезпеченні високих темпів розбудови інфраструктури. Вказані завдання вимагають створення сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання та державної підтримки розвитку підприємницької діяльності, удосконалення нормативно-правової бази, створення інституційного середовища для забезпечення сталого розвитку, впровадження нових форм взаємодії державного та приватного сектору.

Враховуючи потреби у реалізації суспільно важливих проєктів, необхідність у залученні додаткових ресурсів, обмеженість бюджетних можливостей зумовив появу моделі співпраці державного та приватного сектору, що має назву – державно-приватне партнерство (ДПП). Необхідність досягати встановлених стратегічних цілей, забезпечення макроекономічної та соціальної стабільності, подолання міжтериторіальних дисбалансів, потреби в розвитку інноваційного потенціалу посилюють актуальність використання ДПП.

Виклад основного матеріалу. Модель ДПП надає декілька переваг: можливість загального зниження вартості життєвого циклу, пов'язаної з реалізацією різних етапів проєкту; можливість використання приватного капіталу для фінансування будівництва та експлуатації державної інфраструктури; звільнення державних ресурсів, які можуть бути використані для альтернативних інвестицій; надання уряду можливості зосередити увагу на його основних функціях; сприяння інноваціям та збір найкращих доступних ноу-хау від приватних міжнародних операторів [1].

Механізми взаємного діалогу між органами державної влади, місцевого самоврядування та суб'єктами підприємницької діяльності, що притаманно державно-приватному партнерстві, дає можливість узгодити та врахувати спільні завдання держави та бізнесу щодо виконання важливих інноваційно-

інвестиційних проектів, цільових галузевих програм тощо. Держава, в даному випадку, отримує активізацію інвестиційних процесів, підвищуючи ефективність інфраструктури, стимулюючи підприємства, приватний власник отримує можливість використовувати ресурси, до яких не було доступу, спрощення адміністративних процедур, можливість отримувати різні види державної підтримки (кредити, пільги, компенсації) [2, с. 339].

Методологія, на якій ґрунтується ДПП, передбачає: галузеву основу (залучені суспільні сектори – приватний та державний сектори, громадянське суспільство); економічну основу (розвиток попиту та пропозиції); сферу застосування [3].

В [4] розроблено цільову методологію, яка вирізняє: розвиток потенціалу ДПП (приватні партнери покращують або розбудовують можливості державних суб'єктів шляхом обміну чи трансферу знань, делегованих повноважень надавати суспільні послуги), ДПП економічного розвитку (міжсекторальне партнерство, що сприяє економічному зростанню); інфраструктурні ДПП (спільне фінансування, будівництво та виконання робіт щодо інфраструктури); політика ДПП (координувати, розробляти, контролювати та просувати різні державні політики на національному, або галузевому рівнях); надання послуг ДПП (недержавні суб'єкти надають державні послуги від імені держави).

Створення продукту (надання послуг) та нові знання є потенційними перевагами, які слід підкреслити для стимулювання співпраці з підприємствами. Державні партнери можуть надати професійні знання та умови для тестування нових рішень для покращення зазначених видів переваг. Бізнес може отримати користь від отримання досвіду ДПП, відповідних технічних навичок та встановлення пріоритетів побудови довіри з державними партнерами для розвитку їх мережі та бази знань [5, с. 23].

Низька активність держави щодо інвестиційних процесів та постійне бюджетне недофінансування капітальних видатків зменшило зацікавленість інвесторів до активних дій в економічному середовищі України та участі в реалізації проектів державно-приватного партнерства. Зазначене суттєво стримує розвиток інфраструктури в державі. Інвестиційна політика України на найближчу перспективу повинна забезпечити перебудову системи державного управління інвестиційною діяльністю, що має на меті значно збільшити обсяг інвестиційних ресурсів та змінити структуру джерел їх фінансування [6, с. 47].

Підвищити інвестиційну привабливість на регіональному рівні можливо за рахунок впровадження механізму ДПП з метою перерозподілу відповідальності (ризиків) за реалізацію пріоритетних для регіональної економіки проектів. Зазначені проекти вирішують проблематику розвитку регіональних інфраструктурних проектів (розбудова дорожньо-транспортної інфраструктури); модернізації сфери ЖКГ (водопостачання, водовідведення, утилізація побутових відходів тощо); розвитку енергетики (в т. ч. освоєння відновлювальної енергетики); поширення інформаційно-комунікативних технологій, стимулювання житлового будівництва; реалізацію проектів у сфері освіти, науки та інновацій тощо [7, с. 609.].

Висновки. Таким чином, в системі державного управління поступово формуються сучасні моделі взаємодії державного та приватного власника у вигляді механізмів державно-приватного партнерства. Використання державно-приватного партнерства потребує розроблення стратегічних документів, що враховують інноваційно-інвестиційний розвиток економіки, розвиток нових моделей, які передбачають поєднання інтересів держави, бізнесу та громадянського суспільства та вирішують завдання покращення якості життя та всебічного задоволення потреб суспільства у отриманні необхідних публічних послуг належного рівня.

Література:

1. Cruz C. O., Sarmiento J. M. Reforming traditional PPP models to cope with the challenges of smart cities. *Competition and Regulation in Network Industries*. 2017. № 18(1-2). P. 94–114.

2. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: вектори реального поступу : національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2017. 864 с.

3. Bovaird, T. Public-Private Partnerships: from Contested Concepts to Prevalent Practice. *International Review of Administrative Sciences*. 2004. № 70 (2). P. 199–215.

4. Brinkerhoff D. W., Brinkerhoff J. M. Public-private partnerships: Perspectives on purposes, publicness, and good governance. *Public Administration and Development*. 2011. № 31 (1). P. 2–14.

5. Brogaard L. Business Value in Public-Private Partnerships: The Positive Impact of Trust and Task-Relevant Competencies on Business Outcomes in PPPs. *International Public Management Journal*. 2018. P. 1–26.

6. Політика економічного прагматизму. – К.: Інститут суспільно-економічних досліджень, 2016. 118 с.

7. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / О.М. Алимов, О.І. Амоша та ін.; за заг. ред. В.І. Ляшенка; ІЕП НАН України. Запоріжжя : КПУ, 2014. 798 с.

Кузнецов И.В.

СИСТЕМНЫЙ АНАЛИЗ СОВМЕСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ЛАТВИИ

Постановка проблемы. Существуют различные методы исследования предпринимательства. В данной работе был использован системный анализ. Рассмотрена предпринимательская деятельность в Латвии, а также виды совместных предприятий. Определены и расширены понятия функций совместного предпринимательства.

Изложение основного материала. Главные характеристики системы: цель, функция и структура. Целью является уменьшение процента лиц, находящихся за чертой бедности, до 16%, к 2030 году [1].

Системный анализ является одним из самых развитых в экономике направлений системных исследований. Метод научного исследования, как системного анализа, заключается в комплексном изучении структуры системы, внутренних взаимосвязей и взаимодействия её элементов.

Для проведения анализа был использован прием систематизации. В частности, классификация. На рисунке 1 представлена классификация регистрируемых предприятий в Латвии. Изучаемые объекты были сгруппированы по совокупностям, различающимся между собой по различным признакам.

Рисунок 1. Формы регистрации предприятий в Латвии

Сам термин «совместные предприятия» в общем понимается как предприятия, которые контролируются двумя или более экономически независимыми предприятиями и часто обозначается как «особая форма внешнего увеличения предприятия» [2]. Совместные предприятия могут образовываться для различных целей и задач [3], и на рисунке 2 представлены основные типы и виды совместных предприятий.

Рисунок 2. Классификация совместных предприятий по признакам и видам

В литературе по-разному определены функции предпринимательства и в основном всё сводится к ресурсной, инновационной, социальной и общеэкономической [4]. Так как в процессе создания совместного предприятия могут участвовать несколько государств, то можем добавить также дипломатическую функцию. В таблице 1 приведено соответствие функций и видов совместных предприятия.

Таблица 1. Функции совместного предпринимательства

Функция	Совместные предприятия
Общеэкономическая	Производственные и торговые
Инновационная	Научно-исследовательские предприятия
Дипломатическая	Двухсторонние, трёхсторонние и многосторонние
Ресурсная	Государственные, частные и государственно-частные
Социальная	Все виды

Выводы. Развитие бизнес-среды Латвии возможно за счёт совершенствования механизмов совместного предпринимательства. Благодаря различным организационно-правовым формам предприниматели имеют возможность вести хозяйственную деятельность в зависимости от своих целей. Различные виды совместных предприятий дают возможность учредителям реализовывать необходимые функции.

Литература:

1. LATVIJA 2030. Стратегия устойчивого развития Латвии до 2030 года. (2010).

2. Омаров, М. М., and П. Г. Чуркин. "Проблемы и риски, возникающие при создании совместного предприятия." *Фундаментальные исследования* 1.12 (2011).
3. Юзвович, Лариса Ивановна. "Особенности деятельности совместных предприятий в условиях интеграции инвестиционного капитала." *Вестник Челябинского государственного университета* 16 (2011).
4. Кох, Лариса Владимировна. "Трансформация сущности предпринимательства." *Вестник Ленинградского государственного университета им. АС Пушкина* 6.1 (2011).

Лагутін В.С.

ФОРМУВАННЯ НАПРЯМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Постановка проблеми. Інновації сьогодні є головною конкурентною перевагою організацій, націлених на постійний розвиток і стійке зростання. Це пояснюється в тому числі прискоренням темпів змін, які відбуваються в глобальній економіці. Нові технології швидко застарівають, а переваги споживачів постійно міняються, і це змушує керівників ухвалювати нові рішення.

Виклад основного матеріалу. Стратегія інноваційної діяльності підприємства орієнтована на науково-технічний прогрес (НТП), на використання його результатів для підвищення ефективності виробництва й забезпечення конкурентоспроможності продукції й підприємства в цілому.

Головна увага в інноваційному менеджменті приділяється виробленню стратегії й інноваційної політики, а також конкретних заходів для їхньої реалізації. Під нововведенням прийнято розуміти конкретний об'єкт або заходи, впроваджені у виробництво за результатами проведеного наукового дослідження або відкриття, якісно відмінний від попереднього аналога [2].

У сучасних умовах зложилися стійкі механізми державного управління науково-технічною діяльністю інтеграції, що відбивають особливості науки й виробництва, головними з яких є: орієнтація досліджень і розробок на потреби ринку; посилення впливу ринкових факторів і ринкової кон'юнктури на визначення цілей і стратегій підприємств. Форми організації й управління науковими дослідженнями мають велику різноманітність: 1) державні науково-технічні центри й програми; 2) незалежні науково-технічні організації; 3) внутрішньо-фірмові науково-технічні центри; 5) науково-технічні філії й дочірні науково-технічні компанії промислових фірм і ТНК; 6) внутрішньо-фірмова мережа наукових підрозділів; 7) науково-технічні (творчі) колективи з програмах і проектах. 8) технопарки; 9) корпорації наукових і технічних колективів типу «заклад вищої освіти-завод», «університет-фірма» і інші.

Головним завданням системи державного управління нововведеннями стало впровадження більш гнучкої й комплексної системи планування, координації й стимулювання інновацій, спрямованих на розвиток підприємства, а також прискорення розробки й впровадження нової продукції за рахунок спеціалізації робіт у рамках інноваційного процесу.

У наукомістких галузях відбувся перехід до нової інтегрованої системи державного управління інноваційним процесом як самостійним об'єктом управління, яка має на увазі [1]:

1) створення на вищому рівні управління спеціалізованих формувань і підрозділів у формі рад, комітетів або робочих груп з розробки науково-технічної політики (інноваційної політики) підприємства, корпорації; створення центральних служб нових продуктів;

2) виділення цільових проектних груп з розробки нової продукції; підвищення ролі наукових підрозділів у виробничих відділеннях, наукових лабораторій і наукових центрів, що займаються інноваційною діяльністю;

3) створення венчурних підрозділів і фондів стимулювання інноваційної діяльності; організацію консультативної допомоги в області нововведень;

4) створення спеціальних галузевих лабораторій із проблем освоєння нової технології.

Висновки. Таким чином можна зробити наступні висновки:

1. Інновації є головним засобом забезпечення конкурентоспроможності продукції й забезпечення стійкості успіху підприємства (корпорації) на ринку в цілому.

2. Основними механізмами реалізації державної політики в області розвитку національної інноваційної системи є:

- формування в законодавстві цілісної системи організаційно - правових, економічних і інших норм стимулювання, підтримки й регулювання інноваційної діяльності;

- перехід від галузевого принципу державної підтримки інноваційної діяльності до програмно-цільового шляхом координації державних, регіональних, міжвідомчих і галузевих цільових програм, а також програм соціально-економічного, науково - технологічного й інноваційного розвитку країни, включаючи підтримку інноваційної діяльності в державних академіях;

- збільшення частки позабюджетних ресурсів у залежності від просування результатів інтелектуальної діяльності до реалізації інноваційних проектів на ринку;

- адресна ресурсна підтримка інноваційної діяльності організацій малого й середнього підприємництва шляхом їхнього залучення до участі в державних, цільових відомчих і регіональних програмах і інноваційних проектах;

- формування в підприємців мотивації до розвитку інноваційної діяльності;

- формування об'єктивних економічних показників у науково-технічній і інноваційній сфері з метою оцінки рівня й динаміки комерціалізації науково-технічних розробок;
- формування критеріїв вибору пріоритетів інноваційної політики й виявлення конкурентоспроможної продукції (послуг) на стадії проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт.

Література:

1. Ємельянов В. М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком України: теорія, методологія, практика : монографія / В. М. Ємельянов. – Миколаїв: ПП Ємельянова Т. В., 2012. – 420 с
2. Михайлова, К. Г. Інноваційні потоки в сучасній вищій школі: проблеми управління в умовах соціальних змін / К. Г. Михайлова // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 3. – С. 72–76.

Левчук О.В.

СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми дослідження обумовлена необхідністю створення та впровадження у практику підприємницької діяльності постійної, налагодженої системи господарювання. Головним критерієм вибору при цьому є здатність до забезпечення сталого розвитку в період глобалізаційних змін. Стратегія розвитку діяльності торговельного підприємства посідає вкрай важливе місце серед окресленого кола питань.

Ситуація, яка наразі виникла в економіці України, потребує вирішення кардинальних і взаємопов'язаних проблем забезпечення сталого розвитку системи національного господарства в цілому. В свою чергу, це вимагає залучення зусиль, як на макро-, так і на мікрорівні. Важливе місце на сучасному етапі суспільного розвитку належить стратегії як засобу вирішення важливих питань. Більшість підприємств у різних галузях стикаються з великою кількістю проблем, які неможливо вирішити оперативним чи тактичним, які містять у собі більш фундаментальну основу.

Виклад основного матеріалу. В умовах жорсткої ринкової конкуренції на перший план виходять зовсім інші методи роботи підприємства: такі, що дають змогу забезпечити досягнення поставлених цілей. Вони вимагають іншого погляду щодо вирішення – стратегічного підходу до організації роботи підприємства.

Діяльність підприємства на ринку розглядається через ефективність виконання його призначення, а це значною мірою залежить від наявності стратегічного напрямку розвитку, методів і засобів їх досягнення.

Незважаючи на те, що питанням стратегії економічного розвитку приділяється увага науковців і практиків, виникає необхідність їх детального вивчення. Більшість підходів і наукових напрямів характерні для відносно стабільних умов застосування; для суб'єктів господарювання із вагомим становищем на ринку; для визначених видів діяльності тощо. Варто зазначити, що наразі відсутні чіпкі рекомендації стосовно "моментної" невизначеності ринку, і як наслідок, альтернатив розвитку, а також структурних змін видів діяльності і вибору їх напрямків тощо. Тому, безсумнівно, розгляд цього питання потребує пошуку нових підходів для забезпечення підприємств стратегічними інструментами для реалізації поставлених цілей і завдань [1].

Метою дослідження розвитку підприємств торгівлі зі застосуванням стратегічних механізмів є визначення комплексу основних стратегічних підходів та засобів, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку підприємств, виходячи із внутрішніх можливостей та умов зовнішнього впливу на них.

Функціонування підприємства за умов структурно-мінливого середовища висуває на перший план вирішення ряду проблем, пов'язаних з вибором і закріпленням певної частини ринку, його позиціонуванням, формуванням конкурентного статусу і підтримкою в умовах загострення конкуренції. Вирішенню цих питань сприятиме обґрунтована стратегія розвитку суб'єкта господарювання [3].

Для успішного забезпечення впровадження стратегії необхідно дотримуватись визначеної послідовності. Розробка стратегії здійснюється відповідно до визначених етапів, загальна логічна послідовність яких є уніфікованою і визначена для будь-якого підприємства. Визначимо основні етапи для торговельного підприємства, виходячи із багатоваріантності стратегічних напрямів розвитку (навіть зміна основного профілю діяльності) [1]:

- основна мета діяльності (місія);
- оцінка внутрішніх можливостей підприємства;
- визначення стану безпосереднього оточення (складові зовнішнього середовища, які безпосередньо впливають на підприємство);
- визначення стану зовнішнього оточення (середовище, яке визначає загальний вплив на діяльність всіх суб'єктів або той сегмент, на який підприємство має намір вийти);
- узгодження внутрішнього потенціалу із зовнішнім середовищем;
- формування стратегічних альтернатив розвитку;
- вибір стратегічного напрямку розвитку (один основний або декілька);
- застосування заходів, спрямованих на реалізацію стратегічної альтернативи;
- моніторинг ходу реалізації стратегії розвитку діяльності;

– прийняття рішення, виходячи із стану реалізації стратегії.

Наведена послідовність розроблення стратегії є близькою для торговельного підприємства, виходячи із стадії життєвого циклу підприємства та стратегічних завдань на відповідному етапі розвитку. Вона може уточнюватись, деталізуватись та може містити інші розділи. Кожне окреме підприємство торгівлі самостійно визначає, як йому розробляти свою стратегію розвитку.

Формування стратегії розвитку підприємства торгівлі дає змогу визначити напрямок поведінки підприємства на ринку та вироблення сценаріїв із врахуванням умов зовнішнього середовища та вірогідного характеру їх змін; оцінити конкурентоспроможність та стратегічні конкурентні переваги; визначити головну ціль діяльності; визначити ресурси, які необхідно залучити для досягнення поставлених цілей та забезпечити їх найефективніше використання [2].

На сучасному етапі постійна нестабільність умов господарювання і посилення конкурентного тиску призвели до значної диференціації діяльності підприємств. Зниження темпів зростання, високий ступінь невизначеності зовнішнього оточення, обмеження соціально-економічного характеру призвели до висновку, що просте збільшення видів діяльності не забезпечить успіху. Тому необхідно маніпулювати набором тих видів діяльності, що характерні для конкретного торговельного підприємства, тобто вибору стратегічних зон господарювання. Зважаючи на те, що сучасний стан розвитку економічних відносин характеризується значним дефіцитом ресурсів, необхідно виділяти стратегічні зони ресурсів. Необхідно відзначити, що наявність певної кількості стратегічних зон не обмежується однією, а впливає із цілей та можливостей кожного суб'єкта господарювання.

Стратегічні зони господарювання характеризують сегмент зовнішнього оточення торговельного підприємства, на який суб'єкт відносин хоче отримати вихід чи залишитися на ньому. За таких умов проводиться стратегічне позиціонування підприємства [4]. Виділення даних сфер господарювання є складною проблемою, оскільки необхідно проаналізувати значну кількість різних характеристик їх діяльності. Їх кількість залежить від ширини диверсифікації, кожна з яких описується специфічним набором факторів.

Висновки. Отже, в сучасних умовах розбудови національної економіки і формування нової економічної системи для забезпечення успіху підприємств торгівлі необхідно розробляти стратегічні напрями їх розвитку, які зможуть забезпечити стабільність їхнього функціонування. Розробка комплексної стратегії розвитку є складним і творчим процесом, який вимагає наявності досвіду, оброблення великої кількості інформації, використання сучасних методів аналізу, прогнозування і планування. Проте правильна її розробка і, найголовніше, її реалізація забезпечить і підтримає успішну роботу. Застосування стратегічного підходу до діяльності підприємства торгівлі сприятиме створенню системи, в якій конкретні рішення приймаються лише у разі, коли вони відповідають загальній стратегії і забезпечують збалансований

розвиток всіх компонентів діяльності підприємства. Розвиток і удосконалення нових методів роботи підприємств у ринкових умовах є запорукою успішної сьогоденної діяльності і впевненості у майбутньому. Стратегія економічного розвитку – це один із сучасних засобів досягнення такого становища для підприємств торгівлі.

Література:

1. Мазаракі А.А. та ін. Економіка торговельного підприємства: Підручник для вузів. – К.: Хрещатик, 1999. – 800 с.
2. Мізюк Б.М. Стратегічне управління підприємством. – Львів: Коопосвіта. ЛКА. - 2009. – 388 с.
3. Немцов В.Д., Довгань Л.Є. Стратегічний менеджмент. – К.: ТОВ "УВПК ЕксОб. - 2010. – 560 с.
4. Редченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі: Навч. посібник. Вид. 2-ге, доповнене. – Львів: Новий світ. – 2010. – 272 с.
5. Стратегія фірми (підприємства): Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення курсу/ Ковтун О.І. – Львів: Вид-во ЛКА, 2011. – 132 с.
6. Процишин О.Н. Методи та інструменти конкурентної боротьби торговельних підприємств // Вісник ЛКА. – Серія економічна. – Львів. – 2009, вип. 5. – С. 288-291.

Леоненко Н.А.

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Постановка проблеми. Поступальний розвиток сфери туризму неможливий без залучення інвестицій в розвиток економіки, в тому числі на рівні регіонів. З огляду на той факт, що зношеність основних фондів підприємств туристської інфраструктури в Україні становить понад 70%, питання, пов'язані з залученням інвестицій в розвиток сфери туризму, в найближчій перспективі будуть актуальні для дослідників.

Виклад основного матеріалу. Відповідно зі звітом Всесвітньої туристської організації (UNWTO) Україну в 2017 році відвідали 14,23 млн. туристів, на яких країна заробила 1,261 млрд. дол. У звіті відзначили, що кількість туристів, які приїхали збільшилася на 6,7% в порівнянні з 2016 роком. Однак сума заробленого Україною склала всього 0,2% доходів від туризму в європейських країнах [1].

За підсумками 2017 року питома вага туристичної галузі в Україні склала 1,5% ВВП. За словами міністра економічного розвитку та торгівлі України М. Титарчука, загалом від туризму і суміжних з ним галузей (сфера послуг, харчування, транспорт) український бюджет в 2017 році отримав 39,6 млрд. грн. Інвестиції в туристичний сектор склали 7,9 млрд. грн. Кожного року роль

туристичного сектору в ВВП України буде зростати, бо сьогодні ця галузь показує одну з найліпших економічних динамік зростання [2].

У сучасних політичних, економічних, соціальних, екологічних умовах саме економічний механізм має забезпечити дотримання принципів сталого (збалансованого) розвитку територій та сприяти досягненню високого рівня конкурентоспроможності. Цього можливо досягти, в першу чергу, завдяки використанню інструментів для формування сприятливих умов щодо залучення в туристичну галузь відповідних інвестицій [3].

При сучасному рівні інтеграції світової господарської діяльності інвестиційна активність та економічне зростання у багатьох країнах, причому не тільки тих, що розвиваються, а й високорозвинених, підтримується та посилюється завдяки участі іноземного інвестиційного капіталу. Іноземний капітал в Україні робить поки що дуже обережні кроки. А він особливо необхідний у тих сферах економіки України, активізація яких допоможе вивести її з кризового стану, зняти соціальне напруження у суспільстві [4].

Стан інвестиційного процесу у туризмі не задовольняє вимогам сучасної економіки. І хоча вкладення іноземних інвестицій зростає в економіку України у транспортні, будівельні підприємства, готелі та ресторани обсяги вкладень прямих інвестицій не перевищують 1%. Обсяг іноземних інвестицій недостатній порівняно із потребами економіки [5].

Основною проблемою, яка не дозволяє провести об'єктивну оцінку інвестиційної складової сфери туризму, на нашу думку, є відсутність єдиної інформаційної бази, в тому числі статистичного характеру, що дозволяла б потенційним інвесторам ознайомитися з інформацією про інвестиційну привабливість сфери туризму в Україні. Проаналізувати деякі показники, які характеризують інвестиційну складову сфери туризму на основі статистичних даних неможливо, оскільки вони розраховуються або по провідним галузям промисловості, до яких туризм не відноситься, або в розрізі регіонів (при цьому сфери не виділяються), або за видовою структурою інвестицій, де також відсутній розподіл за видами економічної діяльності. Статистична інформація, яка є у вільному доступі на офіційних сайтах центральних органів виконавчої влади, які займаються питаннями розвитку сфери туризму, недостатня щоб зацікавити потенційних інвесторів.

Ще однією проблемою у розвитку інвестиційної складової сфери туризму є відсутність єдиної інформаційної бази, яка б дозволяла потенційному інвестору ознайомитися з матеріалами, які необхідні для реалізації інвестиційних проєктів (генеральний план розміщення туристських об'єктів, які потребують залучення інвестицій, план місцевості, бізнес-план, інформація про потужності ресурсів та ін.). Таким чином, іноді інвестор при наявності фінансових коштів і бажання реалізувати їх в сферу туризму стикається з відсутністю інформації про те, куди ці кошти можна вкласти.

Ще одним важливим аспектом у розвитку інвестиційної привабливості сфери туризму є створення сприятливого інвестиційного клімату. З точки зору державного регулювання, створення сприятливого інвестиційного клімату

можливо шляхом прийняття нормативних правових актів, які б сприяли залученню інвестицій у розвиток економіки. Це можуть бути: податкові пільги, скорочення термінів узгодження рішень, налагодження інфраструктурного забезпечення, субсидування процентних ставок при реалізації інвестиційних проектів та інші заходи.

Добре розвинений туристичний сектор щорічно приносить країнам сотні мільйонів доларів податкових надходжень за рахунок податків на прибуток, на землю, готельних зборів тощо. Наприклад, турбізнес у Польщі має найнижче оподаткування — 7% за 22% для інших видів бізнесу.

У деяких країнах, зокрема в Іспанії та Греції, інвесторам надаються пільгові податковий режим і ставка амортизаційних відрахувань, зменшується податок з обороту. В деяких державах надаються також митні пільги на ввезення обладнання для готелів і туристичних транспортних засобів.

У Греції ПДВ на розміщення туристів та їх харчування становить 8%, крім того уряд розробив систему знижок для турфірм, які здійснюють прийом у несезонний період.

Влада Туреччини ухвалила рішення здавати в оренду на 49 років неосвоєні земельні ділянки на досить ліберальних умовах: за символічну плату будь-кому, хто бере на себе зобов'язання побудувати там готель. На такі цілі їм видавали практично безвідсотковий кредит і звільняли від сплати податків на 5 років. Цей досвід перейняли уряди Єгипту та Тунісу. Уряд Кіпру, здає землю в оренду з метою стимулювання будівництва нових туристичних об'єктів на 99 років з можливістю продовження оренди на такий самий термін.

В Україні ж інвестори, щодо розвитку туризму, не мають жодних податкових пільг. За даними Державної служби туризму і курортів, система оподаткування поглинає 70-85% прибутку турфірм. Водночас, розвинені країни світу вже накопичили значний досвід податкового стимулювання іноземного інвестування. Система оподаткування в них побудована таким чином, щоб постійно заохочувати інвесторів [5].

Висновки. Таким чином, інвестування в туристичну галузь є частиною інвестиційної політики держави в цілому і базується на вимогах законодавства та загальної концепції розвитку національної економіки. Тому необхідно виділяти та дослідити специфічні особливості інвестиційних процесів у сфері українського туризму та надати оцінку ролі держави в їх регулюванні. Актуальною є необхідність підвищення впливу державних органів на процес мобілізації внутрішніх джерел інвестицій та оптимальний їх розподіл серед зацікавлених суб'єктів інфраструктури туризму. Серед основних методів державного регулювання необхідні модернізація законодавства, вдосконалення існуючого організаційного та економічного механізмів управління, вивчення динаміки розвитку сфери послуг, і зокрема туризму, що дозволить визначити пріоритетні напрями розвитку туристичного потенціалу та ефективного інвестування в пріоритетні напрямки.

Література:

1. 2017 Annual report. World tourism organization. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419807>
2. Туристическая отрасль в Украине в 2017 году принесла 1,5% ВВП. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-tourism/2442360-turisticskaa-otrasl-v-ukraine-v-2017-godu-prinesla-15-vvp.html> (дата звернення 14.02.2019)
3. Герман І.В. Актуальні питання інвестиційної політики підприємств туристичної сфери // «Young Scientist» • № 12 (52) • December, 2017.
4. М.П. Мальська, В.В. Худо. Туристичний бізнес: теорія та практика. URL: https://pidruchniki.com/12301002/turizm/efektivnist_investitsiynih_proektiv_turizmi
5. Худо В. Інвестиційні можливості туристичної сфери України // Вісник львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2008. – Вип.24. С.351-358.

*Лукиша Р. Т.,
Яценко О. А.*

ЩОДО ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Фінанси місцевого самоврядування відіграють надзвичайно важливу роль у сучасних умовах розвитку України. Для формування бюджетів органів місцевого самоврядування за децентралізації головною ознакою є фінансова самостійність, тому виникає необхідність у пошуку шляхів розширення та зміцнення власної фінансової бази. Значна кількість праць присвячена проблематиці фінансування органів місцевого самоврядування. Зокрема, можна виділити роботи таких науковців та фахівців у сферах фінансів та державного управління, як: В. Коврегін, Л. Бабича, С. Буковинського, Л. Лисяка.

Виклад основного матеріалу. Проблема перерозподілу повноважень і бюджетних ресурсів між центром, регіонами та органами місцевого самоврядування з часу відновлення незалежності України залишається актуальною і навіть стала ще більш гострою. Податкова реформа повинна здійснюватися з метою забезпечення стійкого економічного зростання на інноваційно-інвестиційній основі за одночасного збільшення сукупних податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів і державних цільових фондів. Пріоритетними напрямками податкової реформи є реалізація таких завдань, як: сприяння збільшенню доходів бюджету в умовах розбалансування системи державних фінансів; забезпечення перерозподілу фінансових ресурсів держави та корегування структури доходів місцевих бюджетів; створення фіскального простору для бізнесу та інвестицій з метою стимулювання відновлення економіки.

В умовах ринкових відносин саме податкова система має значний вплив

на стабільність фінансового стану господарюючих суб'єктів. Сукупність усіх податкових платежів на рівні підприємства, галузі, регіону та країни у цілому встановлює рівень податкового навантаження, який визначає «податковий клімат» і формує умови фінансово-економічного розвитку.

Визначення та досягнення ефективного показника податкового навантаження є необхідним для кожної країни, оскільки завищене податкове навантаження може спричинити пригнічення виробництва, його тінізацію, зменшення податкових надходжень до бюджету країни тощо. Тому податкове навантаження має бути оптимальним для вирішення комплексу завдань, пов'язаних із управлінням економікою, розвитком виробництва, підвищенням життєвого рівня населення.

Питання щодо встановлення оптимального рівня податкового навантаження як чітко визначеної норми співвідношення між бюджетами та ВВП розглядаються вже не одне століття. Оптимальність рівня податкового навантаження має визначатися економічними умовами розвитку та складовими системи державного управління, а також тим, наскільки ефективно використовуються податкові надходження при перерозподілі державного бюджету для задоволення соціально-економічних потреб суспільства.

Податкове навантаження є одним із фінансових показників, який визначає частку ВВП на макрорівні та валового доходу суб'єкта господарювання (прибутку) на мікрорівні, що перерозподіляється та акумулюється в бюджеті країни у вигляді податків і зборів.

На сьогодні одним із стратегічних пріоритетів детінізації економіки України є легалізація ринку праці. Неформальна зайнятість та тінізація заробітних плат негативно позначаються на розмірах страхових внесків до Пенсійного фонду, фондів соціального страхування та обсягах надходжень до бюджету, що негативно впливає на стабільність системи державних фінансів. Маніпуляції з розміром офіційних доходів дозволяють нелегально працюючим та працюючим, що отримують частку заробітної плати «у конвертах», необґрунтовано отримувати від держави соціальну підтримку. У свою чергу, через надання соціальної підтримки малозабезпеченим верствам населення держава вдруге несе збитки.

Отже, основними напрямками детінізації оплати праці повинно стати зменшення навантаження на оплату праці податками та страховими внесками, перерозподіл розмірів страхових внесків між працюючим та роботодавцем, посилення відповідальності за ухилення від сплати податків та страхових внесків, покращення адміністрування податків, підвищення якості соціальних послуг.

Досвід розвинутих країн свідчить, що розмір страхових внесків, які сплачує роботодавець, зазвичай є меншим, ніж внесок працюючого.

Позитивний ефект від перерозподілу внесків між роботодавцем та працівником може бути досягнутий тільки за умов збереження на існуючому рівні або зменшення розриву між фактичною вартістю трудових ресурсів для роботодавця та фактичним обсягом отриманих коштів для працівника. За таких

умов перерозподіл страхових внесків вплине на механізми ціноутворення на ринку праці й, відповідно, на механізми конкуренції. При частковому перенесенні навантаження від роботодавця до працівника має збільшитися номінальна заробітна плата працівників, які її легально отримують. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці роботодавців, які сплачують легальну заробітну плату. Як наслідок, роботодавці, що використовують схеми нелегальної оплати праці, будуть вимушені підвищувати заробітну плату або легалізувати її.

Лише використання каральних методів з боку державних органів без перерозподілу тягаря соціальних внесків не сприятиме виведенню з тіні заробітної плати, збільшенню надходжень від сплати податку на доходи фізичних осіб та зростанню внесків до соціальних фондів. Так, іноземні компанії, які звикли дотримуватися законодавства, будуть відмовлятися від розширення штатів, а вітчизняні – вигадують нові механізми ухилення від сплати податків і внесків.

Висновки. Подальше реформування бюджетно-податкової системи, запровадження ефективних механізмів державного управління системою оподаткування, посилення стимулюючої функції податків сприятиме наповненню бюджетів та дасть можливість більш ефективно здійснювати управління бюджетними ресурсами на всіх ланках бюджетної системи.

Вважаємо, що подальша децентралізація бюджетної системи дозволить сформувати фінансово стійкі й та втономні регіони та органи місцевого самоврядування, які здатні реалізовувати активну соціально-економічну політику та підвищити ефективність бюджетних видатків.

Література:

1. Селямон-Міхеєва К.Д. Міжбюджетні відносини, як фінансовий механізм держави / К. Д. Селямон Міхеєва // Економіка. Фінанси. Право. -2009. -№3. – С.19 -25.
2. Молдован О. О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ: монографія / О. О. Молдован. – К.: НІСД, 2011. – 380 с.
3. Державне управління: навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна [та ін.] ; за ред. А. Ф. Мельник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 343 с.
4. Крайник О. Децентралізація управління фінансовими ресурсами регіону / О. Крайник // Ефективність державного управління [Текст]: зб. наук. пр. – Вип. 21. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2009. – С. 373-378.
5. Андрущенко В. Л. Міжбюджетні відносини в Україні і міжнародний досвід / В. Л. Андрущенко // Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії . - 2013. - Вип. 2. - С. 5 -9. - (Серія: економіка, право).
6. Дегтяр А. О. Державні фінанси і бюджетний процес: [навч. посіб.] / А. О. Дегтяр, М. В. Гончаренко. – Х. : Вид-во “С.А.М.”, 2013. – 292 с.
7. Габа І.М. Децентралізація: деякі плюси і мінуси / І.М. Габа // Район-інфо. – 2014. – № 1. – С. 5–14.

8. Набатова Ю.О. Формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / Ю.О. Набатова // Ефективна економіка. – 2016. – № 5. – С. 67–76.

9. Данилишин Б.М. Децентралізація управління в Україні: з чого почати? / Б.М. Данилишин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kontrakty.ua/>.

10. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання / Ін-т бюджету та соціально-економічних досліджень [Електро-нний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/news/429/130434/>.

11. Михайлишин Л.М. Фінансове забезпечення місцевого управління: зарубіжний досвід для України / Л.М. Михайлишин // Ефективність державного управління. – 2014. – № 23. – С. 343–351.

*Ляшевська О.І.,
Ященко О.А.*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Постановка проблеми. В жорсткій постійній конкурентній боротьбі за споживача та ринки збуту підприємства повинні постійно впроваджувати інноваційні процеси: удосконалювати та розробляти нові вироби, прогресивні технології, систему керування та реалізації, що виводить їх на новий рівень розвитку, приводить суспільство до прогресу. Інноваційна практика існує давно. Але, як показав аналіз інноваційної діяльності підприємств регіонів і України в цілому, інноваційні процеси виконуються ще не на високому рівні, що призводить до значних матеріальних і фінансових втрат, відсутності результативності.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах динамічних змін пріоритетів серед наукових підходів та основних оціночних категорій, знання стають важливим економічним ресурсом, а інформаційні технології складають віртуальну мережу світової економіки як єдиної системи. В результаті, як відмічається в літературі, формується «нова економіка» або «економіка знань». Результатом досліджень в цьому напрямку стала концепція формування національних інноваційних систем (НІС) розвинених країн як сукупності взаємозалежних організацій (структур), зайнятих виробництвом, впровадженням і комерціалізацією наукових знань і технологій під впливом різноманітних процесів і тенденцій [1 с. 35 - 36; 2 с. 46; 3. с. 25 - 26].

Сталий розвиток регіонів України є основою забезпечення сталого розвитку держави. Тому основним завданням регіональної політики є збалансований розвиток регіонів країни, що спирається на природно-історичні особливості кожного регіону, його виробничий та трудовий потенціал і унеможливорює порушення цілісності держави. Кожен регіон розробляє власну програму переходу до 24 сталого розвитку, які інтегруються в

загальнодержавну політику і узгоджуються з розвитком інших регіонів країни. Характерною ознакою сучасного стану економіки регіонів є переважно ресурсний тип розвитку, коли більшу частку в обсязі реалізованої продукції на внутрішньому ринку та у експорті займає сировина та ресурсомістка продукція. На світовому ринку країна займає нішу експортера металургії низького рівня переробки та такого ж рівня продукції АПК. Економічна криза висвітлила недоліки вітчизняної промислової політики, суттєву залежність результатів господарювання від зовнішньоекономічної діяльності.

На жаль, такого зростання вкрай недостатньо для швидкого відновлення промисловості навіть до рівня 2013 року. У грудні 2018 року по відношенню до відповідного місяця попереднього року промислове виробництво скоротилося на 3,5%, зменшився його темп і порівняно із листопадом та склав 98,3%.

У регіональному розрізі у 2018 році приріст промислового виробництва зафіксовано у 16, падіння – у 9 областях. Найкращі показники на Сумщині та Івано-Франківщині, де приріст досяг 10,0%.

Отже, підвищення зарплати є одним з соціальних чинників сталого розвитку. Досягти сталого розвитку регіонів та країни в цілому можливо лише на основі реалізації довгострокової програми переходу економіки України на інноваційну модель розвитку та її конкретизації на регіональному рівні, що базується на використанні принципово нової техніки, сучасної технології та залученні робочої сили нової якості. Однак держава не здійснює підтримку інноваційного розвитку регіонів, не стимулює інноваційну діяльність підприємств. Законодавством України були передбачені: пільги з податку на прибуток (50 % податку на прибуток, одержаний від виконання інноваційних проектів); пільги на сплату земельного податку, (50 % від ставки оподаткування); пільги на сплату податку на додану вартість (50 % ПДВ з продажу товарів, пов'язаних із виконанням інноваційних проектів); від сплати ввізного мита звільнялися імпортні товари для виконання інноваційних проектів; інноваційним підприємствам дозволялася щорічна 20 % норма прискореної амортизації основних фондів. Дія цих статей зараз призупинена ЗУ «Про державний бюджет», тобто пільги інноваційним підприємствам фактично заблоковані. Законодавчо надаються пільги лише державним науководослідним центрам, університетам та підприємствам у сфері літакобудування. Значно знизилася обсяги фінансування інноваційної діяльності. Таке становище призвело до того, рівень інноваційної активності у більшості регіонах є незадовільним і необхідним стає посилення державних важелів впливу на стан регіонального інноваційного розвитку. Через те, що інноваційна діяльність є ризиковою і затратною, вона, як ніяка інша, потребує державної підтримки.

Висновки. Досягнення цілей сталого регіонального розвитку на інноваційній основі передбачає істотне підвищення ролі та відповідальності місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування і територіальних громад за соціально-економічний розвиток регіонів.

Література:

1. Управління розвитком інноваційного потенціалу регіонів в перехідній економіці України : монографія / Л. М. Матросова, О. А. Овечкіна, К. В. Іванова, Д. В. Солоха. – Донецьк : Донбас, 2009. – 496 с.
2. Чумаченко Н. Г. Роль інновацій в економічному розвитку України / Н. Г. Чумаченко, Л. Н. Саломатина // Економіка промисловості. – 2003. – № 1. – С. 102-108.
3. Шарко М. Модель формування національної інноваційної системи України / М. Шарко // Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 4-14.

*Майстро С. В.,
Майстро Р. Г.*

МІСЦЕ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ У МІЖНАРОДНОМУ РЕЙТИНГУ

Постановка проблеми. Головним завданням державної податкової політики є встановлення певного балансу між двома чинниками, якими визначається потреба в податках та зборах: необхідністю фінансового забезпечення виконання державою притаманних їй функцій та вирішенням соціально-економічних та інших завдань розвитку країни у довгостроковій перспективі.

Виклад основного матеріалу. Призначення національної системи оподаткування, яка є відображенням і органічною складовою державної податкової політики, полягає не лише у збиранні податків та забезпеченні доходної частини бюджетів всіх рівнів для виконання державою своїх функцій та завдань, а й у сприянні досягненню стратегічної мети – сталому соціально-економічному розвитку країни.

Про ефективність національної системи оподаткування у порівнянні з іншими країнами може свідчити міжнародний рейтинг Paying Taxes 2018 («Оподаткування-2018»), що складається Світовим банком та консалтинговою компанією «PwC».

Так, згідно з цим рейтингом, у 2018 р. Україна піднялася на 43 місце зі 190 наявних. Слід зазначити, що, наприклад, у порівнянні з рейтингом Paying Taxes 2016 (де країна посіла 84-е місце), Україна поліпшила свою позицію на 41 пункт [4].

Згідно з рейтингом «Оподаткування-2018», Україні вдалося знизити податкове навантаження до 37,8% (рейтинг Paying Taxes 2016 – 51,9 %), що менше, ніж в Євросоюзі – 40,5% і в середньому в світі – 39,6%. Послаблення податкового навантаження на бізнес стало наслідком зменшення ставки Єдиного соціального внеску в Україні до 22%.

За даними Paying Taxes 2018, в Україні відбувається позитивна динаміка щодо кількості податкових платежів на рік – їх 5, при середньому показнику в

світі – 24, в ЄС – 12. У той же час, на їх підготовку витрачається 327,5 год. / рік, тоді як цей показник в Євросоюзі становить 161 год. / рік, у середньому у світі – 240 год. / рік [4].

Порівняно з іншими країнами, в Україні відносно прості процедури внесення виправлень у податкові декларації та відшкодування ПДВ за експортними операціями.

Однак за індексом пост-подання український показник складає 85,95 при загальному світовому показникові – 59,51 і європейському – 81,6 [4].

Фактично критерій пост-подання враховує два основні показники – термін відшкодування ПДВ та час, необхідний для виправлення помилки в накладній на податок на прибуток. І якщо із корегування податку на прибуток в Україні все доволі легко та цивілізовано – уточнення звітності займає всього 3 години (17 год. – у світі). На опрацювання документів на відшкодування ПДВ податківці витрачають 16 год., що на 2 год. більше за загальносвітовий показник. А от на саме відшкодування ПДВ підприємці очікують по 28 тижнів. Це на 7 тижнів довше, за середньосвітовий показник, та на 14 тижнів довше, ніж у країнах ЄС [1].

Однак успіхи останніх років щодо підвищення обсягів надходження податків та зборів до бюджетів всіх рівнів та просування України догори за щабелями міжнародного рейтингу оподаткування Paying Taxes не означають, що національна система оподаткування України є досконалою і влаштовує всіх суб'єктів податкових відносин.

Так, Міжнародний валютний фонд (МВФ) вважає систему оподаткування в Україні складною і такою, яка дає можливість по-різному тлумачити закони і ухилятися від податків: Це створює сприятливий ґрунт для антагонізму між платниками податків і Державною фіскальною службою, а відсутність дієвих механізмів врегулювання суперечок – адміністративних або судових – лише загострюють їх. Тому, на думку МВФ, потрібно внести істотні зміни в державну податкову політику [2].

Національна податкова система зберігає низку суттєвих недоліків, які є системними, серед яких: нестабільність податкового законодавства, високе податкове навантаження, складне та непрозоре податкове адміністрування, що служить дестимулятором розвитку підприємництва в Україні, високий рівень тіньової економіки, зависокі ставки прямих податків, значна частка контрабандної продукції на ринку, нерівномірне податкове навантаження на бізнес, невчасне відшкодування ПДВ, відсутність довгострокової та передбаченої акцизної політики.

Найбільш складною є система адміністрування податків, яка характеризується: низькою якістю консультативно-роз'яснювальної роботи; проблемою в поверненні платникам надмірно сплачених коштів; відсутністю достатньої кількості електронних сервісів для платників податків, технічно недосконалим програмним забезпеченням; складністю адміністрування податків та їх декларуванням; низькою якістю доказової бази та актів перевірок, негативною статистикою розгляду адміністративних скарг на

користь платників податків; збільшенням обсягу податкового боргу та його списання боржникам як безнадійного.

Діюча в Україні податкова система створює перешкоди для ведення бізнесу, призводить до посилення процесу ухиляння від податків та зростання тіньової економіки.

Так, за різними оцінками, рівень тіньової економіки України за останні роки становить 40-45 % від ВВП – це найвищий показник серед європейських країн [3].

Ключовими причинами такого рівня, на думку багатьох науковців, є дискреція – вибіркове застосування законодавства, концентрація у контролюючих органів зайвих функцій, ускладнене адміністрування та невідшкодування ПДВ.

Тому не випадково, що з 1 січня 2017 р. Україна офіційно долучилася до міжнародного тренду «боротьби з ухиленням від оподаткування» і приєдналася до BEPS Асоціації. Це означає, що як мінімум, в законодавство України необхідно запровадити мінімальний стандарт Плану BEPS, який включає ініціативи, направлені на боротьбу з податковими зловживаннями при застосуванні податкових конвенцій, збільшення ефективності вирішення податкових спорів щодо договорів про уникнення подвійного оподаткування та деякі інші.

Впровадження в національне законодавство правил для оподаткування іноземних компаній, які належать та / або фактично контролюються її резидентами, – ініціатива, передбачена в Кроці 3 Плану BEPS. На жаль, розмивання податкової бази – актуальна проблема для України, тому впровадження правил оподаткування контрольованих іноземних компаній є пріоритетним для нашої держави, однак до цього часу Податковим кодексом України дане питання залишається неврегульованим [3].

Висновки. Отже, удосконалення національної системи оподаткування доцільно здійснювати за такими напрямками: впровадження прозорого адміністрування податків і зборів; детінізація економіки; посилення податкового контролю на митниці; зменшення податкового навантаження із одночасним пошуком бюджетних компенсаторів; забезпечення своєчасного, прозорого відшкодування ПДВ та погашення наявної бюджетної заборгованості з ПДВ; приведення акцизної політики відповідно до європейських правил. Усе зазначене має сприяти відновленню економічного зростання, розвитку підприємництва, підвищенню стабільності та передбачуваності бюджетних надходжень, залученню іноземних інвестицій, а також підвищенню рівня конкурентоспроможності України на міжнародному рівні.

Література:

1. Виговська Л. Сплачувати податки в Україні стало ще важче. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://biz.nv.ua/ukr/publications/chistane-ukrajina-podatkovim-rajem-285954.html>.
2. МВФ назвал главные недостатки украинской налоговой реформы.

[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://finance.obozrevatel.com/business-and-finance/50739-mvf-nazval-glavnyie-nedostatki-ukrainskoj-nalогоvoj-reformyi.htm>.

3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо проведення податкової реформи та підвищення інвестиційної привабливості України». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/GH4S900A.html.

4. Україна піднялася на 43 місце в рейтингу країн за легкістю сплати податків. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/news/211117-ukrayina-pidnyalasya-na-43-misce-v-reytingu-krayin-za-legkisty-splaty-podatkov>.

Медвецька Т. В.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЯК СКЛАДОВА РОСТУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В Україні питання оптимального використання земельних ресурсів є актуальним і на підтвердження цього повинен бути проведений аналіз економічного потенціалу країни, а саме земельного ресурсозабезпечення. В Україні немає єдиної методики, яка дозволила б оцінити та прорахувати не тільки ресурсну складову економічного потенціалу країни, регіону, а й невикористані можливості. Існуючі методики не мають свого програмно-інформаційного вираження. Разом з тим, при розробці ефективної методики оцінки земельного фонду країни, її практичне застосування ускладнюється відсутністю реальних показників земельного фонду.

Виклад основного матеріалу В Україні домінуючою складовою є природні ресурси, майже повна відсутність інноваційного фактора не може підтримувати спеціалізацію країни довгий час і сприятиме визначенню її як конкурентоспроможної економіки [2]. У зв'язку з цим найбільш ефективною методикою розрахунку економічного потенціалу країни може бути поєднання всіх складових, а саме виробничої, інноваційної, ресурсної, інвестиційної. Розглядаючи Україну як учасника міжнародного поділу праці, слід зазначити її перспективне географічне положення, яке повинно обов'язково враховуватися при розробці моделей і програм розвитку.

Сучасне використання земельних ресурсів України не відповідає вимогам раціонального природокористування. Державна політика охорони і раціонального використання земель визначається системою правових, організаційних, економічних та інших заходів, що мають природоохоронний, ресурсозберігаючий та відтворювальний характер. Система раціонального використання земель повинна мати природоохоронний, ресурсозберігаючий характер і передбачати збереження ґрунтів, обмеження впливу на рослинний і тваринний світ, геологічні породи та інші компоненти навколишнього

середовища. Доцільно для вирішення земельних проблем України було б проведення інвентаризації, кадастрової оцінки землі, визначення принципів розмежування обов'язків держави, землевласників і землекористувачів щодо охорони земельних ресурсів.

За земельної реформи, яка проводиться в Україні, основна роль в охороні та відтворенні земельних ресурсів повинна належати державі. Ключовим питанням вирішення оптимального використання земельних ресурсів України полягає в системі державного управління. Земля, крім її традиційних властивостей, стала об'єктом правовідносин і об'єктом нерухомості. Земельний фонд країни є національним багатством, раціональне використання якого неможливо без відповідної системи державних рішень.

Особливе значення ця система набуває в період реформи земельних відносин, коли здійснюється масштабний перерозподіл, реорганізація існуючих об'єктів і суб'єктів земельних відносин [3]. Державне регулювання земельних відносин в Україні повинно бути спрямоване на вирішення завдань раціонального використання земельних ресурсів як найважливішого чинника виробництва, створення правових, економічних, організаційно-технічних умов для відтворення і підвищення родючості ґрунтів, забезпечення зростання виробництва.

При проведенні земельної реформи необхідно вирішити проблеми раціонального використання земельних угідь, розмежування прав власності на землю, обґрунтування розмірів земельного податку, орендної плати та вартості. Одним з найважливіших факторів ефективного державного управління земельними ресурсами на всіх адміністративно-територіальних рівнях є система державного земельного кадастру і моніторингу земельних ресурсів, які служать інформаційно-аналітичною основою державного управління територіями та регулювання земельних відносин.

При цьому, всі складові земельного кадастру і моніторингу земельних ресурсів повинні відповідати рівню державного забезпечення розвитку земельних відносин [1]. Це особливо важливо при розробці економічно обґрунтованих методик встановлення меж об'єктів земельних ділянок, масової державної кадастрової оцінки земель різних категорій, законодавче забезпечення принципів і правил оподаткування суб'єктів аграрних відносин. Доцільно для вирішення земельних проблем України було б проведення інвентаризації, кадастрової оцінки землі, визначення принципів розмежування обов'язків держави, землевласників і землекористувачів щодо охорони земельних ресурсів.

Висновки. При проведенні земельної реформи необхідно вирішити проблеми раціонального використання земельних угідь, розмежування прав власності на землю, обґрунтування розмірів земельного податку, орендної плати та вартості. Недосконалість державного регулювання земельних відносин, відсутність цілеспрямованості їх реформування загострили багато проблем. Вирішення цих питань у багатьох випадках стримується неналежною методологічною основою удосконалення державного регулювання земельних

відносин в Україні.

Література:

1. Вдосконалення методики вибору постачальника. Менеджер ДонДУУ. – 2006. – №1. – С. 162-168.
2. Сухоруков А. І. Управління матеріальними ресурсами. Київ. ІММВ, 2000 – 65 с.
3. Чайковська В. П. Ресурсозабезпечення в сучасних умовах господарювання / В. П. Чайковська // Збірник наукових праць Європейського Університету «Актуальні проблеми економіки : теорія та практика. – 2007. – №2. – С. 136 – 144.

Миколаєць А. П.

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ДО НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Постановка проблеми. Крім проблем, пов'язаних з недосконалістю законодавчої бази, відсутністю фінансування і взаємодією з державними структурами, є проблеми, які перебувають хіба що всередині сектора:

- роз'єднаність організацій, що працюють в одному середовищі або близьких галузях;
- відсутність усталених форм обміну досвідом практичної роботи, в тому числі з досвіду взаємодії з місцевими органами влади, комерційним сектором, міжнародними та зарубіжними організаціями;
- недостатня кваліфікація персоналу, що працює в різних НО в мінливих суспільних умовах;
- відсутність взаємодії всередині сектора, між самими НО;
- відсутність постійної інформації, в тому числі з досвіду взаємодії.

Виклад основного матеріалу. При становленні і розвитку в Україні «третього сектора» особливого значення набуває активна життєва позиція громадян, прагнення до самореалізації. Перебудову суспільства на демократичних принципах підвищує роль ЗМІ. Ситуація інформаційного вакууму, в якому діють інститути громадянського суспільства, в принципі могла б бути подолана за допомогою засобів масової інформації, але в дійсності цього не відбувається. Відсутність реального інтересу більшості ЗМІ (і, перш за все найбільш масового і впливового з них – телебачення) до конкретної практики громадянського суспільства, не випадково [3, с. 111]. Воно пов'язане із загальним вектором еволюції масової інформації в Україні. Як відзначають дослідники даної проблеми, зростаюча комерціалізація телебачення і його орієнтація на розваги і сенсаційність йде на шкоду осмислення того, що відбувається «відстороненість», неучасть, погляд з боку» характеризують ЗМІ сьогодні.

Всі види впливу засобів масової інформації: і на громадську думку, і на суспільну свідомість, і на соціальну поведінку - взаємопов'язані і покликані сприяти розвитку громадянського суспільства.

Важливо забезпечити засобами ЗМІ пропаганду і просування в суспільну свідомість політики, стратегії і тактики розвитку відносин соціального партнерства розуміння його актуальності і можливостей у розвитку процесу демократизації суспільства.

Для українського менталітету, вельми важливий фактор ролі керівника, який відповідає на справи інтересам і потребам людей, держави, суспільства [1].

Ясно, що від компетентності, розуміння важливості некомерційного сектора і його ролі у формуванні громадянського суспільства залежить успіх реформування держави в цілому. Завдання формування і використання кадрів органів місцевого самоврядування є невід'ємною частиною більш загальної проблеми – створення громадянського суспільства, сильної демократичної держави і авторитетної влади.

Корумпована влада фактично веде вузькогрупових кадрову політику, один з основних принципів якої – кадри «під себе» (іноді до абсурду – за принципом спільної гри в футбол), що створює потужний гальмо вдосконаленню не тільки кадрової політики, а й суспільства в цілому. Ця кадрова криза властива і місцевим органам влади, зокрема районним управа [2, с. 89]. Головні негативні явища в кадровій сфері, які заважають здійсненню політики реформ:

- слабкість нормативно-правової бази державної служби;
- відсутність дієвого контролю і відповідальності чиновників за неякісну і недобросовісну роботу;
- відсутність незалежних від волі начальника, об'єктивних кадрових технологій;
- корумпованість владних структур;
- низький професійний рівень;
- відсутність моральних вимог до державних службовців.

Висновки. Успіх діяльності неурядових організацій на місцевому рівні визначається не тільки державною політикою щодо розвитку співробітництва з «третім сектором», а й розумінням керівниками державних і місцевих структур величезною підтримки зусиль громадських організацій щодо активізації участі громадян в управлінні районом, містом, країною. Небажання державних і місцевих структур співпрацювати з неурядовими організаціями, невіра в їх можливості і потенціал, незнання і невміння застосувати нові управлінські технології з розвитку демократичних тенденцій в суспільстві, багато в чому обумовлені суб'єктивним фактором ролі управлінця.

Література:

1. Неприбуткова організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>
2. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. –

2011.– № 13–17. – с. 1–112.

3. Хантингтон С. Ф. Политический порядок в меняющихся обществах / С. Хантингтон. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 480 с.

Москалюк С. В.

ДЕРЖАВНА ЕНЕРГЕТИЧНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ НЕОБХІДНОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Сучасна глобальна енергетична система знаходиться в стані стійкої невизначеності, адже поточні світові тенденції в виробництві, постачанні та споживанні енергії є нестійкими, як в соціально-економічному, так і природно-екологічному аспектах.

Виклад основного матеріалу. За даними Міжнародного енергетичного Агентства (МЕА), сталий розвиток людства у майбутньому буде залежати від того, наскільки оперативно світове співтовариство зможе вирішити дві ключові проблеми: забезпечити надійні шляхи постачання енергії та здійснити швидкий перехід до більш ефективних і екологічно безпечних систем енергозабезпечення [3].

Тому проблема забезпечення енергетичної безпеки набула загальносвітового характеру, однак прийнятною і взаємно визнаною більшістю країн стратегії забезпечення енергетичної безпеки на глобальному рівні поки що не існує.

Слід зазначити, що стратегічні цілі учасників глобального енергетичного ринку (виробників, переробників, транзитерів, споживачів паливно-енергетичних ресурсів) можуть співпадати і спрямовані на забезпечення надійності енергозабезпечення за економічно обґрунтованими цінами, підвищення ефективності енергоспоживання і зменшення шкідливого впливу на навколишнє середовище. Одночасно, пріоритетність і конкретні механізми реалізації вказаних цілей у учасників глобального енергетичного ринку можуть бути різними і входити в суперечності один з одним.

Як показує досвід багатьох, навіть розвинутих, країн світу самостійно забезпечити стійкий і надійний розвиток енергетики і підвищити рівень енергетичної безпеки особливо в довгостроковій перспективі неможливо. У сучасних умовах реалізація більшості стратегічних проектів в енергетичній сфері пов'язана з об'єднанням зусиль багатьох регіонів і країн світу, в тому числі України.

Стратегічні наміри та можливості України в сфері забезпечення глобальної енергетичної безпеки, в значній мірі, полягають в реалізації вигідного геополітичного положення країни, як одного з потужних транзитерів паливно-енергетичних ресурсів. Однак відсутність єдиних підходів щодо конкретних проектів та механізмів їх реалізації, гальмують не тільки розвиток

енергетичної сфери України, а й знижують рівень глобальної енергетичної безпеки.

Тому в Україні має бути реалізована відповідна державна енергетична політика, гармонізована і узгоджена з глобальною політикою енергетичної безпеки, енергоефективності та енергозбереження.

Важливим є місце і роль України у формуванні системи глобальної енергетичної безпеки в контексті співробітництва з Європейським Союзом.

Україна відіграє значну роль в забезпеченні енергетичної безпеки Європи і є одним з основних транзитерів паливно-енергетичних ресурсів. Тому питання розробки власної державної енергетичної політики з урахуванням глобальних загроз, яка б відповідала сучасним зовнішньополітичним викликам, є надзвичайно актуальним.

Впровадження норм європейського енергетичного законодавства сприятиме розширенню доступу українських експортерів до енергетичних ринків країн Європи, надасть можливість прямого виходу на кінцевих споживачів, дозволить уникнути посередництва, створить ринкові умови в енергетичному секторі національної економіки, які сприятимуть залученню інвестицій для розширення можливостей та удосконалення існуючої енергетичної інфраструктури, сприятиме подальшому розвитку та інтеграції українських енергетичних мереж в європейську енергетичну систему.

Сучасні інтеграційні прагнення зобов'язують Україну враховувати світову практику. Для України є звичною державна монополія, однак в умовах лібералізації енергетичних ринків і передачі більшості енергоактивів в приватну власність, регуляторна роль держави слабшає. Контроль за ефективністю та надійністю їх функціонування поступово переходить до неурядових організацій. Прикладом цього є створення Європейського енергетичного співтовариства, сформованого на основі суб'єктів ринків електроенергії та газу країн Південно-Східної Європи. А, наприклад, у 2008 р. за дорученням 42 компаній - операторів систем передачі електроенергії з 34 європейських країн створено асоціацію «Європейська мережа операторів систем передачі електроенергії» (ENTSO-E) [2].

Вступ України до Європейського енергетичного співтовариства і курс на приєднання до ENTSO-E підвищить ефективність і надійність функціонування вітчизняних енергоринків. Позитивні зміни очікуються в результаті впровадження більш прозорих і досконалих правил функціонування енергоринку, підвищення ефективності роботи та інвестиційної привабливості суб'єктів ринку, відкриття європейського ринку електроенергії для імпорту додаткових обсягів електроенергії.

Отже вступ України в європейське Енергетичне співтовариство покликаний створити кращі можливості для вдосконалення її законодавства на основі адаптації до норм і правил ЄС, що є одним із пріоритетних завдань процесу законодавчого забезпечення державної енергетичної політики України. Адже тільки на основі нормативно-правової сумісності внутрішніх енергетичних ринків з відповідними ринками ЄС можна забезпечити

конкуренцію і безпеку поставок газу для власних споживачів, надійність його транзиту до країн ЄС у довгостроковому періоді, а також посилити власні позиції у складних відносинах з Росією в цій сфері.

Тому на сучасному етапі питання підвищення енергетичної безпеки України, як складової глобальної енергобезпеки, необхідно розглядати не тільки з точки зору україно-європейських, але й з точки зору україно-російських відносин в енергетичній сфері, які виходять далеко за рамки суто енергетичних або економічних питань та набувають геополітичного значення.

Можна стверджувати, що від того, як найближчим часом буде реформовано паливно-енергетичний сектор і вирішені «транзитна і контрактні проблеми» між Україною та Росією в газовій сфері, буде залежати економічний і геополітичний потенціал України, а також рівень енергетичної безпеки не тільки України, а й Європейського Союзу.

Загальносвітова колективна енергетична безпека повинна формуватися суб'єктами цієї системи, але в рамках універсальної міжнародної організації, якою є ООН і яка взяла б на себе функцію регулятора енергетичних відносин, ідеолога проведення нового прийнятного діалогу та співпраці в енергетичній сфері в глобальному контексті. В забезпечення глобальної енергетичної безпеки слід активніше залучати і приватні компанії, які повинні стати самостійними суб'єктами системи. При цьому вузькокорпоративні інтереси не повинні входити в конфлікт із загальносвітовими і національними інтересами [1].

Отже, реалізація державної енергетичної політики України в умовах глобалізації поки є недостатньо ефективною, а відносини з деякими суб'єктами світового енергетичного ринку значно загострились. В першу чергу, це стосується Росії, яка питання ціноутворення, надійності поставок і транзиту нагозовому ринку використовує, як механізму політичного і економічного тиску. Тому для України вирішення існуючих міжнародних суперечок в енергетичній сфері є першочерговим. І необхідно відзначити, що це питання не тільки сталого розвитку і посилення геополітичних позицій нашої країни, це необхідна передумова забезпечення енергетичної безпеки в глобальному вимірі світі, яку необхідно вирішувати на міжнародному рівні.

Висновки. Таким чином, перед світовою спільнотою стоїть невідкладне завдання створення системи колективної енергетичної безпеки, розробки пропозицій та рекомендацій щодо зниження рівня загроз і викликів у цій сфері. Створення глобальної системи колективної енергетичної безпеки передбачає налагодження рівноправного співробітництва між країнами - виробниками енергоресурсів, країнами - споживачами енергоресурсів і країнами - транзитерами. З огляду на це, слід зазначити важливу роль, яку може і повинна відігравати Україна у підвищенні рівня глобальної енергетичної безпеки.

Література:

1. Багиров А.Т. Российско-американское энергетическое сотрудничество и глобальная энергетическая безопасность / Багиров А.Т. // М. : Московский международный нефтяной клуб. – 2010. – 22 с.

2. Письменная У. «Солнечные» перспективы энергогенерации // У. Письменная, Г. Трипольская, А. Дячук, В. Точилин, Р. Подолец. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zn.ua/articles/81346>.

3. World Energy Outlook 2008 – основные положения // OECD / IEA, 2008. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iea.org>.

Науменко А. О.

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА Й АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Постановка проблеми. Під методами державного регулювання розуміється сукупність певних способів впливу на всіх учасників аграрних правовідносин з боку органів державної влади в процесі реалізації цими органами покладених на учасників аграрних правовідносин завдань і функцій. У ситуації, що склалася дуже важлива необхідність системного, комплексного аналізу діяльності державних органів саме в цій сфері управління економікою. Тому методи мають дуже важливе значення для дослідження регулятивної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Виділяють кілька методів державного регулювання сільського господарства. Основними є економічні й адміністративні [1].

Використання адміністративних методів впливу пов'язане зі здійсненням контролю над дотриманням сільськими товаровиробниками законодавства, необхідністю забезпечення раціонального використання землі, інших природних ресурсів, якості с/г сировини й продовольства й т.п. Адміністративні методи представлені методом прямих приписань і заборон з боку держави стосовно учасників аграрних правовідносин.

Разом з тим актуальною залишається проблема здійснення державного регулювання переважно економічними методами, за допомогою використання механізмів фінансування, оподаткування, кредитування, ціноутворення й страхування, що дозволяє впливати на економічний інтерес учасників аграрних відносин.

Адміністративний і економічний методи державного регулювання – основні методи в діяльності державних органів з регулювання сільського господарства.

Вони взаємодоповнюють один одного, тому протиставити їх ніяк не можна. Найбільш оптимальне здійснення діяльності у сфері державного регулювання сільського господарства може бути досягнуте тільки при єдності даних методів [2].

Важливе значення мають і інші методи державного регулювання сільського господарства: переконання, дозволу, метод прямих приписань, рекомендаційний. Найпоширенішим є метод переконань. Цей метод впливу на суспільні відносини являє собою комплекс виховних, роз'яснювальних і

заохочувальних дій, які здійснюються з метою забезпечення високої організованості й дисципліни

Даний метод виступає як постійна роз'яснювальна, виховна робота, що виявляє сприяння придбанню й поглибленню працівниками власного досвіду, поширенню досягнень науки й техніки, підвищенню правової культури, моральному й матеріальному заохоченню працівників. На практиці все частіше застосовується метод дозволу.

Основа цього методу полягає вдосконалюванні самостійності в діяльності господарств, значному росту кваліфікованих кадрів, підвищенні активності сільськогосподарських виробників в управлінні виробництвом.

При використанні даного методу державні органи надають право самим сільськогосподарським підприємствам вирішувати те або інше питання. До них ставляться акти, у яких вказується конкретна поведінка, що не допускає яких-небудь відхилень, якими керується суб'єкти у господарсько-виробничій діяльності [3].

Вони застосовуються при активній участі управлінського персоналу підприємств, фахівців, працівників сільського господарства й має імперативний характер. При державному регулюванні сільського господарства застосовується також рекомендаційний метод. Державні органи пропонують той або інший варіант рішення, а господарства самі визначають чому ним керуватися.

Література:

1. Пятницький В. Аграрний сектор може бути основною рушійною силою у відносинах Україна - ЄС / В. Пятницький. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до стор. : www.ukrinform.com.ua/ukr/order/?id=665099.
2. Сиченко В.В. Цільове програмування як метод управлінської діяльності органів державної влади / В.В. Сиченко, Т.К. Тухтарова // Вісник Академії митної служби України: серія «Державне управління». – 2013. – № 2 (9). – С. 78 – 84.
3. Сільське господарство України : Стат. щоріч. за 2011 рік / за заг. кер. Ю. М. Остапчука ; Держкомстат України. – К., 2012. – 386 с.

Орлова Н. С.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Стратегічною метою реалізації державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для

кожного громадянина незалежно від місця проживання [1]. Співвідношення максимального та мінімального значення валового регіонального продукту на одну особу регіонів України з регіонами країн ЄС свідчить, що лише в м. Києві та Дніпропетровській області валове виробництво на одну особу відповідає мінімальним показникам регіонів Румунії, Болгарії, Угорщини та Польщі. Усі інші регіони України значно відстають від регіонів країн ЄС [2]. Нова парадигма регіональної політики передбачає перехід від надмірно централізованої моделі, що домінувала до останнього часу, від секторального (галузевого) підходу «згори вниз» до збалансованого партнерства між центральними органами виконавчої влади та місцевою владою для впровадження багаторівневого управління регіональним розвитком. Ці зміни знайшли своє відображення і закріплені у нормативно-правових актах та стратегічних планувальних документах, зокрема у законі України «Про засади державної регіональної політики» та Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [3], яка визначила стратегічне бачення та мету регіонального розвитку України до 2020 року.

Виклад основного матеріалу. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, яка наразі впроваджується урядом, визначила цілі та конкретні завдання, механізми та інструменти реалізації, систему моніторингу та оцінки результативності її реалізації. Стратегія запровадила, так званий, інтегрований підхід за трьома взаємопов'язаними складовими державної регіональної політики: секторальна (галузева), територіальна (просторовий розвиток) та управлінська. Проект Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року (далі – Стратегія) був обговорений з червня до грудня 2016 року на регіональних та національних консультаціях, у яких взяли участь представники органів державної влади та місцевого самоврядування всіх областей України, депутати різних рівнів, науковці та освітяни, представники інститутів громадянського суспільства, професійних об'єднань, бізнесу, ЗМІ, експерти міжнародних організацій [4].

З прийняттям Закону України «Про засади державної регіональної політики», а також цілого ряду підзаконних актів Кабінету Міністрів України вдалося запровадити на європейських підходах стратегічне планування, моніторинг соціального та економічного розвитку регіонів, систему інституційного забезпечення, визначити інструменти та механізми фінансування регіонального розвитку, серед яких не лише кошти місцевих бюджетів, а й кошти державного фонду регіонального розвитку, цільові програми, капітальні інвестиції з державного бюджету та трансферти з Державного бюджету місцевим бюджетам, механізм державно-приватного партнерства.

Основними цілями державної регіональної політики до 2020 року в Україні є [3]:

Ціль 1. Підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів. Передбачається якісне використання ендогенних факторів для забезпечення динамічного економічного зростання на регіональному рівні. Підвищення

рівня конкурентоспроможності всіх регіонів є пріоритетом державної регіональної політики. Результатом заходів, здійснених для досягнення даної цілі, буде підвищення рівня розвитку регіонів, їх економічної активності, формування економіки на більш досконалії технологічній основі, створення механізму поширення процесу розвитку з центрів економічного зростання, якими будуть переважно міста - обласні центри, міста обласного значення, на інші території, що дасть можливість задіяти внутрішні фактори розвитку адміністративних центрів районів, малих міст та сільських населених пунктів. Це здійснюватиметься шляхом розширення зв'язків між адміністративними центрами областей, районів і сільськими населеними пунктами, включаючи забезпечення транспортної доступності, розвитку сільської місцевості, а також вжиття заходів, що сприятимуть розвитку людського капіталу, упровадження новітніх технологій, покращення навколишнього природного середовища, що в результаті сприятиме привабливості територій для інвестицій та активізації економічної діяльності на всій території країни.

Ціль 2. Територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток. Передбачається виконання завдань і здійснення заходів, спрямованих на вирішення актуальних проблемних питань Донецької та Луганської областей, Автономної Республіки Крим та м. Севастополя, зменшення диспропорцій у доступі населення в кожному регіоні до базових соціальних, комунальних, адміністративних, транспортних, інформаційних та інших послуг, підвищення якості освіти сільської молоді, медичного обслуговування в малих містах та сільських населених пунктах, покращення водопостачання та водовідведення у населених пунктах, створення інформаційних та комунікаційних мереж з метою ефективного доступу населення до першочергових послуг (у кожному регіоні визначатиметься перелік територій з найгострішими проблемами щодо доступу населення до адміністративних та інших послуг з метою підвищення їх якості та збільшення обсягів), зменшення міжрегіональних відмінностей, просторової дезінтеграції, зміцнення коопераційних зв'язків між регіонами у різних сферах (економіці, культурі, освіті, соціальній сфері), з метою досягнення єдності держави.

Ціль 3. Ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку. На сьогодні, незважаючи на наявне законодавство та розуміння проблем регіонального розвитку, не вдалося зменшити регіональні диспропорції, удосконалити системи управління, децентралізації та деконцентрації владних повноважень, посилити спроможність органів місцевого самоврядування щодо планування та реалізації власних стратегій розвитку. Причиною цього є недосконалість системи врядування та відсутність відчутного прогресу у проведенні реформи адміністративно-територіального устрою, реформи державної служби в напрямі її професіоналізації, фіскальної децентралізації тощо.

Висновки. Таким чином, важливо зазначити, що нова регіональна політика стає, насамперед, інвестиційною політикою, яка націлена на підвищення конкурентоспроможності регіонів та їх соціально-економічну

інтеграцію, а отже, на економічне зростання, інноваційний розвиток, створення нових робочих місць, поліпшення якості життя людей, покращення екологічної ситуації. Новий підхід до регіонального розвитку також включає більш ефективне використання державних ресурсів для впровадження проектів, які ведуть до підвищення конкурентоспроможності регіонів.

Література:

1. Стратегія розвитку [Електронний ресурс] // Інформаційний вісник Всеукраїнської мережі фахівців і практиків з регіонального та місцевого розвитку. – 2017. - №2. Режим доступу: http://www.regionet.org.ua/en/Chasopus_1419.html#page_title
2. Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики: аналітичний звіт [Електронний ресурс] // Проект ЄС “Підтримка політики регіонального розвитку в Україні”. Режим доступу: www.surdp.eu
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: постанова Кабінету Міністрів від 6 серпня 2014 р. № 385 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
4. Про Стратегію сталого розвитку України на період до 2030: проект Закону України [Електронний ресурс] // Законодавство України. Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html

Осипова С.К.

ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Постановка проблеми. Сьогодні соціальне підприємництво в Україні не набуло ще значного поширення, але в останні роки помітно зростає кількість різних видів організаційної і правової форм соціальних підприємств. Таким чином, доцільно вдосконалити державне регулювання у сфері соціального підприємництва, що дозволить покращити практичне функціонування працюючих соціальних підприємств, з'ясувати переваги і шляхи подальшого розвитку соціального підприємництва. Відповідно, з метою окреслення перспектив розвитку державного регулювання у сфері соціального підприємництва, необхідно дослідити особливості його становлення і трансформації.

Виклад основного матеріалу. Для формування більш ґрунтовного підходу до визначення поняття соціального підприємництва розглянемо історичне походження цього явища. В своїх роботах А. А. Свинчук виділяє чотири етапи розвитку соціального підприємництва. До середини XIX сторіччя до історичних попередників можна віднести організації, установи й особистості, які

виконували функцію допомоги соціально вразливим верстам населення. Така діяльність мала соціальний характер та здібнішого характеризувалася адресною спрямованістю без системного підходу. Прикладом служили церковно-приходські школи, монастирі, лікарні і навчальні заклади, що фінансувались за рахунок громади, а також будинки престарілих, місіонери. Зародження соціального підприємництва припадає на період з середини ХІХ до приблизно останньої чверті ХХ сторіччя. Тоді соціальне підприємництво в США перетворювалось із сукупності маленьких і середніх господарств в суспільство споживачів індустріальної спрямованості. Для вирішення певних соціальних проблем активного розвивалися різного роду громадські самоорганізації [2]. В цей час в Європі і в Азії, згідно з дослідженнями вчених Університету Наварри в Барселоні Дж. Маєра і І. Марті, з'явилися окремі прояви соціального підприємництва. Громадяни створюють і фінансують за рахунок своїх членських внесків різноманітні громадські, волонтерські та благодійні організації. Також джерелами фінансування соціальних проектів виступають спонсори, меценати, власники торгівельних і промислових підприємств. Наступний етап – становлення соціального підприємництва відноситься на кінець ХХ століття, коли у підприємстві поступово почала відбуватись інтеграція економічної та соціальної вигоди. В США в цей час у наслідок нової політики скорочення федерального бюджету відповідальність за розв'язання соціальних проблем перейшла на регіони. Що спричинило стрімкий розвиток великої кількості громадських утворень, що змушені винаходити самі джерела фінансування. З'являються перші соціальні підприємства, які мали за мету отримати прибуток і соціальний ефект. Наприклад, починають роботу деякі підприємства з метою працевлаштування соціально незахищених верств населення. Процес формування соціального підприємництва розповсюдився по різних країнах світу. У науковому просторі нове явище починає активно досліджуватись і виникає новий термін «соціальне підприємництво». Так, уперше поняття «соціальне підприємництво» з'явилося у Сполучених Штатах в 1972 році у наукових публікаціях Б. Дрейтона, який засновав міжнародну організацію «Ашока» з метою консолідації соціального підприємництва з усього світу. На відміну від США, де поштовхом для зародження соціального підприємництва був громадський, так званий третій сектор, в Європі сферою для його виникнення був здебільшого корпоративний рух. Соціальне підприємництво швидко розповсюджувалось завдяки вирішенню соціальних проблем великої кількості населення і стало соціально-економічною основою для його правового державного регулювання як соціального інституту. Вперше визнання соціального підприємництва на законодавчому рівні у Франції, Італії, Греції, Іспанії, Бельгії, Великобританії, Португалії відбулось у кінці 1990-х років. Починаючи з ХХІ століття по теперішній час можна назвати періодом розвитку соціального підприємництва. З початку 2000-х років були прийняті закони прибалтійських та східноєвропейських країн, що регулюють діяльність соціальних підприємств. В Україні з 2004 року почали діяти програми розвитку громадських ініціатив і

розповсюдження центрів підтримки соціального підприємництва. Сьогодні соціальне підприємництво набуло значного поширення по всьому світу та займає нішу у тих сферах суспільства, де державний сектор не в змозі, а традиційні бізнес структури не бачать для себе економічного ефекту від вирішення багатьох соціальних проблем суспільства [1; 2].

Висновки. У цілому, виходячи з вищезазначеного, питання вдосконалення державного регулювання у сфері соціального підприємництва набуває важливості і актуальності на сучасному історичному етапі розвитку нашої держави та є предметом подальших наукових досліджень.

Література:

1. Смаль В. В. Соціальне підприємництво: підходи до визначення та ідентифікації / В. В. Смаль, В. О. Кокоть // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – № 6 – С. 69–74.

2. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : посібник / А. А. Свинчук, А. О. Корнецький, М. А. Гончарова та ін. – К.: ТОВ «Підприємство ВІ ЕН ЕЙ», 2017 – 188 с.

Полякова Н.О.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Постановка проблеми. Проблема формування сучасної системи управління трудовим потенціалом полягає в обліку, коригуванні і використанні всієї сукупності чинників, що дозволяє забезпечити розробку активних заходів впливу на даний стан трудового потенціалу і досягти його відповідності потребам суспільного виробництва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Існуючі в даний час протиріччя у сфері праці та зайнятості робочої сили виникають через недосконалість господарського механізму державного регулювання і системи управління працею в цілому, внаслідок чого з'являється ряд нових проблем в області її формування і використання. Дані протиріччя і можливі шляхи їх вирішення вимагають глобальної перебудови системи управління, формування і використання трудового потенціалу, співвіднесення їх відповідно до цілей і завдань соціально-економічного розвитку підприємства, регіону і держави в цілому.

Виникає необхідність ефективного використання трудового потенціалу, одним з компонентів якого є удосконалення механізмів державного регулювання. Державне регулювання розвитком трудового потенціалу відповідно до завдань соціально-економічного розвитку має системно об'єднати суб'єкт і об'єкт регулювання, відображаючи при цьому цілісність їх руху.

Зміни в економіці неможливі без ефективною реалізації трудового

потенціалу країни і її регіонів. Людські ресурси, що становлять основу економічного розвитку країни, проявляються в трудовому потенціалі населення. При розробці регіональної політики в області зайнятості необхідно використовувати трудовий потенціал для поліпшення кількісних і якісних змін в складі робочої сили [2]. Управління трудовим потенціалом є складним процесом.

Слід зазначити, що проблеми державного регулювання трудового потенціалу недостатньо висвітлені в сучасній літературі, виникає необхідність проаналізувати завдання державного регулювання трудовим потенціалом для вироблення конструктивного підходу до її вирішення.

В теорії управління процес державного регулювання розглядається як серія безперервних і взаємозалежних дій управлінського циклу з урахуванням цільової орієнтації. Кожен економічний процес має свою ключову мету, з якою формуються в логічній послідовності інші цілі. Щоб ефективно управляти процесом, необхідно не тільки вивчити сам процес і його цілі, а й вибудувати саме управління ним як процес [1].

В даний час постало питання державного регулювання трудовим потенціалом. Якщо суть процесу зрозуміла, то основні його закономірності слід вивчити і виявити.

Слід зазначити, що трудовий потенціал є змінною категорією з підйомами і спадами. Для досягнення головної мети в економічному процесі необхідна реалізація підцільей з урахуванням закономірностей зміни і розвитку трудового потенціалу.

Виділяються особливі зони або перехідні етапи розвитку або зміни трудового потенціалу:

- 1) період адаптації працівників до нових умов з моменту початку їх роботи;
- 2) період рутинізації процесу праці, коли у працівників з'являються навички, що забезпечує виконання заданої діяльності на рівні виконавства;
- 3) період затримки професійного зростання в прискореному формуванні кваліфікаційного консерватизму працівників;
- 4) період трансформації професійного консерватизму в кваліфікаційний догматизм працівників.

Таким чином, процес розвитку і зміни трудового потенціалу постає як послідовна зміна періодів та етапів; економічні і психологічні злети і падіння, які характеризуються підйомами з різними темпами і динамікою протікання даного процесу. З точки зору виробництва як організаційно-економічного процесу діяльність трудового потенціалу виражається в кількісних і якісних характеристиках продукції, створеної за певний інтервал часу.

Основою трудового потенціалу є праця. Головною складовою частиною управління працею є державного регулювання формуванням, розподілом і використанням трудових ресурсів. В даний час необхідно розглядати державного регулювання трудовим потенціалом з точки зору системності. Системний підхід передбачає науково обґрунтоване, систематичний і

спрямований вплив на функціонування трудових ресурсів для забезпечення ефективної роботи і найкращого відтворення трудового потенціалу. Він містить цільову установку управління, тим самим забезпечуючи відповідну структуру і динаміку зайнятості.

Висновки. Загальна задача державного регулювання трудовим потенціалом полягає в розробці та застосуванні його інструментарію. Таким інструментом може виступати система математичних моделей, що описують процеси функціонування трудового потенціалу. При розробці таких моделей слід враховувати складність розглянутих систем і використовувати системні підходи. Основними принципами такого підходу повинні бути: принцип єдності, тобто спільний розгляд системи як цілої, з одного боку, і як взаємопов'язаної сукупності елементів системи, з іншого; принцип зв'язності, що полягає в розгляді її зв'язків з оточенням; структурний опис системи, побудову її елементів за ієрархічним принципом.

Література:

1. Реформування соціальної політики в Україні: проблеми та перспективи / (Скуратівський В.А., Троцинський В.П., Ситник П.К. та ін.); за заг. ред. В.А. Скуратівського, В.П. Троцинського. – К.: НАДУ, 2012. – 368 с.
2. Фещур Р.В. Методика оцінювання стратегії розвитку підприємств / Р.В. Фещур, І.Б. Олексів, Н.Р. Яворська // Восточно-Европейский журнал передовых технологий. – 2011. – № 1/10 (49). – С. 37–39

Tatjana Ptasica (Татьяна Пташиц)

ВЛИЯНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ИНФЛЯЦИИ НА УРОВЕНЬ НЕВОЗВРАТНЫХ КРЕДИТОВ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ КИПРА

Постановка проблемы. Несмотря на всплеск исследовательских усилий по моделированию кредитного риска и риска дефолта в течение последнего десятилетия, лишь немногие исследования учитывают влияние макроэкономических факторов на дефолты бизнеса [1, с. 845].

Цель данной статьи - определить влияние показателей инфляции на уровень невозвратных кредитов в коммерческих банках Кипра, а также определить характер и магнитуду связи между ними.

Актуальность исследуемого вопроса обусловлена тем, что текущий уровень невозвратных кредитов по-прежнему очень высок и создает риск финансовой нестабильности на Кипре. Так в конце июня 2018 года уровень невозвратных кредитов на Кипре составлял 34,1% [2].

В целом предлагается, чтобы лица, определяющие политику, уделяли значительное внимание детерминантам неработающих кредитов, в том числе и показателям инфляции, так как ухудшающиеся условия неработающих

кредитов влияют не только на банковские учреждения, но и на общее состояние финансовой системы Кипра.

Изложение основного материала. Для лучшей сопоставимости данных Международный Валютный Фонд рекомендует классифицировать ссуды и другие активы как невозвратные, когда платежи, представляющие основную сумму платы за кредит, и проценты просрочены на 90 или более дней [3]. Критерий 90 дней представляет собой наиболее распространенную практику в разных странах для определения неработающих кредитов.

В свою очередь инфляция потребительских цен в Еврозоне измеряется Гармонизированным индексом потребительских цен (HICP), который измеряет изменение во времени цен на потребительские товары и услуги, купленные, использованные или оплаченные домохозяйствами в Еврозоне [4].

Для осуществления поставленной цели автор создает эконометрическую Модель Простой линейной корреляции показателей инфляции и уровня невозвратных кредитов. Для чего использует статистические данные, представленные в таблице ниже:

Год	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Инфляция (%)	4,86	1,98	2,79	3,97	1,89	2,04	2,25	2,17	4,39	0,18	2,56	3,48	3,09	0,39	-0,3	-1,5	-1,2	0,7
Невозвратные кредиты (%)	8,5	7,9	9,5	11,3	11,7	7,1	5,4	3,4	3,6	4,5	13,3	17,3	27,1	43,2	47,5	45,3	46,4	43,8

Таблица 1. Показатели инфляции и невозвратных кредитов на Кипре (%), 2000-2017. Составлена автором (на основе следующих источников: Министерства Финансов Кипра, Международного Валютного Фонда и Центрального Банка Кипра).

Полученные результаты расчетов в Excel из приведенной выше таблицы показывают, что Коэффициент корреляции (r) показателей инфляции и невозвратных кредитов равен - 0,710 и Коэффициент детерминации (R^2) равен 0,504 (см. Рисунок 1).

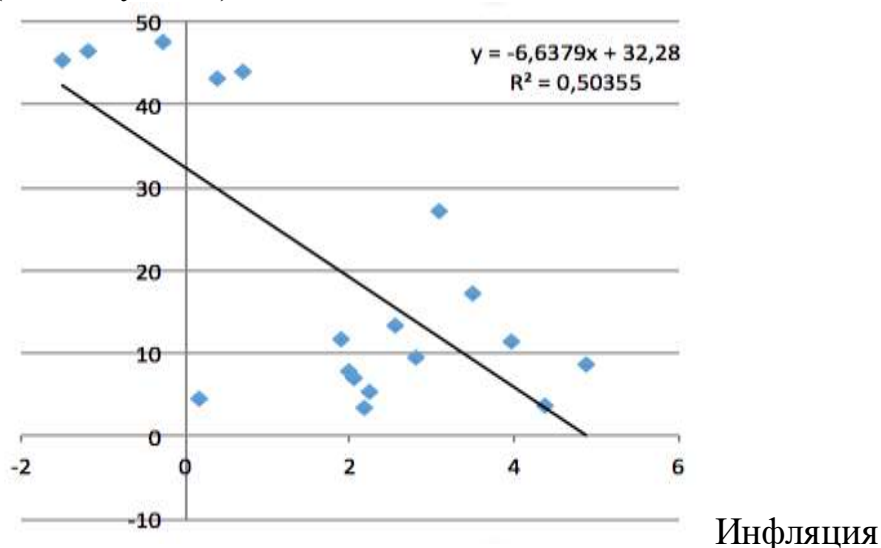

Рисунок 1. Взаимосвязь между показателями инфляции и невозвратными кредитами на Кипре, 2000 -2017 годы. Составлен автором, собственные вычисления.

Выводы. Результаты исследований показывают, что:

- Существует линейная зависимость между показателями инфляции и невозвратными кредитами, так как $-1 < -0,710 < 1$;

- Поскольку полученный Коэффициент корреляции - отрицательное число, то между показателями инфляции и невозвратными кредитами существует отрицательная связь, а именно: по мере того, как показатель инфляции увеличивается, уровень невозвратных кредитов уменьшается, в свою очередь, по мере того, как показатель инфляции уменьшается, уровень невозвратных кредитов увеличивается.

- Магнитуа связи между показателями инфляции и невозвратными кредитами высокая, так как по Шкале Чеддока $-0,9 < -0,710 < -0,7$;

- 50,4% неработающих кредитов напрямую связаны с показателями инфляции (и наоборот), поскольку Коэффициент детерминации (R^2) равен 0,504.

- Так как в данном исследовании $n = 18$, а Степени свободы составляют 16 ($df = n - 2$ и $18 - 2 = 16$) и, используя Таблицу критических значений для Коэффициента корреляции $df = 16$ при $\alpha = 0,05$, автор определяет, что Критические значения составляют $\pm 0,468$. Поскольку $r = -0,710$ и $|0,710| > |0,468|$, то Коэффициент корреляции показателей инфляции и невозвратных кредитов на Кипре является статистически значимым.

Тема данной статьи открывает различные возможности для дальнейших исследований. Большинство банков ежеквартально хранят данные о невозвратных кредитах в своих неопубликованных базах данных, и, если получение таких данных для исследовательских целей возможно, сбор и исследование таких данных будет способствовать достижению более точных результатов.

Литература:

1. Carling K., Jacobson T., Lindé J., Roszbach K., 2007. Corporate credit risk modeling and the macroeconomy, Journal of Banking and Finance, vol. 31, issue 3, March, p. 845

2. European Parliament. Non-performing loans in the Banking Union Stocktaking and challenges. BRIEFING. October 2018. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614491/IPOL_BRI\(2018\)614491_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/614491/IPOL_BRI(2018)614491_EN.pdf)

3. System of National accounts 2008. (2009). The United Nations, the European Commission, the Organisation for Economic Co-operation and Development, the International Monetary Fund and the World Bank Group. <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/SNA2008.pdf>

4. European Central Bank. Eurosystem. Measuring inflation – the Harmonised Index of Consumer Prices (HICP).

https://www.ecb.europa.eu/stats/macroeconomic_and_sectoral/hicp/html/index.en.html

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ЛИЗИНГА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ НА ПРАВОВОМ УРОВНЕ

Постановка проблемы. В процессе совершения сделок международного лизинга, возникающие вопросы по осуществлению механизма сделки и значения самих понятий, решаются с учетом анализа положений международного права. Вследствие того, что законодательные системы стран могут по-разному рассматривать механизм лизинговой сделки, то возникают определенные вопросы между участниками сделки. К гражданско-правовым отношениям с участием иностранных граждан и иностранных юридических лиц, в том числе в случаях, когда объект гражданских прав находится за рубежом, право, подлежащее применению, определяется на основании международных договоров страны, осуществляющей сделку.

Изложение основного материала. В период становления и развития лизинговой деятельности в Беларуси, государственными органами были приняты документы, создавшие основу законодательной базы по лизингу. Образцом для разработки этих документов стала Конвенция о международном финансовом лизинге (УНИДРУА), подписанная 14-ю государствами в г. Оттава 28 мая 1988 года и вступившая в силу 1 января 1995 года. Республика Беларусь вступила в конвенцию в 1999 году.

Конвенция о международном финансовом лизинге была заключена с целью унификации основных положений, относящихся к операциям международного лизинга. Необходимость ее принятия была вызвана, прежде всего, тем, что разные законодательные системы рассматривали лизинговые сделки с различных позиций. Конвенция регулирует вопросы, возникающие при заключении и исполнении договоров, заключаемых в связи с операциями по лизингу, сторонами которых являются коммерческие организации из разных стран, присоединившихся к Конвенции (в соответствии с оговоренной в ней процедурой). В настоящее время участниками Конвенции УНИДРУА о международном финансовом лизинге являются 10 государств: Франция, Италия, Нигерия (вступила в силу с 1 мая 1995 г.), Венгрия (с 1 декабря 1996 г.), Панама (с 1 октября 1997 г.), Латвия (с 1 марта 1998 г.), Россия (с 1 января 1999 г.), Беларусь (с 1 марта 1999 г.), Узбекистан (с 1 февраля 2001 г.), Украина (с 1 июля 2007 г.) [1].

Конвенция не противоречит законодательствам стран входящим в нее и не требует внесения изменений в действующие законодательные акты. Это означает, что принципиальный подход к договорам о лизинге, заключаемым во внутреннем экономическом обороте, и к договорам о лизинге, заключаемым с иностранными контрагентами, будет унифицированным. На практике такой унифицированный подход должен помочь предприятиям при заключении сделок внутреннего и международного лизинга.

Базируясь на Конвенции УНИДРУА о международной финансовой

аренде (лизинге), Законом Республики Беларусь от 9 ноября 1997 года № 309-З ратифицирована Конвенция о межгосударственном лизинге, подписанная в Москве 25 октября 1998 года странами СНГ. В конвенции детально изложено содержание лизинговых договоров, права и обязанности сторон, гарантии и риски. Конвенция подписана Республикой Армения, Республикой Беларусь, Киргизской Республикой, Республиками Таджикистан и Украина [2].

В практическом плане обе Конвенции не имеют юридического значения для сделок между резидентами Республики Беларусь. Однако, основываясь на этих соглашениях могут решаться вопросы лизинговой деятельности, не оговоренный в национальном законодательстве. Данные документы являются частью гражданского законодательства и подлежат непосредственному применению на территории Республики Беларусь.

Одним из основных документов, регулирующих, в том числе и лизинговую деятельность в Республике Беларусь, является Гражданский кодекс Республики Беларусь от 07 дек. 1998 г. В соответствии со статьей 596 Гражданского кодекса положения об аренде, изложенные в параграфе 1, применяются к лизингу, если иное не установлено законодательством.

25 февраля 2014 г. Президент Республики Беларусь подписал Указ № 99 «О вопросах регулирования лизинговой деятельности», которым установлено, что лизинговую деятельность вправе осуществлять только лизинговые организации, включенные Нацбанком в реестр, а также юридические лица и индивидуальные предприниматели в случаях, предусмотренных данным Указом. Условием включения лизинговой организации в реестр является формирование уставного фонда не менее 50 тыс. евро [3].

Постановлением Правления Национального банка Республики Беларусь от 18 августа 2014 г., № 526, вступившим в силу с 1 сентября 2014 г., утверждены Правила осуществления лизинговой деятельности. Они определяют порядок и условия осуществления лизинговой деятельности на территории Республики Беларусь.

Постановлением Правления Национального банка Республики Беларусь от 1 августа 2014 г., № 495 утверждена Инструкция об объеме и порядке раскрытия информации о лизинговой деятельности и финансовом состоянии лизинговых организаций, включенных в реестр лизинговых организаций.

Указ Президента Республики Беларусь «О некоторых вопросах реализации транспортных средств на условиях финансовой аренды (лизинга)» от 01 окт. 2013 г., № 450 регулирует правоотношения в области лизинга, при реализации транспортных средств отечественного производства.

Также к настоящему времени в Республике Беларусь сформировалось налоговое и таможенное законодательство, регулирующее международную лизинговую деятельность.

Правилами проведения валютных операций, утвержденными постановлением правления Национального банка Республики Беларусь от 30 апреля 2004 г., № 72 (в редакции Постановления от 26 августа 2015 г., № 515) разрешено осуществление расчетов по договорам финансовой аренды (лизинга),

без оформления в Национальном банке Республики Беларусь отдельного разрешения на проведение валютной операции, связанной с движением капитала, если срок платежа не превышает 180 дней.

Уже в этом году в Беларуси были приняты меры по совершенствованию правового регулирования международного лизинга. 15 января 2019 года, Президент Республики Беларусь подписал Указ № 16 «О развитии международного лизинга», который направлен на создание дополнительных условий для развития международного лизинга, ориентированного на продвижение в зарубежных странах товаров, произведенных в Беларуси. В частности, документом обеспечен единый подход к определению сроков исполнения обязательств по договорам международного лизинга и внешнеторговым договорам. По аналогии с положениями Указа Президента Республики Беларусь от 27 марта 2008 г. № 178, увеличивается срок (с 90 до 180 календарных дней), который предусмотрен для поступления лизинговых платежей, возврата предмета лизинга и прекращения обязательств по выкупу предмета лизинга и реализации лизингодателем права на заключение нового внешнеторгового договора. Принятые меры обеспечат белорусским лизинговым организациям условия для активизации поставки на экспорт на условиях лизинга отечественной продукции [4].

Выводы. В заключение следует отметить, что описание основных проблем практического применения некоторых форм лизинга показывает, что все они являются результатом недоработки экономическо-правовой базы, регламентирующей общественно экономические отношения в Республике Беларусь. Поэтому говорить о весомом продвижении в развитии международных лизинговых операций в Республике Беларусь трудно, так как на пути данного развития стоят проблемы валютного, таможенного и налогового регулирования. Однако, как отмечают эксперты, в Республике Беларусь создана одна из лучших нормативных баз по вопросам лизинговых отношений в странах СНГ.

Литература:

1. Конвенция о международном финансовом лизинге (УНИДРУА) Оттава 28 мая 1988. – URL: <https://leasing-belarus.by> (дата обращения: 22.03.2019).
2. О ратификации Конвенции о межгосударственном лизинге : Закон Респ. Беларусь от 09 нояб. 1999 г., № 309-3. – URL: <https://leasing-belarus.by> (дата обращения : 23.03.2019).
3. О вопросах регулирования лизинговой деятельности: указ Президента Респ. Беларусь от 25 февр. 2014 г., № 99. – URL: <https://leasing-belarus.by> (дата обращения: 23.03.2019).
4. В Беларуси приняты меры по совершенствованию правового регулирования международного лизинга. – URL: <http://pravo.by/novosti/novosti-pravo-by/2019/january/32137/> (дата обращения: 24.03.2019).

ІННОВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Постановка проблеми. Процес поширення інновацій за сучасних умов є одним з елементів, що пов'язує різноманітні соціальні та економічні суб'єкти в єдине ціле, сприяє сталому соціальному розвитку. Забезпечення стабільного розвитку, що полягає в розширенні можливостей інноваційного зростання в державі, неможливе без розвитку інноваційного потенціалу регіону. Серед важливих завдань сьогодення є створення сучасної інноваційної інфраструктури, одним із завдань якої є сприяння соціально-економічного розвитку на інноваційних засадах господарчої системи певного регіону [1].

Виклад основного матеріалу. Практична реалізація державної регіональної політики безпосередньо залежить від інтенсивності процесів пошуку та залучення внутрішніх ресурсів розвитку на регіональному і місцевому рівнях. З поміж апробованих у світі механізмів активізації економічного зростання на регіональному і місцевому рівнях, здатних сформулювати мультиплікативний ефект, провідного значення для України набуває державно-приватне партнерство.

Серед причин які гальмують процес формування та реалізації інноваційної моделі економічного розвитку регіону є нерозвиненість та недосконалість системного функціонування наукової та інноваційної сфери на рівні регіону. Останнє передбачає спільну діяльність виконавчих і законодавчих органів влади, науково-інноваційних організаційних структур, фінансових та інвестиційних структур.

Політика стимулювання інноваційної діяльності на рівні регіону повинна спрямовуватися на поглиблення інтеграційних процесів між промисловими підприємствами регіону та вищими навчальними закладами, науковими установами; створенню нових робочих місць та формуванню джерел підтримки інноваційної діяльності поза бюджетом.

До основних осередків розвитку інноваційної діяльності в регіоні належать місцеві органи державної влади та органи місцевого самоврядування, що здійснюють регулювання інноваційних процесів безпосередньо, та за допомогою прямих методів дії чи опосередковано, стимулюючи інновації непрямыми методами. До цих методів належить державно-приватне партнерство, яке слід розуміти як налагоджене співробітництво між територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування і підприємцями, що здійснюється на договірній основі. Реалізація цього завдання для органів державної влади та місцевого самоврядування полягає у створенні умов для ефективного спільного функціонування та розвитку державних органів і бізнесу.

Державно-приватне партнерство може реалізовуватись в таких сферах як: машинобудування; збирання, очищення та розподіл води; охорона здоров'я;

обробка відходів; виробництво, розподіл і поставка електричної енергії, чи альтернативних джерел енергії [2]. Саме в цих сферах та напрямках інноваційні проекти мають вагоме значення та значні перспективи.

Державно-приватне партнерство має велику кількість переваг і для інфраструктурної сфери регіону, оскільки інфраструктура є вельми зношеною, реконструкція чи будівництво нових об'єктів у короткі терміни можна здійснити при умові залучення значного приватного капіталу. З одного боку, регіональні об'єкти інфраструктури не можуть бути приватизовані у зв'язку з їх суспільною та економічною значимістю, а з іншого – в місцевому бюджеті немає достатніх коштів, що дозволили належне функціонування цих об'єктів. Саме для цього можна успішно використовувати механізм державно-приватного партнерства. Така співпраця дозволяє додатково залучити ресурси та технології, оптимізувати ризики, запобігти виникненню корупційних факторів. Основною характерною рисою державно-приватного партнерства є довгострокове співробітництво між суспільним і приватним секторами, коли приватний сектор здійснює проектне фінансування створення і модернізації інфраструктурних об'єктів, що керувалися і знаходилися у власності держави [3]. Ефективним механізмом реалізації державно-приватного партнерства має стати формування регіональних інноваційно-інвестиційних програм за участю державних інституцій і приватних підприємств. Реалізація таких програм дозволить спрямувати залучені інвестиційні ресурси за пріоритетними напрямами інноваційно-інвестиційної діяльності в регіонах.

Висновки. Суспільне значимість державно-приватного партнерства полягає в тому, що в кінцевому підсумку виграє суспільство як глобальний споживач більш якісних, конкурентоспроможних товарів та послуг.

Література:

1. Кузьмін О. Є. Сутність та види інноваційної інфраструктури [Електронний ресурс]. / О. Є. Кузьмін, Т. М. Шотік. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2008_628/27.pdf
2. Закон України «Про державно-приватне партнерство» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/12134>
3. Організаційний ресурс державно-приватного партнерства в умовах подолання наслідків кризи [Електронний ресурс]. / Л. І. Федулова, І. Г. Яненкова. – Режим доступу: <http://bibl.kma.mk.ua/pdf/naukpraci/economy/2009/109-96-11.pdf>

*Семілетов О.С.,
Батур Ю.Г.*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Постановка проблеми. Основним завданням державного регулювання та

управління у сфері лісових відносин є забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів. Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин здійснюється шляхом: формування та визначення основних напрямів державної політики у сфері лісових відносин; визначення законом повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; установлення відповідно до закону порядку і правил у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів; здійснення державного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів.

Виклад основного матеріалу. Роль лісів у підтриманні стабільності біосфери сьогодні є загально визнаною. Тільки лісам, серед інших природних комплексів, притаманна максимальна властивість стабілізації довкілля, вони розглядаються як один із вирішальних чинників забезпечення життєдіяльності суспільства і як важлива ланка у системі сталого розвитку.

Новий поштовх у цьому зв'язку було надано в ході Конференції ООН зі сталого розвитку («Ріо+20») в рамках якої світові лідери, представники міждержавних та неурядових організацій, бізнесу та інших ключових груп підбили підсумки міжнародних зусиль у напрямку сталого розвитку людства, здійснені з часу історичного «Саміту Землі» (Конференція Ріо, 1992). Основним результатом Конференції стало затвердження Підсумкового документа Конференції «Майбутнє, якого ми бажаємо», який серед іншого поклав початок роботи з формулювання комплексу цілей і програми дій в галузі сталого розвитку на період після 2015 року [1].

Основним завданням державного регулювання та управління у сфері лісових відносин є забезпечення ефективної охорони, належного захисту, раціонального використання та відтворення лісів. Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин здійснюється шляхом: формування та визначення основних напрямів державної політики у сфері лісових відносин; визначення законом повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; установлення відповідно до закону порядку і правил у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів; здійснення державного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів [1].

Державне регулювання та управління у сфері лісових відносин здійснюють такі органи державної влади: ВР України; КМ України; Державне агентство лісових ресурсів (Держлісагентство) України; Мінприроди України; Рада міністрів АРК, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації; районні державні адміністрації та сільські, селищні, міські ради.

ВР України у сфері лісових відносин: визначає засади державної політики у сфері лісових відносин; приймає закони щодо регулювання відносин у цій сфері; затверджує загальнодержавні програми з охорони, захисту, використання та відтворення лісів; вирішує інші питання у сфері лісових відносин відповідно до КУ. Так, ЗУ України затверджено "Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року". Раніше були затверджені

Постановою ВР України "Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки"[2].

КМ України (Уряд України) є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Він здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів АРК та місцеві державні адміністрації, спрямовує та координує роботу цих органів. КМ України відповідальний перед Президентом України та підконтрольний і підзвітний ВР України у межах, передбачених у ст.ст. 85, 87 КУ. Діяльність Уряду України регламентується ЗУ "Про Кабінет Міністрів України", в якому передбачені основні завдання та повноваження в галузі охорони довкілля, в тому числі і лісів.

Повноваження Держлісагентства України у сфері лісових відносин передбачені ст. 28 ЛК України, а також Положенням, яке затверджене Указом Президента України. У ньому визначені основні завдання Держлісагентства України: внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері лісового та мисливського господарства та реалізація державної політики у сфері лісового та мисливського господарства. Держлісагентство України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується КМ України через Міністра аграрної політики та продовольства України, входить до системи центральних органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері лісового та мисливського господарства [4].

Беззаперечно, суспільство зацікавлене в належному виконанні лісовим господарством екологічної, економічної, соціальної та рекреаційної функцій, а відтак – у розвитку цієї галузі національної економіки. Проте досягнення цієї мети ускладнюється через таке: малолісистість територій, середній вік деревостанів перевищує оптимальний, тривалий (близько 100 років) виробничий цикл лісовирощування та високий термін окупності витрат, виконання державою функцій нормування та контролю, власника й суб'єкта господарювання, підпорядкованість держлісгоспів різним міністерствам і відомствам, адміністративні методи визначення виду й місця рубки, правова неврегульованість багатьох питань щодо вирощування, заготівлі та перероблення деревини, екстенсивність лісокористування, недосконалий менеджмент галузі, планове ціноутворення на лісопродукцію, дефіцит коштів на охорону й відтворення лісів, площі вирубок перевищують площі посадки молодняку, невідповідність обсягів ресурсів лісової сировини та виробничих потужностей щодо їхньої переробки, неврахування екологічних і гідрологічних наслідків суцільних вирубок, масштабні лісові пожежі тощо. Крім того, офіційною статистикою не виокремлено дані про параметри розвитку лісового господарства, які рахуються разом із сільським і рибним господарством, що фактично унеможливує об'єктивний аналіз тенденцій стану цієї галузі національної економіки. Вказані проблеми, щодо "існування і водночас відсутності в Україні лісового сектора економіки" а з іншого – актуалізують

проблему підвищення результативності державного управління розвитком лісового господарства [3; 5].

Висновки. Виправити загалом невтішну ситуацію в лісовому господарстві України можливо лише за умови консолідації держави, бізнесу та громадськості такими сумісними заходами. поєднати економічні, соціальні й екологічні складові національної системи лісоуправління; запровадити екологоорієнтоване лісоуправління на місцевому рівні з урахуванням наявних потреб; враховувати екологічну вразливість лісових екосистем, еколого-економічних умов лісокористування в окремих регіонах; оптимізувати параметри лісистості територій відповідно до їхніх природних і соціально-економічних умов.

Література:

1. Лісове господарство України – К. : Держлісагентство, 2017. – 52 с.
2. Закон України "Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року" № 2818-VI від 21.12.2010 р. (Електронний ресурс): <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Дробко Е. В. Державне управління та державна політика у сфері лісових відносин: теоретичний аспект / Е. В. Дробко, В. М. Левківський // Науковий вісн. Академії муніцип. упр. – 2013. – № 2. – С. 147–153. – (Серія “Управління”).
4. Мельниченко О.А. Лісове господарство як об’єкт державного управління / О.А. Мельниченко. – Вісник НУЦЗУ: Державне управління. – Харків, 2015. – Вип. 1(4). – С. 129-135.
5. Фурдичко О. Лісовий сектор економіки України: проблеми і перспективи розвитку / О. Фердичко, О. Дребот // Економіка України. – 2012. – № 3. – С. 70–79.

*Скорлупін О.Г.,
Шведун В.О.*

КОМПЛЕКСНА ДЕРЖАВНА СТРАТЕГІЯ АНТИКРИЗОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Ринкові перетворення, подальша інтеграція України до складу глобального світового господарства і, нарешті, явища глибокої фінансової кризи в країні стали причиною виникнення в реальному секторі економіки ряду серйозних економічних проблем.

Виклад основного матеріалу. Серед загальних державних стратегій найбільш часто в науковій літературі використовуються поняття політичної, економічної, військової стратегії, а також стратегії безпеки держави, в тому числі стратегії економічної безпеки, антикризової стратегії.

Так, політична стратегія держави визначає спрямованість змін балансу сил соціальних верств на певному етапі історичного розвитку. Виходячи із

стратегічних завдань, держава підтримує громадський порядок, регламентує діяльність громадян і створює умови для розвитку особистої ініціативи, охороняє безпеку, законну свободу і власність кожного, сприяє розвитку тих чи інших моральних орієнтирів у суспільстві.

Економічна стратегія держави визначає трансформацію пріоритетів та інструментів державного втручання в економіку для реалізації його політичної стратегії [2; 3].

Щодо військової стратегії, держави, то вона являє собою складову частину військового мистецтва, його вищу сферу, що охоплює теорію і практику підготовки країни і збройних сил до війни, планування та ведення стратегічних операцій і війни в цілому. Теорія стратегії вивчає закономірності і характер війни, способи її ведення; розробляє теоретичні основи планування, підготовки та ведення стратегічних операцій і війни в цілому [1–3].

Висновки. У цілому, комплексна державна стратегія економічного розвитку передбачає дещо більше, ніж економічна перспектива для всього суспільства, завдяки якій майбутнє національної економіки стає зрозумілим, а теперішнє усвідомленим. Комплексна державна стратегія економічного розвитку, з одного боку, є публічним викладом суб'єктами влади перспективи економіки держави, всередині якої така влада збирається працювати, з іншого – це поточні рішення, спрямовані на безпосереднє здійснення цієї перспективи вже зараз, тобто стратегія є формою представлення перспективи, де довгострокові рішення ув'язуються зі середньо- і короткостроковими або поточними [2; 3].

Література:

1. Державна політика: аналіз та впровадження в Україні: конспект лекцій до навч. модуля / В. А. Ребкало, В. В. Тертичка. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 80 с.
2. Ортіна Г.В. Державна політика розвитку реального сектору економіки України: формування та реалізація антикризової стратегії / Г.В. Ортіна. – Харків: НУЦЗУ, 2017. – 400 с.
3. Ортіна Г.В. Зарубіжний досвід реалізації державної політики щодо стратегічного розвитку реального сектора економіки [Електронний ресурс] / Г.В. Ортіна // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2016. – № 3. – Режим доступу до журналу: [http:// www.dy.nayka.com.ua](http://www.dy.nayka.com.ua)

*Соклакова С.М.,
Шведун В.О.*

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Питаннями реалізації молодіжної політики

займаються не тільки державні органи. Молодь також намагається підвищити ефективність свого впливу на громадське життя, прагне до самоорганізації у вигляді суспільних об'єднань. Протягом усього періоду розвитку незалежної України, незважаючи на складну політичну, економічну, соціальну ситуацію в країні, суспільні структури молодіжного руху активно розвиваються, відроджуючи свої історичні традиції, і нині займають помітне місце в політичній системі суспільства [1; 2].

Виклад основного матеріалу. Протягом останніх років залишається актуальним питання консолідації молодіжного руху країни, інтеграції його до міжнародних структур. Зростання чисельності суспільних молодіжних об'єднань значною мірою обумовлено тим, що як населення в цілому, так і молодь, зокрема, довіряють молодіжним організаціям. Так, за даними соціологічних досліджень, які проводилися Державним інститутом розвитку родини й молоді разом з громадськими організаціями, кількість громадян, які довіряють молодіжним організаціям, перевищує кількість тих, хто довіряє, наприклад, Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, політичним партіям. Молодь як специфічна соціально-демографічна група суспільства характеризується не тільки віковими ознаками, але й місцем, що вона займає в соціальній структурі суспільства, особливостями соціального становлення, своїм громадським призначенням. Саме молоді люди виступають провідником демографічного, соціально-економічного, політичного та духовного прогресу. Сьогодні Україна здійснює реальні кроки по адаптації критеріїв національного розвитку до стандартів Європейського Союзу. У цьому процесі не можна недооцінювати значення молоді. Адже від того, наскільки молоде покоління буде готово взяти на себе відповідальність за розвиток держави, як активно та конструктивно приєднається до суспільних процесів, наскільки ініціативно буде брати участь у рішенні невідкладних завдань, значною мірою буде залежати доля країни, завтрашній день якої належить саме молоді [1; 3].

Висновки. Підводячи підсумки, слід зазначити, що саме залучення молоді до реалізації молодіжної політики, співробітництво органів державної влади з громадськими організаціями є невід'ємним атрибутом сучасної демократичної держави в питаннях регулювання соціальних відносин. Наявність і дієвість молодіжних громадських організацій є, по суті, показником розвитку цивільного суспільства [3, с. 112].

Література:

1. Кривчик Г. Г. Молодіжна політика в Україні у дзеркалі історизму і об'єктивності / Г. Г. Кривчик // Грані. – 2006. – № 6. – С. 153–155.
2. Лібанова Е. М. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти / Е. М. Лібанова. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.

3. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні: регіональний аспект / М. П. Перепелиця. – К.: Укр. ін-т соціал. дослідж., 2001. – 242 с.

Соловей Д. А.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СИСТЕМНОГО ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У КОНТЕКСТІ СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Проблеми у державному регулюванні можуть мати значно серйозніші наслідки для суспільства, ніж ринкове саморегулювання, важливим є визначення зовнішньо-політичного та зовнішньо-торгівельного вектору, так як при цьому актуалізується надання державного сприяння. Залучення іноземних інвестицій утруднено низькою інвестиційною привабливістю економіки України та низькою політичних чинників. З даного приводу були розроблені системні заходи щодо стабілізації ситуації, однак їх реалізація виявилася неефективною.

Виклад основного матеріалу. Вирішення багатьох проблем пов'язане з низькою труднощів, серед яких особливо слід відзначити низьку рентабельність промислового виробництва на багатьох підприємствах і, в результаті, низьку платоспроможність самих підприємств, а також все ще досить високий рівень бідності населення, що перешкоджає фінансовій стабілізації. Це пов'язано із розвитком зовнішньоекономічного курсу держави, який залежить від обсягу інвестицій і від зовнішньоекономічних обставин. Досить складно визначити особливості цієї стратегії яка може привести до ефективного результату з урахуванням отримання необхідних результатів у найближчий час.

Стратегічними напрямками можуть служити одночасно моральні та матеріальні ефекти, інноваційні процеси в системі мають поширюватися, що буде сприяти інноваційному розвитку. Проблеми, які стоять перед Україною сьогодні, цілком можливо вирішити внаслідок системного застосування механізмів державного регулювання. Не виникає необхідності у залученні надто великої кількості додаткових ресурсів, зокрема, фінансових, дефіцит яких не дозволив би реалізувати необхідні заплановані заходи [2]. Органи державної влади цілком можуть обмежитися наявним адміністративним впливом, а додаткове фінансування може знадобитися виключно для проведення локальних реформ в рамках існуючої державної стратегії.

Низький рівень залучення інвестицій у більшості випадків є наслідком високого рівня корупції, тому, при зниженні впливу тіньової економіки та підвищення ефективності боротьби з корупцією частково вирішиться і проблема інноваційно-інвестиційного підходу. Основні зусилля держави в процесі розвитку повинні бути спрямовані на реформу законодавства і лібералізацію частини законодавства щодо сприяння покращення інвестиційної ситуації.

Необхідно переглянути діючі стратегічні програми з точки зору

ефективності їх реалізації, результати повинні виправдати витрачені зусилля, а державі тоді не доведеться докладати додаткових ресурсів. Реалізацію проектів, які не мають стратегічного значення можна практично повністю лібералізувати; іноземний капітал може залучатися для забезпечення імпорту, щоб захистити стратегічні інтереси України досить створити деякі обмеження за кількістю проектів в цій галузі, які можуть фінансуватися і реалізовуватися одним і тим же інвестором [1].

Дана система заходів буде охоплювати відразу кілька векторів, які відповідають інтересам держави, буде знижуватися рівень монополізації галузі та з'являється можливість інновацій на ринку за рахунок впровадження конкурентних відносин. В умовах, що складаються, необхідно приділити цьому питанню найпильнішу увагу, оскільки внаслідок не спланованих дій не отримується позитивних результатів, витрачаються і без того дефіцитні кошти на нерентабельні об'єкти, що підриває довіру населення до дій органів державної влади.

Досвід України, як суверенної держави у сфері організації державного регулювання відносно невеликий, тому потрібно вибрати найбільш ефективну і перевірену на практиці модель, що допоможе уникнути помилок і вчасно відмовитися від неправильних дій. За таких обставин, будуть відсутні підстави для появи на ринку нових компаній, інвестиційна привабливість залишиться низькою; продаж окремих об'єктів може бути проведений за вартістю нижчою за ринкову.

Сьогодні державна політика полягає у передачі частини управління діяльності державних підприємств ринковим механізмам. У державі, в якій традиційно склалася система, за якої органи влади практично не втручаються в процеси господарювання, організувати жорстке державне регулювання буде мало можливим. Разом з тим, подібні умови, хоча і створюють можливість для розвитку конкурентних відносин, більше тяжіють до формування монополій у вигляді однієї, або декількох компаній і, отже, мають можливість диктувати умови.

Висновки. Створення економічно-господарських умов, що забезпечують рівну можливість постачання ресурсів на внутрішній і зовнішній ринки та раціоналізацію структури експорту буде максимально можливим за використання у всіх технологічних процесах вітчизняного обладнання. Необхідно сформулювати концепцію формування і реалізації промислової політики держави; основним завданням при державному регулюванні пропозиції має стати створення умов для своєчасного задоволення потреб споживачів. Реалізація зазначеного завдання має величезне значення для розвитку всієї економіки України.

Література:

1. Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору. Нова парадигма. Київ, 2008. Вип. 77. С. 98–105.

2. Чигур Р.Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія». Острог, 2015. Випуск 18. С. 96–102.

Тарасов С. С.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Одним з основних факторів економічного зростання в сучасних умовах розвитку України є адаптивна, гнучка, мобільна кадрова політика й інноваційні процеси, що протікають при її формуванні. Тому, актуальність дослідження питань державного управління формуванням кадрової політики продиктована необхідністю вдосконалення її реалізації в умовах інноваційної економіки й процесів глобалізації. З'ясування змісту категорій «кадрова політика», «кадрова політика регіону», «кадрова політика підприємства» обумовило пошук стратегічних рішень і механізму її реалізації на різних рівнях влади. Необхідно виявити особливості сучасної кадрової політики на рівні держави, регіону й підприємства, провести класифікацію комплексу макро-, мезо- і мікроекономічних факторів, що визначають кадрову політику, розробити інноваційні технології прогнозування розвитку регіонального ринку праці й ринкової моделі формування кадрової політики [3].

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день склався певний організаційний механізм державного управління у системі управління персоналом на підприємстві, але ще не склалося загальної теорії управління розвитком системи формування кадрової політики особливо на рівні регіону, орієнтованої на поточну структуру економіки держави.

Державне управління кадровою політикою тісно пов'язано з регулюванням і розвитком ринком праці, і його необхідно розглядати у взаємодії з категоріями «політика зайнятості» і «соціальна політика».

На наш погляд, кадрова політика на рівні держави - це система заходів, спрямованих на формування інституціональних структур, відповідно до цілей, завдань і інтересів державної й національної політики, для ефективного процесу відтворення кадрового потенціалу на певній фазі життєвого циклу розвитку державної соціально-економічної системи.

Державне управління кадровою політикою, спрямоване на використання й відтворення працездатного й соціальний захист непрацездатного населення формування законодавчих органів влади, уряду і в значній мірі визначається типом влади в суспільстві [2].

Вихідними документами для формування державної кадрової політики служать: Загальна декларація прав людини, Конституція, Цивільний кодекс, Закон про працю.

Для визначення змісту державного управління кадровою політикою

регіону необхідно: по-перше, уточнити об'єкт і суб'єкт цієї політики, її завдання, особливості на сучасному етапі; по-друге, слід визначити місце кадрової політики регіону в національній системі відтворення, її співвідношення з політикою зайнятості й соціальною політикою; по-третє, треба провести аналіз функцій влади, що формують кадрову політику на рівні держави, регіону й підприємства.

З погляду автора, кадрова політика регіону — це узгодження соціальних і економічних інтересів і відносин між різними інституціональними структурами й верствами населення при відтворенні й використанні кадрового потенціалу певного географічного району країни відповідно до життєвого циклу його розвитку.

Кадрову політику підприємства слід зв'язувати не тільки зі стратегією її розвитку, але також і зі стадіями життєвого циклу розвитку підприємства, виробляючи на кожному етапі свою стратегію діяльності системи управління персоналом.

Кадрова політика підприємства (локального соціально - економічного комплексу) — це стратегічна діяльність організаційної системи управління персоналом, пов'язана з його розвитком і визначає відносини між професійно - кваліфікаційними групами, між індивідами й підприємством у цілому на різних стадіях життєвого циклу його розвитку [1].

Висновки. Отже, багаторівневість кадрової політики підтверджується наявністю необхідних законодавчих і регулюючих документів, прийнятих соціально-економічними системами різних рівнів. Так, кадрова політика включає тип влади в суспільстві (рівень держави), стиль керівництва (рівень держави, регіону, підприємства), вимоги до персоналу (рівень підприємства) і регулюється в правилах внутрішнього розпорядку, колективному положенні, положенні про кадрову політику на підприємстві, Цивільному кодексі, та Конституції.

Література:

1. Зелінська Н.Є. Актуальні питання підготовки кадрового резерву державної служби. Науковий простір Європи - 2011: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. (Перемишль, Польща, 2011 р.). URL: <http://www.rusnauka.com> 8.
2. Ємельянов В. М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком України: теорія, методологія, практика : монографія / В. М. Ємельянов. – Миколаїв : ПП Ємельянова Т. В., 2012. – 420 с.
3. Качний О. Використання потенційних ресурсних можливостей регіонів у державній системі України / О. Качний // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. - № 4. – С. 82-85.

МЕХАНІЗМАМИ ВПЛИВУ БЮДЖЕТНИХ СУБСИДІЙ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Механізмами впливу бюджетних субсидій на приріст виручки від реалізації продукції повинні з'явитися механізм забезпечує вплив на обсяги виробництва і реалізації продукції, а також механізм забезпечує вплив на ціну реалізації продукції. Реалізація таких механізмів здатна вплинути субсидій на формування позитивного фінансового результату, що є на нашу думку необхідною умовою реалізації державної підтримки.

Організація даних заходів керуючою компанією дозволить активізувати спільну роботу учасників корпорації за цими напрямками. Фінансова складова по організації даних заходів закладається керуючою організацією в відсоток від угоди відповідно до укладеної угоди про обіг продукції і цінову політику в регіональній інтегрованої корпоративної структури.

Виклад основного матеріалу. Запропонована інтеграційна модель розвитку аграрного сектора регіону повинна стати базою для подальшого розвитку сільського господарства регіону, забезпечити інтереси сільгоспприємств в реалізації продукції тваринництва на регіональному та зовнішньому ринках за цінами, що забезпечує позитивний фінансовий результат, регіональних органів влади в проведенні політики збереження і розвитку трудової зайнятості на селі, ефективності вливання в аграрний сектор економіки бюджетних асигнувань, а також в стабільному джерелі збуту м'ясної продукції.

Організаційні впливу керуючої компанії на приріст виробничих показників можна виділити по заходам:

1. Організація протягом усього зимнього періоду. Реалізація даного заходу дозволить забезпечити поліпшення утробного розвитку плоду тварин.

2. Організація інтенсивної відгодівлі організованих в окрему групу після весняних коральних робіт слабких, виснажених за зиму тварин для подальшого їх забою. Реалізація даного заходу дозволить скоротити захворюваність і падіж тварин в літній період, збільшити вихід м'ясної продукції. Коральні роботи – комплекс заходів, при якому виконуються всілякі зооветеринарні роботи, весняний і осінній переоблік тварин весняна і осіння вибракування тварин, формування нагульних і відгодівельних стад та тощо [3].

3. Організація обміну хорами-виробниками між учасниками корпорації і з громадами місцевих територій. Реалізація даного заходу проводиться тільки щодо тих громад, які беруть участь в ветеринарно-профілактичних заходах і чие поголів'я підлягає забою на виробничих ділянках учасників інтеграції. Мета реалізації такого заходу - освіжити кров, підвищити плодючість важенок і життєвість телят.

4. Організація ветеринарно-профілактичних робіт, як в тваринницьких стадах учасників корпорації, так і в тваринницьких стадах громад.

Ветеринарно-профілактичні роботи проводяться в громадах маршрути випасу тварин в, яких перетинаються або збігаються на тривалому ділянці з маршрутами випасу тварин учасників корпорації, а також з тими громадами, які планують приймати участь на виробничих ділянках учасників корпорації. Реалізація даного заходу дозволить підвищити ефективність ветеринарно-профілактичних робіт, знизити захворюваність тварин, яловість маток, непродуктивний відхід оленів, збільшити вихід м'ясної продукції за підсумками забійної компанії.

Відносно даних видів продукції за результатами фінансового року керуючою компанією виробляються в експертних оцінках про економічну доцільність виробництва і реалізації такої продукції.

Фінансування діяльності керуючої компанії має бути забезпечено за рахунок емерджентності інтегрованої структури вираженою переважно в досягненні мінімізації витрат, максимізації цін, обсягів реалізованої продукції і поліпшення виробничих показників [1].

Висновки. Запропонована модель інтегрованої структури, відрізняючись головним чином від класичної моделі відсутністю прямої необхідності розподілу корпоративного прибутку, отже, іншим підходом до фінансування корпоративного суспільства вимагає визначення показників ефективності РІКС.

Якщо запропоновані показники оцінки ефективності інтеграційних процесів з фіскальних і загальногосподарських витрат дозволяють виявити явний ефект, який можна достовірно отримати розрахунковим шляхом на початковому етапі інтеграційних процесів, то оцінка ефективності за впливом бюджетних субсидій на виручку від реалізації продукції і за основними виробничими показниками учасників корпорації вимагає вироблення механізмів і організаційних впливів керуючої компанії на приріст таких показників [2, с. 66].

Література:

1. Заїка Є. Розвиток аграрних відносин України в умовах членства в СОТ/ Є. Заїка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2013-2/doc/3/02.pdf>
2. Кваша К.С. Формування зони вільної торгівлі в інтеграційному процесі України до ЄС / К.С. Кваша// Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С. 64–68.
3. Кисіль Я.В. Місце України в міжнародних інтеграційних об'єднаннях / Я.В. Кисіль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [s-journal.cdu.edu.ua/base/2008/v6/v6pp.pdf](http://journal.cdu.edu.ua/base/2008/v6/v6pp.pdf)

ТУРИСТИЧНА СФЕРА УКРАЇНИ: ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Незважаючи на досить широкий перелік нормативно-правових актів з питань регулювання діяльності в туристичній сфері, вони не охоплюють всі проблемні питання стосовно вказаної сфери діяльності. При цьому доцільно звернути увагу на те, що відповідна база державних документів нормативно-правового спрямування потребує суттєвого вдосконалення, особливо враховуючи той факт, що стосовно окремо взятих моментів вона містить багато суперечностей і є складною з точки зору розуміння її сутності. Виходячи з цього, слід зазначити, що державне управління в туристичній сфері України можна навіть вважати малодієвим та неефективним [1; 2].

Виклад основного матеріалу. Серед проблем, що найчастіше зустрічаються у державному управлінні в туристичній сфері, слід у першу чергу звернути увагу на такі:

- самостійне захоплення рекреаційних земель;
- неправомірне та нераціональне використання деяких природних ресурсів;
- здійснення самовільної забудови зон рекреаційного значення без прийняття до уваги рівня ландшафтного навантаження;
- відсутність можливості працевлаштування випускників ВНЗ, які готують кадри для туристичної сфери на базі надання спеціалізованої туристичної освіти;
- недостатня якість обслуговування споживачів в туристичній сфері;
- відсутність ефективного просування туристичної сфери внаслідок браку коштів з державного бюджету [1–3].

Виходячи з цього, Україна не є здатною формувати власну конкурентоспроможну туристичну сферу в межах зазначеної території і, відповідно, не має можливості конкурувати з іншими країнами на міжнародному туристичному ринку.

Зокрема, розроблено національні туристсько-екскурсійні маршрути, зокрема, в Причорноморському регіоні; систематично розширюється перелік країн, громадяни яких можуть відвідувати Україну без попереднього оформлення візи [1; 2].

Висновки. В якості напрямів вирішення вищезазначених проблем можна виділити такі:

- вдосконалення системи управління туристичною сферою;
- зміцнення туристичної матеріальної бази;
- розширення співпраці у туристичній сфері на міжнародному рівні;
- покращення забезпечення туристичної діяльності за допомогою

інформаційних і рекламних засобів;

- підвищення якості кадрового забезпечення.

Описані заходи є підґрунтям для формування дієвих механізмів державного управління в туристичній сфері [1–3].

Література:

1. Білотіл О. Розвиток механізму державного управління інфраструктурою туристичної індустрії Причорноморського регіону України як прикордонної території [Електронний ресурс] / О. Білотіл // Матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції “Транскордонне співробітництво, як вектор розвитку малого і середнього бізнесу України з країнами v4. – Режим доступу: <http://viem.edu.ua>

2. Білотіл О. М. Роль дієвого механізму державного управління в активізації процесів розвитку туристичної індустрії / О. М. Білотіл // Вісник Національного університету цивільного захисту України. – 2015. – Вип. 2 (3). – С. 68–73. – (Серія «Державне управління»).

3. Гонтаржевська Л. І. Ринок туристичних послуг в Україні : навч. посібн. / Л. І. Гонтаржевська. – Донецьк : Східний видавничий дім, 2008. – 180 с.

Щепанський Е. В.

СУЧАСНИЙ СТАН СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЮ СФЕРОЮ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Формування сучасної системи державного управління в Україні підсилило зацікавленість формами і методами туристичного обслуговування населення, які активно використовуються у практиці зарубіжних країн. Протягом декількох поколінь значна частина населення України користувалася туристичними послугами, у результаті чого потреба в них стала масовою, тобто увійшла в норму життя, стала частиною національної культури. Нерідко туризм виявлявся в різних країнах тим важелем, використання якого дозволяло оздоровити всю національну економіку країни. Туристично-рекреаційна галузь відіграє значну роль у формуванні валового внутрішнього продукту, створенні додаткових робочих місць, забезпеченні зайнятості населення й активізації зовнішньоторговельного балансу. Туризм впливає на такі ключові галузі економіки як транспорт і зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання й інші, тобто виступає своєрідним каталізатором соціально-економічного розвитку держави.

Актуальність проблематики підкріплюється затвердженою на загальнодержавному рівні Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» [1], яка одним із своїх першочергових пріоритетів передбачає розвиток туризму. Крім того, підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом вимагає

удосконалення не лише законодавства, але й впровадження європейських підходів до організації публічного управління, формування спільних цінностей та сприятливих умов для життя людей, що забезпечується через розвиток туристично-рекреаційної сфери.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система державного управління туристично-рекреаційною сферою України включає державні органи законодавчої та виконавчої гілок влади, а також органи місцевого самоврядування і громадські організації. Регулювання в галузі туризму та рекреації здійснюється безпосередньо Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади в галузі туризму, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також іншими органами в межах їх компетенції.

До повноважень Верховної Ради України в сфері туризму і рекреації належать (згідно з Законом України «Про туризм» [2]):

- визначення основних напрямів державної політики в галузі туризму;
- визначення правових засад державного регулювання і відносин у галузі туризму, їх удосконалення та адаптація із загальновизнаними нормами міжнародного права;
- визначення в законі про Державний бюджет України обсягу фінансового забезпечення туристичної галузі.

Кабінет Міністрів України відповідно до Конституції та законів України, відповідає за здійснення державного регулювання та забезпечує реалізацію державної політики в галузі туризму; розробляє та затверджує програми розвитку туризму в Україні і фінансує їх виконання відповідно до бюджетного законодавства; приймає нормативно-правові акти, що регулюють відносини в галузі туристичної діяльності; забезпечує раціональне використання туристичних ресурсів і вжиття заходів для їх збереження; сприяє розвитку туристичної індустрії та створенню ефективної туристичної інфраструктури, та вживає заходи щодо забезпечення безпеки туристів, захисту їх прав, інтересів і власності, а також організовує та забезпечує реалізацію державної інвестиційної політики в галузі туристичної діяльності, інформує Верховну Раду України про виконання програми розвитку туризму в Україні, та створює державну систему наукового забезпечення в галузі туристичної діяльності.

Управління туризмом і рекреацією в системі виконавчої влади здійснюється Міністерством економічного розвитку та торгівлі України, зокрема департаментом туризму та курортів, який є самостійним структурним підрозділом апарату міністерства. Головною метою діяльності департаменту туризму та курортів є забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів).

До складу департаменту туризму та курортів входять такі структурні підрозділи:

- відділ координації та контролю туристичної діяльності;
- відділ маркетингу та міжнародної діяльності;

- відділ економічної аналітики, статистики, стандартизації та науки;
- відділ розвитку туристичних дестинацій та курортів.

Основними завданнями департаменту є:

- розроблення пропозиції щодо формування та реалізації державної політики у сфері туризму та курортів, у тому числі стосовно: визначення та реалізації основних напрямів державної політики у сфері туризму, пріоритетних напрямів розвитку туризму; визначення основ безпеки туризму; нормативного регулювання відносин у сфері туризму; встановлення системи статистичного обліку та звітності у сфері туризму та курортно-рекреаційного комплексу; участі в розробленні та реалізації міжнародних програм з розвитку туризму;

- реалізація основних пріоритетних напрямів державної політики в сфері туризму, у тому числі: забезпечення становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України, заохочення національних та іноземних інвестицій у розвиток індустрії туризму, створення нових робочих місць; розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного (зеленого) туризму; створення сприятливих для розвитку туризму умов шляхом спрощення та гармонізації податкового, валютного, митного, прикордонного та інших видів регулювання; забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів та малозабезпечених громадян; узагальнення практики застосування законодавства з питань туризму та курортів;

- забезпечує розроблення та виконання програм розвитку туризму і курортів в Україні;

- бере участь у межах повноважень, передбачених законом, у розробленні, укладанні та виконанні міжнародних договорів у сфері туристичної діяльності; у представленні країни в міжнародних туристичних організаціях і на міжнародних заходах з туризму; уживає заходів щодо розширення міжнародного співробітництва, утвердження України на світовому туристичному ринку;

- бере участь в організації обліку туристичних ресурсів України, забезпеченні їх раціонального використання та охорони;

- забезпечує підготовку переліку посад фахівців туристичного супроводу та кваліфікаційних вимог до них;

- здійснює роботи зі створення та ведення Державного кадастру природних територій курортів; забезпечує встановлення порядку створення та ведення Державного кадастру природних територій курортів; бере участь у створенні та веденні Державного кадастру природних лікувальних ресурсів;

- забезпечує розроблення порядку оформлення ваучера на надання туристичних послуг та його використання;

- бере участь у розробленні програм облаштування транспортних магістралей об'єктами туристичної інфраструктури; забезпечує встановлення відповідної категорії об'єктам туристичної інфраструктури (готелям, іншим об'єктам, призначеним для надання послуг з розміщення, закладам харчування,

курортним закладам тощо); оформляє видачу свідоцтв про встановлення об'єктам туристичної інфраструктури відповідної категорії; забезпечує ведення Реєстру свідоцтв про встановлення категорій об'єктам туристичної інфраструктури;

- забезпечує відповідно до законодавства ліцензування туроператорської діяльності; забезпечує ведення Ліцензійного реєстру суб'єктів туроператорської діяльності Мінекономрозвитку; уживає заходів щодо підвищення конкурентоспроможності туристичного ринку, у тому числі заходів, пов'язаних з інтеграцією національного туристичного ринку в єдиний європейський туристичний простір;

- проводить дослідження туристичного ринку, підготування та поширення інформації про Україну та її туристичні можливості на міжнародному туристичному ринку та всередині держави; здійснює роботи з питань організації поширення соціальної реклами у сфері туризму;

- бере участь у здійсненні стандартизації туристичних послуг та проведенні робіт з питань реалізації функцій технічного регулювання у сфері туризму: об'єктів туристичної інфраструктури (готелі, інші об'єкти, призначені для надання послуг з розміщення, заклади харчування, курортні заклади тощо) і туристичних ресурсів;

- бере участь у проведенні комплексного аналізу і прогнозуванні розвитку сфери туризму та курортів, організації наукових, маркетингових та інших аналітичних досліджень, пов'язаних із її розвитком; надає пропозиції в межах компетенції управління щодо залучення міжнародної технічної допомоги та інших грантів міжнародних та вітчизняних організацій для розвитку туризму і курортів та бере участь у здійсненні їх координації;

- сприяє координації діяльності органів виконавчої влади, суб'єктів підприємницької діяльності, їх об'єднань, які здійснюють діяльність у сфері туризму; забезпечує здійснення координації діяльності курортних закладів (незалежно від форм власності), пов'язаної з використанням лікувальних ресурсів, а також діяльності підприємств, установ та організацій, що обслуговують курорти; надає суб'єктам туристичної діяльності методичну, консультаційну та іншу допомогу;

- бере участь у визначенні пріоритетних напрямів наукових досліджень у галузі туризму та проведенні науково-дослідних робіт у цій сфері; бере участь у підготовці навчальних планів і програм навчання фахівців у сфері туризму та курортів, їх професійній підготовці, перепідготовці та підвищенні кваліфікації.

Окрім центрального органу виконавчої влади управління сферою туризму та рекреації можуть здійснювати інші центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень, а саме: забезпечують реалізацію державної політики в галузі туризму; здійснюють підготовку пропозицій щодо реалізації державної політики в галузі туризму; беруть участь у створенні організаційно-правових та економічних механізмів реалізації державної політики в галузі туризму.

На місцевому рівні державне управління здійснюють місцеві державні адміністрації, які здійснюють виконавчі та організаційно-розпорядчі функції

щодо організації і розвитку курортно-рекреаційної сфери і туризму; розробляють проекти регіональних програм розвитку туризму і подають їх для затвердження відповідно обласним і районним радам; вживають заходів щодо виконання регіональних програм розвитку туризму; сприяють туристичній діяльності у своєму регіоні і створенню сучасної туристичної інфраструктури; розробляють і впроваджують заходи для захисту місцевих туристичних ресурсів; аналізують ринок туристичних послуг у межах адміністративно-територіальних одиниць, здійснюють соціальну рекламу туристичних ресурсів, утворюють відповідні інформаційні центри; сприяють дитячому та молодіжному туризму; беруть участь у підготовці, перепідготовці і підвищенні кваліфікації кадрів у галузі туристичної діяльності, що фінансуються за рахунок коштів місцевого бюджету; надають суб'єктам туристичної діяльності методичну і консультативну допомогу щодо організації їх діяльності тощо.

Представницькі органи місцевого самоврядування – сільські, селищні, міські ради затверджують місцеві програми розвитку туризму; визначають кошти місцевих бюджетів для фінансового забезпечення місцевих програм розвитку туризму; доручають своїм виконавчим органам фінансування місцевих програм розвитку туризму за рахунок коштів місцевого бюджету; вживають заходів для стимулювання суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність з надання туристичних послуг.

В процесі державного управління туризмом і рекреацією беруть участь також громадські організації. Громадяни України, іноземці та особи без громадянства з метою реалізації та захисту прав і законних інтересів можуть об'єднуватися в громадські організації туристичної спрямованості (федерації, асоціації, спілки, клуби, ради тощо).

Разом з тим, аналізуючи політику і заходи, що проводяться у сфері регулювання туризму низкою європейських країн, які є лідерами на світовому ринку туризму (Франція, Італія, Німеччина, Іспанія), спостерігається тенденція підвищення ефективності державного управління. З цією метою на національному рівні створюється єдиний спеціалізований орган, що управляє аж до надання йому статусу міністерства. На нашу думку, в Україні доцільним є повернення до минулої практики здійснення державного управління туристично-рекреаційною сферою, коли в системі центральних органів виконавчої влади був окремий, самостійний, спеціалізований орган: (1992 р. – Державний комітет України по туризму, 2001 р. – Державна туристична адміністрація, 2005 р. – Міністерство культури і туризму України, 2011 р. – Державне агентство України з туризму та курортів).

Висновки. Отже, розвиток демократичної державності та становлення громадського суспільства обумовлює здійснення управління в будь-якій сфері, в тому числі і туристично-рекреаційній, на рівні державної влади в поєднанні з запровадженням основних засад громадського суспільства, що проявляється у діяльності громадських організацій та органів місцевого самоврядування. Це обумовлює значущість вивчення структури управління туризмом і рекреацією, як однієї з найважливіших сфер економіки країни. Узявши курс на

євроінтеграцію, необхідно не лише удосконалити законодавство, але й впроваджувати європейські підходи до організації публічного управління, в тому числі в реформуванні системи державного управління стратегічно пріоритетними сферами країни.

Література:

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>

2. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР. Відомості Верховної Ради України (ред. від 26.04.2014 р., підстава 1193-18). 2014. № 31. Ст. 241.

*Якимчук О. Ф.,
Валюх А.М.,
Якимчук А.Ю.*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Постановка проблеми. Відомо, що основною метою державної політики України у сфері інформатизації є формування сучасної ринкової економіки, забезпечення підвищення її конкурентоспроможності шляхом впровадження сучасних й перспективних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у всі сфери життєдіяльності суспільства, у тому числі у сферу природокористування.

Виклад основного матеріалу. Задля створення надійної системи інформатизації передбачається реалізувати такі основні механізми державної політики:

- планування соціально-економічного розвитку України із урахуванням потреб розвитку інформаційного суспільства із чітким окресленням очікуваних результатів такого розвитку, розробка й прийняття відповідних державних програм задля забезпечення завдань розвитку інформаційного суспільства України;
- забезпечення громадської дискусії щодо засад формування інформаційного суспільства в Україні задля інформування населення щодо прагнень органів державної влади й органів місцевого самоврядування, приватного сектору економіки, об'єднань громадян щодо розвитку інформаційного суспільства як основоположного чинника економічного й суспільного розвитку;
- фінансування загальнодержавних програм, державних цільових програм щодо впровадження ІКТ, соціально важливих проектів, таких як забезпечення доступу до ІКТ у сільській місцевості, а також у важкодоступних районах;

- координація розробки й реалізації загальнодержавних програм, державних цільових програм й бізнес-проектів задля зменшення інвестиційних ризиків, зниження операційних витрат;
- активна міжнародна співпраця зі питань інформаційного суспільства, гармонійне поєднання можливостей органів державної влади й органів місцевого самоврядування, приватного сектору економіки;
- сприяння діяльності спеціалізованих бізнес-інкубаторів, технопарків, технополісів, центрів високих інформаційних технологій й інших інноваційних структур з ІКТ [1-4].

Нині підтримання необхідної якості оточуючого середовища життя, екологічної рівноваги у природі і раціонального використання її ресурсів, стає можливим лише завдяки гармонізації національних і глобальних цілей, сталого соціально-економічного розвитку територій, але й за рахунок сприятливої державної інформаційної політики. Адже система державної інформаційної політики як важлива складова екологічної безпеки створюється і розвивається відповідно до Конституції України, указів Президента України, постанов Уряду, державних програм у цій сфері. Основу цієї системи становлять органи всіх гілок влади, що вживають заходи політичного, правового, економічного, силового чи іншого характеру, спрямовані на забезпечення екологічної безпеки в інтересах людей, суспільства та держави. Конституція України покладає відповідні функції щодо забезпечення екологічної безпеки й раціонального природокористування на Верховну Раду, Президента, Кабінет Міністрів України, органи виконавчої влади різного рангу. Відомо, що систему інформаційного забезпечення у сфері природокористування формують суб'єкти екологічної політики. Зокрема, у розробці, плануванні та експертизі законодавчих актів у галузі екології беруть участь різні комітети Верховної Ради, наприклад, Комітет із питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, інші комітети Верховної Ради України в межах своєї компетенції, науково-експертний та юридичний відділи Секретаріату Верховної Ради України та інші уповноважені органи. Чинне законодавство України покладає природоохоронні функції й завдання на уповноважені органи державного управління. Вони сформульовані у відповідних законах України й підзаконних актах. В останніх відомча компетенція у концентрованому вигляді закріплена у відповідних положеннях. Міністерство екології та природних ресурсів України (Мінприроди) формує, забезпечує та реалізує державну політику в галузі охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, тобто саме це міністерство здійснює нормативно-правове регулювання, комплексне управління та екологічний контроль, реалізує інформаційну політику у сфері природокористування [6-8].

Науковими дослідженнями щодо вивчення і розробки заходів зі збереження інформації у вигляді генофонду рослинного і тваринного світу, генної інформації людства зайняті фахівці наукових інститутів та центрів, насамперед Національної академії наук (НАН): Інститутів ботаніки, зоології,

гідробіології, географії, біології південних морів, екології Карпат, молекулярної біології, мікробіології, клітинної біології та генетичної інженерії, Центрального ботанічного саду, Донецького ботанічного саду та інших; Інститутів Української академії аграрних наук (УААН): землеустрою, рослинництва, землеробства, агроекології, ветеринарної медицини, розведення і генетики тварин, птахівництва, селекційно-генетичний, винограду і вина та інші; факультети і кафедри екологічного профілю закладів вищої освіти, тощо. Низку питань, пов'язаних щодо наукових досліджень і управління у цій сфері, вирішують наукові центри, лабораторії та інститути при центральних органах виконавчої влади. У сучасних умовах переходу до інформаційного суспільства одним із пріоритетних напрямків державної політики є створення загальнодержавної інформаційної системи у сфері охорони довкілля [1-6]. Для здійснення даного завдання необхідна наявність дієвої системи інформаційного менеджменту (ІМ) у сфері природокористування й охорони довкілля, і, відповідно, дієвих механізмів їх нормативно-правового забезпечення.

Процес інформаційного забезпечення у сфері природокористування й охорони довкілля регулюють чисельна кількість законодавчих й нормативних актів, що знаходяться у певній ієрархічній структурі. На першому рівні цієї ієрархії знаходиться Конституція України [1]. Другий рівень формується законодавчими документами в інформаційній сфері, зокрема, Законом України «Про інформацію» та Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» [2]. Третій рівень законодавчо-нормативних засад включає Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3], що реалізує основні положення ратифікованої Україною Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя із питань, що стосуються довкілля (Орхуської конвенції) [4]. До четвертого рівня належать законодавчі документи, у яких визначаються окремі положення екологічного ІМ. П'ятий рівень формується нормативними документами, затвердженими постановами Верховної Ради та Кабінету Міністрів України, насамперед, порядками ведення державних кадастрів різних видів природних ресурсів й положенням про систему моніторингу довкілля. На шостому рівні подано нормативні документи, затверджені наказами Міністерства екології та природних ресурсів України, Державного комітету статистики України, інших міністерств і відомств.

У процесі аналізу фактичного механізму законодавчо-нормативного регулювання екологічного ІМ України були виявлені певні недоліки, які гальмують створення сприятливого інформаційного середовища:

- 1) неузгодженість трактування поняття «екологічна інформація» у міжнародних й національних законодавчих актах;

- 2) ратифікація Україною Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя із питань захисту довкілля, позитивно вплинули на нормативно-законодавче забезпечення України. Зокрема, внесено позитивні докорінні зміни до Закону

України «Про охорону навколишнього природного середовища» та Закону України «Про екологічну експертизу». Проте, дані зміни носять декларативний характер і не знайшли відображення у нормативних документах нижчих рівнів, які би реалізували на практиці основні засади згаданої вище Конвенції та екологічного інформаційного менеджменту;

3) невизначеною залишається подальша доля Положення про мережу загальнодержавної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи (АІАС) забезпечення доступу до екологічної інформації та місцевих екологічних АІАС.

Висновки. Відповідно, намічено основні напрями розвитку системи нормативно-законодавчого забезпечення інформатизації природокористування в Україні:

1) впровадження сучасних рішень у сфері інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), зокрема, прийняття Положення про мережу загальнодержавної екологічної АІАС, забезпечення доступу до екологічної інформації й місцевих екологічних АІАС;

2) удосконалення нормативних документів сфери інформатизації природокористування, зокрема, порядків ведення державних кадастрів й державного обліку основних видів природних ресурсів у частині інформаційної взаємодії між різними органами державної влади й місцевого самоврядування із використанням ІКТ й геоінформаційних систем;

3) організація комплексу заходів щодо інформування про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя із питань, які стосуються збереження довкілля шляхом створення та удосконалення спеціалізованих інтернет-ресурсів й надання вільного доступу до них;

4) організація системи контролю за виконанням законодавчих й нормативних документів у сфері ІМ природокористування;

5) удосконалення положення про щоквартальне інформування населення через ЗМІ про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами довкілля, шляхом конкретизації переліку ЗМІ, через які буде реалізовуватися виконання даного положення, а також чіткого визначення їх прав й обов'язків;

6) удосконалення засобів і методів збору, оброблення, узгальнення та розповсюдження екологічної статистичної інформації Державним комітетом статистики й іншими органами державної влади за погодженням із зазначеним комітетом.

Література:

1. Конституція України [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки. Закон України від 9 січня 2007 року [Текст] // Урядовий кур'єр: Орієнтир. – 2007. – 14 лютого. – С. 1-7.

3. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25 червня 1991 року [Текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №41. – Ст. 546.

4. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. Міжнародний документ від 25 червня 1998 року. Ратифікація Україною від 6 липня 1998 року [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi/>.

5. Michalczyk L. Funkcja informacyjna inżynierii rachunkowości – «Pieniądze i Więż», nr 1 (50)/2011, s.115-132.

6. Michalczyk L. Model of Accounting Engineering in View of Earnings Management in Poland – “Financial Internet Quarterly e-Finance”, 2012, vol.8 nr 3, s.37-54.

7. Kister A., Descriptive and indicator based evaluation of quality management system in medical care facilities, Quality Festival, Serbia, Kragujevac 2015, ISBN: 978-86-6335-015-1.

8. Daly, H. E. and Cobb, J.B. “Appendix: The Index of Sustainable Economic Welfare” in H.E.Daly and J.B.Cobb For the Common Good: Redirecting the Economy Toward Community, the Environment, and a Sustainable Future, 2nd ed. Boston: Beacon Press, 1994.

Секція 5. Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку науки «Публічне управління і адміністрування»

Алхемері Мохаммед Алі

АНТИКРИЗОВЕ ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІЯМИ: ОСНОВНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Завдання державного управління в конкретній країні, та її регіонах виходять, по-перше, із самої концепції держави, як її розуміють в даному суспільстві, його економічної ролі, з панівною економічною та соціальною ідеологією. Вони визначаються специфікою та об'єктивними умовами функціонування держави та регіонів, традиціями, менталітетом населення, типом його господарської поведінки, характером економічної ситуації, та конкретним набором економічних, соціальних, екологічних проблем. Особливі завдання державного управління мають місце в перехідні періоди, коли змінюється вся система соціально-економічного устрою суспільства. Як свідчить історична практика, такі періоди займають багато років, до 15 – 20, та більше років [1, с. 166].

Виклад основного матеріалу. Підсистема розробки і прийняття рішень в умовах кризи включає в себе розробку і реалізацію стратегії розвитку територій, розробку активного прогнозу з урахуванням можливостей впливу органів влади на прогнозовану ситуацію, управління стратегічним ризиком, критерії ефективності антикризового публічного управління. У сучасних умовах істотно зросла значимість оцінки прийняття тих чи інших рішень. Така оцінка повинна проводитися на всіх етапах процесу підготовки та реалізації рішень і покликана характеризувати вплив прийнятих рішень на соціально-економічну ситуацію, очікувану ефективність рішення, ступінь узгодження інтересів учасників реалізації рішення, гнучку організацію процесу управління (при антикризовому управлінні зміна організаційної структури є одним з найефективніших засобів вдосконалення роботи системи).

Вітчизняні та зарубіжні дослідники звертають увагу на те, що криза надає можливість змінити структуру виробництва, темпи і рівень соціально-економічного розвитку, забезпечити більш високий рівень економічної безпеки. Разом з тим, в сучасній практиці антикризового публічного управління територіями пріоритет віддається механізмам безпосереднього реагування, які усувають деякі негативні прояви криз, пом'якшують їх наслідки, але не створюють умов для розвитку. Характер кризових процесів вимагає використання нових механізмів антикризового публічного управління територіями, які можуть не тільки пом'якшити негативні наслідки криз, а й використовувати їх можливості для кардинальної зміни існуючої системи після

кризових процесів [2, с. 112].

Недостатня адекватність застосовуваних в практиці антикризового публічного управління характеру і масштабів кризових процесів, можливостям їх використання з метою соціально-економічного розвитку території, ставить розробку науково обґрунтованих механізмів антикризового публічного управління територіями актуальним і практично важливим завданням.

Антикризове публічне управління територіями представляє собою систему управління, спрямовану на розпізнавання, профілактику, подолання негативних наслідків, а також використання можливостей, що виникають в ході криз для досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни (регіонів).

Антикризове публічне управління територіями більшості західних країн передбачає наступні пріоритети:

- забезпечення максимальної повної зайнятості працездатного населення;
- постійне підвищення мінімального рівня доходів;
- забезпечення стабільності цін на основні товари і послуги протягом більш тривалих періодів;
- рівновага зовнішньоекономічного обміну, захист внутрішнього ринку, забезпечення економічної безпеки;
- обмеження монополістичних проявів в господарстві;
- активізація діяльності господарюючих суб'єктів усіх типів;
- створення і підтримка систем соціального захисту громадян, особливо соціально вразливих верств населення та груп.

Сьогодні антикризове публічне управління територіями набуває ряду важливих особливостей.

По-перше, існує значна диференціація регіонів за структурою економіки, демографічними та природними умовами, фінансовим становищем, та багато інших факторів. Тому, механізми антикризового публічного управління, які цілком успішні в одних регіонах, не будуть дієвими в інших регіонах.

По-друге, суттєві обмеження щодо застосування різних механізмів антикризового публічного управління на регіональному рівні, пов'язані з розмежуванням повноважень рівнів влади, податковим законодавством, наявністю фінансових ресурсів, здійснюють необхідне узгодження регіональної антикризової стратегії з державною.

По-третє, сукупність чинників, які здатні ініціювати кризові процеси в регіоні, знаходиться поза впливом регіональної влади, або їх вплив на ці чинники обмежені.

По-четверте, специфічні умови розвитку української економіки призвели до того, що селективна промислова політика на регіональному рівні поступово стала сприйматися як живильне середовище для бізнесу.

По-п'яте, економічні цикли, як правило, не збігаються з політичними циклами в українських регіонах і в цілому в Україні [3, с. 133].

Антикризове публічне управління територіями розвивається в силу

об'єктивно існуючих передумов. Вони визначають і його найважливіші сутнісні характеристики. У числі найбільш загальних передумов можна, зокрема, назвати цілеспрямованість і певну планомірність розвитку соціальних систем (на відміну від систем природних). Планомірність є взагалі властивістю будь-якого управління: на рівні сім'ї, фірми, підприємницьких об'єднань, регіонів, нарешті - на державному рівні.

Цілеспрямованість і планомірність є передумовами в тому сенсі, що свідомо підтримувана суспільством пропорційність соціально-економічного розвитку поширюється і на територіальні ланки господарства, на територіальні пропорції розвитку суспільства.

Серед передумов економічного характеру слід вказати на процеси територіального поділу праці, територіальної організації суспільства, формування економічних районів різних рангів.

Для кожного суб'єкта управління на території можна виділити провідний інтерес, який визначається їх головною функцією в соціально-економічній системі території і всього суспільства.

Антикризове публічне управління територіями, на нашу думку, є організаційно впорядкованою, інтегрованою сукупністю елементів системи управління, в якій оптимальні рішення розробляються на підставі підсистеми інформаційного забезпечення в рамках гнучкої підсистеми організаційного забезпечення. Якщо розглядати процес антикризового публічного управління з точки зору процесу прийняття рішень, то на вході антикризової системи управління знаходиться масив інформаційних даних про минуле та сьогодення об'єкта, на виході - сукупність документів управління.

Висновки. Тому, сучасними завданнями антикризового публічного управління територіями в Україні необхідно назвати наступні:

- комплексне проведення економічної реформи на рівні регіонів, сприяння знаходженню ефективних власників та їх підтримка, сприяння впровадженню передових форм і методів організації економіки;
- сприяння створенню ефективної ринкової інфраструктури, яка працює на реальний сектор економіки;
- поступова структурна перебудова всієї національної економіки, регіональних економік, окремих галузей, сфер економіки, підприємств;
- сприяння демонополізації та розвитку конкуренції при одночасному захисті внутрішнього національного та регіональних ринків, забезпеченню економічної безпеки (за всіма її складовими);
- забезпечення безпеки економічної діяльності, підприємництва, конкуренції;
- створення систем захисту суспільства, регіонів на випадок виникнення і розвитку гостро кризових ситуацій в перехідний період.

Література:

1. Зінченко Г. К. Організація публічного управління на регіональному

рівні: європейський досвід для України. Публічне управління та митне адміністрування. 2017. № 2. С. 165–170.

2. Миколаєць А. П. Тенденції взаємовпливу місцевого самоврядування та громадськості в системі публічного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 7. С. 110-113.

3. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Динаміка реформування системи публічного управління в Україні: моніторинг і аналіз реалізації реформи децентралізації влади. Бізнес Інформ. 2017. № 11. С. 132-138.

Басенко А.В.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Житлово-комунальне господарство є однією з найважливіших галузей національної економіки, яка не лише забезпечує населення та об'єкти соціальної сфери житлово-комунальними послугами, а й впливає на розвиток економіки і держави загалом. Особливого значення в цій сфері набувають питання практичного застосування сучасних форм управління персоналом, саме це дозволяє підвищити соціально-економічну ефективність діяльності будь-якого житлово-комунального підприємства. Як свідчить перелік питань що розглядалися на засіданні Комітету з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства від 16 січня 2019 року, в галузі є багато проблем реалізації вимог Закону України «Про житлово-комунальні послуги» [1]. Одним з важливих недоліків реалізації цього закону є недооцінка значення активізації і розвитку людських ресурсів, посилення трудової мотивації, що призводить до зниження якості послуг, зниження продуктивності праці, неефективного використання і знецінення людського капіталу. В системі заходів, направлених на прискорення соціально-економічного росту, важливу роль відіграє людський фактор, тому заходи направлені на посилення ефективності всієї системи управління тісно пов'язані з кардинальним вирішенням проблем підбору, підготовки і головне ефективного використання трудового потенціалу.

Виклад основного матеріалу. Управління кадрами є багатофункціональним та складним процесом, який має специфічні особливості і закономірності, знання яких необхідне як керівникам, так і працівникам кадрових служб для постійного забезпечення якості роботи та підвищення ефективності виробництва. Ця думка посилюється концепцією В. Жильченкової про те, що стратегічне управління персоналу засновується на визнанні людського потенціалу як основи організації [2]. В сучасних умовах реформування економіки і суспільства, управління кадрами повинно систематизуватися та взаємоузгоджуватися на основі комплексних вирішень

кадрових проблем. В. Мороз вважає, що загострення проблем відтворення трудового потенціалу в період трансформації економіки потребує переосмислення наукового доробку з питань його розвитку, регулювання зайнятості населення та врахування в дослідженнях тих суперечностей, умов та чинників, що визначають перспективи економічного зростання держави та утвердження нової економічної моделі зайнятості [3]. Нажаль, ситуація в Україні щодо підвищення професійного рівня персоналу знаходиться на відносно низькому рівні. Показники свідчать, що серед осіб, зайнятих у наданні комунальних послуг, 19,6 % осіб мають неповну або базову вищу освіту; 19,7 % осіб – вищу освіту. Щодо сфери виробництва та розподілення електроенергії, газу та води, то із задіяного персоналу неповну або базову вищу освіту мають 26,8 %, вищу освіту – 25 %. Такі показники свідчать про те, що за рівнем повної вищої освіти житлово-комунальні підприємства відстають від середнього значення по Україні (32,6 %). При цьому спостерігається доволі значне старіння кадрів житлово-комунальної галузі: кількість працівників передпенсійного віку складає біля 17 % від штатного складу в наданні комунальних послуг, близько 15 % – у сфері виробництва та розподілення електроенергії, газу та води. Ці значення також відрізняються в негативну сторону від середніх по Україні 12%. При цьому новим професіям навчено у сфері надання комунальних послуг лише не більше однієї тисячі осіб, що становить 0,3 % до облікової чисельності штатних працівників, та, відповідно, 22,2 тис. осіб, або 4,2 %, – у сфері виробництва та розподілення електроенергії, газу та води [4]. Тенденція негативних змін посилюється з кожним роком. В сучасних умовах суттєво змінюються вимоги до керівників житлово-комунальних підприємств, тому господарська діяльність незалежно від сфери функціонування, сегменту ринку, організаційно-правової форми вимагає забезпечення високо кваліфікованими спеціалістами, які на професійному рівні могли б здійснювати керівництво підприємством. Зокрема, керівник повинен мати як високий рівень професійних знань, так і бути підприємливим, ініціативним, здатним приймати оптимальні рішення в умовах невизначеності і ризикованих ситуацій. Це підтверджується тим, що в останні роки в умовах глибокої кризи підприємства житлово-комунального комплексу, які очолювали компетентні керівники високої кваліфікації, функціонували на засадах розширеного відтворення і протистояли несприятливому впливу зовнішнього середовища. Для вирішення вище визначених проблем, можна виділити декілька задач, вирішення яких дозволить підвищити ефективність роботи щодо розвитку кадрового потенціалу житлово-комунальних підприємств. Це сприятиме вирішенню проблеми підбору, підготовки, перепідготовки і, головне, ефективного використання трудового потенціалу. Серед пріоритетних до вирішення завдань щодо розвитку кадрового потенціалу житлово-комунальних підприємств є необхідність посилити узгодженість дій органів управління житлово-комунальних підприємств і навчальних закладів усіх рівнів по відбору молоді, підготовки і закріпленню фахівців в галузі комунального господарства. Для виконання таких функцій доцільно створити узгоджувальні органи з кадрової політики та

навчання, із залученням заступників голів адміністрацій, керівників органів управління житлово-комунальних підприємств. Серед основних завдань таких органів може бути визначення потреби в підготовці, перепідготовці і підвищенні кваліфікації кадрів, підбір і направлення молоді на навчання, розробка заходів для закріплення фахівців на підприємстві. Однією з найважливіших частин регіональних програм кадрового забезпечення житлово-комунальних підприємств повинна стати підготовка кваліфікованих керівників підприємств, які були б достатньо обізнані з особливостями та методами господарювання в ринкових умовах та легко знаходили б вірні рішення в складних управлінських ситуаціях. З огляду на вище наведене можемо констатувати той факт, що особливої актуальності набуває необхідність формування діючого резерву керівних кадрів. Сьогодні в органах державного управління житлово-комунальними підприємствами є багато можливостей для створення діючого впливу на процедуру вибору керівників підприємств із метою забезпечення обрання на ці посади кандидатів із високими професійними, діловими і морально-етичними якостями. При цьому слід розпочати фундаментальні заходи по забезпеченню соціальної захищеності керівників і фахівців. Крім того розуміючи важливість підготовки керівників і фахівців житлово-комунальних підприємств, ступінь їх відповідальності за розвиток галузі, необхідність при вирішенні проблем пов'язаних з ринковою економікою, одним із завдань органів управління житлово-комунальних підприємств та навчальних закладів стає професійна перепідготовка і підвищення кваліфікації працюючих керівників і фахівців. Проте у роботі з підвищення кваліфікації кадрів житлово-комунальних підприємств накопичилося чимало проблем – від стану матеріально-технічної бази, забезпечення учбово-методичним матеріалом до якісного рівня професорсько-викладацького складу. Важливим завданням управління персоналом житлово-комунальних підприємств на сучасному етапі виступає створення механізмів стимулювання здійснення інноваційної діяльності. Система управління персоналом на підприємствах галузі повинна формувати сприятливу для здійснення інноваційної діяльності корпоративну культуру, заохочувати працівників до участі в інноваційних процесах, забезпечувати ефективне використання кадрів для реалізації потенціалу інноваційного розвитку. Для реалізації інноваційних проектів в галузі, в організаційній структурі житлово-комунальних підприємств повинні з'явитися підрозділи з інноваційного розвитку, головним завданням яких має бути організація, поширення та впровадження інноваційних технологій і спрямування діяльності наукових працівників на активізацію інноваційної діяльності.

Висновки. Визначимо, що за сучасних умов повну зайнятість і високу ефективність використання трудових ресурсів можна досягти, лише тоді, коли на державному рівні будуть ефективно функціонувати регулятивні інститути з підготовки, розподілу й використання працездатного населення країни. Вирішення цієї проблеми з використанням виключно ринкових важелів та інститутів не уявляється можливим. Проте, це не означає повного усунення

ринкового механізму з аргументу регулювання трудових відносин. На нашу думку, за умови використання інструментарію державно-приватного партнерства ефективна взаємодія між інститутами влади та ринку може бути забезпечена у межах приватного партнерства. За таких умов може бути забезпечена висока ефективність використання трудових ресурсів. Тому увага з боку держави до підготовки кадрів керівного складу мусить бути одним з головних пріоритетів політики житлово-комунальної сфери на сучасному етапі.

Література:

1. Про житлово-комунальні послуги. Закон №2189-VIII від 09.11.2017 [Електронний ресурс] / Матеріали офіційного сайту «Законодавство України». – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2189-19>
2. Жильченкова В.В., Хацинская В.А. Актуальные проблемы формирования и реализации кадровой политики на предприятии [Електронний ресурс] // Эффективная экономика. – 2012. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1432>
3. Мороз В. М. Використання трудового потенціалу людиною: основні перешкоди та їх аналіз / В. М. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2011. – № 2. – С. 83-91.
4. Шляхи вирішення проблемних питань кадрової політики ЖКГ за умов реформування / П. Бубенко, О. Димченко, В. Прасол, С. Дворкін // Бізнесінформ. – 2013. – №3. – С. 212–217

Біловодська Т.В.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: АНАЛІЗ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ)

Постановка проблеми. Приймаючи до уваги необхідність теоретико-методологічного та кадрового забезпечення процесів децентралізації влади; створення територіальних громад; впровадження інструментів електронного управління; оновлення правових інститутів; гармонізації вітчизняних та міжнародних практик самоврядування, проблематика підготовки фахівців у галузі «Публічне управління» набуває неабиякої значущості. З точки зору фахівців існуюча система підготовки кадрів для забезпечення реалізації функцій держави, так само, як і зміст та практика викладання навчальних програм відповідного тематичного спрямування, не повністю відповідають вимогам сьогодення [1].

На переконання Бульби В.Г., в Україні система підготовки фахівців у сфері публічного управління залишається недосконалою, хоча й відбуваються позитивні зміни [2].

Виклад основного матеріалу. В м. Харкові підготовку фахівців з публічного управління здійснюють такі навчальні заклади, як: Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (ХарІ НАДУ), Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (НТУ «ХП»), Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (ХНЕУ ім. С. Кузнеця), Український державний університет залізничного транспорту (УкрДУЗТ), Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова (ХНУМГ ім. О. М. Бекетова), Харківський торговельно-економічний інститут Київського торговельно-економічного університету (КНТЕУ (ХТЕІ)) [3]. Тобто до спеціальності «Публічне управління та адміністрування» проявляється активний інтерес з боку абітурієнтів, а між навчальними закладами посилюється конкуренція.

Розглянемо спеціалізацію підготовки в межах галузі «Публічне управління» у кожному з вищенаведених закладів вищої освіти:

1. ХарІ НАДУ здійснює підготовку бакалаврів та магістрів за такими спеціалізаціями, як: «Європейська інтеграція»; «Управління органами публічної влади»; «Управління у сфері охорони здоров'я»; «Міське самоврядування»; «Управління регіональним розвитком»; «Електронне урядування»; «Інформаційно-комунікативна діяльність в публічному управлінні»; «Публічне управління в економічній сфері»; «Управління персоналом в органах публічної влади»; «Правове забезпечення діяльності органів публічної влади»; «Політичні інститути та процеси»; «Публічна політика у сфері соціального і гуманітарного розвитку».

2. Навчальною програмою НТУ «ХП» передбачено підготовку магістрів у рамках спеціалізації «Адміністративний менеджмент».

3. В ХНЕУ ім. С. Кузнеця навчання за спеціальністю «Публічне управління» здійснюється як за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр, так і магістр (спеціалізації «Публічне адміністрування», «Державна служба»).

4. УкрДУЗТ пропонує підготовку бакалаврів та магістрів за спеціалізацією «Публічне управління та адміністрування».

5. Навчальна програма ХНУМГ ім. О. М. Бекетова включає підготовку бакалаврів та магістрів в рамках спеціалізацій «Адміністративний менеджмент» та «Адміністративне управління об'єднаними територіальними громадами».

6. КНТЕУ (ХТЕІ) здійснює підготовку за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістр (спеціалізація «Публічне управління та адміністрування»).

Висновки. Приймаючи до уваги вищенаведене, можна сформулювати такі основні висновки:

1. По-перше, спектр напрямів спеціалізацій в межах галузі публічного управління, за якими здійснюється підготовка фахівців закладами вищої освіти Харківського регіону, є в цілому достатнім; також з огляду на існуючу пропозицію з боку ЗВО щодо підготовки фахівців у галузі публічного управління, можемо зробити припущення про існуючий попит на фахівців окремих спеціалізацій в межах даної галузі.

2. По-друге, разом з тим існуюча система підготовки фахівців у галузі публічного управління не цілком задовольняє замовників освітньої послуги, адже у створенні навчальних програм не беруть участь представники роботодавців, які могли б чітко сформулювати свої вимоги до якостей фахівця; технології навчання, в свою чергу, також потребують вдосконалення.

3. По-третє, не дивлячись на порівняно достатню пропозицію напрямів спеціалізацій у межах спеціальності «Публічне управління», які пропонуються харківськими ЗВО, потреби регіону не є задоволеними. На нашу думку, серед можливих для впровадження у навчальний процес спеціалізацій є: «Управління персоналом медичних закладів»; «Публічне управління у сфері освіти»; «Управління економічною безпекою»; «Управління інформаційними системами та технологіями»; «Управління державними проектами та програмами».

Література:

1. Козак В. І. Публічне управління в системі координат української державності / В. І. Козак // Ефективність державного управління. – 2015. – Вип. 44(1). – С. 64-70.

2. Бульба В. Г. Підготовка магістрів публічного управління та адміністрування: питання підвищення ефективності / В. Г. Бульба, О. В. Поступна // Актуальні проблеми державного управління. – 2016. - № 1. - С. 143-148. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2016_1_26 (дата звернення: 14.01.2019).

3. Довідник ВНЗ: веб-сайт. URL: <http://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-68-85-0.html> (дата звернення: 12.01.2019).

Гентош О. П.

ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У РЕАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Постановка проблеми. Соціальне покликання публічно-владних інституцій як необхідного засобу впорядкування суспільної життєдіяльності зумовлює необхідність безумовного забезпечення їхньої відповідальності за здійснення покладених завдань та функцій. Це тим більш важливо з огляду на зосередження у цих інституцій як значної частини матеріально фінансових ресурсів суспільства, так і можливості застосування ними легального та легітимного примусу. У сучасних умовах державотворення на суб'єкт управління покладається відповідальність за всі несприятливі наслідки, викликані неправовим або невмілим використанням владних повноважень.

Виклад основного матеріалу. Адміністративна діяльність завжди є колективістською, оскільки здійснюється в колективі певного органу державної влади, чи органу місцевого самоврядування та одночасно передбачає взаємодію з колективом людей по вертикалі й по горизонталі. Особливостями

державної управлінської діяльності також є юридична здатність, чіткість і виразність. Цілісна система публічного адміністрування органічно поєднує у своєму складі: суб'єкт управління, об'єкт управління, всю сукупність різноманітних зв'язків, які при цьому здійснюються.

Відповідальність у позитивному значенні є характеристикою соціально корисної діяльності особи, усвідомлення нею важливості своїх дій для суспільства, прагнення виконати їх якісно та якнайефективніше, це відповідальність за доручену справу, за виконання соціальних норм [1]. Відповідальність є загальносоціологічною категорією, яка виражає свідоме ставлення особи до вимог суспільної необхідності, обов'язків, соціальних завдань, норм і цінностей. У публічному адмініструванні виділяють такі види відповідальності: політична, юридична та моральна, а ще й конституційна відповідальність, яка застосовується до державних органів чи вищих посадових осіб держави за конституційні правопорушення, тобто порушення Основного Закону чи встановлених ним норм.

Державні та муніципальні службовці за свої вчинки можуть нести адміністративну та дисциплінарну відповідальність. Виділяють ще такі види юридичної відповідальності: кримінальну, адміністративну, дисциплінарну, цивільну, відміну незаконних актів і рішень державних органів, а також громадських організацій та їх органів. Це заходи впливу за порушення правил державної служби, не переслідуються в кримінальному порядку. У законодавстві зазначається, в яких випадках відповідальність державних службовців за проступки є дисциплінарною, а в яких – адміністративною.

Адміністративні стягнення на державних і муніципальних службовців накладаються тими посадовими особами, яким вони не підпорядковані безпосередньо по службі, найчастіше, посадовими особами наглядових і контрольних органів. Встановлюючи порушення, ці органи зазвичай застосовують штрафні санкції, накладаючи штраф на винних посадових осіб, покладають на них обов'язок відшкодувати заподіяну шкоду. Багато злочинів проти громадської безпеки, які здійснюються в тій або іншій якості, є злочинами в сфері державного управління. До їх числа відносяться тероризм, масові заворушення, порушення правил безпеки на різних об'єктах, що мають особливе значення, незаконне виготовлення зброї [2].

Із злочинами в галузі державного управління межують деякі злочини, що здійснюються проти здоров'я населення і суспільної моральності, деякі екологічні злочини, злочини проти безпеки, проти державної влади, інтересів державної та муніципальної служби, проти правосуддя, проти порядку управління, окремі злочини проти миру та безпеки людства. Традиційно відповідальність пов'язують із застосуванням заходів державного примусу, розглядають її як передбачену санкціями правових норм реакцію на правопорушення, як реалізацію, застосування і здійснення санкцій. Адміністративна відповідальність становить особливий вид юридичної відповідальності. Адміністративній відповідальності властивий ряд специфічних рис, які відрізняють її від інших видів юридичної

відповідальності.

Висновки. Саме такий підхід є однією з умов ефективної діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а відповідно, й політичної стабільності в державі. Відповідальність зазвичай розглядається як складне системне явище, яке забезпечує організованість і порядок у суспільстві. Тому відповідальність у широкому розумінні – це суспільні відносини між людиною і контролюючою його поведінку інстанцією – суспільством, державою, колективом. Оскільки поведінка людини має два полярих різновиди – соціально корисний і соціально шкідливий, то й відповідальність може бути позитивною і негативною.

Література:

1. Державне управління та державна служба: словник-довідник / уклад. О. Ю. Оболенський. – К.: КНЕУ, 2005. – 480 с.
2. Снітко Є.О. Основи менеджменту та адміністрування: підруч. / Є.О. Снітко, Є.Є. Завгородній. – Луганськ: ДЗ "ЛНУ ім. Тараса Шевченка", 2010. – 279 с.

Демидко Д. Л.

ПОЛІТИКА ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ ДЕРЖАВИ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Постановка проблеми. Однією з найбільш актуальних завдань, що стоять перед сучасними державами є забезпечення національного миру і єдності, формування загальнонаціональних соціальних і духовно-культурних основ суспільства. Найважливішу роль в цьому процесі відіграє національна ідентичність, вона розглядається як соціокультурний феномен, що виявляє себе в якості складної багаторівневої системи взаємовпливів, пов'язаних зі способом ототожнення людини або соціокультурної групи з спільністю більш високого рівня, яка визначається історичним розвитком держави, його національними інтересами, колективними цінностями і культурою в цілому.

Виклад основного матеріалу. Національна ідентичність має два взаємопов'язані аспекти – соціально-культурний та цивільно-політичний [3]. Інституційний вектор розвитку суспільних відносин стає розвитком нового соціального партнерства, яке реалізується, зокрема, через інститути системи функціонального представництва. Тенденція до інституціоналізації процесів формування позитивної громадянської ідентичності спирається на організацію діяльності соціальних мереж як світського, так і релігійного характеру.

Ситуація, що формується щодо національної ідентичності орієнтована на створення єдиної соціокультурної спільності, стверджує видатні досягнення нації та її представників, носить недискримінаційний характер. Є й приклади цілеспрямованого формування силами політичної еліти ідентичності «молодих» націй не тільки на протистоянні, але на основі культивування історичних кривд

і негативної пам'яті. Пожвавлення і загострення тональності дискусії навколо проблем ідентичності пов'язане з комплексом причин, які визначають перспективи та пріоритети розвитку держави в інформаційному суспільстві. Вплив глобалізації підвищує роль неполітичних суб'єктів політичного процесу: корпоративного бізнесу, наднаціональних та регіональних структур, суб'єктів глобального громадянського суспільства, рухів за соціальну справедливість.

Це також зростання соціальної виключеності в умовах триваючої індивідуалізації та атомізації сучасних суспільств і розмивання звичних соціальних скреп на рівні мікрогруп [1]. Труднощі, з якими зіткнулися приймаючі міграційні потоки країни, в інтеграції іншокультурних мігрантів ставлять під сумнів значимість і саму можливість самоідентифікації з різнорідним мультикультурним спільнотою. це проблеми знаходження прийняттого для динамічного розвитку рівноваги між національним і наднаціональним рівнями прийняття рішень, а також в узгодженні інтересів регіонів у складі держав.

Формування національної ідентичності – це частина громадсько-політичного проекту, ініціативи з конструювання такої ідентичності вписані в контекст розвитку загальноєвропейських інститутів. Складається консенсус навколо розуміння ідентичності як системи багаторівневих, а не взаємовиключних переваг. Політика держави в значно меншій мірі, визначається ідейно-політичним розмежуванням між прихильниками і противниками регулювання, ніж в попередній політичний цикл, пов'язаний з переглядом моделі держави добробуту.

Це не виключає суттєвих відмінностей позицій в питаннях про конкретні механізми державної політики, проблема допустимості різних норм права в рамках однієї полікультурної нації, маючи на увазі особливості релігійних традицій меншин, вже стала об'єктом запеклих суперечок. Про розмивання ідейних засад і деформації практик мультикультуралізму в питанні про розуміння полікоректності говорять сьогодні і прихильники, і противники такого підходу [2]. Під питанням виявляється адекватність моделі національного держави в її звичних, сформованих формах завданням стимулювання інноваційного зростання.

Висновки. Проблема національної ідентичності вимагає комплексного підходу, а тому повинна бути досліджена у взаємозв'язку з такими феноменами, як нація, етнос, культурні та громадянські цінності, культурна і громадянська ідентичність, негативна ідентичність, національна культура, національна ідея. Найбільш перспективними напрямками в цій сфері можна вважати вивчення взаємовпливу етнічної, громадянської та національної ідентичностей, а також практичне переломлення цієї теми в розробці механізмів формування колективної ідентичності в контексті цільових завдань державної культурної політики.

1. Коваленко О. Державне управління в процесі соціалізації суспільного відтворення. Держава та регіони. Сер.: Державне управління. 2013. № 2. С. 91.

2. Костюк І. Державне управління в Україні в період реалізації адміністративної реформи: основні поняття та категорії / Державне управління та місцеве самоврядування, 2013, at http://nbuv.gov.ua/j-pdf/dums_2013_1_9.pdf

3. Мамонов І. Публічне управління, державне управління, соціальна політика і місцеве самоврядування як складові соціального управління. Державне управління: теорія та практика. 2012. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Dutp_2012_2_4.pdf.

Карпюк С.В.

СПЕЦИФІКА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОГО ОБГРУНТУВАННЯ ФЕНОМЕНУ «ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ» ЯК ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Постановка проблеми. Сучасні радикальні трансформації, модернізації країн і суспільств спричиняють аналогічні зміни і державного управління, як базової засади впорядкування суспільного життя. «Неважко побачити, - пише відомий російський вчений Г. Атаманчук, - певний взаємозв'язок між станом і потенціалом управління, з одного боку, і динамічного розвитку того чи іншого суспільства, з другого. Де управління «дрімає» або безпорадне, там і суспільство у всіх своїх сферах перебуває у застої, розвалі, конфліктах, відсталості і занедбаності» [1, с. 73].

Виклад основного матеріалу. В основу аналізу державного управління, притаманних йому радикальних змін і трансформацій найперше покладаємо розуміння того, що держава, загалом, за визначенням С. Куріца і В. Воробйова «являє собою одну з різновидностей систем живої природи, але створеною людьми організацією (організаційну систему) тобто артефакт [4, с. 70]. Як писав один з основоположників кібернетики Н. Вінер, «природа у широкому сенсі цього слова, може і повинна слугувати не тільки джерелом задач, які я вирішую, але й підказує апарат, зручний для їх вирішення [3, с. 44].

Радикальні зміни, трансформації державного управління у бік публічного адміністрування належить аналізувати на основі змін:

- а) моделі держави;
- б) політичних систем і політичних режимів суспільств;
- в) взаємин громадянина, суспільства і держави (держави і громадянського суспільства).

Крім того, в центрі уваги має знаходитися те, якою є форма державного управління. «Форма державного управління, - пише відомий український юрист В. Шаповал, – це спосіб організації державної влади, зумовлений принципами взаємовідносин вищих органів влади» [7, с. 80]. Основу таких взаємовідносин

органів влади становить поділ влади, найперше між основними її гілками – законодавча, виконавча, судова. Ще видатний філософ, політолог Ш. Монтеск'є стверджував, що такий поділ має здійснюватися з метою унеможливлення узурпації влади в ім'я політичних свобод. До поділу влади додамо: розподіл владних повноважень між центром і регіонами (структурними одиницями держави), використання дієвої системи стримань і противаг, демократизацію та відповідну децентралізацію державного управління.

Державне управління, як публічне адміністрування трансформується у залежності в першу чергу з трансформацією основних функцій держави. Функції держави – це основні напрями або види внутрішньої і зовнішньої діяльності держави, які виражають і конкретизують сутність та призначення такої держави у суспільстві, а, відтак, цілі і завдання безпосередньо державного управління [2, с. 696].

Здебільшого українські дослідники функцій держави, проблем державного управління подають і обґрунтовують класифікацію функцій держави за такими критеріями:

- а) за суб'єктами діяльності;
- б) за об'єктами (сферами) діяльності (внутрішні і зовнішні);
- в) за часом (тривалістю) здійснення (постійні, тимчасові тощо);
- г) за сферою суспільного життя (економічні, політичні, гуманітарні і т.ін.);
- г) за соціальним значенням державної діяльності (основні, додаткові тощо).

Вирізняють і пояснюють також правові і неправові форми реалізації функцій держави, а, що стосується методів їх здійснення, то їх поділяють так:

- а) нормативно-правові методи;
- б) методи примусу;
- в) методи рекомендацій;
- г) методи добровільного регулювання;
- г) методи контролю і нагляду [5].

Зважимо й на те, що у процесі радикальних трансформацій сучасних держав, в контексті саме «переростання» державного управління у публічне адміністрування, найпринциповішого значення набули дійсно зміни у функціях держави саме щодо правових та неправових методів, завдяки яким держава і реалізує свої функції. Серед правових форм найчастіше фахівці (юристи, держуправлінці, політологи, соціологи) виділяють законодавчу (правотворчу), управлінську (виконавчу), судову (правоохоронну, контрольну-наглядову), пов'язуючи перераховані функції головним чином з організаційною діяльністю держави. До неправових функцій держави в першу чергу відносять контрольну, ідеологічну, виховну, інформаційно-технічну (часто її називають також допоміжною). Суть в чому, що перераховані функції надто мало детерміновані правом.

Що стосується трансформації методів державного управління, то в умовах радикальних змін суспільного життя, його демократизації, зростання

ролі громадянського суспільства в управлінні справами держави, на перший план виступають метод рекомендацій і метод добровільного регулювання.

Висновки. Оскільки державне управління – це, головним чином, управління людьми, то «переростання» такого управління в публічне управління (адміністрування) пов'язують із гласністю, відкритістю, демократизацією суспільних відносин, зростанням ролі в управлінні громадянського суспільства. Публічність державного управління в Україні закріплена у ст. 45 нової редакції Закону України «Про державну службу» (2015 р.), в Указі Президента України «Про стратегію державної кадрової політики на 2012 – 2020 р.р.» [6], в інших нормативно-правових документах. Отже, трансформація державного управління в публічне управління в Україні – закономірний продуктивний процес.

Література:

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: курс лекций. – М.: Изд-во юридическая литература. – 1997. – 512 с.
2. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. При Президентіві України; наук.-ред. Колегія: Ю.В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011 / т. 1: Теорія державного управління / наук. ред. колегія: В.М. Князев (співголова), І.В. Розпутенко (співголова) та ін.. – 2011. – 748 с.
3. Винер Н. Кибернетика. Второе издание, пер. англ. «Советское радио». – М., 1968. – 521 с.
4. Куриц С.Я. Болезни государства. Диагностика патологий системы государственного управления и права: монография / С.Я. Куриц, В.П. Воробьев. – Моск. гос. ин-т международных отношений (ун-т) МИД России. – М.: МГИМО (у) МИД России, 2009. – 472 с.
5. Міхненко А.М. Управління суспільним розвитком. Вступ до спеціальності: навч. посіб. / А.М. Міхненко, В.Д. Бакуменко, С.О. Кравченко. – К.: Вид-во НАДУ, 2016. – 392 с.
6. Указ Президента України «Про стратегію державної кадрової політики на 2012 – 2010 роки» від 1 лютого 2010 року № 45 / 2012 [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>.
7. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник / 5-е видання. – К.: АртЕк, 2002. – 264 с.

Лісман Т.А.

ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ» ЯК ЗАПОРУКА УСПІХУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І РЕГІОНІВ

Роль наук службова, вона є засіб для досягнення блага.
Дмитро Менделєєв.

Постановка проблеми. Підготовка фахівців у системі вищої освіти за спеціальністю «Публічне управління і адміністрування» розпочалася порівняно недавно, а саме після затвердженого Кабінетом Міністрів України нового переліку галузей знань і спеціальностей від 01.09.2015 р. Тому як про науку, що має самостійну методологію з усім необхідним переліком понять, який включає закони і закономірності, принципи, методи, функції, засоби та інструменти, говорити доволі складно. Разом з тим гостро постала потреба у залученні до успішного вирішення управлінських і виробничих завдань з реалізації державної політики висококваліфікованих спеціалістів.

Виклад основного матеріалу. Хоча саме поняття «публічне управління» для українських та іноземних вчених знайоме давно, в українських наукових колах досить тривалий час публічне управління ототожнювали з державним управлінням. Основними рисами державного управління є його владний характер, витокami якого є державна воля та поширеність на все суспільство [1, с. 11]. Наявність органів державної влади з ієрархічною структурою, чіткою субординацією, підконтрольністю і підзвітністю, системи адміністративного примусу є одними з ознак державного управління. Сучасна стадія суспільного розвитку характеризується переходом до постіндустріального суспільства та створення глобального громадянського суспільства, у зв'язку з чим відбувається трансформація державного управління. Публічне управління передбачає наряду із органами державної влади і місцевого самоврядування широке залучення громадянського суспільства, представників бізнесу до процесу прийняття рішень із реалізації державної політики та взаємного контролю.

Ключовим аспектом державного управління є держава, у той час як ключовим аспектом публічного управління є народ. Погоджуюсь з М. Міненко, який зазначає, що у державному секторі «бюрократична модель» перетворилася у «ринкову модель» – акценти змістилися з виконання роботи згідно з інструкціями і чіткими правилами на роботу, що спрямована на надання якісних публічних послуг та досягнення ефективних результатів, що, в свою чергу, спонукало до того, що відбулася трансформація «державного управління» в «публічне адміністрування», а з часом і у «публічне управління» [7]. Таким чином, система державного управління і система публічного управління – це дві протилежно діючі системи, які або знищують одна іншу, або вступають у суб'єкт-суб'єктну взаємодію і шукають компромісні рішення свого подальшого співіснування і розвитку [6].

Указом Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015 затверджена Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Головною передумовою реалізації Стратегії є суспільний договір між владою, бізнесом та громадянським суспільством, де кожна сторона має свою зону відповідальності. Відповідальність влади – провести реформи, забезпечити баланс інтересів між громадянським суспільством, державою і бізнесом, просто прозоро та якісно працювати за новими підходами, гарантувати дотримання прав людини. Відповідальність бізнесу – підтримувати та розвивати державу, бізнес-

середовище та громадянське суспільство, сумлінно сплачувати податки, здійснювати ефективні інвестування в економіку держави, дотримуватися принципів чесної праці та конкуренції. Відповідальність громадянського суспільства – контролювати владу, жити відповідно до принципів гідності та неухильно додержуватися Конституції України та законів України [8].

Сучасні тенденції децентралізації та розвиток засад публічного управління ставлять принципові вимоги перед вітчизняними органами публічної влади бути здатними самостійно вирішувати виникаючі проблеми життєдіяльності суспільства як на центральному, так і на місцевому рівнях. Триваюче ствердження регіонів у ролі головних суб'єктів забезпечення соціально-економічного розвитку держави, її конкуруючого становища на світовій економічній і політичній аренах є однією із головних причин, що обумовлює потреби науково-обґрунтованого удосконалення механізмів управління розвитком регіональних систем. [4, с. 395]. Відповідно, формується нова парадигма регіонального саморозвитку, яка полягає у створенні умов для реалізації інтересів регіонів під відповідальність місцевої влади.

Однак у процесі реалізації стратегії та ініційованих Урядом широкомасштабних мультисекторальних реформувань виявилось, що процес реалізації ускладнюється сформованою структурою зв'язків і відносин, заснованих на хабарництві, корупції, протекціонізмі практично на всіх рівнях влади. Сформована структура управління суспільством не відповідала геополітичним викликам і потребувала змін.

Якість управління на національному, регіональному та місцевому рівнях значною мірою залежить від рівня освіти та професійної компетентності головного ресурсу публічної влади – персоналу [3]. Адміністративний потенціал публічного управління тільки починає формуватися, причому програми підготовки такого персоналу є об'єктом жорсткої адміністративно-наукової полеміки. Ключовими напрямками розвитку є: людський капітал, бізнес-середовище, інфраструктура та підвищення спроможності відповідних управлінських інституцій. Ключовими гравцями – державна та місцева влада, суспільство та бізнес, синергія яких є запорукою процвітання кожного конкретного регіону [2]. В країнах Європейського Союзу основну суть системи професійного навчання закладено новою концепцією освіти «Освіта – 2030: забезпечення всезагальної інклюзивної та справедливої якісної освіти і навчання протягом усього життя». В її основі лежить гуманістичний підхід до освіти та розвитку, орієнтований на усвідомлення значущості прав і гідності людини, соціальної справедливості, інклюзивності, захисту, культурного, мовного та етнічного розмаїття, а також загальної відповідальності та підзвітності [5].

Таким чином, ми доходимо висновку, що перехід від наукової парадигми суб'єкт-об'єктного (владного, насильницького впливу) формування існуючого світового порядку, до публічного управління – наукової парадигми суб'єкт-суб'єктного (невладного, партнерського взаємовпливу) формування нового світового порядку, є об'єктивним процесом, який не лише веде до формування

якісно нової системи управління суспільним розвитком, а й потребує якісно нової політичної і управлінської еліти, яка і сформує систему публічного управління суспільним розвитком [6].

Висновки. Упровадження новітніх управлінських практик, технологій побудови взаємовідносин між громадськістю, бізнесом та владою, тенденцій розвитку бізнес-адміністрування, маркетингу в програми підготовки фахівців в області публічного управління та адміністрування будуть сприяти подальшій результативній та ефективній діяльності не тільки в державному секторі та органах місцевого самоврядування на усіх рівнях, підвищуючи якість надання адміністративних і публічних послуг, а в усіх сферах життєдіяльності людини.

Література:

1. Бакуменко В.Д. Надолішній П.І. Теоритичні та організаційні засади державного управління : навч. посібник. – Київ: Міленіум, 2003. С. 256
2. Воробей В. , Кравчук К., Мочарська Л. та ін. Економічний розвиток територій. Агенції місцевого розвитку. Львів: ТзОВ «КолірПРО», 2013. С. 180
3. Газарян С.В. Нова якісна професійна підготовка у сфері публічного управління. Державне будівництво : електрон. наук. фахове вид. 2018. № 2. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2018-2/index.html> (дата звернення 04.03.2019)
4. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2011. Т. 5: Територіальне управління / за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Харків : Магістр, 2011. С. 408
5. Інчхонська декларація: концепція розвитку освіти до 2030 року. URL: <https://pon.org.ua/international/4171-inchxonska-deklaraciya-konserciya-rozvitku-osviti.html> (дата звернення: 04.03.2019).
6. Мартиненко В. М., ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ХХІ СТОЛІТТЯ – НАУКОВА ПАРАДИГМА СТАНОВЛЕННЯ НОВОГО СВІТОВОГО ПОРЯДКУ ТА ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ І УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ *Публічне управління у забезпеченні сталого розвитку країни* : зб. тез наук.-практ. конференції 24 лист. 2016 р. : електрон. вид. 2016. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2016-5/doc/1/05.pdf> (дата звернення: 04.03.2019)
7. Міненко М. А. ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНІ МОДЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬСТВА. *Державне управління: удосконалення та розвиток* : електрон. наук. фахове вид. 2013. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=581> (дата звернення: 04.03.2019)
8. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» : схв. Указом Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>. (дата звернення: 04.03.2019)

СТАНОВЛЕННЯ ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ НАУКИ

Публічне управління – вид діяльності держави, здійснення управлінського організуючого впливу шляхом використання повноважень виконавчої влади через організацію виконання законів, здійснення управлінських функцій з метою соціально-економічного та культурного розвитку держави.

Публічне управління – цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, які відображені у Конституції та законодавчих актах.

У публічному управлінні можна виділити особливу сферу, де суб'єктами є органи державного управління або місцевого самоврядування. Ця сфера пов'язана з управлінням державою, окремими її галузями та узагальненими напрямками діяльності (державне управління) або місцевими спільнотами людей, що мешкають на певній території й розглядаються не як члени колективів організацій, а як єдина територіальна громада (міське самоврядування).

Розробляючи найкращу модель управління, необхідно враховувати всі елементи внутрішнього та зовнішнього середовища організації. Один із сучасних дослідників публічного управління Гірт Букерт наголошує на тому, що “публічне управління не є якимось нейтральним, технічним процесом, натомість є діяльністю, яка тісно пов'язана з політикою, законом та громадянським суспільством”.

Ознаки публічного управління:

- 1) виконавчо-розпорядчий характер;
- 2) підзаконність;
- 3) масштабність та універсальність;
- 4) ієрархічність;
- 5) організуючий характер.

Розуміння сутності державного управління деякими українськими вченими є досить наближеним до розуміння сутності публічного управління. Доктор наук з державного управління В.Д.Бакуменко стверджує, що “розуміння сутності державного управління зазнало еволюції внаслідок розвитку демократії та громадянського суспільства у світі та зокрема в Україні. Відтак сьогодні аспект взаємодії держави і громадянського суспільства в державному управлінні є дуже важливим на відміну від традиційного бачення державного управління як організуючого і регулюючого впливу держави на суспільну життєдіяльність людей з метою її упорядкування, зберігання або перетворення, що спирається на її владну силу”. Зважаючи на вищезазначене, можемо констатувати, що новий зміст, що вкладається у термін “державне управління”,

є наближеним до змісту, що вкладається у такий новий термін, як “публічне управління”.

У системі публічного управління визначальну роль відіграє державне управління, яке здійснює управлінський вплив на всі сфери суспільного життя. Водночас в умовах розгортання демократичних перетворень зростає активність і громадських структур в управлінні не тільки громадськими, а й державними справами, у розв’язанні суспільних проблем

Висновки. Таким чином становлення галузі науки публічного управління, запроваджене в Україні Постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку галузей науки, з яких може бути присуджений науковій ступінь” №1328 від 29 листопада 1997 р.

Необхідне осучаснення смислового наповнення поняття «публічне управління» крізь призму усвідомлення його ролі у житті кожної людини та держави.

Література:

1. В. Авер'янов. Державне управління // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011. — с.203
2. Висоцький О. Ю. , Висоцька О. Є., Шаров Ю. П. Основи державного управління. Частина I. — Дніпропетровськ: НМетАУ, 2008. — 52 с.
3. Державне управління : підручник / А.Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна; за ред.. А.Ф. Мельник. – К. : Знання, 2009. – 582 с.

Макимова А.С.

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ, ЯК ОСНОВА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Принципами державного управління є: принцип системності, наукової обґрунтованості, законності, економічності, комплексності та узгодженості, прогнозованості, пріоритетності, доцільності, адекватності, ефективності, компліментарності, функціональності, регламентованості, процесності, нормативності, оптимізації державного управління, інтегрування, відтворюваності, плановості та інші.

Принцип наукової обґрунтованості є одним з найважливіших принципів, оскільки він полягає у взаємному наближенні та розвитку науки і практики. Наука повинна знайомити з нововведеннями в теорії, а практика, своєю чергою – надавати інформацію щодо наявних проблем для їхнього обґрунтованого вирішення. Останнє вимагає активної співпраці представників обох рівнів. В такому випадку відбудеться повне використання потенціалу вищих навчальних закладів у сфері цивільного захисту і науковців, а також апробації їхніх концептуальних розробок.

Другим за значимістю є *принцип законності*. Він передбачає, з одного боку, правове закріплення правил поведінки, процес управління з боку держави, а з іншого боку – громадське та особисте визнання і дотримання юридичних норм. Зв'язок принципу законності з владою свідчить про те, що він пронизує всі інститути державно-правової надбудови і сфери їхньої діяльності у соціумі. Це відбувається за рахунок визначення нормативно-правовими актами організаційної системи, функцій, прав та обов'язків державних і самоврядних органів.

Одне з провідних місць також займає *принцип економічності*, тому що він полягає в дієвій та економічній організації системи виконавчої влади.

Далі за значимістю є *принцип гарантованості*. Він тісно пов'язаний з принципами економічності і законності. Даний принцип полягає в підкріпленні законом, контрактом або договором зобов'язання органу виконавчої влади перед іншими суб'єктами.

На наш погляд, важливим є також *принцип доступності інформації*. Даний принцип забезпечує нам вільний доступ до інформації про діяльність будь-якого органу виконавчої влади.

У кожній підсистемі присутнє чітко визначене функціональне призначення, також вона повинна мати таку форму організації, щоб за наявності сприятливих умов ефективно реалізовувати власні можливості відносно функцій, які вона повинна виконувати; диференціація та фіксування функцій шляхом видання правових норм (*метод функціональності*).

Кожна з підсистем реалізує своє функціональне призначення в межах чинного законодавства, таким чином реалізується *принцип регламентованості*.

Процес управління спрямований на реалізацію усіх функцій і являє собою серією безперервних та послідовних взаємопов'язаних етапних дій.

Оптимізації державного управління дозволяє удосконалювати структуру об'єкта управління та підвищувати його функціональні можливості. *Принцип оптимізації* державного управління обумовлює необхідність раціоналізації ієрархічних рівнів управління та децентралізації регламентуючої ролі державного апарату, а також удосконалення структури управління державних установ і організацій.

Принцип інтегрування спрямований на дослідження і посилення взаємозв'язків між окремими підсистемами й елементами системи державного управління, рівнями управління по вертикалі та суб'єктами управління по горизонталі

Принцип відтворюваності орієнтований на постійне поновлення етапів процесу державного управління.

Спланованість виявляється в нормалізації умов роботи і її розподілі між виконавцями, у координації дій виконавців і їхньому інструктуванні, а також в організації обліку і контролю за виконанням кожної роботи і програми загалом. Реалізація цього принципу на практиці додає планову організацію всій системі управління.

Висновки. Принципами державного управління є досить важливими

важелями, які лежать в основі управлінської діяльності.

Література:

1. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : курс лекций / Г. В. Атаманчук. – 2-е изд., доп. – М. : ОМЕГА-Л, 2004. – 580 с.
2. Бакуменко В. Д. Методологія державного управління проблеми встановлення та подальшого розвитку // Вісник УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 11–27.
3. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко [та ін.] / за заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. – К. : УАДУ, 2002. – 164 с.

Мороз В.М.

РІВЕНЬ ПОПУЛЯРНОСТІ НАПРЯМІВ ДОСЛІДЖЕНЬ ПАСПОРТУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 25.00.02 – МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ

Постановка проблеми. Вирішення сформульованих у змісті наукової розробки Концептуальні засади розвитку галузі науки «Державне управління» проблем державного управління [2, с. 8], неможливо уявити без їх всебічного обговорення на рівні пріоритетних напрямів розвитку державно-управлінської науки та з'ясування напрямів комплексного використання її інструментарію. Визначені паспортами спеціальностей галузі науки «Державне управління» напрями наукових досліджень охоплюють переважну більшість об'єктів державного управління, а отже можуть бути розглянуті на рівні підґрунтя для розбудови наукових пошуків навколо вирішення існуючих проблем. Разом з тим, аналіз змістовного спрямування сучасного наукового дискурсу свідчить про порушення балансу кількості, а відповідно і якості наукових пошуків між спеціальностями державно-управлінської науки. У межах цієї публікації ми ставимо за мету визначити рівень популярності напрямів наукових досліджень паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління серед здобувачів наукового ступеню. Окремі напрями порушеної проблематики були розглянуті нами під час попередніх напрямів наукових пошуків [3,4].

Виклад основного матеріалу. За результатами аналізу захищених у спеціалізованій вченій раді Д 26.810.01 Національної академії державного управління при Президенті України (має право приймати до розгляду та захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук з державного управління за спеціальностями: 25.00.01 – теорія та історія державного управління; 25.00.02 – механізми державного управління; 25.00.03 – державна служба) дисертацій кандидатського та докторського рівнів, можемо констатувати той факт, що в період з червня 1997 року по грудень 2018 року було захищено 406 дисертацій, з яких 147 було виконано у межах паспорту спеціальності 25.00.02, що складає 36% від загальної кількості захищених у

відповідній спеціалізованій вченій раді дисертацій. Аналогічні розрахунки виконані для спеціалізованої вченої ради Д 26.810.НАДУ (має право приймати до розгляду та захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) наук з державного управління за спеціальностями: 25.00.02 – механізми державного управління; 25.00.03 – державна служба; 25.00.04 – місцеве самоврядування) також свідчать про неабияку популярність напрямів досліджень визначених у межах паспорту спеціальності 25.00.02, а саме: в період з червня 2005 року по лютий 2019 року було захищено 191 дисертація кандидатського та докторського рівнів, з яких 151 була виконана у межах спеціальності 25.00.02 [1]. Узагальнена інформація щодо кількості та змістовної спрямованості дисертацій за спеціальністю 25.00.02 подано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Кількісний аналіз дисертацій кандидатського та докторського рівня які були захищені у спеціалізованих вчених радах Д 26.810.01 та Д 26.810.02 НАДУ в період з червня 1997 року по лютий 2019 року

Дисертація на здобуття наукового ступеня	Кількість захищених у спеціалізованих вчених радах НАДУ дисертацій		Разом
	Д 26.810.01	Д 26.810.02	
кандидата наук з державного управління / з них у межах напрямів досліджень паспорту спеціальності 25.00.02	297 / 109	155 / 123	452 / 232
доктора наук з державного управління / з них у межах напрямів досліджень паспорту спеціальності 25.00.02	109 / 38	36 / 28	145 / 66
Загальна кількість / з неї у межах напрямів досліджень паспорту спеціальності 25.00.02	406 / 147	191 / 151	597 / 298

Безумовно, наведений аналіз не може бути повним та таким якій точно відображує частку захищених у межах державно-управлінської науки дисертацій, як за своєю кількістю, так і за фокусом уваги на напрями досліджень паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління. Це пов'язано насамперед з тим, що фокус нашої уваги було зосереджено на результатах діяльності лише двох спеціалізованих вчених рад, а отже лева частка захищених у відповідний період дисертацій залишилася поза межами проведеного нами аналізу. Разом з тим, з огляду на той факт, що обрані нами для аналізу спеціалізовані вчені ради охоплюють практично всі з напрямів наукових досліджень передбачених паспортами спеціальностей державно-управлінської науки (за виключенням тих з них, які визначені паспортом спеціальності 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку) можемо стверджувати про те, що отримані нами результати аналізу, в цілому відображують рівень популярності напрямів досліджень у межах паспорту спеціальності 25.00.02 серед інших напрямів науки державного управління. Крім того, обрані нами для аналізу спеціалізовані вчені ради були створені на базі НАДУ, яка з огляду на своє

профільне спрямування, результати професійної діяльності, а також рівень визнання серед представників наукової спільноти, може вважатись такою, що відображує, з одного боку, загальні тенденції розвитку державно-управлінської науки, а з іншого – змістовну спрямованість наукових пошуків у межах дисертаційних досліджень. На якість проведеного нами аналізу також впливає і кількість охоплених ним дисертаційних досліджень. Нагадаємо, що у коло нашої уваги потрапило лише 597 захищених у галузі науки «Державне управління» робіт. Безумовно, така кількість робіт не є цілком достатньою для формулювання остаточних висновків.

Висновки. Приймаючи до уваги вище наведене можемо сформулювати такі основні висновки. Характеристика рівня популярності проблематики віднесеної до компетенції спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління може бути надана з прийняттям до уваги таких фактів:

1) серед дисертацій які були подані на здобуття наукового ступеня: кандидата наук з державного управління до спеціалізованих вчених рад Д 26.810.01 та Д 26.810.02 НАДУ та захищені у період з червня 1997 року по лютий 2019 року, 51% були виконані у межах напрямів наукових досліджень паспорту спеціальності 25.00.02; доктор наук з державного управління до спеціалізованих вчених рад Д 26.810.01 та Д 26.810.02 НАДУ та захищені у період з червня 1997 року по лютий 2019 року, 46% були виконані у межах напрямів наукових досліджень паспорту спеціальності 25.00.02. Отже, популярність спеціальності 25.00.02, серед здобувачів наукового ступеня доктора та кандидата наук з державного управління, не має принципової різниці в контексті прийняття до уваги рівня захищеної дисертації. Іншими словами, проблематика (питання) механізмів державного управління є однаково затребуваною для розв'язання (вирішення), як на рівні докторських так і на рівні кандидатських дисертаційних досліджень;

2) серед дисертацій які були подані на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора наук з державного управління до спеціалізованих вчених рад Д 26.810.01 та Д 26.810.02 НАДУ та захищені у період з червня 1997 року по лютий 2019 року майже кожна друга була виконана у межах напрямів наукових досліджень паспорту спеціальності 25.00.02. Приймаючи до уваги факт існування у межах науки «Державне управління» чотирьох інших спеціальностей можемо стверджувати, з одного боку, про неабияку популярність напрямів досліджень у межах паспорту спеціальності 25.00.02 серед здобувачів наукового ступеню, а з іншого – про необхідність активізації наукових пошуків у межах формул інших паспортів спеціальностей державно-управлінської науки. Існуючий дисбаланс наукової уваги між напрямками наукових пошуків негативно відбивається, як на рівні охоплення наукової проблематики з боку дослідників, так і на пропорційності розвитку окремих напрямів державно-управлінської науки.

Література:

1. Інформація про дисертації, які (захищені/захищаються) у

спеціалізованій вченій раді [електронний ресурс] / Спеціалізовані вчені ради: Д 26.810.01, Д 26.810.02 // НАДУ. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua>

2. Концептуальні засади розвитку галузі науки «Державне управління»: наук. розробка / кол. авт. : К.О. Ващенко та ін. / за заг. ред. К.О. Ващенка, Ю.П. Сурміна, Л.І. Загайнової. – К.: НАДУ, 2013. – 48 с.

3. Мороз В.М. Мотиваційний механізм стимулювання трудової активності: державно-управлінський аспект: монографія / Володимир Мороз – Х.: С.А.М., 2012. – 408 с.

4. Мороз С.А. Потенціали спеціальності «механізми державного управління» для дослідження проблематики державного управління розвитком трудового потенціалу вищих навчальних закладів / С. А. Мороз // Актуальні проблеми державного управління. – 2015. – №2 (48). – С. 69–76

Орлов М. М.

ДУАЛЬНА ФОРМА ОСВІТИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ УПРАВЛІНЦІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ

Постановка проблеми. Як відомо, *дуальна освіта* (від лат. *dualis* – подвійний) – вид освіти, при якій поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації.

Дуальність передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів. Основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів.

19 вересня 2018 року Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, розроблену Міністерством освіти і науки України. Вона передбачає: 1) модернізацію освітніх програм; 2) підвищення якості підготовки фахівців; 3) зближення освіти з вимогами ринку праці; 4) посилення ролі та впливу роботодавців на освіту; 5) підвищення мотивації до навчання серед учнів та студентів; 6) ріст рівня зайнятості молоді; 7) скорочення адаптаційного періоду випускників на роботі; 8) підвищення конкурентоздатності працівників [1].

Питаннями дуальної освіти опікались багато учених, таких як:

1) І. Андреїціва – у праці висвітлено досвід Німеччини щодо впровадження дуальної форми навчання та окреслено перспективи розвитку дуальної освіти в Україні [2];

2) В. Докторович. Дуальна система підготовки кваліфікованих робітників як форма інтеграції професійної освіти і виробництва // Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці – у праці розглянуто теоретичні й практичні аспекти дуальної організації

підготовки фахівців на основі взаємозв'язку професійно-технічних навчальних закладів і підприємств-замовників кадрів [3];

3) В. Вем'ян, В. Тер-Ованес'ян – у праці проаналізовано суть і значення дуальної системи професійної освіти та освітні заходи щодо використання зарубіжного досвіду організації навчального процесу. Розглянуто модульну систему професійного навчання як інноваційну концепцію, що докорінно змінює підхід до його організації [4] та ін.

Разом з тим, автору тез невідомі наукові праці щодо дуальної форми освіти та її вплив на формування компетенцій управлінців у сфері публічного управління і адміністрування.

Викладення основного матеріалу. Виходячи з поданого вище, виникає проблема щодо можливості застосування підходів дуальної освіти для управлінців у сфері публічного управління і адміністрування. На нашу думку це можливо у напрямку підвищення рівня їх компетенцій.

Компетенції для управлінців у сфері публічного управління і адміністрування представляють собою раціональне співвідношення знань і здібностей посадових осіб, які їм потрібні у визначений час для досягнення спланованої мети і необхідних результатів (наприклад, при управлінні певними суб'єктами). *Компетенція* (від лат. *competere* – відповідає, підходить) – особиста спроможність фахівця (посадової особи) вирішувати визначений клас професійних завдань.

До *компетенцій* управлінців у сфері публічного управління і адміністрування, які можна здобути шляхом дуальної освіти слід віднести: 1) вміння виконувати визначені функції з управління у певних умовах сьогодення; 2) спроможність працювати в органах публічного управління і адміністрування в умовах їх реформування; 3) можливість працювати з громадськістю та надавати їй необхідні послуги; 4) вміння працювати в команді управлінців; 5) бути здатними здобувати нові знання та навички самостійно; 6) вміння себе презентувати; 7) мати певний набір правових, економічних питань та питань захисту держави; 8) вміння застосовувати на практиці новітні інформаційно-комунікаційні технології.

З погляду на перелік компетенцій управлінців у сфері публічного управління і адміністрування, доцільно розглянути графічну модель дуальної форми здобуття освіти управлінцями у сфері публічного управління і адміністрування, яка наведена на рисунку 1.

Рисунок 1 – Графічна модель дуальної форми здобуття освіти управлінцями у сфері публічного управління і адміністрування

Висновки. Отже, враховуючи, подану вище модель стосовно дуальності освіти, в якій передбачається узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів, можна визначити складові для оцінювання результатів набуття управлінських компетенцій. На теперішній час, основне завдання впровадження елементів дуальної форми навчання – подолати розрив між теорією і практикою, освітою й управлінською діяльністю посадових осіб у сфері публічного управління і адміністрування та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів управлінської ланки.

Напрямом подальшого дослідження може бути: «Розвиток підходів застосування елементів дуальної форми навчання управлінців регіонального рівня в умовах невизначеності».

Література:

1. Дуальна освіта. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lft.kpi.ua/ua/abituriientam/dualna-osvita.html>
2. Андрейціва Ірина. Що таке дуальна освіта і навіщо вона українцям [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/16/222630/>.
3. Докторович В. М. Дуальна система підготовки кваліфікованих робітників як форма інтеграції професійної освіти і виробництва // Теоретико-методичні основи підготовки конкурентоздатних фахівців у контексті сучасного ринку праці : зб. матеріалів наук.-практ. конф. [Текст]. Кривий Ріг, 6 квіт. 2017 р. / НАПН України. – Кривий Ріг, 2017. – С. 36–39.

4. Вем'ян В. Г. Дуальна форма професійної освіти як умова ефективного рішення завдань модернізації освіти / В. Г. Вем'ян, В. Г. Тер-Ованес'ян // Психологія: реальність і перспективи: зб. наук. пр. [Текст]. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. Рівне, 2015. – Вип. 5. – С. 29–34.

Порока С.Г.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Сучасні процеси трансформації системи державного управління України та її інтеграційні прагнення, конституційно закріплені у лютому 2019 року, сприяли розвитку понять «державне управління» та «публічне управління». Варто відзначити, що в численних наукових роботах використовують поняття державне або публічне управління. Однак мають місце випадки, коли відбувається підміна цих понять одного іншим або їхнє поєднання, що призводить до певних неточностей у використанні й інтерпретації. Це стосується й сфери національної безпеки, яка за сучасних реалій вимагає застосування науково виважених підходів. Виходячи з цього, можемо наполягати, що актуальність даного дослідження обумовлена необхідністю здійснення сутнісної характеристики поняття «публічне управління», а також його співставлення з дефініціями «державне управління». На нашу думку, це має забезпечити точне їх використання як у науково-теоретичних розробках, так і при підготовці нормативно-правових документів у сфері національної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що сучасні процеси трансформації системи державного управління в Україні безпосередньо стосуються безпекової сфери, можемо стверджувати, що теоретичні основи науки «державне управління» ще знаходяться в стадії формування та мають залежність від практики функціонування та розвитку політичних і соціально-економічних відносин.

Для більш глибокого розуміння об'єкту дослідження вважаємо за необхідне спочатку розглянути термін «державне управління», який означає діяльність із керівництва ким-небудь або чимось. У загальному розумінні таке управління – це цілеспрямований вплив на складну систему. Класична дефініція визначає державне управління як діяльність держави або інших суб'єктів державної (публічної) влади, яка здійснюється поза межами законотворчості та правосуддя. Дане визначення виділяє і пов'язує такі явища та інститути, як державне управління, уряд в якості виконавчого органу єдиної державної влади та органи місцевого самоврядування, що реалізують у певному обсязі функції державного управління [1].

Щодо поняття «публічне управління», то воно вперше було використано англійським державним діячем Десмондом Кілінгом, на думку якого публічне управління – це пошук у найкращий спосіб використання ресурсів задля

досягнення пріоритетних цілей державної політики [2].

У загальному значенні, поняття «публічне управління» відображає інтегральний системний механізм, підсистемами і елементами якого виступають нормативно-правове регулювання, процедури, фінансовані державою або органами місцевого самоврядування, централізовані та децентралізовані організаційно-управлінські структури, а також їх кадровий апарат, що відповідають за адміністрування діяльності у певній галузі суспільних відносин на державному, регіональному та місцевому рівнях [3].

Ураховуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що вплив на публічне управління завжди надавали та надають проблемні питання як світової, так і внутрішньої політики та суспільного життя. Публічне управління здійснюється в контексті суспільних подій і в реальних соціально-економічних, політичних і культурних умовах через те, що воно безпосередньо пов'язане із суспільством, є його інституційованою частиною і залежить від процесів суспільної легітимації [3]. Це передбачає здійснення артикуляції, агрегації та задоволення суспільних потреб, зокрема у сфері безпеки, а також визнання та підтримку державної політики, яка є формою вияву управління та державних інтересів. Вони – складова частина більш ємного поняття національна безпека, яка включає інтереси суспільства й окремо взятої особистості. Зважаючи на це, важливим є комплексний розгляд категорій «публічне управління» і «національна безпека».

На підставі вищенаведеного вважаємо, що публічне управління у сфері національної безпеки – це сукупність організаційних і правових засобів розв'язання суперечностей у сфері національної безпеки, які (засоби) застосовуються в межах науково обґрунтованих державноуправлінських рішень, що базуються на врахуванні загальних і спеціальних принципів державного управління та передбачають здійснення результативної функціональної діяльності з використанням відповідних їй методів державного впливу, а також спрямовані на забезпечення такої безпеки та зворотного зв'язку.

Висновки. Отже, публічне управління має свої особливості та відмінності, які відрізняють його від державного управління, насамперед, широким спектром управлінського інструментарію та суб'єктним складом. Публічне управління вивчає взаємодію між суспільно-політичною системою, державним сектором, співвідношення державних та суспільних інтересів із залученням соціуму до механізму контролю за органами влади. Саме тому розвиток публічного управління значною мірою залежить від розвитку самого суспільства. Ураховуючи природну потребу кожної людини у захищеності, можемо стверджувати, що саме забезпечення національної безпеки є наріжним каменем у побудові розвиненого суспільства та держави.

Література:

1. Бахрах Д. Н. Административное право / Д. Н. Бахрах, Б. В. Россинский, Ю. М. Стариков. – М.: Норма, 2008. – 816 с.

2. Keeling D. Management in Government / D. Keeling (1972), London: Allen&Unwin.

3. Понкин И.В. Общая теория публичного управления: Избранные лекции / Международный институт государственной службы и управления Российской академии народного хозяйства и государственной службы при Президенте Российской Федерации. – М., 2013. – 196 с.

4. Pfifner J.M., Presthus R. Public Administration. – New York: The Ronald Press Co., 1960. – P. 3.

5. Аврамчикова Н. Т. Государственное и муниципальное управление: учебное пособие / Н.Т. Аврамчикова, Сибирский государственный аэрокосмический университет – г. Красноярск, 2008 – 148 с.

6. Мартиненко В.М. Демократичне врядування: проблеми теорії та практики / В.М. Мартиненко // Публічне управління: теорія та практика. – Х. : Вид-во "ДокНаукаДержУпр", 2010. – № 1. – С. 16–22.

Сердюкова О.Є.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах змін, що відбуваються у суспільстві в процесі становлення його як інформаційного, актуальним питанням є забезпечення потреб мешканців на новому, більш високому рівні, що мінімізують витрати часу та ресурсів на надання публічних послуг.

Виклад основного матеріалу. Основне завдання, яке стоїть перед публічним управлінцем, відмінне від завдання, яке виконує бізнесуправлінець. Якщо бізнесовий управлінець своєю діяльністю прямо впливає на отримання прибутку певної підприємницької одиниці, то публічний управлінець – на якість життя громадян певної адміністративно-територіальної одиниці чи держави в цілому. Публічний управлінець намагається найбільш раціонально використати наявну інфраструктуру для надання публічних благ та задоволення суспільного інтересу [1]. Досягти найбільш раціонального використання ресурсів в процесі публічного управління для забезпечення виконання функцій держави та місцевого самоврядування, що надаються органами публічного управління, дозволяють інновації, що включають в себе інноваційні методи роботи публічних управлінців, а також технічне та технологічне забезпечення процесів надання таких послуг.

Сьогодні суспільство ставить інші вимоги до послуг, що надаються органами публічного управління, ніж навіть наприкінці ХХ ст. Воно швидко змінюється і відповідно вимагає швидких змін в організації діяльності органів публічного управління. Це стосується і мінімізації витрат часу громадянина на отримання послуг, знаходження його в органі публічного управління, безпосереднього контакту з публічним управлінцем, необхідності надання документів на паперових носіях та ін.

Засобом забезпечення сучасної концепції надання послуг в сфері публічного управління стає електронний цифровий підпис як інструмент ідентифікації особистості. Так, наприклад, якщо у м. Северодонецьку (Луганська обл.) у 2012 р. до відділу реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців за допомогою Інтернет-мережі за адміністративними послугами звернулася лише 1 особа при загальній кількості звернень на отримання таких послуг майже 10 тис. осіб (0,01 %) (при цьому особа звернулася, використавши електронний підпис нотаріуса, а не власний) [3], то в 2017 р. до Центру надання адміністративних послуг за допомогою Інтернет-мережі звернулося за адміністративними послугами 31,4 % користувачів із власним електронно-цифровим підписом, а в 2018 р. – вже 46,7 % користувачів.

Забезпечення нових вимог суспільства щодо якості публічних послуг стає можливим завдяки процесам софтизації та сервізації діяльності органів публічного управління.

Софтизація є прямим результатом впливу науково-технічного прогресу на структуру ресурсного забезпечення інноваційного розвитку. Найважливішим складовим компонентом софтизації є сервізація (від англ. servization, service – обслуговування, послуги) – процес передачі нематеріальних ресурсів (поширення послуг), створених науковцями, дослідниками, винахідниками для їх практичного використання у інноваційної діяльності. Феномен софтизації проявляється у діяльності суб'єктів інноваційної інфраструктури шляхом поширення сервісних пропозицій на всіх стадіях інноваційного процесу [2].

Процеси сервізації та софтизації діяльності органів публічного управління дозволяють швидко впроваджувати в діяльність органів публічного управління новітні методи та технології надання публічних послуг, а також досвідченим фахівцям оперативно навчати новим методам роботи та використанню інноваційних технологій службовців сфери публічного управління без відриву від їх основної діяльності.

Висновки. Отже, підсумовуючи викладене, слід сказати, що потреби суспільства в процесі його трансформації, спричиняють в ньому інноваційні зміни, які дозволяють забезпечити такі потреби на новому, більш високому рівні. Використання процесів софтизації та сервізації діяльності в сфері публічного управління слугують пришвидшенню виготовлення та впровадження інновацій в процеси публічного управління, що дозволить скоротити час на отримання послуг громадянами, витрати робочого часу на виробництво та надання публічних послуг з боку органів публічного управління.

Література:

1. Босак О.З. Публічне управління як нова модель управління у державному секторі / О.З. Босак [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу : <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10bozuds.pdf>

2. Князевич А.О. Софтизація і сервізація інноваційної інфраструктури країни / А.О. Князевич // Економіка та держава. – № 4. – 2014. – С. 23–27. Режим доступу : <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=2729&i=3>

3. Сердюкова О.Є. Електронне врядування: передумови та сучасний стан впровадження / О.Є. Сердюкова // Публічне управління: виклики ХХІ століття: Тези доповідей XIII Міжнародного наукового конгресу. 21–22 березня 2013 року. (м. Харків). – Харків : ХРІ НАДУ, 2013. – С. 337–338.

Спичак А.С.

СИСТЕМА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК ОБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Упродовж останнього століття у світі визначилася тенденція до збільшення кількості дітей з вадами фізичною і психічного розвитку, інакше кажучи, з особливими потребами. Так, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, лише 20 % народжених дітей умовно вважається здоровими, інші – або страждають порушеннями психофізичного розвитку, або перебувають у стані між здоров'ям і хворобою [1]. Аналогічна ситуація є характерною й для України: за інформацією Центральної психолого-медико-педагогічної консультації за підсумками 2011 року, в нашій країні виявлено майже 865 тисяч дітей з порушеннями психофізичного розвитку, що становить близько 11 % від загальної кількості дітей в Україні, причому спостерігається стійка тенденція до збільшення таких дітей на 5-6 тисяч осіб щорічно. Постійне зростання кількості людей з особливими потребами посилює навантаження на сферу соціального захисту, покладає додаткові завдання на систему освіти, заклади охорони здоров'я, органи місцевої влади тощо, що, у свою чергу, потребує вироблення адекватної державної політики та відповідного державного управління. Наявні проблеми соціальної адаптації дітей з особливими потребами значною мірою викликані невідповідністю механізмів державного управління освітою таких дітей їхнім потребам та потребам соціуму, застарілістю та неефективністю методів управління і способів організації цього навчання. Розвиток інклюзивної освіти в Україні, висуває перед закладами державного управління низку завдань щодо створення умов для проведення соціальної адаптації дітей з особливими потребами, навчання і виховання інших членів соціуму в дусі гуманістичності та толерантного сприйняття таких категорій громадян. Завдання організації та управління соціальною адаптацією дітей з особливими потребами в Україні виступає багатогранною проблемою соціального управління, одне з центральних місць у якому займає державне управління освітою, зокрема державне управління спеціальними закладами освіти та державне управління інклюзивною освітою. Реалізація інклюзивної освіти в Україні знаходиться на сьогодні у стадії експериментального впровадження. Потребують науково-теоретичною

обґрунтування проблеми вироблення та реалізації послідовної й дієвої державної політики щодо дітей з особливими потребами, розробки ефективних моделей державного управління процесами організації інклюзивного навчання, створення системи підготовки педагогічних і управлінських кадрів для роботи у нових для них умовах.

З огляду на зазначене, метою статті є визначення моделі реалізації державної освітньої політики щодо запровадження інклюзивної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Питання розвитку дітей з особливими потребами стосуються багатьох пріоритетних напрямків зазначених у Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». До цих основних напрямків належать: реформа системи соціального захисту; реформа системи охорони здоров'я; реформа освіти; програма розвитку для дітей та юнацтва та ін. [2]. Держава повинна забезпечувати підтримку дітей та молоді з особливостями психічною і фізичною розвитку. Це завдання закріплено у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, у якій одним із пріоритетних стратегічних напрямів розвитку освіти визначено забезпечення функціонування ефективної системи інклюзивної освіти [3]. В. Мороз зазначає, що серед основних проблем, які потребують першочергового вирішення, Стратегія визначає недостатній рівень соціально-правового захисту учасників навчально-виховного процесу, відсутність цілісної системи соціально-економічних стимулів у педагогічних і науково-педагогічних працівників. Безумовно, кожен із цих напрямів у контексті необхідності вдосконалення державної політики у галузі освіти та державної кадрової політики заслуговує на увагу дослідників [4]. Таким чином, вирішення цієї актуальної проблеми державного управління освітянською галуззю має базуватися на визнанні та дотриманні прав дитини з особливими потребами, захисті її інтересів, наданні допомоги у процесі соціалізації та вибору професійної діяльності, що є дуже важливим на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти. Поняття «діти з особливими освітніми потребами» охоплює всіх дітей, чий освітні потреби виходять за межі загальноприйнятої норми. Загальноприйняте тлумачення дефініції «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні особливості розвитку. Основою інклюзивної освіти є ідеологія, що виключає будь-яку дискримінацію дітей, припускає створення спеціальних умов для дітей, які мають особливі освітні потреби. Державна політика в Україні щодо навчання дітей з особливими потребами на засадах інклюзії, повинна забезпечити значно більші можливості для адаптації дитини в соціумі, у якому вона живе і буде жити далі, зменшити фінансове навантаження на соціальну сферу, розвивати моральність суспільства. Поряд з цим, реалізація основних завдань державної політики потребує високої відповідальності від усіх учасників управлінського та освітнього процесів, тому що порушення тих чи інших умов, навіть використання некоректної термінології, що принижує гідність «особливої дитини», може нанести їй психологічну травму.

В Україні потрібно адаптувати для впровадження такі завдання, що потребують впливу з боку системи державного управління щодо організації навчання дітей з особливими потребами: нормативно-правове регулювання процесу запровадження інклюзивної форми навчання; оновлення вимог щодо матеріально-технічного забезпечення загальноосвітнього навчального закладу, де реалізується інклюзивне навчання; пристосування навчально-виховного процесу до потреб дітей, у тому числі й з особливостями розвитку; налагодження специфічного психолого-медико-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у загальноосвітніх навчальних закладах; визначення особливостей співпраці з батьками, які виховують дітей з особливостями психофізичною розвитку [5].

Особливе місце у процесі соціальної інтеграції дитини з порушеннями психофізичною розвитку відводиться сім'ї, яка в ідеалі виступає одним із основних процесів розвитку й освіти дитини визначає її психофізичний і соціокультурний статус у майбутньому, рівень реабілітаційного і соціально-інтеграційного потенціалу, ступінь готовності до інтеграції в загальноосвітньому навчальному закладі. Сучасна сім'я дитини з обмеженими можливостями поряд з традиційними функціями має виконувати і низку специфічних, у зв'язку з наявністю у дитини психічного та (або) фізичного порушення розвитку [6].

Перед державним управлінням гостро постають питання інформаційної роботи в суспільстві щодо запровадження інклюзивної освіти з метою організації ефективної взаємодії всіх учасників процесу. Інклюзія потребує змін на всіх рівнях державного управління освітою, оскільки це - особлива система навчання, яка охоплює весь різноманітний контингент учнів та диференціює освітній простір, відповідаючи на потреби учнів усіх груп і категорій.

Висновки. Таким чином, проблема запровадження, організації інклюзивної освіти складна, багатогранна, потребує розгляду з позицій державної освітньої політики зокрема та соціальної політики загалом, державного управління освітою, педагогіки і психології. Ключовими завданнями є розробка нормативно-правових, психолого-педагогічних, організаційних, програмно-змістових, соціально-психологічних, інституціональних засад. Не менш важливим є запровадження державним управлінням інформаційного супроводу усіх процесів, широке обговорення моделей організації навчання осіб з особливими освітніми потребами для розуміння громадськістю сутності інклюзії та принципів рівності, що може стати напрямком подальшої роботи в галузі державного управління.

Література:

1. Росолик О. Інклюзивне навчання / Ольга Росолик [Електронний ресурс] Сайт м. Бершадь та Бершадського району Вінницької області. – Режим доступу: <http://www.bershad.ua/news/culture/teach/32695.html>.
2. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» схвалена Указом Президента України № 5/2015 від 12 січня 2015 року [Електронний ресурс] /

Матеріали офіційного сайту «Законодавство України». – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.

3. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>

4. Мороз В. М. Державне управління розвитком професійного потенціалу науково-педагогічних кадрів: аналіз стану та напрями стимулювання / В. М. Мороз // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія. – 2014. – № 2. – С. 58-66.

5. Коць В. В. Обласний семінар-нарада-практикум: «Інклюзивна школа: особливості організації та управління» / В. В. Коць [Електронний ресурс] Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти. – Режим доступу: http://vipro.org.ua/view_news.php?id=821.

6. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія / А. А. Колупаєва // Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. - К.: Самміт-Книга, 2009. – 272 с.

Толуб'як В.С.

РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»

Постановка проблеми. Глобалізовані соціально-економічні та політичні процеси, що відбуваються сьогодні в українському суспільстві формують нові вимоги до професійності державної служби та служби в органах місцевого самоврядування. Сьогодення вимагає системної, комплексної підготовки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з новим креативним, стратегічним мисленням та суспільно-політичним, державно-управлінським духом. Виходячи з цього, як зазначає професор Лопушинський І. П. [3], публічна служба повинна забезпечити організоване, демократичне, правове і головне – результативне управління процесом формування професіоналізму власного кадрового складу. Тому питання забезпечення високого рівня професіоналізму публічних службовців шляхом розвитку спеціальності «Публічне управління та адміністрування» набуває в нинішніх умовах особливої актуальності.

Виклад основного матеріалу. Якісна управлінська освіта є гарантом і особистої конкурентоспроможності публічного службовця. Мистецтву управління забезпечує вивчення студентами комплексу дисциплін спеціальності «Публічне управління та адміністрування», який базується на глибокому розумінні законів і практики сучасного державного управління, управління місцевим розвитком, стратегічного управління, управління ризиками, кадровому менеджменті тощо. Практично орієнтовані методики навчання, навички реальної управлінської практики, інтенсивний тренінг по

прийнятті рішень, ділові ігри виробляють у майбутніх фахівців комплексне бачення управлінських проблем та навички швидкого реагування на виклики нової реальності публічного управління в Україні.

Спеціальність «Публічне управління» є порівняно молодого Вона сформувалася на межі гуманітарних наук – політології, менеджменту, психології, правознавства, соціології, філософії, історії, теорії управління та забезпечує знаннями публічних службовців щодо оптимальних способів досягнення цілей державно-управлінської діяльності, оцінювання соціальних, економічних, політичних та екологічних наслідків і ризиків цієї діяльності, здійснює пошук ефективних механізмів впровадження наукових досліджень у сферу державного управління, державної служби, практику функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування [4].

Суспільна трансформація в Україні та нове законодавство у сфері публічного управління визначає перехід до сервісної держави, в рамках якої має сформуватися новий характер професійної діяльності державних службовців у сфері публічного управління, яка містить згідно із Законом України «Про вищу освіту» та Національною рамкою кваліфікацій такі види управлінської діяльності: інформаційно-аналітична; прогнозно-проектна; організаційно-управлінська; адміністративно-технологічна; комунікативно-консультативна; соціально-психологічна; науково-дослідна та педагогічна. Це визначає необхідність підготовки фахівців для роботи у публічній сфері, які здатні здійснювати аналіз державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях, готувати пропозиції стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів, програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; забезпечувати реалізацію державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; забезпечувати надання доступних і якісних адміністративних послуг; здійснювати державний нагляд та контроль за дотриманням законодавства, управлінням державними фінансами, майном та забезпечувати контроль за їх використанням; управляти персоналом державних органів та органів місцевого самоврядування.

Важливим аспектом у питанні підготовки фахівців для публічної служби є залучення молоді на навчання за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування». Молоді люди, які є випускниками шкіл та їх батьки не до кінця розуміють сутність публічного управління, тому з насторогою ставляться до вступу на дану спеціальність. Залучення молодіжного руху до процесів професійної орієнтації молоді до навчання за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» має епізодичний, несистемний характер, а в більшості випадків співпраця владних інститутів та молодіжних організацій із закладами вищої освіти має вузькокон'юнктурний контекст. Для вирішення основних проблем залучення представників нової генерації до навчання та на державну службу в Україні необхідна реалізація таких заходів:

- запровадження проактивного підходу у кадровій політиці щодо

залучення молоді на навчання за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» та до державної служби. Важливими є розвиток просвітницької діяльності з питань державного будівництва, державного управління, державної служби, місцевого самоврядування, професійне інформування молоді з питань навчання;

- посилення уваги в процесі підготовки молоді до державної служби на виховному аспекті. Передусім варто відзначити думку науковців, що для досягнення позитивного результату у формуванні якісного кадрового забезпечення системи публічної служби державна кадрова політика має бути духовно-моральною, спрямованою на формування в кожному державному службовці людяності, чесності, впевненості у правоті та громадянської відповідальності за доручену справу та особисту поведінку [1, с. 68]. У цьому аспекті важливим є твердження, що одним із завдань реформування системи підготовки державних службовців є підготовка кадрів за діловими та морально-етичними якостями [2, с. 198]. Саме тому, як зазначає Плоский К., особливого значення в процесі підготовки молоді до державної служби набуває виховний аспект, адже знання та вміння з «технології» управління є, важливими, але мають «другорядний» характер стосовно ціннісної складової структури особистості державного службовця [5, с. 267].

У напрямі становлення форм та методів роботи з молоддю щодо її залучення до державної служби необхідно і надалі вдосконалювати процес планування та реалізації молодіжними організаціями у співпраці з органами влади та навчальними закладами, що здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування», проведення навчання молоді в рамках «школа молодого державного службовця», «школа молоді еліти», тематичних семінарів, олімпіад серед школярів випускних класів, конкурсів творчих та наукових робіт серед молоді з висвітлення проблем державотворення, упровадження ділових ігор, які моделюють різноманітні соціальні утворення (держава, регіон, місто, ОТГ) з властивими їм процесами: громадсько-владними відносинами, механізмами державного управління, політичними процесами тощо.

Висновки. Отже, розвиток системи підготовки фахівців за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» повинен йти шляхом впровадження системності в професійно-освітній процес на базі реалізації єдиної державної кадрової політики у сфері публічної служби через визначення моделі публічного службовця, структури та змісту його професійної діяльності, професійно-кваліфікаційних характеристик посад публічних службовців, цілей, пріоритетів і принципів професійного навчання, дотримання державних стандартів професійної підготовки і критеріїв оцінки їх досягнення з урахуванням різноманітності термінів, форм і методів навчання. Саме це має надати системі підготовки фахівців за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» сутність, визначеність, цілісність, забезпечить неперервність і послідовність навчального процесу.

Література:

1. Дьомін О. Державна кадрова політика: система роботи з кадрами державної служби. *Вісник державної служби України*. 2001. № 2. С. 65-84.
2. Кадрова політика і державна служба у сфері публічного управління (регіональний аспект): Монографія [В. М. Мартиненко, С. М. Серьогін, В. О. Євдокимов та ін.]. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2008. 304 с.
3. Лопушинський І. П. Підготовка висококваліфікованих публічних службовців в умовах трансформаційних процесів в Україні: стан, проблеми та перспективи URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2011-1/doc/1/06.pdf>
4. Пархоменко-Куцевіл О. І. Основні проблеми розвитку галузі науки «Державна служба» Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2014. №1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_1_29
5. Плоский К. Основні проблеми та напрями залучення молоді до державної служби URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-3-34.pdf>

Чеботарьова К.О.

КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. За сучасних умов глобалізації ринку і конкуренції найважливішим ресурсом організацій є управлінці, здатні пропонувати нові, нетрадиційні рішення, генерувати оригінальні ідеї й пропозиції, розробляти унікальні стратегії та швидко реагувати на зміни. У зв'язку з цим зростають вимоги до управлінців, зокрема, до навичок розробки й реалізації нестандартних, інноваційних ідей рішень і навіть до творчого потенціалу організацій і адміністративних структур, оскільки творчий потенціал грає ключову роль визначенні місця підприємства у інформаційному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Зростання вимог до управлінців багато в чому пов'язано з ескалацією процесів реформування та інноваційних змін в Україні. Високі вимоги до креативності зумовлені також збільшенням кількості організацій, що спеціалізуються на розробці нових технологій і запровадженні концепцій креативного менеджменту - рекламних агентств, архітектурних і дизайнерських бюро, науково-виробничих комплексів, консалтингових компаній тощо. Про збільшення попиту на управлінців з розвиненими творчими здібностями свідчить поява вакансій «креативних менеджерів» на ринку праці.

Креативний менеджмент – це управління процесом креативного мислення, орієнтованого на креативний результат. Креативний менеджмент реалізується з допомогою креативних методів і технологій. Креативний (від англійського «creative») – це буквально «творчий, творчість».

У основі концепції креативного менеджменту лежить творча інтеграція

всіх досягнень, використовуючи які організація може стати унікальною, несхожою на інші, здатною передбачити мету споживача. Креативний менеджмент, об'єднуючи досягнення з різних областей діяльності, нестандартно використовуючи інформацію та технології приймає нові, оригінальні рішення, які налагоджують прогресивні взаємозв'язки між зовнішнім і внутрішнім середовищем.

Формування креативного підходу до управління висуває нові вимоги до організаційного проектування і визначає необхідність побудови сучасних управлінських структур, що дозволяє створити конкурентні переваги, розкрити творчий та підвищити мотиваційний потенціал персоналу організації, посилити результативність співпраці. Креативний менеджмент ґрунтується на ідеї якомога більшого впровадження командної роботи. Використання команд дозволяє отримати синергетичний ефект, нових якісних результатів від спільної праці, створює умови для реалізації творчого потенціалу співробітників.

У основі побудови креативних структур має бути належний функціональний розподіл організації у відповідності до основних напрямів роботи, належне цільове управління, послідовне здійснення кадрового та командного проектування. Креативне управління може бути реалізовано з урахуванням формування креативних структур управління, які мають креативний потенціал. Креативний менеджмент «працює» там, де створюваний інтелектуальний продукт є результатом діяльності колективу.

Займатися проблемами креативного менеджменту потрібно, оскільки необхідно підвищувати якість управлінських рішень та їх інтенсифікацію на всіх рівнях - від загальнодержавного до окремого робочого місця. Необхідно знаходити й запроваджувати нові, обґрунтовані з наукових позицій і психологічно досконаліші методи підготовки управлінців. Такі методи покликаний дати креативний менеджмент.

В креативному менеджменті, як і на будь-якій іншій науці, виділяють теоретичний та прикладний аспекти. Теорія креативного менеджменту є складовою теорії творчості. Прикладний аспект креативного менеджменту пов'язують насамперед із інноваціями і нововведеннями. Проблеми креативного менеджменту організаційно перетинаються з кадровим управлінням, коли потрібно створювати тимчасові творчі колективи для розв'язування різних задач. З іншими галузями науки креативний менеджмент об'єднує те, що він переслідує певні цілі, а саме:

- оцінка творчого потенціалу особистості;
- створення творчої атмосфери у колективі;
- формування груп експертів, покликаних оцінювати ті чи інші попередньо розроблені пропозиції, які орієнтовані на поліпшення стану речей й попередження кризових ситуацій;
- визначення евристичних методів, операцій та прийомів, які потрібно освоїти для якісного та оперативного рішення творчих завдань.

Менеджмент, як особливий вид діяльності, використовує творчість для спонукання підлеглих до дій. Таке спонукання передбачає постійну апеляцію

до закладених у кожному працівнику творчих якостей.

Методи креативного менеджменту можна поділити на дві групи:

- 1) створені для посилення креативних і евристичних здібностей людини;
- 2) службовці формалізації аналітичної діяльності.

Ці групи методів не протистоять одне одному і не відгороджені один від одного, навпаки, вони тісно взаємодіють, одна група доповнює та підсилює іншу. Кожна з них має власну область використання, складність та ефективність. Як їх використовувати вирішується у межах креативного менеджменту з урахуванням усіх обставин. Отже, креативний менеджмент визначає оптимальне використання методів активації творчого потенціалу робітників.

Висновки. Сучасний менеджмент пронизаний творчістю. Перехід на новий щабель розвитку відбувається плавно, без порушення видимої цілісності створеної системи, але з глибинною деформацією багатьох сталих стереотипів. Система менеджмента входить у нову фазу розвитку, коли інноваційні ідеї перестали бути долею індивідуалістів, а стали результатом колективної праці груп фахівців.

Література:

1. Трейси Б. Достижение максимума. – М: 2000. 365с.
2. Павел Панько. Ранговый потенциал. bizentropy.biz/.../243-liderstvo-kak-sostoyanie-dushi-primativnost-i-rangovyj-potencial.html
3. Майкл Маккоби. Оригинал статьи - International Affairs 85: I, 2009, Рецензия на книгу «Потенциал лидерства». Оксфорд: Oxford University Press. 2008. 148 с.)
4. Менегетти Антонио. Психология лидера. – М.: ННБФ «Онтопсихология», 2001 г. -208 с.
5. Ростовцева Л.И., Долгарев А.В. Инновационное лидерство. Московский экономический журнал №2, 2016 год.
6. Рэй Сисодиа, Вольф Дэвид Б, Шет Джагдиш Н. Фирмы, несущие любовь. Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2011.-336с.
7. Нестуля О. О. Основи лідерства. Наукові концепції (від найдавніших часів до середини ХХ ст.) : навч. посіб. / О. О. Нестуля, С. І. Нестуля. – Полтава : ПУЕТ, 2016. – 277 с.
8. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Пазиніч С.М., Черваньова З.О., Гайворонська В.В. Зміст і сутність педагогічної діяльності: Навч. посібник / - Харків: НТУ «ХП», 2007. – 228 с.

Список авторів:

Секція 1

Державна політика і управління в галузі освіти: зміст і механізм реалізації

Борисенко О.П. – професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів, д.держ.упр., професор, м. Дніпро (Україна)

Вавренюк С.А. – докторант докторантури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.н.держ.упр., м. Харків (Україна)

Власенко А.А. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Гада О.Б. – фахівець відділу забезпечення роботи з персоналом підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту Управління забезпечення Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України, м. Київ (Україна)

Голубкова Т. – професор Балтійської Міжнародної Академії, д.е.н., професор, м. Рига (Латвія)

Грень Л.М. – провідний науковий співробітник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.пед.н., доцент, м. Харків (Україна)

Домбровська С.М. – начальник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, заслужений працівник освіти України, м. Харків (Україна)

Дятлова І.В. – старший викладач кафедри філософії Харківського національного університету Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, к.філос.н., м. Харків (Україна)

Залкін С.В. – провідний науковий співробітник Харківського національного університету Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, к.військ.н., старший науковий співробітник, м. Харків (Україна)

Івашов М.Ф. – професор кафедри публічного управління та права Дніпровської академії неперервної освіти, к.е.н., старший науковий співробітник, м. Дніпро (Україна)

Івашова Л.М. – професор кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів, д.держ.упр., професор, м. Дніпро (Україна)

Калюжний В.С. - ад'юнкт ад'юнктури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Карпов С.Г. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Квіткін П.В. – професор кафедри філософії Харківського національного університету Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, к.філос.н., професор,

м. Харків (Україна)

Ковнір О.І. – доцент кафедри іноземних мов Херсонського національного технічного університету, к.пед.н., доцент, м. Херсон (Україна)

Кришталь Д.О. – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Ладна О.Б. – аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Лопатченко І.М. – викладач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.н.держ.упр., м. Харків (Україна)

Лопушинський І.П. – завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, д.держ.упр., професор, заслужений працівник освіти України, м. Херсон (Україна)

Лукиша А.С. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Малюк В.М. – викладач кафедри тактики підрозділів бойового (оперативного) забезпечення Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів (Україна)

Мороз А.В. – студент Хуачжунського науково-технічного університету, м. Ухань (Китай)

Мороз С.А. – старший науковий співробітник відділу проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.н.держ.упр. м. Харків (Україна)

Палюх В.В. - ад'юнкт ад'юнктури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Садковий В.П. – ректор Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, м. Харків (Україна)

Сідченко С.О. - начальник науково-дослідної лабораторії Харківського національного університету Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, к.т.н., старший науковий співробітник, м. Харків (Україна)

Сіренко Р.Р. – завідувач кафедри фізичного виховання і спорту Львівського національного університету ім. Івана Франка, к.н.фіз.вих. і спорту, доцент, м. Львів (Україна)

Спільник В.В. – викладач кафедри тактики підрозділів бойового (оперативного) забезпечення Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів (Україна)

Тарасенко К.М. – аспірант кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро (Україна)

Ткаченко І.А. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Томілко О.О. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Хмиров І.М. – докторант докторантури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.психол.н., м. Харків (Україна)

Хома О. З. – аспірант Міжрегіональної академії управління персоналом, м. Київ (Україна)

Хударковський К.І. – старший науковий співробітник Харківського національного університету Повітряних Сил ім. Івана Кожедуба, к.т.н., доцент, м. Харків (Україна)

Шевчук О.Р. – аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Ширяева Л. – магістр економічних наук, докторант програми «Регіональна економіка та економічна політика» Балтійської Міжнародної Академії, м. Рига (Латвія)

Шкурат М.О. – аспірант кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро (Україна)

Яценко О.А. – заступник начальника кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., м. Харків (Україна)

Urbanek Andrzej – декан факультету наук про управління та безпеку Поморської Академії, д-р. габліт., професор, м. Слупськ (Польща)

Streltsov Volodymyr – провідний науковий співробітник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, м. Харків (Україна)

Секція 2

Державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст і механізм реалізації

Алієва П.І. – науковий співробітник наукового відділу проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Ашуров К.И.о. - слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України (Азербайджан)

Бондаренко А.І - докторант докторантури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.н.держ.упр., м. Харків (Україна)

Гончарова Т.А. – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Гусаров К.О. – старший науковий співробітник наукового відділу управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Залізнюк В.П. – докторант докторантури Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського, к.е.н., м. Київ (Україна)

Карлаш В.В. – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Кийда Л. І. – викладач кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів, здобувач, м. Дніпро (Україна)

Ковальов В.Г. - в.о. завідуючого кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів, к.н.держ. упр., доцент, М.Дніпро (Україна)

Кравчук О.В. – докторант докторантури Хмельницького університету управління та права, к.ю.н., м. Хмельницький (Україна)

Крук С. І. – начальник Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Рівненській області, к.пед.н., докторант докторантури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Рівне (Україна)

Крюков О.І. – професор кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, м. Харків (Україна)

Кушлик Р.О. – аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів (Україна)

Мартинюк О.В. – старший викладач кафедри авіації інституту авіації та протиповітряної оборони Національного університету оборони України ім. Івана Черняховського, к.т.н., м. Київ (Україна)

Мартянова Р.А. - начальник відділу організації запобігання нелегальній міграції, реадмісії та видворення Управління Державної міграційної служби України в Хмельницькій області, м. Хмельницький (Україна)

Мірненко В.І. - завідувач кафедри логістики Повітряних Сил інституту авіації та протиповітряної оборони Національного університету оборони України ім. Івана Черняховського, д.т.н., професор, м. Київ (Україна)

Надьон О.В. – викладач кафедри менеджменту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.ю.н., м.Харків (Україна)

Нонік В.В. – проректор з науково-педагогічної роботи, юридичних і соціальних питань Житомирського державного технологічного університету, к.ю.н., доцент, м. Житомир (Україна)

Опенько П.В. – начальник науково-дослідної лабораторії інституту авіації та протиповітряної оборони Національного університету оборони України ім. Івана Черняховського, к.т.н., м. Київ (Україна)

Рубан А.В. – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Степанов В.Ю. – декан факультету управління та бізнесу Харківської державної академії культури Міністерства культури України, д.держ.упр.,

професор, м. Харків (Україна)

Торічний В.О. – докторант докторантури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.психол.н., м. Харків (Україна)

Тюрін В.В. – начальник інституту авіації та протиповітряної оборони Національного університету оборони України ім. Івана Черняховського, к.військ.н., доцент, м. Київ (Україна)

Шведун В.О. – завідувач кафедри менеджменту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, м. Харків (Україна)

Секція 3

Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій

Алебрі Мохамед Абдулла – аспірант Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського, м. Київ (Україна)

Барило О.Г. – старший науковий співробітник Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к.т.н., старший науковий співробітник, м. Київ (Україна)

Безугла Ю.С. – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Вінник С.С. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Вовк Н.П. – доцент кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, к.пед.н., доцент, м. Черкаси (Україна)

Волянський П.Б. – начальник Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, д.держ. упр., професор, м. Київ (Україна)

Воронов О. І. – доцент кафедри гуманітарних та соціально-політичних наук Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України, д.держ. упр., доцент, м. Одеса (Україна)

Гамарник А.А. – старший викладач кафедри наземної артилерії факультету ракетних військ і артилерії Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, майор, м. Львів (Україна)

Гончарова Т.А. – викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Ільїнський О.В. – викладач кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України, к.біол.н., м. Харків (Україна)

Йожиков А.Ю. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

к.військ.н., доцент, м. Харків (Україна)

Книш І.М. - аспірант кафедри аерології та охорони праці Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», м. Дніпро (Україна)

Козак М.С. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Кофтун А.М. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Кришталь Т.М. – завідувач кафедри управління у сфері цивільного захисту Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України, д.е.н., доцент, м. Черкаси (Україна)

Лобойченко В.М. – доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України, к.хім.н., старший науковий співробітник, м. Харків (Україна)

Ляшевська О.І. – доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.н.держ.упр., м. Харків (Україна)

Малько О.Д. – доцент кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки Національного університету цивільного захисту України,

Мамедов Рамин – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України (Азербайджан)

Мельников О.В. – доцент кафедри наземної артилерії факультету ракетних військ і артилерії Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, підполковник, м. Львів (Україна)

Мельниченко О.А. – професор кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Харківського національного медичного університету, д.держ.упр., професор, м. Харків (Україна)

Мосолов В.В. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Олійников О.А. – заступник начальника факультету – начальник відділення заочного та дистанційного навчання факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.психол.н., м. Харків (Україна)

Павлюк К.В. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Позігун С.А. – викладач кафедри наземної артилерії факультету ракетних військ і артилерії Національної академії сухопутних військ ім. гетьмана Петра Сагайдачного, канд. фіз.-мат. наук, капітан, м. Львів (Україна)

Потеряйко С.П. – начальник наукового відділу Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, к. військ. н., доцент, м Київ (Україна)

Радчук Д.І. - доцент кафедри аерології та охорони праці Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», к.т.н., м. Дніпро (Україна)

Рачок О.С. – викладач кафедри наземної артилерії факультету ракетних військ і артилерії Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів (Україна)

Терент'єва А.В. – завідувач кафедри державної служби, управління та навчання за міжнародними проектами Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, д.держ. упр., професор, м Київ (Україна)

Тішаков О.О. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Тогобицька В.Д. – начальник юридичного сектору Національного університету цивільного захисту України, к.психол.н., м. Харків (Україна)

Чеберячко С.І. – професор кафедри аерології та охорони праці Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», д.т.н., професор, м. Дніпро (Україна)

Чеберячко Ю.І. – доцент кафедри аерології та охорони праці Національного технічного університету «Дніпровська політехніка», к.т.н., доцент, м. Дніпро (Україна)

Шведун В.О. – завідувач кафедри менеджменту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, м. Харків (Україна)

Шевчук Р.Б. - аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Секція 4

Державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально-трудових відносин

Антипцева О.Ю. – доцент кафедри менеджменту Української інженерно-педагогічної академії, к.е.н., м. Харків (Україна)

Антонова Л.В. – професор кафедри обліку і аудиту Чорноморського національного університету ім. П. Могили, д.держ.упр., професор, м. Миколаїв (Україна)

Анфілов В.Ю. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Арнаго Г.В. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Ахмедова О.О. – науковий співробітник відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.н.держ.упр., м. Харків (Україна)

Баранов А.М. – доцент кафедри економічної теорії та світової економіки Гомельського державного університету ім. Франциска Скорини, к.е.н., доцент, м. Гомель (Республіка Білорусь)

Батир Ю.Г. - доцент кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., доцент, м. Харків (Україна)

Башлай Ю.В. - слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Безсонний В.Л. - старший викладач кафедри природоохоронних технологій, екології та безпеки життєдіяльності Харківського національного економічного університету ім. С.Кузнеця, к.т.н., м. Харків (Україна)

Біліченко А. П. – аспірант Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро (Україна)

Більовський М. О. – аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Близнюк А.С. – докторант докторантури Міжрегіональної академії управління персоналом, к.н.держ.упр., м. Київ (Україна)

Бутник О.О. – доцент науково-дослідного інституту Київського національного університету культури і мистецтв, к.н.держ.упр., доцент, м. Київ (Україна)

Валюх А.М. – д.держ.упр, доцент Національного університету водного господарства та природокористування м. Рівне (Україна)

Вербицький О. В. - здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Вилгін Є.А. – докторант докторантури Міжрегіональної академії управління персоналом, к.н.держ.упр., м. Київ (Україна)

Гаджиев А.Г. – головний науковий співробітник Інституту економіки АН Азербайджану, к.е.н, доцент, м. Баку (Азербайджан)

Ганієв Д.Д. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Гуйда О. – аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Дегтяр О.А. – доцент кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова, д.держ.упр., доцент

Диганова А.Ю. – аспірант кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро (Україна)

Домбровская С.М. – начальник навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, заслужений працівник освіти України, м. Харків (Україна)

Драган І. В. – старший науковий співробітник відділу методології сталого розвитку Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», к.е.н., старший науковий співробітник, м. Київ (Україна)

Драган І. О. – завідувач кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування Житомирського державного технологічного університету, д.держ.упр., старший науковий співробітник, м. Житомир (Україна)

Древаль Ю.Д. – професор кафедри охорони праці та техногенно-екологічної безпеки факультету техногенно-екологічної безпеки Національного

університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, м. Харків (Україна)

Дубовик А. В. - докторант докторантури Міжрегіональної академії управління персоналом, к.н.держ.упр., м. Київ (Україна)

Ечченко Н.В. – слухач магістратури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Жуковська А.Ю. – доцент кафедри менеджменту та публічного управління Тернопільського національного економічного університету, к.е.н., доцент, м. Тернопіль (Україна)

Западнюк Е.А. – доцент кафедри економічної теорії та світової економіки Гомельського державного університету ім. Франциска Скорини, к.е.н., доцент, м. Гомель (Республіка Білорусь)

Карпек Н. М. – старший викладач кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.н.держ.упр., м. Харків (Україна)

Ковальчук В.Г. – завідувач кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін Харківського навчально-наукового інституту Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи», д.держ.упр., доцент, м. Харків (Україна)

Круглов В. В. - доцент кафедри менеджменту та публічного адміністрування Харківського національного університету будівництва та архітектури, к.н.держ.упр., м. Харків (Україна)

Кузнецов И.В. – докторант Балтійської Міжнародної Академії, м. Рига, (Латвія)

Лагутін В.С. – ад'юнкт ад'юнктури Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Левчук О.В. – провідний науковий співробітник Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, к.е.н., доцент, м. Київ (Україна)

Леоненко Н.А. – науковий співробітник відділу проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., м. Харків (Україна)

Лукиша Р. Т. – викладач-методист магістратури факультету цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.н.держ.упр., м. Харків (Україна)

Ляшевська О.І. – доцент кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.н.держ.упр., м. Харків (Україна)

Майстро Р.Г. - доцент кафедри економіки та маркетингу Національного технічного університету «ХПІ», к.е.н., доц., м. Харків (Україна)

Майстро С. В. - завідувач кафедри публічного адміністрування у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, м. Харків (Україна)

Медвецька Т.В. – аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького, м. Львів (Україна)

Миколаєць А. П. - доцент кафедри публічного адміністрування Міжрегіональної академії управління персоналом, к.н.держ.упр., м. Київ (Україна)

Москалюк С. В. – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Науменко А.О. – докторант докторантури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., доцент, м. Харків (Україна)

Науменко А.О. – докторант докторантури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.т.н., доцент, м. Харків (Україна)

Орлова Н.С. – професор кафедри публічного управління та адміністрування Київського національного торговельно-економічного університету, д.держ. упр., професор, м.Київ (Україна)

Осіпова С.К. – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Полякова Н.О. – аспірант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Помаза-Пономаренко А.Л. – начальник наукового відділу проблем державної безпеки навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, к.держ.упр., м. Харків (Україна)

Пуйто О.А. – аспірант кафедри економічної теорії та міжнародної економіки Гомельського Державного Університету ім. Ф. Скорины, м. Гомель (Республіка Білорусь)

Савченко І.Г. – доцент кафедри менеджменту та публічного управління Харківського торговельно-економічного університету КНТЕУ, к.н.держ.упр, доцент, м.Харків (Україна)

Семілетов О.С. – слухач магістратури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Скорлупін О.Г. – слухач магістратури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Соклакова С.М. – слухач магістратури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Соловей Д.А. – аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів (Україна)

Тарасов С.С. – здобувач навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Терещенко Д.А. – доцент кафедри менеджменту та публічного адміністрування Харківського національного університету будівництва та архітектури, к.н.держ.упр., доцент, м. Харків (Україна)

Хижняк М.І. – слухач магістратури Харківського навчально-наукового інституту Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи», м. Харків (Україна)

Черкаська В. В. – докторант докторантури Міжрегіональної академії управління персоналом, к.н.держ.упр., м. Київ (Україна)

Шведун В.О. – завідувач кафедри менеджменту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, д.держ.упр., професор, м. Харків (Україна)

Щепанський Е. В. – професор кафедри публічного управління та адміністрування Хмельницького університету управління та права, к.е.н., доцент, м. Хмельницький (Україна)

Якимчук А.Ю. – д.е.н., професор Національного університету водного господарства та природокористування м. Рівне (Україна)

Якимчук О.Ф. – керівник групи розрахунків відділу бізнес-систем департаменту інформаційних технологій та телекомунікацій ПрАТ «Рівнеобленерго», м. Рівне (Україна)

Яценко О.А. – заступник начальника кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України, к.е.н., доцент, м. Харків (Україна)

Ptasica Tatjana (Татьяна Пташиц) – докторант Балтійської Міжнародної Академії, м. Рига (Латвія)

Секція 5

Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку науки «Публічне управління і адміністрування»

Алхемері Мохаммед Алі – аспірант ТНУ ім. В.І. Вернадського, м. Київ (Україна)

Басенко А.В. – слухач магістратури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків (Україна)

Біловодська Т.В. - слухач магістратури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків (Україна)

Гентош О. П. - асистент кафедри права Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького, м. Львів (Україна)

Демидко Д.Л. - аспірант кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів (Україна)

Карпюк С.В. – аспірант кафедри публічного адміністрування ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ (Україна)

Лісман Т.А. – аспірант кафедри регіонального розвитку та місцевого

самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління при Президентові України Національної академії державного управління, м. Харків (Україна)

Лук'яненко В.Р. – студент Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків (Україна)

Макимова А.С. – слухач магістратури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків (Україна)

Мороз В.М. – начальник наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Орлов М.М. – професор кафедри менеджменту та публічного адміністрування Харківського національного університету будівництва та архітектури, д.держ.упр., доцент, м. Харків (Україна)

Порока С.Г. – ад'юнкт ад'юнктури навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України, м. Харків (Україна)

Сердюкова О.Є. – ст. викладач кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу Східно-українського національного університету ім. В. Даля, к.н.держ.упр., м. Луганськ, (Україна)

Спичак А.С. – слухач магістратури Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків (Україна)

Толуб'як В.С. – професор кафедри менеджменту та публічного управління Тернопільського національного економічного університету д.держ.упр., доцент, м. Тернопіль (Україна)

Чеботарьова К.О. - студентка Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків (Україна)

ЗМІСТ

Секція 1

Державна політика і управління в галузі освіти: зміст і механізм реалізації.....	3
Борисенко О.П., Тарасенко К.М. - Міграційні процеси як фактор інноваційного розвитку сучасної України.....	3
Вавренюк С.А. - Механізми формування та реалізації державної політики у сфері реформування вищої освіти.....	6
Гада О.Б. - Теоретичні та практичні аспекти удосконалення державного управління освітою фахівців сфери цивільного захисту.....	9
Голубкова Т., Ширяева Л. - Использование инновационных технологий в системе подготовки квалифицированных специалистов Латвии.....	12
Грень Л.М. - Механізми державного управління забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти.....	14
Домбровська С.М. - Механізми державного впливу на реформування системи освіти в Україні.....	17
Залкін С.В., Сідченко С.О., Хударковський К.І. - Моніторинг ефективності функціонування системи гарантування якості вищої військової освіти.....	19
Івашова Л.М., Івашов М.Ф. - Напрями розвитку державного управління у сфері освіти та науки в Україні.....	22
Калюжний В.С. - Організаційний механізм державного управління дистанційним навчанням.....	26
Квіткін П.В., Дятлова І.В. - Актуальні проблеми формування особистості військового керівника.....	27
Кришталь Д.О. - Механізми розвитку наукових досліджень у закладах вищої освіти.....	30
Ладна О.Б. - Державна політика міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти.....	31
Лопатченко І.М. - Використання інноваційних медійних технологій як елемент ефективної діяльності сучасних державних службовців.....	33
Лопушинський І.П., Ковнір О.І. - Механізми попередження булінгу (цькування) серед учасників освітнього процесу.....	36
Лукиша А.С., Ткаченко І.А., Томілко О.О. Зміст та практика використання інноваційних технологій в системі підготовки кваліфікованих фахівців.....	39
Мороз А.В. Забезпечення якості вищої освіти через підвищення кваліфікації педагогів – досвід Китаю.....	41
Мороз С.А. Досвід Китаю щодо забезпечення якості вищої освіти через механізм її інтернаціоналізації.....	44
Палюх В.В. Закордонний досвід державного управління науковим процесом: основні форми та напрями.....	46
Садковий В.П. Методологічні основи державної економічної безпеки	

закладів вищої освіти.....	49
Сіренко Р.Р. Концептуальні засади державної політики розвитку системи студентського спортивного руху в Україні.....	51
Спільник В.В., Малюк В.М. Державне регулювання розвитку дистанційної та електронної освіти.....	53
Хмиров І.М. Організаційний механізм державного регулювання інформаційних освітніх технологій.....	55
Хома О. З. Механізми державного регулювання розвитку освітніх послуг України в умовах децентралізації.....	57
Шевчук О.Р. Проблемні питання державного регулювання фізичної культури й спорту в Україні.....	60
Шкурат М.О. Управління якістю вищої освіти на основі міжнародних стандартів.....	62
Ященко О.А., Карпов С.Г., Власенко А.А. Актуальні питання теорії та практики функціонування системи підготовки фахівців у сфері цивільного захисту.....	65
Urbanek Andrzej, Streltsov Volodymyr. Education as key factor to develop human security concept.....	68

Секція 2

Державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст і механізм реалізації.....

Алієва П.І. - Державна міграційна служба як невід'ємна частина міжнародного співробітництва закладів вищої освіти України.....	71
Ашуров К.И.о. - Государственная политика и управление в сфере национальной безопасности.....	74
Бондаренко А.І - Механізм забезпечення ефективності безпеки економіки України.....	77
Гончарова Т.А. - Деякі складові державного управління національною безпекою України в рамках концепції сталого розвитку.....	79
Husarov K.O. - Predicting the number of internal migratory movements as a part of state management of these processes.....	81
Залізнюк В.П. - Пропозиції щодо реформування державної політики в сфері забезпечення продовольчої безпеки України.....	83
Карлаш В.В. - Актуальні проблеми державного регулювання в системі охорони здоров'я.....	85
Кийда Л. І. - Механізм реалізації митної безпеки України.....	87
Ковальов В.Г. - Транспортна безпека як елемент системи забезпечення національної безпеки України.....	89
Кравчук О.В. - Теоретичні основи дослідження державного управління розвитком криміналістичної галузі України.....	92
Крук С. І. - Пріоритети підвищення результативності державного управління у сфері національної безпеки.....	94
Крюков О.І. - Державне управління інформаційною безпекою України в	

умовах глобалізаційних викликів.....	96
Кушлик Р. О. - Інноваційні підходи до реалізації національної політики енергомодернізації в контексті розв'язання екологічних проблем на сучасному етапі.....	98
Мартьянова Р.А. - Необхідність взаємодії органів державної міграційної служби України з органами міністерства соціальної політики України у сфері державної безпеки.....	100
Мірненко В.І., Тюрін В.В., Опенько П.В., Мартинюк О.В. - Нормативно-правові аспекти у сфері захисту від терористичних загроз з використанням безпілотних авіаційних комплексів.....	103
Нонік В.В. - Антикорупційні напрями реформування системи державного управління в Україні.....	106
Рубан А.В. - Аналіз загроз державній безпеці України.....	109
Степанов В. Ю. - Інформаційна безпека в сфері державної політики....	110
Торічний В.О. - Формування та реалізація єдиної державної політики у сфері інформаційної безпеки.....	112
Шведун В.О., Надьон О.В. - Підходи до державного регулювання кібербезпеки.....	113

Секція 3

Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій.....115

Алебрі Мохамед Абдулла - Сучасні тенденції державної політики щодо попередження надзвичайних ситуацій у водному господарстві України.....	115
Барило О.Г., Потеряйко С.П. - Удосконалення організаційного механізму державного управління у сфері цивільного захисту: практичний аспект.....	117
Безугла Ю.С., Мосолов В.В, Вінник С.С - Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації НС.....	120
Вовк Н.П., Кришталь Т.М. - Аналіз процесу комунікації в антикризовому управлінні.....	122
Волянський П.Б., Терент'єва А.В. - Застосування кризового менеджменту в умовах надзвичайних ситуацій.....	126
Воронов О. І. - Професіоналізація процесу прийняття управлінських рішень в сфері цивільного захисту.....	129
Гончарова Т.А., Козак М.С., Павлюк К.В. - Механізми державного управління у сфері цивільного захисту: зміст та практика використання.....	132
Йожиков А.Ю., Шведун В.О. - Необхідність вдосконалення процесів державного управління ризиками виникнення надзвичайних ситуацій.....	134
Лобойченко В.М., Ільїнський О.В. - Щодо проблематики державного управління надзвичайними екологічними ситуаціями.....	135
Лобойченко В.М., Малько О.Д. - Деякі аспекти державного управління екологічною безпекою у сфері цивільного захисту.....	138
Ляшевська О.І., Кофтун А.М., Тішаков О.О. - Державна політика щодо захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх	

виникнення.....	140
Мамедов Рамин - Государственная политика по защите населения и территорий от чрезвычайных ситуаций, предотвращение их возникновения..	142
Мельниченко О. А. - Проблеми зі забезпеченням належного державного управління пожежною безпекою.....	145
Олійников О. А. - Професійна самосвідомість як запорука успішної діяльності працівників ДСНС України.....	146
Рачок О.С., Мельников О.В., Гамарник А.А., Позігун С.А. - Морально – психологічний стан особового складу у бойових частинах ЗСУ та методи впливу на нього на сучасному етапі.....	149
Тогобицька В. Д. - Деякі методологічні аспекти професійного розвитку працівників ДСНС України.....	150
Чеберячко С.І., Чеберячко Ю.І., Радчук Д.І., Книш І.М. - Методика забезпечення охорони праці на державних підприємствах при використанні ЗІЗОД.....	153
Шевчук Р. Б. - Економічний механізм державного регулювання забезпечення безпеки при надзвичайних ситуаціях.....	156

Секція 4

Державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально-трудова відносин.....	158
Антипцева О.Ю. - Проблеми застосування краудсорсінгу в практиці регіонального управління.....	158
Антонова Л. В. - Нові підходи до трансформації енергетичної політики держави.....	160
Баранов А.М., Западнюк Е.А. - Институциональная регламентация создания инновационных кластеров Беларуси и стран восточной Европы.....	162
Батир Ю.Г. - Державне управління продовольчою безпекою	165
Башлай Ю.В., Батир Ю.Г. - Державне управління соціально-економічним розвитком сільських територій України.....	168
Безсонний В.Л. - Басейновий підхід як основний інструмент державного управління водними ресурсами.....	171
Біліченко А. П. - Визначення ролі державного фінансового контролю у соціально-економічному розвитку України.....	174
Більовський М. О. - Напрями удосконалення публічного управління та адміністрування у сфері енергоефективності та енергозбереження в Україні.....	177
Близнюк А.С. - Шляхи удосконалення інфраструктурного забезпечення рекреаційної сфери в Україні.....	180
Бутник О.О. - Аналіз рівня життя населення як об'єкту ефективного державного управління.....	183
Вербицький О. В. - Механізми державного управління соціальною кризою.....	185
Вилгін Є.А. - Особливості державного регулювання регіональною	

інвестиційно-будівельною підсистемою.....	187
Гаджиев А.Г. - Проблемы государственного регулирования цен в Азербайджане.....	190
Гуйда О. - Закордонний досвід розвитку державного регулювання сфери телекомунікацій.....	193
Дегтяр О.А. - Реформа децентралізації: виклики та перспективи.....	195
Дегтяр О.А. - Проекти місцевого розвитку як складова управлінського інструментарію підтримки співробітництва територіальних громад.....	197
Диганова А.Ю. - Механізми державного регулювання транскордонної співпраці в Україні.....	201
Домбровська С.М., Науменко А.О. - Методологічні засади державного управління аграрним сектором економіки.....	204
Драган І. О., Драган І. В. - Можливість впровадження державно-приватного партнерства в сфері природокористування.....	207
Древаль Ю.Д., Помаза-Пономаренко А.Л. - Проблематика державно-правового регулювання соціальної безпеки.....	209
Дубовик А. В. - Система суб'єктів державного регулювання відносин на ринку нерухомості.....	210
Ечкенко Н.В., Арнаго Г.В, Анфілов В.Ю, Ганієв Д.Д. - Особливості державного регулювання економіки та сучасна економічна політика.....	212
Жуковська А.Ю. - Публічне управління інклюзивним розвитком національної економіки.....	213
Карпеко Н. М. - Особливості реалізації соціально-гуманітарної політики в Україні.....	217
Ковальчук В.Г., Хижняк М.І. - Державна політика розвинених країн щодо підтримки інновацій.....	219
Круглов В. В., Терещенко Д.А. - Модернізація державного управління шляхом використання механізмів державно-приватного партнерства.....	222
Кузнецов И.В. - Системный анализ совместного предпринимательства в Латвии.....	224
Лагутін В.С. - Формування напрямів державного управління інноваційною діяльністю.....	227
Левчук О.В. - Стратегічний підхід до розвитку діяльності суб'єктів господарювання.....	229
Леоненко Н.А. - Інвестиційна складова механізму державного регулювання туристичної сфери.....	232
Лукиша Р. Т., Яценко О. А. - Щодо питання державного управління бюджетними ресурсами в умовах децентралізації.....	235
Ляшевська О.І., Яценко О.А. - Державне управління інноваційним розвитком сталого розвитку регіонів.....	238
Майстро С. В., Майстро Р. Г. - Місце національної системи оподаткування у міжнародному рейтингу.....	240
Медвецька Т. В. - Ефективність використання земельних ресурсів як складова росту економічного потенціалу України.....	243

Миколаєць А. П. - Формування державної політики до неприбуткових організацій на місцевому рівні.....	245
Москалюк С. В. - Державна енергетична політика України в контексті необхідності забезпечення глобальної енергетичної безпеки.....	247
Науменко А. О. - Методи державного регулювання сільського господарства й агропромислового комплексу.....	250
Орлова Н. С. - Особливості розвитку державної регіональної політики України.....	251
Осипова С.К. - Історичні засади розвитку державного регулювання у сфері соціального підприємництва.....	254
Полякова Н.О. - Державне регулювання розвитком трудового потенціалу.....	256
Ptasica Tatjana (Татьяна Пташиц) - Влияние показателей инфляции на уровень невозвратных кредитов в коммерческих банках Кипра.....	258
Пуйто О.А. - Государственное регулирование международного лизинга в республике беларусь на правовом уровне.....	261
Савченко І.Г. - Інноваційний аспект державно-приватного партнерства розвитку регіону.....	264
Семілетов О.С., Батир Ю.Г. - Державне управління в галузі лісового господарства.....	265
Скорлупін О.Г., Шведун В.О. - Комплексна державна стратегія антикризового економічного розвитку.....	268
Соклакова С.М., Шведун В.О. - Роль громадських організацій у формуванні державної молодіжної політики.....	269
Соловей Д. А. - Державна політика системного залучення інвестицій у контексті стабілізації національної економіки.....	271
Тарасов С. С. - Організаційні підходи до формування ефективної кадрової політики.....	273
Черкаська В. В. - Механізмами впливу бюджетних субсидій на розвиток аграрного сектору України.....	275
Шведун В.О., Ахмедова О.О. - Туристична сфера України: підходи до вдосконалення державного управління.....	277
Щепанський Е. В. - Сучасний стан системи державного управління туристично-рекреаційною сферою України.....	278
Якимчук О. Ф., Валюх А.М., Якимчук А.Ю. - Державна політика інформатизації у сфері природокористування.....	283

Секція 5

Теоретико-методологічні та практичні аспекти розвитку науки «Публічне управління і адміністрування».....288

Алхемері Мохаммед Алі - Антикризове публічне управління територіями: основні засади реалізації.....288

Басенко А.В. - Система управління персоналом житлово-комунального підприємства як об'єкт публічного управління.....291

Біловодська Т.В. - Підготовка фахівців у галузі публічного управління: аналіз ринку освітніх послуг (на прикладі Харківського регіону).....	294
Гентош О. П. - Особливості поняття відповідальності у реалізації управлінських рішень в системі публічного адміністрування.....	296
Демидко Д. Л. - Політика трансформації національної ідентичності у процесі інтеграції держави перехідного періоду в європейський простір.....	298
Карпюк С.В. - Специфіка теоретико-методологічного обґрунтування феномену «державне управління» як публічного адміністрування.....	300
Лісман Т.А. - Якість підготовки фахівців за спеціальністю «публічне управління і адміністрування» як запорука успіху реалізації стратегії розвитку держави і регіонів.....	302
Лук'яненко В.Р. - Становлення поняття публічного управління в галузі науки.....	306
Максимова А.С. - Принципи державного управління, як основа управлінської діяльності.....	307
Мороз В.М. - Рівень популярності напрямів досліджень паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління серед здобувачів наукового ступеня.....	309
Орлов М. М. - Дуальна форма освіти та її вплив на формування компетенцій управлінців у сфері публічного управління і адміністрування...	312
Порока С.Г. - Теоретичні засади публічного управління у сфері національної безпеки.....	315
Сердюкова О.Є. - Публічне управління в умовах суспільних трансформацій: інноваційний підхід.....	317
Спичак А.С. - Система розвитку дітей з особливими потребами як об'єкт публічного управління.....	319
Толуб'як В.С. - Розвиток спеціальності «публічне управління та адміністрування».....	322
Чеботарьова К.О. - Креативний менеджмент як пріоритетний напрям розвитку управлінської діяльності.....	325
СПИСОК АВТОРІВ.....	328

Наукове видання

**«Державне управління у сфері цивільного захисту:
наука, освіта, практика»**

Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 травня 2019 року

Відповідальний – *С.М. Домбровська*

Національний університет цивільного захисту України
61023, м. Харків, вул. Чернишевська 94